

ISSN: 3057-0298 (Print)

**วารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์
(Journal of MBU Yotsunthon Review)**

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2567)

**มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร**

วารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

174 หมู่ 3 ถนนวาริชราชเดช ตำบลทุ่งแต้ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 35000

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์ เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทวิภาคี สาขาวิชาพุทธศาสนา ศาสนาต่างๆ ปรัชญา วัฒนธรรม ภาษา การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ตลอดทั้งบทความสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วัตถุประสงค์

- เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความทวิภาคี และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ ของนักวิจัย นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป
- เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
- เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์ โดยเน้นศาสนา ปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่ปรึกษา

พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร.

พระศรีวิจิตรวาทิ, ผศ.ดร.

พระมหาจรัญญู ปโยโค, ผศ.

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาวิรุฑ วิโรจโน, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร (รภ.)

บรรณาธิการ

ดร.กัณฑ์ ศรีหาล้า

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหานพรัตน์ ขนติธมโม

นายเอกพงศ์ พัฒนากุล

นายวัชรพงษ์ โสภางจ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ

นักวิชาการอิสระ

ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงส์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตดาสาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.จิณฉวีตร ปะโคทั้ง

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ กุลบุญญา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวัฒน์ เส้นทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา

นโยบายการประเมินบทความ

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐาน กลั่นกรองคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา ไม่น้อยกว่า 3 คน และสงวนสิทธิ์ตามกฎหมายไทย การจะนำไปเผยแพร่จะต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น อนึ่งผลงานวิจัยหรือบทความวิชาการที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนมิใช่ความคิดเห็นของผู้จัดทำ จึงมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยราชภัฏ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

กำหนดเผยแพร่

กำหนดออกเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน), ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) และฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

พิมพ์ที่ : หจก.วิทยาการพิมพ์ 1973 เลขที่ 336-338 ถนนผาแดง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
โทรศัพท์ 0-4524-0692 โทรสาร. 045-265756
จำนวนที่พิมพ์ : 100 เล่ม

บทบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ได้ดำเนินการจัดทำวารสารวิชาการในชื่อ วารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์ (Journal of MBU Yotsunthon Review) เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งวารสารเล่มนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 1 โดยมีกำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถาบัน โดยมีความประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพวารสารให้เข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ โดยเปิดรับตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ สาขาวิชาพุทธศาสนา ศาสนาต่าง ๆ ปรัชญา วัฒนธรรม ภาษา การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ตลอดจนทั้งบทความสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน อนึ่งการพิจารณาตรวจผลงานทางวิชาการหากมีข้อเสนอแนะที่ต้องปรับแก้ไขให้กับเจ้าของผลงาน ทางกองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งให้เจ้าของผลงานปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และความคิดเห็นจากบทความวิชาการหรือรายงานการวิจัยแต่ละเรื่องที่น่าเสนอในวารสารฉบับนี้เป็นความเห็นจากผู้เขียน กองบรรณาธิการมีหน้าที่จัดพิมพ์และเผยแพร่เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการแก่สังคมเท่านั้น

กองบรรณาธิการวารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาอ่านประเมินและพิจารณากลับกรองบทความ รวมถึงให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขผลงานทางวิชาการให้มีคุณภาพก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารต่อไป

ดร.กันต์ ศรีหาล้า

บรรณาธิการ

สารบัญ

ที่	เรื่อง	หน้า
1	การศึกษากับการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (Education and the Development of Artificial Intelligence) พระมหาวิรุธ วิโรจน์, พระครูสุธีวรสาร, พระมหาจิรายุทธ ปโยโค.....	1
2	รัฐศาสตร์แนวพุทธ: ว่าด้วยแก่นจริยธรรมการปกครองไทย (Political Science in Buddhist Approach: on the ethical Principles of Thai Government) ณัฐพล จินดารัมย์, วชิรพงษ์ โสภางร, วิพจน์ วันคำ.....	21
3	การพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลตามกระบวนทัศน์ทางการศึกษาตาม มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 (The Development of Education in the Digital Era Based on the Educational Paradigm According to the Higher Education Qualification Standards B.E. 2565) เสริมศักดิ์ คำคง, กำธร บุญญประดับกุล, จิรัชญา ทองใบ.....	36
4	ฉากทัศน์ทางการเมืองไทยและจริยธรรมทางการเมือง (Thai Political Scene and Political Ethics) จิตรตรา เชื้ออณิษฐ์, ธนภรณ์ ไกรศรี, ณัฐพล จินดารัมย์.....	61
5	แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนบนเส้นทางวิกฤตการศึกษาไทย ในยุค 4.0 (Guidelines for Developing Teaching and Learning on the Critical Path of Thai Education in the 4.0 Era) วัลลภรัตน์ พันผาด, กัญญารัตน์ เจ้าอินทร์, พระมหานพรัตน์ ขนติธมโม....	87
6	กลยุทธ์ในการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Strategies for Increasing Motivation in the Performance of Teachers and Educational Personnel in the 21st Century) พิชชฎาภัทร์ ช่วงโชติ, พิมพ์ใจ ไชยจันดี, พระมหานพรัตน์ ขนติธมโม.....	111

ที่	เรื่อง	หน้า
7	นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 (Innovation and Information Technology for Teachers in the 21 st Century) พรรณนิตา ทิพโชติ, ดวงพร ศิลากุล, วิภาชน์ เทศน์ธรรม.....	129
8	สื่อการสอนออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 (Online teaching media in the 21st century) สมพงษ์ เทศน์ธรรม.....	150

การศึกษากับการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์

Education and the Development of Artificial Intelligence

พระมหาวิรุช วิโรจโน (นิลเพ็ชร)

พระครูสุธีวรสาร (อุธ จันทร์ทุม)

พระมหาจिरายูท ปโยโค

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

Phramaha Wiruth Wirojano (Ninpetch)

Phakrusuthiworasarn (Uath Chantum)

Phramaha Jirayuth Payoko

Mahamakut Buddhist Yasothon Buddhist Collage

Mahamakut Buddhist Kalasin Buddhist Collage

e-mail: Pwiruth.nin@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 ปัญญาประดิษฐ์กำลังปฏิวัติภูมิทัศน์การศึกษาอย่างรวดเร็ว AI นำเสนอโอกาสที่ไม่เคยมีมาก่อนในการปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมิน และการจัดการการศึกษา โดยมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และการสอนของเราอย่างสิ้นเชิง ช่วยให้สามารถปรับการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการและจุดแข็งของแต่ละบุคคลได้ ระบบ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเพื่อระบุพื้นที่ที่ต้องปรับปรุงและสร้างแผนการเรียนรู้ที่ปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล ด้วยวิธีนี้ AI สามารถช่วยให้ผู้เรียนก้าวหน้าในอัตราของตนเองและบรรลุศักยภาพสูงสุด AI สามารถใช้เพื่อประเมินความรู้และทักษะของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำยิ่งขึ้น ระบบ AI สามารถให้ข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์และระบุพื้นที่ที่ต้องการการปรับปรุง นอกจากนี้ AI ยังสามารถลดอคติในการประเมินโดยการกำจัดปัจจัยของมนุษย์ออกจากกระบวนการ AI สามารถช่วยในการจัดการการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยลดงานธุรการและปลดปล่อยครูให้มีเวลาสอนมากขึ้น AI สร้างโอกาสใหม่ ๆ สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ใช้ AI ช่วยให้ผู้เรียนทุกวัยสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายได้ทุกที่ทุกเวลา

คำสำคัญ: การพัฒนา, การศึกษา, ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

In the 21st century, artificial intelligence is rapidly revolutionizing the educational landscape. AI presents unprecedented opportunities to enhance teaching, assessment, and educational management, with the potential to transform our methods of learning and teaching completely. It allows for personalized learning tailored to the needs and strengths of each individual. AI systems can analyze student data to identify areas for improvement and create customized learning plans. In this way, AI can help learners progress at their own pace and achieve their full potential. AI can be used to assess students' knowledge and skills more efficiently and accurately. AI systems can provide real-time feedback and pinpoint areas needing improvement. Moreover, AI can reduce bias in assessments by removing human factors from the process. AI can help manage education more effectively. Additionally, AI can reduce administrative tasks, freeing up teachers to have more time to teach. AI creates new opportunities for lifelong learning. AI-powered learning platforms enable learners of all ages to access diverse learning content anytime, anywhere.

Keywords: Development, Education, Artificial intelligence

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาตนเองและสังคมในหลายมิติ การได้รับการศึกษาไม่เพียงแต่ทำให้บุคคลมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการดำรงชีวิต แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การศึกษาทำให้บุคคลมีความสามารถในการรับรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นการลงทุนที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล ทำให้สามารถสร้างโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาชีพและคุณภาพชีวิต นอกจากการพัฒนาตนเอง การศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม การศึกษาทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของ

ตนเอง และสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ ความรู้และทักษะที่ได้รับจากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ การศึกษาช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้คนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมในการพัฒนาตนเองและเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นในระดับโลก การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสันติภาพและความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และระบบความเชื่อของคนอื่น ๆ ทำให้เกิดความเคารพและการยอมรับซึ่งกันและกัน การศึกษายังมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในระดับโลก เช่น ความยากจน การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยการสร้างบุคคลที่มีความรู้และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก การศึกษาจึงไม่เพียงแต่เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างโลกที่ยั่งยืนและมีความยุติธรรม (วรเชษฐ โทอิน, 2556)

อนาคตภาพของการศึกษามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้มากขึ้นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอน แพลตฟอร์มออนไลน์ และแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้จะทำให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้ระบบการเรียนรู้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะช่วยปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ทำให้การศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น การศึกษาจะมีการเน้นที่ทักษะชีวิตและการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการทำงานในอนาคตมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน การเรียนการสอนในอนาคตจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ เช่น ทักษะการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกอบรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นสิ่งที่จำเป็น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้ต้องมีการปรับปรุงทักษะและความรู้ใหม่ ๆ นอกจากนี้การศึกษาจะมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียนมากขึ้น การศึกษาแบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะเป็นแนวทางสำคัญ การเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ในห้องเรียนแบบเดิม แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง การทำงานกลุ่ม และโครงการต่าง ๆ จะทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิหลังของนักเรียนจะได้รับการยอมรับและนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่เสริมสร้างความเท่าเทียมและความยั่งยืนในสังคม

วิวัฒนาการศึกษาไทย

การจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการมาโดยตลอด อาจจะเป็นเพราะมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ปัจจัยภายในเกิดจากความต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและทันสมัย ส่วนปัจจัยภายนอกเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนการติดต่อสื่อสารกันทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัย เพื่อความอยู่รอดและประเทศได้เกิดการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทำให้การจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้า การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าการศึกษาช่วยกำหนดทิศทางของชาติเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ความเป็นมาของการศึกษาไทยมีประวัติที่น่าสนใจแบ่งออกได้ 5 ช่วง (ประไพ เอกอุ้น, 2542) ดังจะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของการศึกษาไทย ดังนี้

1. การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. 1781-พ.ศ. 2411)

การศึกษาสมัยนี้เป็นการศึกษาแบบสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่เดิม จำเป็นที่คนไทยในสมัยนั้นต้องขวนขวายหาความรู้จากผู้รู้ในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาในสมัยนี้มีบ้านและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เช่น บ้านเป็นสถานที่อบรมกล่อมเกลาจิตใจของสมาชิกภายในบ้านโดยมีพ่อและแม่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดอาชีพและอบรมลูก ๆ วัง (ผู้ปกครอง) เป็นสถานที่รวมเอานักปราชญ์สาขาต่าง ๆ มาเป็นขุนนางรับใช้เบื้องพระยุคลบาทโดยเฉพาะงานช่างศิลปหัตถกรรมเพื่อสร้างพระราชวังและประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ส่วนวัด (ผู้นำทางจิตวิญญาณ) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระจะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนธรรมะแก่พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะผู้ชายไทยมีโอกาสได้ศึกษาธรรมะและบวชเรียนในสังคมไทยจึงนิยมให้ผู้ชายบวชเรียนก่อนแต่งงานทำให้มีคุณธรรมและจิตใต้มั่นคงสามารถครองเรือนได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ผู้ที่มาบวชเรียนมาสวดหาความรู้ธรรมะในวัดแล้วยังสามารถแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ในด้านศิลปวิทยาการต่าง ๆ ที่เคยได้อบรมจากครอบครัวมา สถาบันทั้งสามนี้ล้วนแต่มีบทบาทในการศึกษาอบรมสำหรับคนไทยในสมัยนั้นในการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ในชุมชนต่าง ๆ ก็มีภูมิปัญญามากมายซึ่งมีปราชญ์แต่ละสาขาวิชา เช่น ด้านการก่อสร้าง หัตถกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรมและแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น (วราภรณ์ กองชนะ, 2556)

ส่วนพระมหากษัตริย์ (ผู้ปกครอง) ในสมัยนี้มีพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในสมัยนั้นและมีอิทธิพลต่อมา กล่าวคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชและพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระเจ้าลิไท) ซึ่งพระราชกรณียะกิจที่สำคัญ เช่น การประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นครั้งแรก โดยทรงดัดแปลงมาจากตัวหนังสือขอมและมอญอันเป็นรากฐานด้านอักษรศาสตร์ จนนำมาสู่การพัฒนาปรับปรุงเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน ศิลาจารึกหลักที่ 1 จึงเป็นศิลาจารึกที่จารึกเป็นอักษรไทยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสุโขทัยในด้านประวัติศาสตร์ ส่วนการบำรุงพุทธศาสนาในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระเจ้าลิไท) ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าพระองค์ทรงสละราชย์สมบัติออกบวชเป็นพระภิกษุชั้วระยะหนึ่งนับเป็นแบบอย่างของการบวชเรียนในสมัยต่อมา การที่พระองค์ทรงจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์โดยกำหนดให้การปกครองสงฆ์ออกเป็นสองคณะ กล่าวคือคณะอรัญวาสีและคณะคามวาสี และการที่พระองค์ทรงพระนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วงซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสอนศีลธรรมให้ราษฎรประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามละเว้นความชั่วผู้ประพฤติดีจะได้ขึ้นสวรรค์ผู้ประพฤติชั่วจะต้องตกนรก ซึ่งพระองค์ทรงบรรยายไว้อันน่าสะพรึงกลัวนับเป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่มีความสำคัญที่สุดในสมัยสุโขทัย โดยกล่าวถึงโลกมนุษย์สวรรค์และนรกเป็นวรรณคดีที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในวรรณกรรมต่าง ๆ และเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญต่อคำสอนในพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบันนี้ (วรารณ กงชนะ, 2556)

2. การศึกษาในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781 พ.ศ. 1921)

รูปแบบการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายอาณาจักรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ชายที่เป็นทหาร เช่น มวย กระบี่ กระบองและอาวุธต่าง ๆ ตำราพิชัยยุทธ์ซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงของผู้ที่จะเป็นแม่ทัพ นายกอง และส่วนที่สอง พลเรือนเป็นการจัดการศึกษาให้แก่พลเรือนผู้ชายเรียนคัมภีร์ไตรเวท โหราศาสตร์ เวชกรรม ฯลฯ ส่วนพลเรือนผู้หญิงให้เรียนวิชาช่างสตรี การปัก การย้อม การเย็บ การถักทอ นอกจากนั้นมีการอบรมบ่มนิสัยกิริยามารยาท การทำอาหารการกินเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีต่อไป ฝ่ายศาสนาจักร ศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศิลปศาสตร์ สมัยนี้พ่อขุนรามคำแหงได้นำช่างชาวจีนเข้ามาเผยแพร่การทำถ้วยชามสังคโลกให้แก่คนไทยและหลังจากที่ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยแล้วงานด้านอักษรศาสตร์เจริญขึ้น มีการสอนภาษาไทยในพระบรมมหาราชวัง มีวรรณคดี ที่สำคัญ คือหนังสือไตรภูมิพระร่วง และตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2559)

3. การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-พ.ศ. 2310)

กรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นราชธานีอันยาวนาน 417 ปี ซึ่งมีความเจริญทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนับเกิดจากมีชนชาติต่าง ๆ ในเอเชีย และชาติตะวันตกได้เริ่มเข้ามาติดต่อด้านค้าขาย เช่น ชาติโปรตุเกสเข้ามาเป็นชาติแรกและมีชน ชาติอื่น ๆ ติดตามมา เช่น ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น มีผลให้การศึกษาไทยมีความ เจริญขึ้น โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รูปแบบการจัดการศึกษา มีดังนี้ (1) การศึกษาวิชาสามัญ เน้นการอ่าน เขียน เรียนเลขอัน เป็นวิชาพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาอาชีพของคนไทย พระโหราธิบดีได้แต่งแบบเรียน ภาษาไทยชื่อ “จินตามณี” ถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งใช้เป็นแบบเรียนสืบมาเป็น เวลานาน (2) การศึกษาทางด้านศาสนา วัดยังมีบทบาทมาก ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บรมโกศ พระองค์ทรงส่งเสริมพุทธศาสนาโดยทรงวางกฎเกณฑ์ไว้ว่าประชาชนคนใดไม่เคย บวชเรียนเขียนอ่านมาก่อน จะไม่ทรงแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการและในสมัยสมเด็จพระ นารายณ์มหาราชเป็นต้นมามีนักสอนศาสนาหรือมิชชันนารี ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือ และวิชาอื่น ๆ ขึ้น เรียกว่า “โรงเรียนสามเณร” เพื่อชักจูงให้ชาวไทยหันไปนับถือศาสนา คริสต์ (3) การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณคดี ปรากฏว่ามีการสอนทั้งภาษาไทย บาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ และภาษาจีน ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชมีวรรณคดีหลายเล่ม เช่น เสือโคคำฉันท์ สมุทรโฆษคำฉันท์ อนิรุทธ์คำฉันท์ และ กำสรวลศรีปราชญ์ เป็นต้น (4) การศึกษาของผู้หญิง มีการเรียนวิชาชีพ การเรือนการครัว ทอผ้า ตลอดจนกิริยามารยาทเพื่อป้องกันไม่ให้เขียนเพลงยาวโต้ตอบกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงที่ อยู่ในราชตระกูลเริ่มเรียนภาษาไทยตลอดทั้งการประพันธ์ด้วย ในสมัยนี้โปรตุเกสเป็นชาติ แรกที่นำวิธีการทำขนมหวานที่ใช้ไข่มาเป็นส่วนผสม เช่น ทองหยิบ ฝอยทองมาเผยแพร่จน ขนมเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ขนมหวานของไทยในปัจจุบัน (5) การศึกษาวิชาการด้านทหาร มี การจัดระเบียบการปกครองในแผ่นดิน สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงแยกราชการฝ่าย ทหารและฝ่ายพลเรือนออกจากกัน หัวหน้าฝ่ายทหารเรียกว่า “สมุหกลาโหม” ฝ่ายพลเรือน เรียกว่า “สมุหนายก” ในรัชสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงจัดวางระเบียบทางการทหาร มีการทำบัญชีคือการเกณฑ์คนเข้ารับราชการทหาร ผู้ชายอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี เรียกว่า “ไพร่หลวง” เชื่อว่าต้องมีการศึกษาวิชาการทหาร เป็นการศึกษาด้านพลศึกษา สำหรับผู้ชายฝึกระเบียบวินัยเพื่อฝึกอบรมให้เป็นกำลังสำคัญของชาติ (พิมพ์พรรณ เทพสุ เมธานนท์, 2559)

4. การศึกษาของไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2412-2475)

การศึกษาของไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2412-2475) มุ่งให้คนเข้ารับราชการและมีความรู้ทัดเทียมฝรั่งแต่ไม่ใช่ฝรั่ง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2559)

ช่วงที่ 1 การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) หลังจากที่พระองค์ได้ครองราชย์แล้วก็ได้ทรงปรับปรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้าน การปกครอง การศาล การคมนาคมและสาธารณสุข เป็นต้น โดยเฉพาะด้านการศึกษา นั้น พระองค์ได้ทรงตระหนักเพื่อปรับปรุงคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถจะช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ วิชาหนังสือเป็นวิชาที่น่านับถือและเป็นที่น่าสรรเสริญมาแต่โบราณว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ยิ่งใหญ่ นับแต่พระมหากษัตริย์เป็นต้นมา ตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้ เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง (ประไพ เอกอุ้น, 2542) การที่พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้มีการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน มีโครงการศึกษาชาติมีโรงเรียนเกิดขึ้นในวังและในวัด มีการกำหนดวิชาที่เรียน มีการเรียนการสอนไปและมีทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ

ช่วงที่ 2 การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาเมื่อจำนวนโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก เช่น ปี พ.ศ. 2430 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “กรมศึกษาธิการ” โดยโอนโรงเรียนที่สังกัดกรมทหารมหาดเล็กมาทั้งหมดให้ “กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ” เป็นผู้บัญชาการอีกตำแหน่งหนึ่ง ปี พ.ศ. 2432 รวมกรมศึกษาธิการเข้าไปอยู่ในบังคับบัญชาของ “กรมธรรมการ” และ ปีพ.ศ. 2435 ประกาศตั้งกระทรวงธรรมการมี “เจ้าพระยาภาสกรวงศ์” (พร บุนนาค) เป็นเสนาบดี มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การพยาบาล พิพิธภัณฑ์และศาสนา

ช่วงที่ 3 การจัดแบบเรียนหลักสูตรและการสอบไล่

ปี พ.ศ. 2414 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ “พระยาศรีสุนทรโวหาร” (น้อย อจจาริยางกูร) เรียบเรียงแบบเรียนหลวงขึ้น 1 เล่ม ชุดมูลบรรพกิจ เพื่อใช้เป็นบทหลักสูตรวิชาชั้นต้นปี พ.ศ. 2427 กำหนดหลักสูตรชั้นประโยคหนึ่งโดยอนุโลมตามแบบเรียนหลวง 6 เล่ม นับเป็นปีแรกที่จัดให้มีการสอบไล่วิชาสามัญ และมีการกำหนดหลักสูตรชั้นประโยค

สอง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาสามัญศึกษาหมายถึงความรู้ต่าง ๆ ที่ต้องการใช้สำหรับเสมียน (clerk) ในราชการพลเรือนตามกระทรวงต่าง ๆ ปี พ.ศ. 2431 กรมศึกษาธิการจัดทำแบบเรียนเร็วใช้แทนแบบเรียนหลวงชุดเดิม ผู้แต่งคือ “พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) 1 ชุด มี 3 เล่มปี พ.ศ. 2433 ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชา พ.ศ. 2433 มีผลทำให้หลักสูตรภาษาไทยแบ่งออกเป็น 3 ประโยค หลักสูตรภาษาอังกฤษแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ปี พ.ศ. 2434 ได้แก้ไขการสอบไล่จากเดิมปีละครั้งเป็นปีละ 2 ครั้งเพื่อไม่ให้นักเรียนเสียเวลานานเกินไป

5. วิวัฒนาการการศึกษา

ปี พ.ศ. 2453 ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเพื่อฝึกคนเข้ารับราชการตามกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ และต่อมาปี พ.ศ. 2459 ได้ประกาศยกฐานะ “โรงเรียนข้าราชการพลเรือน” นี้ขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยปี พ.ศ. 2454 ตั้งกองลูกเสือหรือเสือป่าขึ้นเป็นครั้งแรก โครงการศึกษา พ.ศ. 2456 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2458 โดยมุ่งให้ประชาชนมีความรู้ทางด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพตามอัตภาพของตน พยายามที่จะเปลี่ยนค่านิยมของประชาชนไม่ให้มุ่งที่จะเข้ารับราชการอย่างเดียว ปี พ.ศ. 2459 จัดตั้งกองลูกเสือหญิงและอนุภาคโรงเรียนกุลสตรีวังหลังและได้จัดตั้งกองลูกเสือหญิงขึ้น เรียกว่า “เนตรนารี” ปี พ.ศ. 2461 มีการปรับปรุงและขยายโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้น โดยโอนกลับมาขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเดิมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ปี พ.ศ. 2461 ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และ ปี พ.ศ. 2464 ปรับปรุงโครงการศึกษาชาติ โดยวางโครงการศึกษาขึ้นใหม่เพื่อส่งเสริมให้ทำมาหาเลี้ยงชีพนอกเหนือจากทำราชการ ปี พ.ศ. 2464 ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุ 7 ปีบริบูรณ์หรืออย่างช้าปีที่ 8 ให้เรียนอยู่ในโรงเรียนจนถึงอายุ 14 ปีบริบูรณ์หรืออย่างช้าปีที่ 15 โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน และมีการเรียกเก็บเงินศึกษาพลีจากประชาชนคนละ 1- 3 บาทเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดดำเนินการประถมศึกษา

6. การศึกษาสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2475 ปัจจุบัน)

1. นโยบายการจัดการศึกษาของคณะราษฎร

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเปลี่ยนแปลงการปกครองได้วางเป้าหมายสำคัญหรืออุดมการณ์ของคณะราษฎร

มีปรากฏอยู่ในหลัก 6 ประการ ข้อที่ 6 จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎรเพราะ คณะราษฎรมีความเห็นว่า การที่จะให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงเมื่อประชาชนมี การศึกษาดีย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของ รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา พ.ศ. 2475 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อจะให้ พลเมืองได้มีการศึกษาโดยแพร่หลายก็จะต้องอนุโลมตามระเบียบการปกครองที่ให้เข้า ลักษณะเกี่ยวกับแผนเศรษฐกิจแห่งชาติหลักสูตรของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจะต้องขยาย ให้สูงขึ้นเท่าเทียมอารยประเทศในการนี้จะต้องเทียบหลักสูตรของนานาประเทศ หลักสูตร ใดสูงถือตามหลักสูตรนั้น รัฐบาลชุดต่อ ๆ มาก็ได้พยายามที่จะได้จัดการศึกษาให้ทั่วถึงใน หมู่ประชาชนทั่วไป ถ้าวิเคราะห์ดูจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพบว่าได้ตั้งความหวัง เรื่องการศึกษาไว้สูงเกินไปจะให้เท่าเทียมอารยประเทศซึ่งสภาพการณ์ในประเทศขณะนั้นยัง ไม่มีความพร้อมโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศในขณะนั้นเป็นผล ให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษานับแต่นั้นเป็นต้นมา

2. การเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2484-พ.ศ. 2488

ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อ ประเทศไทยอย่างรุนแรงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยได้รับความเสียหาย อันสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่สองจึงจำเป็นต้องกู้ เงินจากธนาคารโลกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศและประเทศไทยสมัครเป็นสมาชิก องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ทำให้ประเทศไทยได้รับความ ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาประเทศทำให้แนวคิด ทางการศึกษาของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอย่างมาก

3. การปรับปรุงหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและเหตุการณ์ สำคัญทางการศึกษา ปี พ.ศ. 2476

ปี พ.ศ. 2476 มีการปรับปรุงส่วนราชการในกระทรวงธรรมการและประกาศตั้ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี พ.ศ. 2477 ได้ทำการโอน “คณะนิติศาสตร์ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ไปสมทบกับ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง” ปี พ.ศ. 2478 ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2488 ประกาศใช้ พระราชบัญญัติครูพุทธศักราช 2488 ปี พ.ศ. 2494 มีการประกาศใช้แผนการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2503 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2520

ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และปัจจุบันกำลังใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ฉบับที่ 4 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม 2501 ได้มีการจัดทำและนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาใช้ซึ่งต่อมาได้ยกเลิกและจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้นมาแทน สภานี้ได้พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ขึ้นมา เป็นผลให้การศึกษาในระยะหลังได้เปลี่ยนไปอย่างมาก การศึกษาได้ขยายตัวขึ้นทุกระดับเพราะประเทศกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา จึงจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้พลเมืองได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถเพิ่มรายได้ของตน และช่วยยกฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้สูงขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นเพื่อวางแนวทางในการพัฒนาการอย่างบูรณาการคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้านและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบายมาตรฐานการและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญมีการขยายสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น ปี พ.ศ. 2503 เริ่มก่อสร้างและ “จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่” และรับนิสิตนักศึกษาเข้าเรียนในปี พ.ศ. 2507 ปี พ.ศ. 2509 เริ่มก่อสร้าง “มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” ในภาคใต้ เป็นต้น เนื่องจากมีผู้สนใจศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้นในปี พ.ศ. 2514 มีการจัดตั้ง “มหาวิทยาลัยรามคำแหง” เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกและปี พ.ศ. 2521 ตั้ง “มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช” เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งที่สอง ความเคลื่อนไหวในทางการศึกษาได้นำไปสู่แนวความคิดการพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนา ทรัพยากรบุคคลในชาติ ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลทำให้โครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาได้ปรับเปลี่ยนทั้งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเปิดสอนในสาขาวิชาการและวิชาชีพมุ่งพัฒนาให้ผู้รอบรู้เป็นคนเก่ง คนดีและใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขการปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการใหม่แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ สภาการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (มหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มครูเทคโนโลยี, 2551)

ประเทศไทยเรามีประวัติการศึกษาควบคู่กับประวัติศาสตร์ เช่น ชาตอื่น ๆ คือ ตั้งแต่สมัยล้านนา นโยบายการจัดการศึกษาต้องการให้คนไทยรู้จักตัวหนังสือให้สามารถ

อ่านเขียนหนังสือได้เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การต่อสู้ป้องกันตัวการเรียนการสอนใช้วัดเป็นส่วนใหญ่ (วนิชบรรจง, 2516) ตัวอักษรที่ใช้ในสมัยนั้นเป็นตัวอักษรไทยพวนหนังสือขอมและหนังสือฝักขาม เข้าสู่ยุคไทยมีอักษรใช้คือสมัยสุโขทัยจุดมุ่งหมายของการศึกษาก็เพื่อที่จะศึกษาพระไตรปิฎกเพราะเชื่อกันว่าพระไตรปิฎกคือประมวลวิชาการศึกษาที่ไม่ได้มีความรู้อย่างเดียวแต่ยังสร้างวิद्याคุณแก่ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติตามด้วย ผู้ศึกษาจบพระไตรปิฎกจะได้รับการยกย่องนับถือเหมือนผู้ศึกษาจบไตรเวทศาสนาพราหมณ์ และถือเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นมงคลบุคคล (เจริญ ไวรวัจนกุล, 2522) เมื่อถึงสมัยอยุธยา การศึกษาจึงถูกจัดให้เป็นเครื่องมือในการสร้างฐานอำนาจหรือรักษาอำนาจของตน ดังจะเห็นได้จากวรรณคดีที่แต่งในยุคนี้จะเทิดทูนฐานันดรศักดิ์และความมีอำนาจเหนือมนุษย์ของตัวพระตัวนางในบวรวรรณกรรม และใช้สาระทางบาปบุญ นรก สวรรค์เป็นแนวทางการ สั่งสอนให้มนุษย์เกรงกลัวต่อบาป ไม่ละเมิดระบบศักดิ์นาของชนชั้น (เจริญ ไวรวัจนกุล, 2522) ต่อมาได้มีการรับเอาวิทยาการใหม่ ๆ ของชาวตะวันตกเพื่อการพัฒนาประเทศ มีการนำการสอนแบบ 3RS มาใช้ในไทย โดยเฉพาะสมัยแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช นับเป็นยุคทองของไทยได้เปิดโรงเรียนสามเณรซึ่งเป็นโรงเรียนที่บาทหลวงฝรั่งเศสตั้งขึ้นเริ่มการสอนภาษาต่างประเทศจนเกิดการเกรงกลัวต่อวัฒนธรรมตะวันตกนักปราชญ์ของไทยจึงได้แต่งแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรกชื่อว่า “จินตามณี” ขึ้นมา (สุภางค์ จันทวานิช, 2529) สมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น การศึกษามีได้แตกต่างไปจากยุคก่อนมากนัก จะเห็นได้ว่าการศึกษาของไทยเราเท่าที่ผ่านมามองการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือที่จะพาให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ความดับขันธ์นิรันดรคือนิพาน เชื่อในผลบุญในชาติปางก่อนที่ส่งผลมาสู่ชาติภพนี้ และ บุญกรรมชาตินี้จะส่งผลสู่ภพหน้า การที่เราอยากไร้ลำบากในชาตินี้ก็เพราะบุญกรรมที่ทำแต่ชาติปางก่อน ไม่มีทางที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปได้ดังนั้นในชาตินี้ควรที่จะประกอบผลบุญให้มากไว้ เพื่อชาติหน้าจะได้สบาย อิทธิพลความคิดความเชื่อทัศนคติเช่นนี้ยังติดตัวคนไทยมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence)

1. ต้นกำเนิดของ AI

AI (artificial intelligence) แปลเป็นภาษาไทยว่า “ปัญญาประดิษฐ์” ถูกพัฒนาครั้งแรกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 โดย “John McCarthy” นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเขาได้ต่อยอดจากแนวคิดของ “Alan Turing”

นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ชาวอังกฤษ ยุคบุกเบิกตั้งแต่ทศวรรษที่ 50 โดยได้ให้คำจำกัดความของ Turing Machine ว่า “เป็นเครื่องมือทศวรรษที่สามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง ถ้าเพียงแต่เราจะใส่วิธีทำลงไป” กลายเป็นต้นแบบของคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน และการทำ Turing Test ก็คือการทดสอบให้คนสนทนากับเครื่อง ถ้าคนไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งที่คุยผ่านเครื่องนั้นเป็นคนจริง ๆ หรือเป็นโปรแกรมคุย แสดงว่าเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นผ่านการทดสอบ ซึ่งสมัยโน้นคนยังถือว่าเป็นเรื่องเหมือนนิยายวิทยาศาสตร์มากกว่า แต่ในเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมามีคนพยายามทำเครื่องจักรคำนวณให้สามารถผ่าน Turing Test ให้ได้ แต่มันก็ทำได้แค่บางส่วน เพราะพลังการคำนวณ และปริมาณข้อมูลที่จะให้เครื่องเรียนรู้ยังมีไม่เพียงพอ (ภาสกร ไหลสกุล, 2566)

2. จาก Machine Learning (ML) สู่ Deep Learning (DL)

เทคโนโลยี AI ในช่วงแรกจะใช้หลักการ ML หรือ Machine Learning คือให้คอมพิวเตอร์เขียนโปรแกรมเองจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องให้คนไปยุ่ง เพียงแต่มีข้อมูลป้อนให้มันเรียนรู้เยอะ ๆ เท่านั้น เทคโนโลยีที่เหนือจาก ML ไปอีกระดับก็คือ DL หรือ Deep Learning (แต่ยังถือว่าเป็น ML แต่เป็น ML ขั้นสูง) ที่นำเอา Neural Network ที่จำลองการทำงานของสมองมนุษย์ (คำว่า Neural Network ก็คือเครือข่ายเซลล์ประสาทสมองนั่นเอง) มาใช้พัฒนาความฉลาดของ AI โดยการเทรน (train) หรือให้โปรแกรมเรียนรู้จากข้อมูลมหาศาลที่สมัยก่อนหาข้อมูลมาเทรน AI ได้ยาก แต่สมัยนี้ข้อมูลมีมากมายมหาศาลอยู่ในจักรวาลของอินเทอร์เน็ตจึงทำให้ DL เกิดผลจนนำมาประยุกต์ใช้งานได้จริง ๆ ยุคก่อนหน้านี้ AI เป็นระดับแค่ Traditional AI เช่นการใช้ AI ระดับทำงานที่แก้ปัญหาง่าย ๆ โดยการเพิ่มความเร็วและประสิทธิภาพของการทำงานกับข้อมูลเยอะ ๆ แต่ปัจจุบันเป็น Generative AI ซึ่งก็คือ เครื่องมือ AI ที่ช่วยสร้างผลลัพธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข้อความ (text) เสียง (Audio) วิดีโอ (VDO) จากคำสั่งของมนุษย์ที่บอกให้ช่วยสร้างหรือให้ช่วยคำตอบให้ โดยผลลัพธ์ของมันมีความเก่งกาจและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษา การสรุป การเขียนกลอน การเขียนบทความ การแต่งเพลง การวาดภาพเหมือนจริง แม้กระทั่งการเขียนโค้ดโปรแกรม การสร้างเกม และภาพยนตร์ขนาดสั้น ออกมาในเวลาไม่กี่อึดใจ ขนาดคนระดับมืออาชีพยังต้องยอมแพ้ และหวาดหวั่นกับ อนาคตของตัวเอง ส่วนฮาร์ดแวร์ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของแพลตฟอร์ม Generative AI ทั้งหมดก็คือ โพรเซสเซอร์ ประเภท Accelerated Computing (ตัวเสริมพลังการคำนวณให้คอมพิวเตอร์) จากบริษัทผู้ผลิตชิปรายใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัท NVIDIA ผู้ผลิต GPU

รายใหญ่ของโลก (GPU คือตัวที่อยู่บนกราฟิกการ์ด ที่นิยมไปใส่ในคอมพิวเตอร์สำหรับเล่นเกมและใช้ชุดบิตคอยน์ ที่มีเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ทำให้มีพลังการประมวลผลมหาศาลและขยายสเกลได้ง่าย จึงสามารถประมวลผล AI บนระบบของผู้ให้บริการคลาวด์ (Cloud Service Provider : CSP) รายใหญ่ และซูเปอร์คอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ ๆ ได้อย่างดี ทำให้ Generative AI กลายเป็นเรื่องจริงขึ้นมาได้ (ภาสกร ไหลสกุล, 2566)

3. กำเนิด ChatGPT เขย่าโลก

ChatGPT คือเครื่องมือ AI Chatbot หรือแชทบอทอัจฉริยะที่ใช้เทคโนโลยี Generative AI ถูกพัฒนาโดย OpenAI ซึ่งเป็นห้องปฏิบัติการวิจัยปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย OpenAI LP ซึ่งเป็นบริษัทที่แสวงหาผลกำไรและบริษัทแม่ OpenAI Inc. เป็นที่ไม่แสวงหาผลกำไรก่อนหน้านี้ OpenAI ออกโปรแกรม Dall-E ที่เป็น Generative AI ช่วยในการสร้างงานศิลปะ จากคำสั่งที่เป็นข้อความ และโปรแกรม Whisper ที่เป็นโปรแกรมที่ช่วยสร้างข้อความจากเสียงพูดมาก่อนแล้ว โดยมีคนดังลงขันกันลงทุนกับ OpenAI ในช่วงก่อตั้งกันหลายคน รวมทั้ง Elon Musk (แม้จะถอนตัวออกไปในภายหลัง) แต่ผู้ลงทุนรายใหญ่ของ OpenAI ก็คือบริษัทไมโครซอฟต์ ที่ลงเงินไปกับ OpenAI หลายพันล้านเหรียญสหรัฐแล้ว และมีแผนจะลงทุนเพิ่มเรื่อย ๆ ในอนาคต เรียกว่าไมโครซอฟต์ทุ่มสุดตัวและฝากอนาคตไว้กับ Generative AI เลยทีเดียว และตอนนี้ก็ได้เอา ChatGPT มาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการเป็นผู้นำด้าน AI โดยเอาไปปลั๊กอินกับ Bing Search Engine เรียกว่า Bing AI และ Bing Chat รวมทั้งเอา ChatGPT มาเชื่อมกับซอฟต์แวร์ชุด Microsoft Office เป็น Microsoft365 Copilot ซึ่งทำให้ Google คู่แข่งที่ยืนหนึ่งในโลกของ search engine มายาวนานอยู่นิ่งไม่ได้ เลยต้องรีบออก Google Bard ออกมาชน แต่ก็ยังไม่ค่อยปังและดิ่งเท่ากับ ChatGPT ไม่ต้องพูดถึงเจ้าเทคโนโลยีค่ายจีนต่างก็กันเร่งออกแพลตฟอร์ม Generative AI ของตัวเองมาให้บริการ โดย Baidu ผู้ให้บริการเสิร์ชเอนจินรายใหญ่ของจีน เปิดเผยแผนที่จะออก Ernie Bot และ JD.com ผู้ให้บริการอีคอมเมิร์ซรายใหญ่จะออก ChatJD ส่วน Tencent และ Alibaba เป็นต้น (วรรณรัช สันติอมรทัต, 2566)

AI กับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ท่ามกลางกระแสโลกในศตวรรษที่ 21 ที่พลเมืองไทยต้องก้าวสู่ยุคใหม่ด้วยการมีทักษะดิจิทัล (digital skills) รองรับการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ “Artificial Intelligence” หรือ AI ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมทางวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ที่สร้างให้หุ่นยนต์หรือเครื่องจักรมี

ความเข้าใจในเหตุและผล มีการเรียนรู้และตอบสนองได้เสมือนกับการคิดของมนุษย์ ซึ่งบ้างก็ว่า AI มีความสามารถระดับเดียวกับมนุษย์บ้างก็ว่าบางเรื่องทำงานได้ดีกว่ามนุษย์และยิ่งไปกว่านั้น บ้างก็ว่า AI มีความสามารถเหนือมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน AI ได้เข้ามามีบทบาทในทุกภาคส่วน ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ในหลากหลายองค์กรและธุรกิจ ไม่เว้นแม้กระทั่งในระบบการศึกษา แต่ก็ยังมีข้อคำถามเกิดขึ้นว่า หากมีการนำ AI เข้ามาใช้ เข้ามาช่วยสอนหรือจัดการศึกษาเรียนรู้แล้ว ความสำคัญของครูจะลดน้อยถอยลงไปหรือไม่ หรือครูจะต้องปรับตัวปรับใจ หรือใช้เทคโนโลยี แอปพลิเคชัน (application) สื่อที่ทันสมัยต่าง ๆ อย่างไร ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างการเรียนรู้ ออกแบบการถ่ายทอดวิชาความรู้สู่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด เพื่อไปให้ถึงปลายทางของผลลัพธ์การศึกษาที่สังคมคาดหวัง คือ “การพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะของประชากรในศตวรรษที่ 21” (นวรรัตน์ รามสูต, 2564)

โจทย์ใหญ่ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้วางแนวทางที่มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตลอดจนยุทธศาสตร์ชาติ โดยตั้งเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 (3Rsx8Cs) ซึ่งประกอบด้วยทักษะและคุณลักษณะที่มีความจำเป็นต่อการเผชิญกับความท้าทายและพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยุค 4.0 ซึ่งหนึ่งในคุณลักษณะที่จะสามารถต่อยอดสู่ทักษะดิจิทัลคือความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อโดยมีครูเป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาจัดการกระบวนการเรียนรู้ ทั้งความรู้วิชาการ ศาสตร์วิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนอบรม บ่มสอนคุณธรรมจริยธรรม ความดีงามตามบริบทสังคมไทย ซึ่งต้องยอมรับว่าวิถีหรือแนวทางการสอนและเครื่องมือของครูในยุคดิจิทัล จะต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนยุคใหม่เช่นกัน ทั้งกลุ่มประชากร (generation) Gen-Z ที่เน้นสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตและใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนเว็บไซต์ และ Gen-Alpha (เกิดปี 2553-2568) ที่เกิดและเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยียุคใหม่ที่พัฒนาเต็มที่และแสดงออกผ่านโลกออนไลน์อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีการวิเคราะห์ผลศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของกลุ่ม Gen-Z ไว้ที่น่าสนใจว่าส่วนใหญ่ชอบเรียนรู้ในรูปแบบร่วมมือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจและชอบการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยในบางส่วนก็ชอบการเรียนรู้แบบอิสระด้วยตนเอง และมีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการเรียนรู้แบบพึ่งพาโดยมี

ครูเป็นผู้กำหนดสิ่งที่จะเรียนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ครูจะต้องนำมาทบทวนและใช้เป็นองค์ประกอบในการออกแบบการเรียนรู้ พร้อม ๆ กับการปรับตัวปรับบทบาทตนเองจากครูผู้สอน เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาสาระ องค์ความรู้ต่าง ๆ กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมการค้นคว้าหาคำตอบ พร้อมสร้างกระบวนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในห้องเรียน ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ตามความสามารถผู้เรียน โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาผสมผสานกับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และเกิดประสิทธิภาพในการทำงานของครูเอง ไม่ว่าจะเป็น ใช้ AI เพื่อช่วยลดเวลาการทำงานของครู อาทิ งานส่งเสริมการศึกษาทั้งงานวัดผล งานทะเบียน งานธุรการ งานจัดตารางเรียน ไปจนถึงการคำนวณเกรด เป็นต้น ใช้ AI เพื่อช่วยลดความผิดพลาดตรวจการบ้านหรือข้อสอบผ่านซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ใช้ AI ในการสร้างสรรค์เนื้อหาของการเรียนการสอน ผ่านแอปพลิเคชันที่มีความสามารถในการสืบค้นข้อมูล ประมวลผลการเรียน ตลอดจนจัดทำเอกสารในรูปของ e-Book หรือแม้แต่ใช้ AI สำหรับเป็นติวเตอร์ให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผ่านรูปแบบแอปพลิเคชันที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ (big data) ที่สามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถประมวลผลการเรียนของผู้เรียนเพื่อให้คำแนะนำแบบตัวต่อตัว และมีบททดสอบออนไลน์ ทั้งยังใช้เป็นช่องทางสื่อสารพิเศษให้นักเรียนปรึกษากับครูได้อย่างสะดวก และจุดเด่นที่สำคัญของ AI ในเรื่องความแม่นยำและประมวลผลได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจจะเป็นจุดเปลี่ยนห้องเรียนในอนาคต ที่มี AI เข้ามาทำหน้าที่แทนครูในการจัดการเรียนการสอนในวิชาพื้นฐานต่างๆ ที่มีความรู้ตายตัว ส่วนครูเองอาจจะต้องผันตัวไปเป็นผู้ควบคุม AI คอยป้อนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเรียนรู้สู่เครื่องมือหรือหุ่นยนต์ AI ที่ทำหน้าที่สอนหรือเป็นผู้ช่วยสอน (นวรรตน์ รามสูต, 2564)

จุดร่วมการศึกษา กับ ปัญญาประดิษฐ์

จากการลเวลาที่ผ่านมามนุษย์ชาติต่างเคยวาดฝันว่าสักวันหนึ่ง มนุษย์จะได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับหุ่นยนต์ ซึ่งจะช่วยทำให้มนุษย์ปลอดภัยและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ภาพฝันนี้ต่างปรากฏออกมาให้เห็นตามสื่อต่าง ๆ มาตั้งแต่ยุคโบราณ ซึ่งบ่งบอกถึงความปรารถนาอันแรงกล้าของมนุษย์ที่ต้องการเครื่องจักรที่คิดและตอบสนองกับมนุษย์ได้ และด้วยความก้าวหน้า

ด้านเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้ภาพผืนนี้เริ่มพัฒนาเป็นรูปเป็นร่างขึ้นทีละเล็กละน้อยจนนำมาสู่การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ Artificial Intelligence (AI) ซึ่งเป็นหัวใจของการรังสรรค์ให้หุ่นยนต์หรือเครื่องจักรสามารถที่จะคิดและประมวลผลข้อมูลได้เฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์ Artificial Intelligence (AI) คือ สถาปัตยกรรมทางวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ที่สร้างให้หุ่นยนต์หรือเครื่องจักรมีความเข้าใจในเหตุและผล มีการเรียนรู้และตอบสนองได้เฉกเช่นเดียวกับการคิดของมนุษย์ ซึ่งสามารถ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ (นรรชต์ ผืนเชียร, 2566)

1) ปัญญาประดิษฐ์เชิงแคบ (Narrow AI) หรือปัญญาประดิษฐ์แบบอ่อน (Weak AI) คือ AI เฉพาะทางที่ทำงานได้ดีกว่ามนุษย์ในบางเรื่อง

2) ปัญญาประดิษฐ์ทั่วไป (General AI) คือ AI ที่มีความสามารถระดับเดียวกับมนุษย์ สามารถทำทุก ๆ อย่างที่มนุษย์ทำได้และได้ประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกับมนุษย์

3) ปัญญาประดิษฐ์แบบเข้ม (Strong AI) คือ AI ที่มีความสามารถเหนือมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน

ปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันในทุกภาคส่วนไม่เว้นแม้กระทั่งในโลกของการศึกษาซึ่งตลอดมาการส่งเสริมการศึกษาเป็นหน้าที่เฉพาะของคนที่เป็นครูในการอบรมสั่งสอนลูกศิษย์และยากที่จะหาใครแทนได้ แต่ในยุคปัจจุบันนี้ด้วยการเติบโตอย่างก้าวหน้าของ AI ทำให้ในอนาคตอาชีพครูอาจไม่ใช่เป็นอาชีพที่มีเฉพาะสำหรับมนุษย์อีกต่อไป ทุกวันนี้เรามีการนำเทคโนโลยี AI เข้ามาใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมด้านการศึกษาอย่างมากมาย ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากกับนักเรียน รวมถึงตัวผู้สอนเองด้วย สำหรับประโยชน์ของ AI ที่มีต่อการศึกษานั้น เราสามารถอธิบายคร่าว ๆ ได้ดังนี้ (นรรชต์ ผืนเชียร, 2566)

1. AI ลดเวลาการทำงานของครู

โดยปกติสำหรับคุณครูนอกจากงานสอนที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรงแล้ว งานส่งเสริมการศึกษาอื่น ๆ เช่น งานวัดผล งานทะเบียนหรืองานธุรการต่าง ๆ ในโรงเรียนก็มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน การนำ AI มาช่วยในการทำงานตรงนี้ นอกจากจะช่วยลดภาระงานของครูแล้ว ยังช่วยลดความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เช่น การตรวจการบ้านหรือการตรวจข้อสอบ ปัจจุบันมีการประดิษฐ์ software ที่ช่วยในการตรวจการบ้านหรือข้อสอบที่เป็นลักษณะเลือกตอบ ซึ่งเป็นตัวช่วยให้คุณครูสามารถตรวจการบ้านหรือข้อสอบได้รวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำ AI มาใช้ในงานทะเบียนและวัดผล ในการลงทะเบียนนักเรียน จัดตารางเรียนและคำนวณเกรดเฉลี่ยซึ่งช่วยให้เกิดความรวดเร็วและลดข้อผิดพลาดได้มาก

2. AI ช่วยสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การเติบโตของ AI ทำให้เกิดแอปพลิเคชัน (application) ในการส่งเสริมการศึกษา มากมาย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนที่ไหนก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะในห้องเรียน AI จะทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนรู้และเลือกเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นตัวช่วยให้คุณครูในการสร้างสรรค์เนื้อหาความรู้ต่าง ๆ โดยช่วยประมวลผลการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถสืบค้นข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำเป็นเอกสารในรูปแบบของ E-book ได้อีกด้วย

3. AI ช่วยติวเตอร์ให้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล

บางครั้งการเข้าหาครูผู้สอนแต่ละครั้งล้วนมีข้อจำกัด เช่น คุณครูอาจไม่ว่าง พบ หรือไม่มีเวลาในการอธิบายเพิ่มเติม จากข้อจำกัดนี้ ทำให้มีการนำ AI มาสร้างสรรค์เป็นแอปพลิเคชันที่ช่วยติวนักเรียนเพิ่มเติม ซึ่งจะมีการรวบรวมความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษา ในจุดที่สนใจเพิ่มเติม และยังมีการจัดทำการทดสอบออนไลน์ เพื่อประเมินผลผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นช่องทางพิเศษที่ช่วยให้นักเรียนปรึกษากับคุณครูกันได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

4. AI เป็นอาจารย์เสมือน

ในอนาคต AI อาจจะเข้ามาทำหน้าที่แทนคุณครู ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งข้อดีของ AI นั้นคือความแม่นยำและการประมวลผลที่รวดเร็ว โดยที่ไม่มีอารมณ์ความรู้สึก เข้ามาเกี่ยวข้อง คุณครูในอนาคตอาจกลายเป็นผู้ควบคุม AI แล้วทำหน้าที่ในการป้อนข้อมูลที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียนให้กับหุ่นยนต์ AI เพื่อทำหน้าที่แทนตัวเอง หรือให้เป็นผู้ช่วยในการสอน ซึ่งทำให้สามารถสอนได้ปริมาณมากและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่าอย่างไรก็ดี แม้ว่า AI จะเริ่มเข้ามามีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จนสามารถเป็นตัวแทนของครูได้ ซึ่งคุณครูหลาย ๆ ท่านมองว่า เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะงานครูนั้นมีความหมายมากกว่าแค่การให้ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ก็ต้องยอมรับว่าโลกกำลังก้าวสู่ยุค AI สมัยใหม่อยู่ทุกขณะ ปัจจุบันเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่เราใช้กันอยู่ตามปกติ นั้น ล้วนมีการใส่เทคโนโลยี AI เข้าไปเพื่อช่วยให้สามารถทำงานตอบสนองกับมนุษย์ได้ดีมากยิ่งขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่ในอนาคต AI จะเข้ามาทำงานแทนเรา ดังนั้นแทนที่จะกลัวว่า AI จะเข้ามาทำให้เราตกงาน เราควรที่จะเรียนรู้และรู้จักพัฒนาตัวเอง เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จาก AI ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะอย่างไรเสีย ความรู้สึกนึกคิด แยกแยะความดีความชั่ว และรู้จักยึดมั่นในคุณธรรมนั้นก็ยังคงเป็นจุดแข็งของมนุษย์ที่ควรจะต้องเป็นผู้ควบคุมมากกว่าที่จะโดนควบคุม

บทวิเคราะห์

การศึกษาและการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและส่งเสริมซึ่งกันและกัน การศึกษาช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI เข้าใจพื้นฐานทางทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาและใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน AI ก็มีศักยภาพที่จะปฏิวัติการศึกษาโดยการปรับปรุงการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ การสนับสนุนการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาในสาขา AI ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่อง การประมวลผลภาษาธรรมชาติ และวิสัยทัศน์คอมพิวเตอร์ หลักสูตรเหล่านี้ให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเทคนิคและอัลกอริทึมที่ใช้ในการพัฒนา AI รวมถึงผลกระทบทางสังคมและจริยธรรมของ AI นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในสาขา AI มีความพร้อมที่จะทำงานในอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เช่น เทคโนโลยี การเงิน และการดูแลสุขภาพ และในปัจจุบัน AI กำลังเปลี่ยนโฉมหน้าการศึกษาในหลาย ๆ ด้าน แพลตฟอร์ม (platform) การเรียนรู้แบบออนไลน์ที่ใช้ AI สามารถปรับเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคลได้ AI ยังสามารถใช้เพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินผลที่ให้การตอบกลับแบบเรียลไทม์และการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความคืบหน้าของนักเรียน สามารถช่วยนักเรียนในการระบุและสนับสนุนนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะประสบความล้มเหลว การผสมรวม AI เข้ากับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจะช่วยปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนและทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

ในศตวรรษที่ 21 ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังปฏิวัติภูมิทัศน์การศึกษาอย่างรวดเร็ว AI นำเสนอโอกาสที่ไม่เคยมีมาก่อนในการปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมิน และการจัดการการศึกษา โดยมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และการสอนของเราอย่างสิ้นเชิง AI ช่วยให้สามารถปรับการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการและจุดแข็งของแต่ละบุคคลได้ ระบบ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเพื่อระบุพื้นที่ที่ต้องปรับปรุงและสร้างแผนการเรียนรู้ที่ปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล ด้วยวิธีนี้ AI สามารถช่วยให้ผู้เรียนก้าวหน้าในอัตราของตนเองและบรรลุศักยภาพสูงสุด AI สามารถใช้เพื่อประเมินความรู้และทักษะของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำยิ่งขึ้น ระบบ AI สามารถให้ข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์และระบุพื้นที่ที่ต้องการการปรับปรุง นอกจากนี้ AI ยังสามารถลดอคติในการประเมินโดยการกำจัดปัจจัยของมนุษย์ออกจากกระบวนการ AI สามารถช่วยในการจัดการ

การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ระบบ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบุแนวโน้มและรูปแบบ ช่วยให้ผู้ใช้ดูแลระบบสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยลดงานธุรการและปลดปล่อยครูให้มีเวลาสอนมากขึ้น AI สร้างโอกาสใหม่ๆ สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ใช้ AI ช่วยให้ผู้ใช้เรียนทุกวัยสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายได้ทุกที่ทุกเวลา ด้วยวิธีนี้ AI สามารถขยายการเข้าถึงการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในขณะที่ AI มีศักยภาพในการปฏิวัติการศึกษา แต่ก็มีบางประเด็นที่ต้องพิจารณา เช่น อคติ และการจ้างงาน สิ่งสำคัญคือต้องใช้ AI ในลักษณะที่ส่งเสริมความเท่าเทียมและหลีกเลี่ยงการสร้างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานด้านการศึกษาสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่ AI นำมา

เอกสารอ้างอิง

เจริญ ไวรวิจกุล. (2522). *การบริหารบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

นรรชต์ ฝันเชียร. (2566). *AI กับการส่งเสริมการศึกษา*. สืบค้น 4 มกราคม 2567,

จาก: <https://www.truelookpanya.com/dhamma/content/7596>

นวรรตน์ รามสุต. (2564). *ครูไทยกับ AI ในสนามการศึกษาเพื่อสร้างคนสู่ศตวรรษที่ 21*.

สืบค้น 4 มกราคม 2567.

จาก: <https://elibrary.ksp.or.th/index.php?lvl=cmsspage&pageid>

ประไพ เอกอุ้น. (2542). *การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มครุเทคโนโลยี. (2551). *วิวัฒนาการการจัดการศึกษา*.

สืบค้น 4 มกราคม 2567.

จาก: <http://www.kroobannok.com/3345>.

พิมพ์พรณ เทพสุเมธานนท์. (2559). *การศึกษาในประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาสกร ไหลสกุล. (2566). *สรุปย่อวิวัฒนาการของ AI การมาของ Generative AI และ*

ChatGPT ผลกระทบต่อมนุษยชาติ แล้วเราจะอยู่กันยังไง.

สืบค้น 4 มกราคม 2567.

จาก: <https://tednet.wordpress.com/2023/04/07>

- วณิช บรรจง และคณะ. (2516). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- วรรณรัช สันติอมรทัต. (2566). ปัญญาประดิษฐ์ (AI) โอกาสหรืออุปสรรคของคนไทย
ในอนาคต. สืบค้น 4 มกราคม 2567.
จาก <https://researchcafe.tsri.or.th/>
- วณิชชู โทอิน. (2565). *การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมือง*. ดุษฎีนิพนธ์รัฐศาสตร
ดุขฎีบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วารภรณ์ กองชนะ. (2556). ปัจจัยการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อและความพึงพอใจที่มีต่อ
คุณภาพการให้บริการระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
บริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แนวทางการวัดผลประเมินผลในชั้น
เรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ)
- สุภางค์ จันทวานิช. (2529). *การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาทางสังคมที่
เกี่ยวข้องกับการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวง,
กระทรวงศึกษา.

รัฐศาสตร์แนวพุทธ: ว่าด้วยแก่นจริยธรรมการปกครองไทย
Political Science in Buddhist Approach: on the ethical
Principles of Thai Government

ณัฐพล จินดารัมย์

วัชรพงษ์ โสภางร

วิพจน์ วันคำ*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

Natthapol Jindaram

Watcharaphong Sopajorn

Wipoj Wankham

Mahamkut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage

Natajin007@gmail.com

Watcharapong.sop@mbu.ac.th

e-mail: wankham2021@gmail.com*

บทคัดย่อ

ชนชาติไทยทั้งก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ คนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามานาน เกี่ยวกับการปกครองชนชาติไทยมีการใช้ประโยชน์จากคำสอนทางพระพุทธศาสนาจนซึมซับอยู่ในจิตใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ แก่นจริยธรรมการปกครองไทยที่ยึดมั่นอยู่เนืองนิตย์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลักศีลที่เป็นกฎของมนุษย์ และหลักธรรมที่กฎธรรมชาติ ทั้งสองเป็นแนวปฏิบัติที่จำต้องประพฤติกวักกันไป และเมื่อนำหลักคำสอนต่าง ๆ มาอธิบายในเชิงจริยธรรมทางการปกครองในรูปแบบที่สังคมโลกรับรู้ และเป็นที่ยอมรับกันมาในสังคมไทยปัจจุบัน การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์หรืออธิบายแก่นจริยธรรมว่าด้วยเสรีภาพที่เป็นเรื่องของการกระทำ เสมอภาคที่เป็นเรื่องต้องทำ และภราดรภาพที่เป็นเรื่องให้ทำ กล่าวคือทุกคนมีเสรีในการกระทำ ต้องทำอย่างเท่าเทียม และให้ทำออกไปด้วยความเป็นพี่เป็นน้องกัน ทั้งสามแนวนั้น จึงจำต้องประพฤดิร่วมกันให้เป็นเอกภาพเดียวกันนั่นเอง

คำสำคัญ : รัฐศาสตร์, จริยธรรม, การปกครอง.

Abstract

The Thai nation, both in prehistoric and historical times, has long had a way of life intertwined with Buddhism. Regarding governance, the Thai people have utilized Buddhist teachings to such an extent that they have

become deeply ingrained in their minds. Consequently, the core ethics of Thai governance consistently revolve around the principles of "Sila" (moral conduct), which are human laws, and "Dhamma" (natural laws), both of which are guidelines that must be practiced together. When explaining various teachings in terms of ethical governance, as understood globally and discussed in contemporary Thai society, the analysis of Buddhist teachings reveals core ethical principles concerning liberty (the right to act), equality (the duty to act), and fraternity (the obligation to act as brothers and sisters). In essence, everyone has the freedom to act, must act equally, and should act with a sense of brotherhood. These three principles must be practiced together in unity.

Keywords : Political, Ethical, Government.

บทนำ

รัฐศาสตร์เป็นเรื่องของมนุษยชาติที่จะอยู่กันเป็นกลุ่ม ในแนวของรัฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการนำพุทธศาสตร์เข้ามาบริหารรัฐ ให้เกิดการเป็นอยู่ร่วมกันเป็นพุทธบริษัท เป็นกลุ่มหมู่ รวมกันขึ้นมา จนกระทั่ง มีจารีต ประเพณี มีวัฒนธรรม มีวิถีการดำเนินชีวิต มีพฤติกรรม มีกิจกรรม ถ้ารัฐศาสตร์หมายถึงการเมือง ก็การเมืองแนวพุทธ การเมืองแนวบุญนิยม การเมืองที่ไม่แสวงหาอำนาจ ไม่หาเสียง เพราะการหาเสียงยังไม่ใช่ประชาธิปไตย ไม่แย่งลาภยศสรรเสริญโลกียสุข ทำงานอยู่กับ ประชาชน ที่จะอยู่ในรัฐ อยู่กับสังคมอย่างพี่น้องภราดร เป็นอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ก่อความวุ่นวาย ให้แก่สังคมประเทศชาติ เป็นประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ ช่วยประชาชนไม่ให้เป็นการระสังขม ต่างคน ต่างช่วยกัน ด้วยน้ำใจ ดังนั้น รัฐศาสตร์ที่ดีจึงอยู่ที่คนดี แล้วจะอย่างไรจึงจะบริหารรัฐที่ดี การเมืองที่ดี หรือแม้แต่การต่างประเทศที่ดี เช่นที่เป็นเป้าหมายของรัฐศาสตร์ที่ศึกษา และเอาไปปฏิบัติกัน จะทำให้เกิดการเมืองที่มีบุคคลเจริญบริหารประเทศชาติ ให้บุคคลเจริญออกไปสัมพันธ์กับต่างประเทศและทำให้เกิดบุคคลที่เจริญอีกเหมือนกัน วิธีการและแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวนี้ เรียกว่ารัฐศาสตร์แนวพุทธ ที่ผ่านมาระกล่าวถึงการปกครองในเชิงทฤษฎี จากมุมมองต่าง ๆ เพื่อหาความสมดุลของความคิดจะเห็นว่า รัฐและสถาบันทางการเมือง การปกครองในยุคแรก ๆ มักเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาทางสังคมโดยมีผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข กินอิ่มนอนอุ่น และโดย

ส่วนมากเรามักจะหยิบยกแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกมาเป็นกรอบที่กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว เช่น แนวคิดอุดมรัฐ (Republic) ของเพลโต (Plato) ที่ผู้ปกครองจะต้องเป็นปราชญ์ หรือแม้แต่แนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) ผู้เป็นศิษย์ของเพลโต แต่มีมุมมองที่ต่างโดยมองว่า ผู้ปกครองที่ดีจะต้องกุมอำนาจประชาชนให้อยู่ภายใต้การปกครอง นอกเหนือในยุคปัจจุบันก็ยังมีกรถกกันถึงระบอบการปกครองที่ดีที่สุด แต่มีถึงบัดนี้ก็ยังไม่ตกผลึกได้ว่าระบอบใดคือการปกครองในอุดมคติ ที่กล่าวมา เมื่อเราพยายามแสวงหาสิ่งที่เรียกว่าดีในระบบการปกครอง ความสำคัญในข้อนี้ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแก่นจริยธรรมการปกครอง และจริยธรรมที่ว่านี้ก็มีแนวคิดมากมายให้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาไม่ว่าจะเป็นทางรัฐปรัชญา หรือแม้แต่ทางศาสนากับการปกครอง ซึ่งบทความฉบับนี้ จะนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางศาสนามาเป็นประเด็นพิจารณา และศาสนาในโลกนี้ก็มีมากมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองทั้งแบบโดยตรงและโดยอ้อม แต่เพื่อความเหมาะสมข้อจำกัดของบทความ ในที่นี้ผู้เขียนจะเน้นกล่าวถึงพระพุทธศาสนากับการปกครอง หรือในเชิงประยุกต์เราจะเรียกว่า “รัฐศาสตร์แนวพุทธ” (เหตุยัย คำเฒ่า, 2564)

ความหมายจริยธรรมการปกครอง

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “รัฐศาสตร์” เรามักจะได้ยินคำสองคำที่มักจะมาคู่กัน ได้แก่ “การเมือง” และ “การปกครอง” ก่อนที่จะมาพิจารณาความหมายจริยธรรมการปกครอง ในที่นี้เราจะมาทำความรู้จักกลุ่มคำเหล่านี้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธว่าด้วยจริยธรรมการปกครอง คำแรก รัฐศาสตร์ (political science) ตามรูปศัพท์เป็นภาษาสันสกฤต ส่วนภาษาบาลี ใช้คำว่า “รัฐปสาสนะ” คำว่า “รัฐ” ในภาษาบาลี หมายถึง “ราชธานี” หรือ “พระนคร” ที่รวมถึงทั้งด้านภูมิศาสตร์และด้านประชากรที่อยู่รวมกันภายในรัฐด้วย คำว่า “ศาสตร์” หรือ “สาสนะ” หมายถึง คำสอน หมายถึง วิทยาการ วิชาการ ความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมสองคำเข้าด้วยกัน จึงเป็น “รัฐศาสตร์” หมายถึง คำสอนหรือศาสตร์ว่าด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวกับแว่นแคว้น ประเทศ เมือง นคร ธาณี รวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ปกครอง พลเมือง อาณาเขต อำนาจ อธิปไตย และทรัพยากร เป็นต้น คำที่ 2 การเมือง (politics) ในภาษาบาลี คือ “รัฐกิจ” หมายถึง หน้าที่อย่างหนึ่งของบุคคล กลุ่มบุคคลภายในรัฐ การจัดการกิจการบ้านเมือง โดยอาศัยอำนาจหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ ให้ดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย คือ ผลประโยชน์ของพหุชน นอกจากนี้ “การเมือง” ยังหมายรวมถึง การแสวงหาอำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ ซึ่งแนวคิดทางตะวันตก “การเมืองคืออำนาจ” “อำนาจคือการเมือง” และ คำที่ 3 การปกครอง (government) ซึ่งตรงกับคำว่า “บริหาระ” หรือ “บริหาร” หรือจะ

ใช้คำว่า “ปสาสะ” หรือ “อภิปาสะ” ตามสถานการณ แต่ทั้งหมด หมายถึง การปกครอง การคุ้มครอง ควบคุมดูแล โดยการใช้ชนบ กติกา กฎ ระเบียบควบคุม การปกครองจึง หมายถึงการดูแล การให้ความคุ้มครองหรือการบริหาร (เดโช สนวนานท, 2545)

นอกจากกลุ่มคำสำคัญดังกล่าว สิ่งที่เราจะกล่าวถึงต่อไปนี้ คือ เรื่องจริยธรรมการปกครอง ถือว่าเป็นกรอบของการปกครองที่สามารถนำมาครอบคลุมทางกาย วาจา ใจให้ เป็นไปตามครรลองของกฎ กติกา ระเบียบฯ เพื่ออภิบาลความถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

คำว่า “จริยธรรม หมายถึง ข้อควรประพฤติ ขนบธรรมเนียมและอุปนิสัยหรือความประพฤติ หลักแห่งการประพฤติ ถือว่าเป็นกรอบเป็นแก่นที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมที่สถาบัน องค์ต่าง ๆ จะมีให้ถือปฏิบัติอยู่ทุกที่ที่อาจจะเรียกไม่เหมือนกันบางแห่งอาจเรียก จรรยาบรรณ วัฒนธรรมองค์กร หรือถ้าเป็นสาขาวิชาเฉพาะทางปรัชญาเราจะพบความว่า จริยศาสตร์ (ethics) คือศาสตร์ว่าด้วยความดี ความประพฤติ เมื่อกล่าวในทางศาสนาเราก็ จะพบคำว่าศีลธรรมคือมีทั้งศีลทั้งธรรมควบคู่กันแบบองค์รวม เช่น หลักเบญจศีล เบญจธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546)

สรุปได้ว่า รัฐคือบ้านเมือง การเมืองคือการทำหน้าที่ในบ้านเมือง และการปกครอง คือระบบการควบคุมดูแลบ้านเมือง เช่น ประเทศไทยคือบ้านเมือง รัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจ ตามหน้าที่ ระบอบประชาธิปไตยคือกลไกหลักในการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎ สูงสุดของประเทศไทย เป็นต้น และนอกเหนือจากความเข้าใจตามกล่าว สิ่งที่เป็นแม่แบบใน การขับเคลื่อนรัฐ การเมือง การปกครองได้อย่างถูกต้องสิ่งนี้คือจริยธรรมที่สามารถช่วยควบคุมการใช้ ในข้อนี้เราจะเรียกว่า แก่นจริยธรรมการปกครองและเป็นประเด็นที่เราจะนำมา พิจารณาตามหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ โดยใช้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอธิบายความ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์แห่งความปองดองสมานฉันท์ สามัคคี และแก่นจริยธรรมการ ปกครองที่จะนำมาอธิบายนี้ จะเป็นการวิเคราะห์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในมิติแก่น จริยธรรมการปกครองไทย

แม่บทแห่งแก่นจริยธรรมการปกครองไทย

แนวคิดแบบตะวันตกดูเหมือนจะไม่ค่อยกล่าวถึงความ “กตัญญู กตเวทิตี” อันเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการใช้จริยธรรมที่จริงใจ ทั้งนี้เพราะพื้นฐานแนวคิดทางตะวันตกมักนิยม “วิภาษวิธี” (dialectics) และวิธีการนี้ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ในมิติต่าง ๆ โดย โสเครติสที่ใช้เพื่อการแสวงหาความรู้จากข้อมูลกับบุคคลที่พบเห็นได้ผลมากที่สุดคือ “หลักการที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ การนำข้อเสนอมที่มีเหตุผล และข้อคัดค้าน มา หักล้างกัน” แต่ทว่า แนวคิดนี้ก็นำไปสู่ไศกนาฏกรรมของเขาสอง แต่ถึงกระนั้น วิถีตะวันตก

ก็ยังนิยมนำหลักการนี้มาเพื่อเสนอมุมมองของตนเองแม้ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่ เนื่องจากปรัชญาเมธียุคเป็นต้นแบบนิยม ในเชิงรัฐปรัชญาแบบตะวันตกปรัชญาเมธีรุ่นหลังจึงดำเนินรอยตามเป็นเรื่องธรรมดา ลักษณะสำคัญของปรัชญาตะวันตกเลยถือว่า “dialectics” หรือปัจจุบันอภิวัตน์มาเป็น ตรรกวิทยา (logic) เป็นความดีเชิงอุปกรณ และปรัชญาเมธีหลายคน หลายกลุ่มมุ่งมั่นเสนอผลงานด้วยวิธีนี้ จนดูเหมือนว่า เป็นอัตตนิยม (เห็นแก่ตัว) ดังจะเห็นได้จากกลุ่มปรัชญาร่วมสมัยหรือสมัยปัจจุบันบางกลุ่มที่มุ่งมั่นแนวคิดส่วนบุคคล มีการอธิบายฐานรัฐปรัชญา เช่น “ปรัชญาอัตตนิยม หรืออัตถิภาวนิยม” อย่างไรก็ตาม มาถึงตอนนี้ เราต้องยอมรับศักยภาพของตัวเองได้แล้วว่า “ชนชาติไทย รัฐปรัชญาไทย รัฐปรัชญาของคนไทย” ที่มีจุดเด่นของความเป็นแนวคิดที่ย้ำในเรื่องของความ “กตัญญู กตเวที” เป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผลมาจากศาสตร์แม่บทที่สำคัญ คือ “พุทธศาสตร์” กล่าวคือในตะวันตก (ปรัชญากรีก) มีปรัชญาเป็นศาสตร์แห่งศาสตร์ปวง (science of science) ปรัชญาอินเดียก็มีอินดูเป็นฐานที่มั่น ปรัชญาจีนญี่ปุ่นก็มีเต๋ามีชินโตเป็นหลัก พื้นฐานปรัชญาทุกแห่งแม้จะไม่กล่าวอ้าง แต่เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่ามีความเป็นชาตินิยมอยู่แล้ว

เมื่อเป็นเช่นนี้ แนวคิดไทยถ้าไม่หลงอัตลักษณ์ของตัวเอง จะกล่าวได้ว่าแนวคิดไทยมีแม่บทแห่งความคิดได้จากพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์แนวพุทธแบบไทย นักปราชญ์ทางการปกครองมักจะหยิบยกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากล่าวอ้างในฐานะเป็นแนวปฏิบัติ อาทิ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2559: 240) กล่าวไว้ว่าหลักทศพิธราชธรรม (ธรรมของพระราชา หรือพระราชกรณียกิจที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติตามแนวธรรมของผู้ปกครอง ข้อนี้คือคุณธรรมของนักปกครอง มี 10 ประการ ได้แก่

1. ทาน คือการให้ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้
2. ศีล คือการสำรวม รักษากาย วาจา ใจ ได้แก่การรักษาความสุจริต
3. ปริจจาคะ คือการเสียสละ การบำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ
4. อาชวชะ คือความซื่อตรงต่อตนเอง คนอื่น และการทำงาน
5. มัททวะ คือความสุภาพอ่อนโยน ทั้งกาย วาจา ใจ อ่อนโยนเข้าถึงคน
6. ตปะ คือการแผดเผากิเลสตัณหาชั่วด้วยธรรม มิให้กิเลสเข้ามาครอบงำ
7. อักโกธะ คือความไม่ถือโกรธ ถือเหตุผลไม่โกรธ ไม่เกี่ยวข้องราด
8. อวิหิงสา คือความไม่เบียดเบียน คือไม่หลงระเห็จอำนาจไม่บีบคั้นกดขี่มีความกรุณา
9. ชันติ คือความอดทน อดกลั้น ช่มใจ หักห้ามใจ
10. อวิโรธนะ คือ การปฏิบัติไม่ผิดจากคลองธรรม มีความยุติธรรม

หลักธรรมนี้กล่าวได้ว่าเป็นแนวจริยธรรมของพระราชา หรือผู้ปกครองที่จะต้องปฏิบัติประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง นอกจากนี้ยังมีอีกหลายหลัก เช่น หลักพรหมวิหาร (แนวธรรมสำหรับผู้ใหญ่) เป็นคำสอนย้ำถึงการปกครองลักษณะพ่อกักบัลลังก์ กล่าวคือ ผู้ถูกปกครองไม่มีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ปกครองเพราะเป็นการปกครองด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เหมือนบิดรมารดาที่บุตร เป็นต้น

สรุปได้ว่า รัฐศาสตร์แนวพุทธมีแม่แบบคำสอนหลายข้อที่เป็นหลักปฏิบัติของการปกครองไทยมานาน ในอนาคตแนวคิดแบบไทยถ้ารักษาฐานที่มั่นให้ดีและปฏิบัติตามอย่างจริงจัง รัฐปรัชญาไทยจะเป็นอีกหนึ่งกระแสดึกที่สังคมโลกต้องพูดถึงเช่นเดียวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพราะในอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ปรัชญาไทยมีความเคารพในพระพุทธศาสนา และตระหนักอยู่เสมอว่า แนวคิดไทยมีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา ส่วนแนวคิดอื่น ๆ จากกระแสต่าง ๆ เช่น กรีก อินเดีย จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ ทั้งหมดอยู่ในฐานะเชิงอรรถทางแนวคิดไทยในมิติต่าง ๆ เพื่อการประยุกต์ใช้ และในข้อนี้ เราจะมาเน้นกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแก่นจริยธรรมการปกครองโดยจะวิเคราะห์ตามแก่นจริยธรรมการปกครองเรื่องเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ โดยนำคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาอธิบาย เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาวิจัยรัฐศาสตร์แนวพุทธว่าด้วยจริยธรรมการปกครองไทยตามลำดับ

แก่นจริยธรรมการปกครอง: ว่าด้วยเสรีภาพ

การปกครองที่ดีจะต้องไม่ลืมส่งเสริมความกินอิ่มนุ่งอุ่น (good governance must not forget to promote adequate food and warm clothing.) และศีลธรรม ทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองประเทศไทยมักกล่าวอ้างว่ามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย (democracy) แต่บางทีก็ลืมว่าแก่นจริยธรรมของประชาธิปไตย ในระดับต้น ๆ ซึ่งเรามักจะได้ยินบ่อยครั้งเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ซึ่งเสรีภาพ (freedom) ข้อนี้เป็นความหมายที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย คือไม่เป็นทาส กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการมีอำนาจเหนือตนเอง ไม่ใช่มีอำนาจเหนือคนอื่น

คำว่า “เสรีภาพ” คือ ภาวะความเป็นใหญ่เหนือตัวเอง (state of superiority over oneself) ข้อนี้ จะใช้อะไรมาเป็นหลักประกันว่า ปัจเจกบุคคลมีอำนาจเหนือตัวเอง ข้อนี้ รัฐศาสตร์แนวพุทธมีคำสอนที่มุ่งส่งเสริมปัจเจกชนให้กระทำได้โดยอิสระ “การทำดีได้ดี” เป็นคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่เกี่ยวกับการกระทำได้ด้วยตนเอง หรือที่เราเรียกว่า “การใช้เสรีภาพของบุคคล” ในระบอบประชาธิปไตย เสรีภาพคือสิ่งที่ปรารถนา และเมื่อบุคคลสมปรารถนา ความสำคัญในข้อนี้ จะสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำ

ความสามารถในการกระทำ และการกระทำที่ไม่ถูกบีบคั้นจากสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างไรก็ตามที่ พระพุทธศาสนามีท่าทีที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติเป็นเกณฑ์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์จากหลัก คำสอนที่ย้ำถึงการประพฤติปฏิบัติในที่หลายแห่ง ดังปรากฏในภทเทกธตตสูตรว่า (พระ สุตตันตปิฎก เล่มที่ 6 มัชฌิมนิกาย อุปริปณาสก)

“...บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใด ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้ว ละสิ่งที่ยังไม่มาถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง ก็บุคคลใด เห็นแจ้งธรรมปัจจุบันไม่อ่อนแอ ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้นๆ ได้ บุคคลนั้นพึงเจริญ ธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปรุปรองเกิด พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหละ ใครเล่าจะรู้ความ ตายในวันพรุ่ง...”

เมื่อเป็นเช่นนี้ การใช้เสรีภาพ ถือได้ว่า เป็นคำสอนที่ย้ำให้บุคคลทำตัวอย่างเร่งด่วน และเพื่อเป็นหลักประกันของการกระทำที่ถูกต้อง ในที่นี้จะมุ่งกล่าวถึงหลักการใช้เสรีภาพ ของบุคคลที่สามารถนำมาเป็นแบบแผนปฏิบัติตามความสามารถของปัจเจกบุคคล ตามลำดับขั้นต่าง ๆ ได้แก่ หลักการใช้เสรีภาพขั้นต้น การใช้เสรีภาพขั้นกลาง และการใช้ เสรีภาพขั้นสูง คือ

1. หลักการใช้เสรีภาพขั้นต้น คือ ลักษณะการใช้เสรีภาพแบบประยุกต์ หรือเป็น การประพฤติที่พอเหมาะแก่ปัจเจกชนที่ต้องทำร่วมกันในสังคม การใช้เสรีภาพในข้อนี้ จุดเริ่มต้นของการกระทำที่ตั้งอยู่มาตรฐานของสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน กล่าวคือเป็นการ กระทำที่เน้นถึงการปฏิเสธและสนับสนุน ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (right of human) เป็นการกระทำต่อกันและกันบนพื้นฐานของความเป็นคน รวมไปถึงการกระทำ ต่อสรรพสัตว์ทั้งปวงอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักการใช้เสรีภาพขั้นต้นนี้ เมื่อพิจารณาตาม แนวพุทธศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้เสรีภาพตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ

1.1 การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ ควบคุมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่ย้ำอยู่ที่การปฏิเสธ เรียกว่า เบญจศีล ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประทุษร้าย ในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราเมรัย

1.2 การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุน เรียกว่า เบญจธรรม ได้แก่ เมตตา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจาจาและมัสติ

กล่าวได้ว่า หลักเบญจศีล-เบญจธรรม คือเป็นหลักการใช้เสรีภาพที่พอเหมาะแก่ บุคคลทั่วไป เพราะทั้งสองสามารถนำมาส่งเสริมการปกครองตนเองได้ เนื่องจากหลักศีล เป็นกฎแห่งความเป็นมนุษย์ ที่สามารถนำมาควบคุมตนเองด้านการฝึกหัดกายและวาจาของ

ตนให้เรียบร้อย ส่วนหลักธรรมเป็นกฎแห่งธรรมชาติที่ส่งเสริมความสำคัญภายใน (ใจ) ดังนั้น มนุษย์นอกจากจะมีศีล (วินัย) แล้ว หลักพุทธศาสตร์ยังกล่าวถึงความจำเป็นของมนุษย์ว่า ทุกๆ ชีวิตจะต้องมีธรรมเป็นหลักประกันของความเป็นไปได้ เพราะการมีศีลมีธรรม ทั้งสองคือหลักประกันของการใช้เสรีภาพที่พอเหมาะและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการมีคุณธรรมเป็นคุณสมบัติภายใน ถือได้ว่าเป็นช่องทางแห่งการพัฒนาบุคคลไปได้อย่างสูงสุด

2. หลักการใช้เสรีภาพชั้นกลาง เป็นการส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี หรือหลักกุศลธรรม กล่าวคือ ผู้ทำนั้นทำด้วยสุจริตทางกาย วาจา และใจ และเป็น การกระทำด้วยความเต็มใจ เป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ทำ ผู้ทำ และรวมไปถึงสรรพสิ่งรอบด้านว่า ทั้งหมดคือสิ่งกลมกลืนกันได้จริง และที่สำคัญ การใช้เสรีภาพในชั้นนี้ คือการใช้เสรีภาพที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ดังพุทธพจน์ว่า “แม้ตนก็ติเตียนตนเองได้ ผู้รู้ใคร่ควรแล้ว สรรเสริญ กิตติศัพท์อันดีย่อมกระฉ่อนไป ไม่เป็นคนหลงทำกาละ และเมื่อตายไปย่อมเข้าถึง สுகตีสวรรค์” เมื่อเป็นเช่นนี้ การใช้เสรีภาพชั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เสรีภาพที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ และทั้งสามจะต้องกลมกลืนกันบนพื้นฐานแห่งความดี เพื่อความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง ในที่นี้ จะมุ่งกล่าวถึงการใช้เสรีภาพชั้นกลางตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ

2.1 การใช้เสรีภาพ (ทางกาย) ที่ไม่กระทบต่อชีวิตของผู้อื่นรวมทั้งสรรพสัตว์ แต่มีความรักใคร่ ปราบปรามชาติต่อสรรพสัตว์เหล่านั้นอย่างมั่นคงทั่วทั้งสังสารวัฏ

2.2 การใช้เสรีภาพ (ทางกาย) ที่ไม่กระทบต่อทรัพย์สินของผู้อื่น แต่มีความจริงใจหรือ สื่อสัตย์ต่อกัน เคารพในกรรมสิทธิ์ของกันและกัน

2.3 การใช้เสรีภาพ (ทางกาย) ที่ไม่กระทบต่อเพศตรงข้าม เช่น ไม่ละเมิดสิทธิสตรี แต่มีการเคารพในศักดิ์ศรี กระทำต่อกันเหมือนกับเป็นญาติพี่น้องร่วมสายโลหิต

2.4 การใช้เสรีภาพ (ทางวาจา) ที่ไม่กระทบต่อประโยชน์ของผู้อื่นด้วยคำพูดที่เท็จ เพื่อแสวงหาสิทธิประโยชน์ตามลำพังส่วนตน

2.5 การใช้เสรีภาพ (ทางวาจา) ที่ไม่กระทบความมั่นคงของกันและกันด้วยคำพูดที่ ส่อเสียด แต่พูดเพื่อประสานความสัมพันธ์ความสามัคคี หรือความเป็นเอกภาพทางสังคม

2.6 การใช้เสรีภาพ (ทางวาจา) ที่ไม่กระทบสาระประโยชน์ของผู้อื่นด้วยคำพูดที่ไร้ สาระแก่นสาร แต่ให้พูดแต่สิ่งที่มีสาระดี

2.7 การใช้เสรีภาพ (ทางวาจา) ที่ไม่กระทบกระทั่งต่อโสตประสาท (หู) ของผู้อื่น ด้วยคำหยาบไ้มารยาท หรือคำที่ส่องแสงส่องงาม แต่ให้พูดแต่คำที่เสนาะไพเราะ อ่อนหวาน

2.8 การใช้เสรีภาพ (ทางใจ) ที่สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เพื่อไม่ให้มีจิตใจที่มุ่งไปสู่ความละโมภ (โลภะ) อย่างสิ่งของคนอื่น

2.9 การใช้เสรีภาพ (ทางใจ) ที่สามารถควบคุมตนเองได้ ไม่มุ่งพยาบาทปองร้าย หรือคิดประทุษร้ายผู้อื่น แต่ให้ดำรงอยู่ในภาวะทางใจที่บริบูรณ์ด้วยหลักคุณธรรม

2.10 การใช้เสรีภาพ (ทางใจ) ที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนะของตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเองด้วยความคิดเห็นที่ถูก (สัมมาทิฐิ) มองเห็นคุณค่าของการทำดีว่าจะต้องได้ดี

กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการทำดี มุ่งเน้นการกระทำดี เพราะความดีคือสิ่งสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ รวมไปถึงมนุษย์กับสรรพสัตว์อีกด้วย นอกจากนี้ ความดียังเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถกระทำได้อย่างเต็มใจ เพราะความดีคือหลักประกันของสิ่งที่ดี ๆ (สาธุ) เช่น การเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมในตัวเอง ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเป็นสิ่งที่จริงโง่สาระประโยชน์ที่ไม่มีอาสวะ ไม่มีโทษ ไม่เดือดร้อน เป็นธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อการสังสมกิเลส เป็นธรรมที่มีสุขเป็นกำไร มีผลคือความสุข มีชีวิตที่สันติสุข สดชื่น สมหวังในปัจจุบัน และเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ผลแห่งความดีจะผลักดันให้บุคคลไปดี (สุคติ) มีวิมานที่เป็นทิพย์ แต่ถ้าบุคคลมีบุญญาบารมีเพียงพอ เช่น มีความเพียรพยายาม เป็นต้น การใช้เสรีภาพขั้นกลางนี้ จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดทางสายกลางได้จริงตามลำดับ

3. หลักการใช้เสรีภาพขั้นสูง เป็นการใช้เสรีภาพที่ไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักการใช้เสรีภาพขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจร และเป็นการใช้เสรีภาพที่ตรงจุดมากกว่าความตรงตัวอักษร เพราะจากลักษณะคำสอน ได้สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติในข้อนี้ คือระบบจริยศาสตร์ จริยธรรม หรือทฤษฎีปฏิบัติที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน้าที่ วิถีทาง และจุดมุ่งหมายปลายทาง เมื่อเป็นเช่นนี้ การใช้เสรีภาพขั้นสูง เท่ากับว่า เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตน และบุคคลอื่นรอบทิศทางเรียกว่า “การใช้เสรีภาพแบบมัชฌิมาปฏิปทา” หรือมรรคมืองค์แปด (อัฐังคิกมรรค) (ที. มหา. 10/229/231-232) ซึ่งมรรคมืองค์แปด ถือได้ว่าเป็นวิธีการ (Means) หรือเป็นความดีเชิงอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กันกับจุดมุ่งหมายอย่างสูงสุดคือวิมุตติ

สรุปได้ว่า หลักพุทธศาสตร์ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ หรือการกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ (เจตนา) โดยเฉพาะเจตนาที่ดี ทำดี พุทธิ เพราะการทำดี ฯลฯ คือสิ่งที่มนุษย์กระทำได้อเองหรือมีเสรีภาพได้เต็มที่ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดก่อนทำก่อนพูดเสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิที่จะคิด เมื่อเป็นเช่นนี้ พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว ตามที่กล่าวมาก่อนจึงเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์มีการใช้เสรีภาพออกไปในที่สุด และการใช้เสรีภาพที่ว่านี้ ก็เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และตามหลักพุทธศาสตร์ก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้ และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำดี

ด้วยตนเอง หรือเสรีภาพส่วนบุคคลที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะการเลือกทำความดีคือการเลือกที่จริงแท้ และการทำความดีก็คือเสรีภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นระบบจริยศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบ และเป็นทางแห่งความดีที่ไม่นิยมให้หยุดยั้งแค่ความดี แต่ส่งเสริมความเจริญในกุศลอย่างไม่หยุดยั้ง ดังพุทธพจน์ว่า “...เพราะกุศลอันบุคคลให้เกิดแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข...” นอกจากนี้ ยังสามารถมีเสรีภาพไปได้อย่างสมดุลกันอีกด้วย

แก่นจริยธรรมการปกครอง: ว่าด้วยความเสมอภาค

มีระบบการปกครองอีกระบอบหนึ่งที่ควบคู่มากระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบสังคมนิยม ซึ่งสังคมนิยมมักกล่าวถึงความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ความเสมอภาค (equality) ดูเหมือนจะเป็นแก่นจริยธรรมการปกครองหลักต้น ๆ ของระบอบนี้

คำว่า “ความเสมอภาค” ซึ่งโดยทั่วไปทราบกันตามความหมายที่ว่า “ความเท่าเทียมกัน” เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์ ในข้อนี้ พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงศัพท์ว่า “เสมอภาค” อย่างตรงตัว แต่ถ้าวิเคราะห์ตามความหมายของศัพท์แล้ว มีหลักธรรมมากมายที่ย้ำถึงความเป็นกลางหรือมัชฌิมนธรรม และข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิบัติทั้งหมดสามารถตีความได้ว่า ธรรมที่เป็นกลางและทางที่เป็นสายกลางคือความหมายของความเสมอภาคตามแนวพุทธเพื่อประโยชน์ของการศึกษา จึงขอนำหลักการสำคัญเกี่ยวกับความเสมอภาคแนวธรรมมาอธิบายแก่นจริยธรรมการปกครอง ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค คือ แนวธรรมที่มุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคมเน้นที่ปัจเจกบุคคลเป็นจุดเริ่มต้น อันเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้าน แต่เพื่อเป็นหลักประกันของความเท่าเทียมกันที่พอเหมาะในเชิงเปรียบเทียบ ในที่นี้รวบรวมจะมุ่งเสนอหลักความเสมอภาค 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ความเสมอภาคทางธรรมชาติ (natural equality) คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์มองว่าเป็นเรื่องยากยิ่งแต่เกิดมาแล้วยิ่งยากกว่า ดังนั้น มนุษย์ควรเล็งเห็นคุณค่าของตัวเองและสิทธิที่ตัวเองสามารถกระทำได้โดยสะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคทางธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนที่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธศาสน์ จะเห็นได้ว่า มีแนวธรรมหลายประการที่เป็นหลักประกันของความเท่าเทียมกันทางธรรมชาตินี้ เป็นแนวธรรมที่ปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้เล็งเห็นความสำคัญทางธรรมชาติที่แท้จริง คือ เบญจขันธ์ และความเป็นไปทางธรรมชาติที่แท้จริง คือ สามัญลักษณ์ อันเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่

ทุกๆ ชีวิต จะไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ต้องกระทำต่อกันตามสิทธิที่ควรกระทำ เช่น การกระทำที่ตั้งอยู่บนสิทธิหน้าที่ตามทศ 6 และบนพื้นฐานแห่งพรหมวิหาร มีเมตตา

1.2 ความเสมอภาคทางสังคม (social equality) คือความเท่าเทียมกันของมนุษย์บนพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะเป็นปัจเจกชนคนหนึ่งคนหนึ่งในสังคม ในข้อนี้ ตามแนวพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาอธิบายให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนได้อย่างดียิ่ง เช่น ความเสมอภาคด้านชนชั้น คือ

“ความไม่เสมอภาคระหว่างมนุษย์เป็นคำสอนอย่างเป็นทางการของศาสนาพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคทรงวางพระองค์ตรงข้ามกับระบบวรรณะที่เข้มแข็งที่สุด และทรงหนุนหลักการแห่งความเสมอภาคในยุคแรกๆ และคงเส้นคงวาที่สุด ไม่มีข้อตกลงใด ๆ ที่สนับสนุนระบบวรรณะและความไม่เสมอภาค ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ทรงคัดค้าน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะวาเสฏฐะว่า อุดมคติที่สูงส่งต่างหากเป็นสิ่งสำคัญที่สุด มิใช่กำเนิดในตระกูลสูงส่ง ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ความไม่เสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ความเป็นคนสูงส่งและความเป็นคนต่ำต้อย แต่ทุกคนเท่าเทียมกัน นี่คือนสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงยืนยันและให้เปรียบเทียบตัวเจ้ากับคนอื่น พวกเขาเป็นอย่างไร เราก็คืออย่างนั้น เราเป็นอย่างไร พวกเขา ก็เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัสแสดงดั่งนั้น” (ปี. อาร์. อัมเบตการ์, แปลโดยพระราชบัญญัติอเมริกา (สมชัย กุศลจิตโต), 2548)

2. มาตรฐานการใช้ความเสมอภาค คือ การกระทำที่สื่อแสดงถึงความเท่าเทียมกัน และสะท้อนให้เห็นถึงความพอเหมาะแก่กุลแกระบบต่าง ๆ ซึ่งในสังคม มนุษย์ควรได้รับการปกป้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากรัฐในฐานะที่เป็นพลเมือง ความเสมอภาคทางโอกาส และความเสมอภาคระหว่างบุคคล (สมภารพรหมทา, 2539) เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่ามีหลักคำสอนหลายประการที่ย้ำถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสรรพสัตว์และบุคคลกับสรรพสิ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้อที่ผ่านมา และเพื่อเป็นมาตรฐานอันเดียวกันหรือความเท่าเทียมกันด้านการประพฤติ ในที่นี้ ผู้รวบรวมมุ่งกล่าวถึงมาตรฐานการใช้ความเสมอภาค 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้ในเชิงปฏิเสธ คือ การประพฤติตนตามครรลองของหลัก เบญจศีล ซึ่งเป็นรูปแบบของสิทธิมนุษยชนตามแนวพุทธศาสน์เน้นศีลธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน เว้นจากการเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (วิ.ป. 8/1198/479; ที.สี.

9/234/187) หลักเบญจศีลตามที่กล่าวมา ถือได้ว่าเป็นหลักเน้นให้บุคคลมีเจตนารมณ์ที่ตั้งใจประพฤติในแง่ของการปฏิเสธความชั่วทางกายและวาจา อันเป็นหลักควบคุมความประพฤติ และเป็นหลักเบื้องต้นสำหรับให้มนุษย์ตั้งอยู่ในศีลธรรมเพื่อการประพฤติดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะมองว่า สังคมที่ปราศจากศีลธรรมจึงเป็นสังคมที่มีแต่ปัญหา เช่น มากไปด้วยการฆ่า การเอาผิดเอาเปรียบ ปล้นกัน แย่งชิงกัน การละเมิดทางเพศโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น แต่ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปก็ต่อเมื่อมนุษย์มีการประพฤติตามหลักเบญจศีลอย่างเท่าเทียมกันนี้เท่านั้น (ไสว มาลาทอง, 2541)

2.2 มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุนเอาไว้คือหลักเบญจธรรม 5 ประการ นอกจากคุณธรรมห้าประการนี้แล้ว เพื่อเป็นหลักส่งเสริมบุคคลที่หวังความเจริญแบบก้าวหน้าในระดับที่สูงกว่า คือ หลักกุตศลกรรมบถ หรือทางแห่งความดี ได้แก่ กายกรรม (การกระทำดีทางกาย คือ การไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ประพฤติผิดในกาม) วจีกรรม (การกระทำดีทางวาจาคือไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ) มโนกรรม (การกระทำดีทางใจ คือ การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ไม่มีจิตคิดร้าย และมีความเห็นชอบ) (ที.ปา . 11/471/337; อง.ทสก. 24/160/274) และสูงสุดคือมรรค 8 หรือทางสายกลาง ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) (วิ.ม. 4/13/18; ม.มู. 12/26/26; สง. ม. 19/1664/528) เป็นมาตรฐานรองรับการใช้อันเป็นวิถีธรรมที่เท่าเทียมกันตามลำดับหรือเท่าที่บุคคลสามารถกระทำได้ด้วยความสามารถ

แก่นจริยธรรมการปกครอง : ว่าด้วยภราดรภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับภราดรภาพ ในทัศนะของพุทธศาสนาไม่เพียงมองว่าสรรพชีวิตในโลกล้วนเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งนั้น หากยังเห็นว่าสรรพชีวิตล้วนมีความเกี่ยวข้องกันในฐานะญาติมิตร อย่างน้อยก็ในอดีต ดังพุทธพจน์ว่า สัตว์ทั้งหลายในสังสารวัฏแท้ไม่มีเลยที่ไม่เคยเป็นมารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาวของกันและกันมาก่อน

ภราดรภาพ (manhood) คือ ความเป็นพี่น้อง ภราดรภาพคือความสามัคคี มีเอกภาพ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยให้บุคคลทุกคน ใช้เสรีภาพและความเสมอภาค ในการร่วมกันสร้างสรรค์สังคม ที่ดีงาม มีสันติสุขได้เต็มที่ ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) จากการพิจารณาหลักพุทธศาสตร์ในเรื่องของวิญญูะสงสารหากถือเอาความสัมพันธ์ของสรรพสัตว์ในเรื่องความเป็นเช่นพี่น้องจะทำให้ทราบว่ทุก ๆ คนมีความสัมพันธ์เป็นเช่นพี่น้องกันทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา ครู อาจารย์ สามเณร ภรรยา บุตร ธิดา มิตร

นายจ้าง ลูกจ้าง และผู้ทรงศีล ความสัมพันธ์ในเชิงพี่น้องนั้นมีอยู่ในจิตสำนึกของทุก ๆ คน เพราะความเป็นพี่น้องง่ายต่อการเข้าถึง ติดต่อกัน เข้าหา คบค้า สماعคมด้วย จากความสัมพันธ์ที่สั่งสมมานานในวัฏฏะสงสาร จึงทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2545) มิได้มีการจัดระบบความสัมพันธ์ของบุคคลโดยกำหนดตามสถานะภาพทางสังคม ซึ่งหากถือเอาความสัมพันธ์เชิงพี่น้องในวัฏฏะสงสารเป็นใหญ่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวนับเข้าเป็นความสัมพันธ์อย่างภราดรภาพ พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ในสังคาลกสูตร เรื่องทิศทั้ง 6 ได้แก่ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน โดยมีผ้าเปียก ผมเปียก พร้อมประคองอัญชลี นอบน้อมทิศทั้งหลาย แต่ไม่ได้กล่าวถึงความหมาย ของการนอบน้อมในแต่ละทิศ พระพุทธองค์ทรงตรัสถึง ความหมายของทิศทั้ง 6 ในพระพุทธศาสนา แก่สังคาลก กล่าวคือ ทิศทั้ง 6 นั้นเปรียบเสมือนบุคคล 6 จำพวกที่มีความสัมพันธ์กับตัวเราเองในการดำเนินชีวิต มีดังนี้ “มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรอำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน คุฤหัสถ์ในตระกูล ผู้สามารถ ฟิงนอบน้อมทิศเหล่านี้” (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541)

ความนอบน้อมที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวถึง คือ การแสดงออกถึงความเคารพ ความนับถือเป็นสัมพันธ์อันดีที่มีต่อบุคคลนั้น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมและผู้สามารถก็คือ บุคคลที่ประพฤตินอบน้อมต่อทิศเหล่านั้นคือแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดี ต่อทิศหรือ บุคคลเหล่านั้น เพราะความนอบน้อม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพต่อบุคคลนั้น ๆ ในแต่ละทิศ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่จะเป็นการกระทำด้วยความเคารพ ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งทางกาย วาจา ใจ ส่งผลให้เกิดความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน มีเมตตาต่อกัน ระหว่างบุคคลต่อบุคคลซึ่งเป็นจุดประสงค์หนึ่งของพระพุทธศาสนาที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่าง มนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันให้เอื้อเฟื้อแผ่ทั้งทางวัตถุและทางน้ำใจเพื่อจะได้อยู่เป็นผาสุกร่วมกันในสังคม (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541) การปฏิบัติตนในทิศหกคือการปฏิบัติตนระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ครูอาจารย์กับศิษย์ สามีกับบุตรภรรยา มิตรสหายกับตนเอง นายจ้างกับลูกจ้าง สมณะพราหมณ์กับศาสนิก มีดังนี้

1. ทิศที่ 1 ทิศเบื้องหน้า บิดามารดา เป็นการอยู่ร่วมกันตามสถานะของบิดามารดากับบุตร ธิดาซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะช่วยเหลือ ดูแล บำรุงกัน ตามหน้าที่ เพื่อตอบแทนหรือสนับสนุนในการดำรงชีวิต

2. ทิศที่ 2 ทิศเบื้องขวา ครูอาจารย์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะถ่ายทอดให้ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นความสัมพันธ์ที่เคารพ ให้เกียรติ ยกย่อง เกื้อกูลกันของผู้รับคือศิษย์กับผู้ให้คือครู อาจารย์

3. ทิศที่ 3 ทิศเบื้องหลัง ภรรยา เป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงและขยายเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องมีการรักษาน้ำใจ มีความสัจต่อกัน เกื้อกูลกัน

4. ทิศที่ 4 ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมที่สงเคราะห์เกื้อกูลกันอย่างเห็นได้ชัดเจนจากการเชื่อใจกันมีน้ำใจต่อกัน

5. ทิศที่ 5 ทิศเบื้องล่าง คนงาน ลูกจ้าง เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันในทางอาชีพการงาน แสดงออกถึงความมีเมตตาต่อกัน สามัคคีกันและเผื่อแผ่กัน

6. ทิศที่ 6 ทิศเบื้องบน สมณะผู้ทรงศีล เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพิงกันทางจิตใจ สร้างความอบอุ่นทางใจให้แก่กัน เคารพนับถือกัน เกื้อกูลกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ

จากความสัมพันธ์ในหลักทิศหกกล่าวได้ว่าเข้ากันได้กับหลักภราดรภาพ เพราะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากความผูกพันที่มีต่อกันเป็นการประพฤติปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่ความรับผิดชอบ หลักการปฏิบัติต่อกันในทิศหกเอื้อต่อการเกิดภราดรภาพ หากเพิ่มเติมหลักธรรมในการปฏิบัติบางประการเพื่อความเป็นพี่น้องเข้ามา การปฏิบัติตามหลักทิศหกจึงจะเป็นไปอย่างภราดรภาพซึ่งในสภาพทั่วไปบุคคลในทิศต่าง ๆ อาจมีการปฏิบัติต่อกันอย่างภราดรภาพ เพราะการปฏิบัตินั้นได้ผนวกลมโนธรรมในจิตใจของบุคคลเข้าไปด้วย ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าได้เคยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตั้งแต่ครั้งอดีตกาลที่ยาวนานก็เป็นได้ซึ่งมโนธรรมได้เกิดขึ้นและติดใจมาตั้งแต่ครั้งก่อนนั้น

สรุปได้ว่าภราดรภาพตามแนวพุทธนี้เกิดจากการปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนาโดยพระพุทธเจ้าทรงแนะนำสั่งสอนไว้มีหลักธรรมเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติและพระองค์เองทรงได้ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง ดังนั้น มาตรฐานของภราดรภาพตามแนวพุทธจึงสรุปได้ว่าจะต้องมีความเห็นใจกัน การช่วยเหลือกันหรือความเป็นมิตรกัน ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำให้ภราดรภาพเกิดขึ้น

บทสรุป

ประเทศที่นับถือพุทธศาสนามีประวัติศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในโลก โดยเฉพาะในประเทศตะวันตกมองว่าเป็นประเทศที่มีความเอื้อเพื่อ ใจกว้าง ยอมรับผู้อื่น รักสงบเป็นพื้นเดิม ข้อนี้เนื่องจากมีพื้นฐานวิถีปฏิบัติมาจากพระพุทธศาสนา ปัจจุบันอารยธรรมตะวันตกได้แพร่กระจายอิทธิพลในรู้แบบโลกาภิวัตน์ จนมีสถานะเหมือนเป็นตัวแทนแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ เพราะถ้าจะกล่าวพูดถึงความเจริญของโลกมนุษย์ในขณะนี้มักจะมีถึงสภาพแห่งอารยธรรมแบบตะวันตก แต่เมื่อพิจารณาอีกมุมหนึ่ง จากภูมิหลังถึงปัจจุบันจะพบว่า ประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางตะวันตกนั้นเป็นสังคมที่ผูกบิบบิ้น สงคราม ความรุนแรง ความขัดแย้งจนมีการเรียกร้องสันติภาพอยู่เนื่อง ปัญหาเหล่านี้เกิดจากสาเหตุ

หลายอย่าง โดยเฉพาะการเมืองการปกครอง เมื่อเป็นเช่นนี้ แก่นจริยธรรมการปกครองไทย เรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ บนพื้นฐานรัฐศาสตร์แนวพุทธ จึงเป็นแนวธรรมที่อารยประเทศควรนำไปพิจารณาและแนวปฏิบัติได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2530). *พระไตรปิฎกแปลเป็นไทย ฉบับสังคายนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปี. อาร์. อัมเบตการ์. (2548). *พระพุทธศาสนา: แนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง*. แปลโดยพระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตโต), กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- เดโช สวานานนท์. (2545). *พจนานุกรมศัพท์ทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ หน้าต่างสู่โลกกว้าง จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรม-โลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 27*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก. พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6 มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- สมภาร พรหมทา. (2539). *ปรัชญาสังคมและการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ไสว มาลาทอง. (2541). *สารคดีธรรมจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- หฤทัย คำเฝ้า. (2564). *รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา*. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 1(3). หน้า 48-65.

การพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลตามกระบวนทัศน์ทางการศึกษาตาม
มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565
The Development of Education in the Digital Era Based on the
Educational Paradigm According to the Higher Education
Qualification Standards B.E. 2565

เสริมศักดิ์ คำคง
กำธร บุญญประดับกุล
จิรัชญา ทองใบ
Seamsak Komkong
Gumthorn Boonyapradubkul
Jiruchaya Thongbai
e-mail: kroodent@hotmail.com
e-mail: gumthorn.bo@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานับว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาบุคลากรตลอดจนไปถึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาส่วนอื่น ๆ ด้วย เพราะไม่ว่าจะทำการพัฒนาส่วนใดต้องเริ่มมาจากการพัฒนาคนเสียก่อน การพัฒนาคนสามารถทำได้หลาย ๆ รูปแบบ ดังนั้น การพัฒนาประเทศต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาคนโดยต้องคำนึงถึงการศึกษาเป็นสำคัญ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติคือกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของประเทศซึ่งประกอบด้วยระดับคุณวุฒิ การแบ่งสายวิชา ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ กรอบแนวคิดใหม่ทางการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดค่านิยมและแนวปฏิบัติในระบบการศึกษาไม่ให้เป็นไปตามระบบบริโคนิยม เนื่องจากระบบการศึกษาแบบบริโคนิยม ไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างประดิษฐ์และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ให้กับตัวเองและสังคมในกระบวนการเรียนการสอน ครูจะเป็นผู้ให้ข้อบอกให้แก่ผู้เรียน เป็นการใช้บริโคนิยมความรู้ทุกคน การเรียนการสอนเป็นการทำตามแบบที่เคยมีมา จึงทำให้ขาดการคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเป็นไปในทิศทางที่มี

คุณค่าต่อผู้เรียนและสังคมในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาและการผลิตและพัฒนาครูไทยให้ไปในทิศทางที่เกิดผลผลิตเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติซึ่งสถาบันการผลิตครูจะต้องนำเอาเทคโนโลยีและสารสนเทศในยุคดิจิทัล มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษา

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์ทางการศึกษา, มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565

Abstract

The education is considered highly important for personal development and serves as the foundation for other forms of development. Regardless of the aspect of development, it must always commence with human development. Human development can be achieved through various means, and thus, the progress of a country should be parallel to the advancement of its people. Education, therefore, plays a crucial role in this regard. The Thai qualifications framework for higher education (TQF: HEEd) is a comprehensive framework that outlines the country's higher education qualification system. It encompasses qualifications, subject divisions, and a seamless progression from one qualification level to a higher one. It also establishes standards of learning outcomes that increase in line with the level of qualification. To keep up with the changing landscape, a new educational conceptual framework is required to align concepts, values, and practices within the education system with consumerism. The current consumerist approach to education fails to foster learners' ability to invent and develop new ideas for themselves and society during the teaching and learning process. Teachers merely transmit knowledge to students, resulting in a

culture of knowledge consumption. Consequently, creativity is lacking. In order to provide valuable education to students and society in a creative manner, beneficial to the country's development, a shift in education and the production and development of Thai teachers towards creative productivity is necessary. Teacher education institutions must integrate technology and information relevant to the digital age, utilizing them as tools to produce and develop teachers with the knowledge and skills to effectively manage teaching and create educational innovations.

Keywords: The Educational Paradigm, Thai Qualifications Framework for Higher Education

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต ในประเทศที่พัฒนาแล้วการพัฒนาศักยภาพของคนจะต้องนำหน้าการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ได้ทุ่มเทการลงทุนในการพัฒนาคนในชาติก่อนหน้าที่ประเทศจะเริ่มเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแล้วทั้งสิ้น ประเทศเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคนในชาติให้มีความรู้และประสบการณ์ โดยให้การศึกษาเป็นตัวนำการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อคนในชาติจะได้นำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอันจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไปเพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรือง ประเทศไทยจึงควรต้องตระหนักในเรื่องการศึกษามากขึ้นเพื่อให้ก้าวทันต่อการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ชี้ให้เห็นแนวโน้มว่าจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอันหลากหลายเป็นสัญญาณเตือนว่าโลกในยุคหน้าจะมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเกินกว่าจะคาดคิด สังคมไทยจำเป็นต้องหันมาคิดทบทวนว่าเราพร้อมกับการเผชิญสิ่งที่ท้าทายเหล่านั้นหรือไม่ โลกในยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่พุ่งเข้าหาตัวคนไม่

ว่าอยู่ ณ ที่ใด ทำให้คนต้องคิดและตัดสินใจรวดเร็วขึ้น สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจากสภาพการณ์เหล่านี้คือปัญหาของสังคมไทยและการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย คนไทยจะมีความรู้ ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกได้อย่างไร จะมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เลือกใช้ข้อมูลข่าวสารตัดสินใจถูกต้องในการแก้ปัญหาและก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือไม่ มนุษย์จะอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร โดยที่จะเกื้อกูลและไม่ทำลายซึ่งกันและกัน การศึกษาจะนำคนไปสู่ชีวิตที่มีความสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้หรือไม่ ล้วนแล้วแต่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางการศึกษาของไทยทั้งสิ้น ซึ่งหากจะกล่าวถึงระบบการศึกษาไทยจะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาของไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นการศึกษาของคนไทยสมัยนั้นจะอาศัยวัดเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนบุตรหลาน สมัยก่อนมักจะมุ่งเน้นให้ผู้ชายได้รับการศึกษาเท่านั้น ทศนคติในสมัยก่อนมองว่าผู้หญิงไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษา เพราะเป็นผู้หญิงก็ให้อยู่บ้าน ทำงานบ้านไป ให้ผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวได้เล่าเรียนและทำงานหาเลี้ยงครอบครัวจึงเกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในการที่จะได้รับการศึกษาแต่ภายหลังเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงให้มีความเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลบางส่วนมาจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

การศึกษานับว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาบุคลากรตลอดจนไปถึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาส่วนอื่น ๆ ด้วย เพราะไม่ว่าจะทำการพัฒนาส่วนใดต้องเริ่มมาจากการพัฒนาคนเสียก่อน การพัฒนาคนที่สำคัญที่สุดคือการศึกษา การพัฒนาประเทศต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาคนโดยต้องคำนึงถึงการศึกษาเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศที่กำลังนำโลกไปมาก การศึกษาก็ต้องพัฒนาไปให้ทันกับโลก สำหรับการศึกษาในประเทศไทย หากดูจากสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมหลาย ๆ ฝ่ายกำลังเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการศึกษาของไทยกำลังมีปัญหา จะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจจากสังคม ซึ่งมีการทำวิจัยออกมาหลาย ๆ ครั้งที่สะท้อนถึงความล้มเหลวของการศึกษาในบ้านเรา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยเปรียบเสมือนสายพานความป่วยไข้ทางสังคมที่สะท้อนถึงปรากฏการณ์ความอ่อนแอของทุกภาคส่วนทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอ พื้นที่อบายมุขขาดการควบคุม อันเป็นปฐมเหตุ

ของปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาติดห้าง เทียวกลางคืน กินเหล้า สูบบุหรี่และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอันจะนำไปสู่ผลกระทบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย (อาภรณ์ รัตน์มณี, 2559)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2566) เผยข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายนอก 3 รอบ ระยะเวลา 15 ปี ที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาหลักที่เป็นตัวจุดรั้งการศึกษาไทย ได้แก่ (1) ปัญหาการอ่านและการเขียน (2) ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในระดับต่ำ (3) ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ (4) ผู้เรียนขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (5) สถานศึกษาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียน (6) ครูไม่ครบชั้นและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (7) ครูยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ (8) สถานศึกษาขาดการบริหารข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ (9) สถานศึกษาขาดการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ สนับสนุนที่เข้มแข็งและต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด และ (10) ขาดการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบเป็นผลให้ส่วนใหญ่ไม่ได้นำผลการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกมา ใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

พัชรียา อีวังโส (2566) อธิบายว่า สาเหตุการศึกษาไทยไม่พัฒนา มีปัจจัยดังนี้

1) คุณภาพการศึกษาตกต่ำไม่ทันโลก แข่งขันไม่ได้ กล่าวคือความสามารถในการแข่งขันสู่ประเทศเพื่อนบ้านไม่ได้ มีสัมฤทธิ์ผลต่ำในทุกวิชา ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพต่ำ คิดไม่เป็น ทำไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ได้ การเรียนการสอนไม่ได้เน้นความสามารถสากลเท่าที่ควร ขาดการอบรมบ่มนิสัย ไม่ได้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและภูมิปัญญาไทยอย่างเพียงพอ การเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เน้นการท่องจำ แต่ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดแบบสังเคราะห์และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2) การเข้ารับการศึกษาไม่กว้างขวาง ไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำ ในโอกาสการเข้ารับการศึกษาและคุณภาพการศึกษาที่ได้รับ

3) การศึกษาแปลกแยกจากสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม กล่าวคือการศึกษาที่จัดอยู่ในปัจจุบันเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน ไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในสังคม อีกทั้ง

การศึกษาขาดการบูรณาการเชื่อมโยงกับด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

4) การบริหารจัดการศึกษาขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ ในปัจจุบันมีการบริหารรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลาง มีการจัดองค์กรซ้ำซ้อน สายบังคับบัญชายาว ไม่มีเอกภาพด้านนโยบาย และมาตรฐานประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรต่ำ ขาดการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม วิชาชีพครูตกต่ำ จึงไม่ได้คนดีคนเก่งมาเป็นครู สังคมขาดศรัทธาและความเชื่อมั่นในวิชาชีพครู ขาดการพัฒนา นโยบายอย่างต่อเนื่อง ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน

จากปัญหาด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เตรียมความพร้อมให้การศึกษา เพื่อมุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างโอกาสทางการศึกษา และยกระดับคุณภาพทางการศึกษาผ่านความพร้อมในประเด็นดังนี้ (ihoctot, 2566)

1) พาน้องกลับมาเรียน ติดตามตัวเด็กตกหล่นและหลุดออกกลางคันให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง โดยสามารถพาเด็กกลับมาเรียนได้สำเร็จกว่า 95% และเดินทางพาน้องกลับมาเรียนให้ได้ครบทุกคน ในปีการศึกษา 2565

2) MOE Safety Center ความปลอดภัยในสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เราต้องทำให้โรงเรียนเป็นเหมือนบ้านหลังที่ 2 ที่มีความปลอดภัยอย่างแท้จริง โดยมีช่องทางแจ้งปัญหาความไม่ปลอดภัยที่สามารถส่งการแก้ไขและติดตามได้ตลอด 24 ชั่วโมง

3) ศูนย์ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (excellent center) และศูนย์ CVM ยกระดับหลักสูตรอาชีวะให้มีความเป็นเลิศ ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด ทันต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และอาชีพใหม่ ๆ โดยดึงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เด็กอาชีวะเรียนจบมาแล้วพร้อมทำงานมากที่สุด

4) แก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา ปลดหนี้ปลดภาระให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ยหนี้และช่วยปรับโครงสร้างหนี้ ทำให้ครูมีเวลาดูแลนักเรียนมากขึ้น พร้อมติดอาวุธความรู้วินัยทางการเงินให้กับครูทั่วประเทศ

5) โรงเรียนคุณภาพ ปรับรูปแบบการสอนแบบ “active learning” ให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับห้องเรียนมากขึ้น และ “sharing resources” ผนึกกำลังโรงเรียนแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน เพื่อตั้งศักยภาพแต่ละด้านที่โดดเด่น มาร่วมสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับเด็กไทยทั่วประเทศ

นอกจากนี้ยังมีนโยบาย “อาชีวะอยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ” ในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) 88 แห่งทั่วประเทศ รองรับนักเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล เพื่อสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนสายอาชีพที่มีฐานะยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษาให้มีทักษะวิชาชีพ สามารถทำงานประกอบอาชีพได้ มาต่อที่โครงการ “พาน้องกลับมาเรียน” ที่เป็นความร่วมมือระหว่าง 3 หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) พร้อมกับ 11 พันธมิตรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นความร่วมมือครั้งยิ่งใหญ่ และนับเป็นครั้งแรกที่จะบูรณาการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงจำนวนเด็กในปัจจุบัน เด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา และจะมีการลงพื้นที่ติดตามถึงบ้าน เพื่อตามเด็กเหล่านี้กลับสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง โดยจากสถิติจำนวนนักเรียนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในปี 2564 รวมแล้วมีจำนวนมากถึง 238,707 คน ซึ่งหลังจากดำเนินการเชิงรุกสามารถตามเด็กกลับมาเรียนได้แล้ว 127,952 คน ยังเหลือเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษา รวมจำนวน 110,755 คน

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai qualifications framework for higher education, TQF: HEd)

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai qualifications framework for higher education: TQF: HEd) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา , 2552) หมายถึงกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ การแบ่งสายวิชา ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ

เวลาที่ต้องใช้การเปิดโอกาสให้เทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิผลการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) หลักการสำคัญของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติที่สำคัญ มีดังนี้ (1) ยึดหลักความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการอุดมศึกษาโดยมุ่งให้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการนำแนวนโยบายในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมเพราะกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร การปรับเปลี่ยนกลวิธีการสอนของอาจารย์ การเรียนรู้ของนักศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้มั่นใจว่าบัณฑิตจะบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังได้จริง (2) มุ่งเน้นที่มาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพเพื่อประกันคุณภาพบัณฑิตและสื่อสารให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและมั่นใจถึงกระบวนการผลิตบัณฑิต โดยเริ่มที่ผลผลิตและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาคือกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตที่คาดหวังไว้ก่อน หลังจากนั้นจึงพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้บัณฑิตบรรลุถึงมาตรฐานผลการเรียนรู้นั้นอย่างสอดคล้องและส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบ (3) มุ่งที่จะประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไว้แล้วเข้าด้วยกันและเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งจะสามารถอธิบายให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับความหมายและความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาของคุณวุฒิหรือปริญญาในระดับต่าง ๆ (4) มุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาใด ๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาจะช่วยกำหนดความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการเรียน

การสอนได้อย่างหลากหลาย โดยมั่นใจถึงผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษาคือคุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจ เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และเป็นคนดีของสังคม ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศไทย กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเป็นกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น การแบ่งสายวิชา มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ การเปิดโอกาสในเทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิภาพดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้ (1) เป็นเครื่องมือในการนำแนวนโยบายการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการวัดการศึกษาตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานการอุดมศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (2) มุ่งเน้นที่ program learning outcomes (PLO) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพเพื่อประกันคุณภาพบัณฑิต (3) มุ่งประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเข้าไว้ด้วยกันและเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องเดียวกัน (4) เป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง/มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ ชุมชน สังคมและสถาบันอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่คาดว่าจะพึงมี (5) มุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันใด ๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและเทียบเคียงกันได้ ในสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตรตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายโดยมั่นใจถึงคุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง และ (6) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และคณะ, 2565)

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ประเทศไทยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังปรากฏในกฎหมายและประกาศหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และเพื่อเป็นการพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา จึงได้มีการกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai qualifications framework for higher education) ขึ้น เป็นพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ดัชนีชี้วัดและเกณฑ์คุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งกำหนดให้มีระบบกำกับติดตามและตรวจสอบการจัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษาเรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยไว้ว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) ดังนี้ (1) คุณธรรม จริยธรรมสามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก เป็นต้น (2) ความรู้ มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชาและตระหนักถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ

กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ (3) ทักษะทางปัญญา สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่น ๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพนักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม (4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ (5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้ IT (information technology) สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมใน ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้ (พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และคณะ, 2565)

กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันมีความรู้เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ทำให้คนต้องเรียนรู้และปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก (Thanaphonphan, 2001) ซึ่งหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ผู้เรียนจะใช้เวลาไม่มากในการศึกษา เพราะผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งถือว่าเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 หรือในยุคดิจิทัลมุ่งเน้นให้ผู้เรียน

ได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกและตระหนักถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา (Kiatchokchai, 2002) สอดคล้องกับ Sanrattana (2013) ได้กล่าวว่า แนวโน้มใหม่ของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการก้าวสู่ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีทักษะเทคโนโลยี สื่อและสารสนเทศ ในการจัดการศึกษา ซึ่งครูจะต้องนำเอาเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้เป็นสื่อในการสอนที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนคำนึงถึงบริบทที่เป็นจริง และบูรณาการโดยใช้สหวิทยาการในการสอนแบบร่วมมือ ใช้โครงงานเป็นฐาน พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และใช้เครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560)

การพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นเป้าหมายใหม่ของประเทศ และการพัฒนาคนในยุคนี้ ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนสังคม ใช้ความรู้คู่คุณธรรม ร่วมสร้างสรรค์สังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมและประเทศชาติเกิดความยั่งยืนและเป็นสุข ทำให้ระบบการศึกษาไทยจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตั้งแต่กระบวนการต้นทางการศึกษาไปจนถึงระบบการบริหารจัดการให้เป็นไปตามยุคสมัย โดยอาศัยการทำความเข้าใจกระบวนการที่คนเก่าที่มีอยู่ก่อน และกระบวนการใหม่ที่เข้ามาแทนที่ จากการศึกษาคำหมายของกระบวนการ (paradigm) หมายถึง การกำหนดกรอบ หรือสิ่งที่ควรปฏิบัติ ประกอบด้วยทฤษฎี หรือชุดแนวความคิด หรือมโนทัศน์ (concept) ค่านิยม (values) ความเข้าใจรับรู้ (perceptions) การปฏิบัติ (practice) ของคนรวมกันหรือชุมชนหนึ่ง และได้ก่อตัวเป็นแบบแผน หรือทัศนะเกี่ยวกับความจริง (reality) เป็นฐานคิดของคนในการจัดการชีวิตคนหรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการต้นทางการศึกษา หมายถึงแบบแผนและกรอบโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบ หรือแนวทางการศึกษาของสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงกระบวนการต้นทางการศึกษา จะทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและสภาพแวดล้อมของสังคม ส่งผลต่อการผลิตและพัฒนาครูที่ต้องนำกระบวนการต้นทางการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ครูไทยยุคใหม่มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะของคนไทยในอนาคตและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

ดิจิทัล ที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดังนั้น ครูไทยยุคใหม่ จึงต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนในยุคดิจิทัล ได้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพและยกระดับการศึกษาไทยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การศึกษาในยุคดิจิทัล

โลกแห่งการเรียนรู้ได้พัฒนาไปอย่างมากจากการที่มีระบบอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ออนไลน์มีการขับเคลื่อนอย่างเห็นได้ชัด ระบบอินเทอร์เน็ตจะมีบทบาทมากขึ้นจะช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญสามารถเข้าถึงความรู้ได้ ในขณะที่การเรียนรู้ในพื้นที่ที่ได้ปฏิบัติจริงซึ่งยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ในหลากหลายมิติ นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก มีการนำไปประยุกต์ใช้ในวงการต่าง ๆ รวมทั้งในเรื่องของการเรียนรู้และมิตรรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น 5G VR AR IOTs แอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือ AI ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งต่อผู้เรียน ผู้สอน ผู้ประกอบการ รวมถึงคนทั่วไปด้วยลองมาดูกันว่า การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้กันดังนี้ (OKMD, 2566)

1) ระบบการสื่อสาร 5G (Generation 5) การเกิดขึ้นของ 5G นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญอย่างมากทางเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเร็วในการรับส่งความเร็วในการตอบสนอง ซึ่งจะถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในวงการต่าง ๆ รวมถึงด้านการเรียนรู้ อาทิเช่น การใช้ AR และ VR ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ดีขึ้นส่งผลต่อการใช้ AR (augmented reality) และ VR (virtual reality) เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการเรียนรู้มากขึ้น การใช้ IOTs (internet of things) ในการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้ ระบบเซ็นเซอร์ต่าง ๆ ใช้งานได้ดีขึ้นทำให้สามารถใช้ในการผ่าตัดทางไกลที่ทำได้แม่นยำและรวดเร็วขึ้นทำให้การเรียนรู้ไปได้ไกลขึ้น เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เจ้าของกิจการรวมทั้งหน่วยงานองค์กรต้องปรับตัวให้ตอบรับกับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น ซึ่งในการทำงานของ 5G ที่เร็วมากนั้นอาจต้องใช้ AI (artificial intelligence) มาช่วยคิดสนับสนุนการทำงานที่เกิดขึ้นอีกด้วย ธุรกิจองค์กรต่าง ๆ ก็อาจได้ใช้ประโยชน์และมีมูลค่ามากขึ้นด้วย การพัฒนาทักษะโดยใช้นวัตกรรมมาช่วยก็จะขยายไปได้ไกลมากขึ้น

2) AI (artificial intelligence) ในยุคที่ AI กำลังถูกพูดถึงอย่างมากเพื่อช่วยสนับสนุนงานของมนุษย์ AI เป็นเทคโนโลยีที่ถูกนำเข้ามาเพื่อช่วยประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดเวลา รวมถึงช่วยสนับสนุนการทำงานของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ด้วย ซึ่งปัจจุบัน AI ถูกนำมาใช้ในแทบทุกวงการมากมาย เช่น ระบบบริหารจัดการในร้านค้า สำหรับ AI กับการเรียนรู้นั้น ได้ถูกนำมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ และในระบบการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นระบบผู้ช่วยตอบคำถามในการเรียนการสอน พื้นฐาน การจัดการระบบบริหารจัดการส่งการบ้าน AI ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่ม ช่วยลดช่องว่างการเข้าถึงองค์ความรู้ และส่งเสริมการแบ่งปันองค์ความรู้ให้กับผู้อื่น ซึ่ง AI ยังเป็นสิ่งสำคัญที่เยาวชนเด็กรุ่นใหม่รวมถึงทุกวัยควรต้องศึกษาเรียนรู้ไว้เพื่อที่จะสามารถทำงานร่วมกับ AI และใช้ประโยชน์จาก AI ในการทำงานต่าง ๆ ในอนาคตได้

3) VR และ AR ระบบ VR นั้นถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยการใส่แว่นตาเพื่อดูฉากจำลองโลกเสมือนความเป็นจริง ซึ่งถูกนำมาใช้ในการเรียนรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ชีววิทยา ฯลฯ อาทิ การจำลองฉากโลกในป่าเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตสัตว์ป่าต่าง ๆ ให้เข้าใจง่ายและไม่ต้องเดินทางไปที่จริง ช่วยให้เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และยังส่งเสริมการเรียนรู้นอกตำราด้วย ส่วน AR หรือชื่อเต็ม “Augmented Reality” นั้นเป็นเทคโนโลยีที่ผสานโลกแห่งความจริงรวมเข้ากับโลกเสมือนจริงที่ถูกสร้างขึ้น โดยใช้ผ่านอุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างกล้องมือถือ คอมพิวเตอร์ หรือแว่น โดยจะแสดงผลผ่านแอปพลิเคชัน (application) ที่ใช้ AR โดยเฉพาะ ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเหมือนจริงแบบสามมิติ และ 360 องศา ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีนี้ถูกรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมประจำวัน และมีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปะ การแพทย์ การศึกษา และการพาณิชย์ เป็นต้น ตัวอย่างนวัตกรรมการเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น นิทานที่ใช้เทคโนโลยี AR เข้ามาช่วยสามารถดูผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชัน มือถือ ช่วยส่งเสริมจินตนาการและเกิดการเรียนรู้ สนุกกับการอ่าน

4) รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ ในยุคดิจิทัลข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ ในปัจจุบันไม่ได้หาได้เพียงในห้องเรียนอย่างเดียว รูปแบบการเรียนรู้และช่องทางใหม่ ๆ ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไปที่มีการแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ นำองค์ความรู้ของตนเองมาสร้างรายได้ เกิดคอร์สเรียนรู้ทางช่องทาง

ออนไลน์และออฟไลน์ในรูปแบบตามแต่ที่คนสนใจเฉพาะด้าน (customized) ซึ่งทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น พัฒนาทักษะได้ตรงตามที่ตนเองสนใจ ยกตัวอย่างภาคเอกชนก็เปิดหลักสูตรเองเพื่อตอบโจทย์ตามความต้องการขององค์กร องค์กรต่าง ๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาทั้งในไทยและต่างประเทศเริ่มหันมาทำแพลตฟอร์ม (platform) หรือหลักสูตรการเรียนรู้ของตนเองหรือแชร์ข้อมูลองค์ความรู้ของตนเองผ่านทางช่องทางออนไลน์ทางแพลตฟอร์มต่าง ๆ มากขึ้น เช่น แพลตฟอร์ม การเรียนรู้ที่เรียกว่า MOOCs ที่เปิดให้คนทั่วไปสามารถเรียนได้จากที่ไหนก็ได้ในโลก นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์และสื่อเพื่อการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายให้คนได้ศึกษาค้นคว้าตามเนื้อหาที่ตนสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้รอบตัว ทักษะเฉพาะด้าน ไลฟ์สไตล์ วิชาและทฤษฎีความรู้ด้านต่าง ๆ ทางช่องทางการสื่อสาร เช่น face book YouTube Google Instagram podcast เป็นต้น สำหรับแอปพลิเคชัน (application) ก็ยังคงมีหลากหลายที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นสำหรับครู นักเรียน ผู้ที่สนใจเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ทั่วไป อาทิ แอปพลิเคชันช่วยครูจัดการระบบการเรียนการสอน แอปพลิเคชันนำเสนอองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ แอปพลิเคชัน (application) ที่ใช้เทคโนโลยี AR เข้ามาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น

แนวคิดการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล

ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพจะให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หลังเข้าสู่อาชีพครูเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง เป็นการปรับใช้ความรู้และทักษะให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงตามสถานการณ์โลกที่เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ซึ่งคาดหวังสมรรถนะที่พึงประสงค์ใหม่ของผู้เรียนครูต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Mckinsey; Darling Hammond and Rothman (2013) ที่กล่าวว่าสภาพภาพการพัฒนาครู คุณภาพการศึกษาอยู่ที่คุณภาพของครู ครูคุณภาพ มีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การดึงดูดคนเก่งและคัดเลือกคนเก่งเข้าสู่สายอาชีพครู (2) การเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่การเป็นครู (3) การพัฒนาและยกระดับความรู้และสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง (4) การรักษาคคนเก่งไว้ในวิชาชีพครูและการฝึกอบรมพัฒนาครูของประเทศที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง มีแนวทาง ดังนี้ (1) มีเวลาเรียนรู้ร่วมกันของครูภายในโรงเรียน (2) มีการสร้างสมรรถนะ

สำหรับการสอนในศตวรรษที่ 21 (3) มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่โรงเรียน (4) มีระบบใหม่ในการพัฒนาครู และ (5) มีการฝึกอบรมในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบครูศึกษาของประเทศ คือ (1) ปรับปรุงแนวความคิด การคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นครู เน้นคุณลักษณะจิตวิญญาณความเป็นครู (2) พัฒนาคุณภาพคณาจารย์และครู ทั้งด้านวิชาการและจิตวิญญาณความเป็นครู (3) กำหนดวิธีการพัฒนาและฝึกอบรมเพื่อการเป็นครูให้ได้ครูดี ครูเก่งที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู (4) ปรับรูปแบบการฝึกอบรมให้ครูเลือกรับการอบรมได้ตามความสนใจและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน (5) เร่งรัดให้ตั้งกองทุนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา จะต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดค่านิยมและแนวปฏิบัติในระบบการศึกษา ไม่ให้เป็นไปตามระบบบริโภคนิยม (consumerism) เนื่องจากระบบการศึกษาแบบบริโภคนิยม ไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างประดิษฐ์และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ให้กับตัวเองและสังคมในกระบวนการเรียนการสอน ครูจะเป็นผู้ให้ผู้บอกให้แก่ผู้เรียนเป็นการบริโภคความรู้ทุกคน การเรียนการสอนเป็นการทำตามแบบที่เคยมีมา จึงทำให้ขาดการคิดสร้างสรรค์ (creative) ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเป็นไปในทิศทางที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนและสังคมในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษาและการผลิตและพัฒนาครูไทยให้เป็นไปในทิศทางที่เกิดผลผลิตเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติซึ่งสถาบันการผลิตครูจะต้องนำเอาเทคโนโลยีและสารสนเทศในยุคดิจิทัล มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาได้ดังนี้ (รักษิต สุทธิพงษ์, 2560)

ระยะที่ 1 ก่อนเข้ามาศึกษา เป็นนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล (1) สถาบันการผลิตครูเปิดหลักสูตร/สาขาวิชาวิชาชีพครู ให้นิสิต/นักศึกษาครู ได้เลือกเรียนในหลักสูตร/สาขาวิชาวิชาชีพครู มีทั้งวิชาเอกและวิชาโท ซึ่งต้องเป็นที่ต้องการของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยให้แต่ละจังหวัดได้เผยแพร่ข้อมูลอัตราที่ต้องการรับในสาขาวิชาที่ขาดแคลนผ่านเว็บไซต์และเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเพื่อทำการสอบคัดเลือก ให้ผู้สอบได้ลำดับที่ดีที่สุด รับทุนการศึกษาและบรรจุเป็นครูประจำจังหวัด (2) สถาบันการผลิตครูร่วมมือกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานผู้ใช้ครูในการจัดการศึกษาให้นิสิต/นักศึกษาครู ที่มีใจ

รักที่จะเป็นครูได้เข้ามาเรียนครู ผ่านระบบการสอบคัดเลือกที่มีการควบคุมจำนวนการผลิตในแต่ละสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะเป็นระบบที่รับประกันรายได้และการมีงานทำ หากผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถนะครูมืออาชีพในยุคดิจิทัล (3) สถาบันการผลิตครู เปิดระบบสมัครสอบออนไลน์เพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาต่อโดยให้ผู้สมัครสอบได้ทำแบบทดสอบความเป็นครูออนไลน์และสัมภาษณ์ออนไลน์ ส่งแฟ้มสะสมผลงานออนไลน์ ไฟล์เอกสาร (file) ผลงานด้านจิตอาสา ฯลฯ พร้อมรูปภาพกิจกรรมและคลิปวิดีโอแนะนำตัว ประกาศผลสอบออนไลน์ ให้ผู้มีรายชื่อเข้าค่ายฝึกคนเป็นครู 2 วัน 1 คืน กับ 4 ฐานกิจกรรม ต้องผ่านการประเมิน ร้อยละ 80 (1) ฐานกิจกรรมเยี่ยมห้องในโรงเรียน (เรียนรู้สภาพปัญหา) (2) ฐานกิจกรรมช่วยครูสอนเล่าเรื่อง (เรียนรู้วิธีการทำงาน) (3) ฐานกิจกรรมช่วยสร้างสื่อการสอน (เรียนรู้วิธีการแก้ไข) (4) ฐานกิจกรรมขอบคุณครูผู้เสียสละ (เรียนรู้วิธีการพัฒนา)

ระยะที่ 2 ระหว่างเข้ามาศึกษาเป็นนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล (1) สถาบันการผลิตครู ปฐมนิเทศนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล ทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์และแบบเผชิญหน้า (face to face) โดยใช้กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในการจัดการศึกษาตามหลักสูตร/สาขาวิชาชีพครูและเตรียมความพร้อมให้นิสิต/นักศึกษา ครูในยุคดิจิทัลมีสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพที่เป็นสากล (2) สถาบันการผลิตครู ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้ใช้เวลาเรียนในห้องเรียนน้อยลง และให้มีเวลาในการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษามากขึ้น ให้นิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัลได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและฝึกแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในสถานการณ์จริง (3) สถาบันการผลิตครู จัดการเรียนการสอนวิชาชีพครู ตามแนวคิดการศึกษาในยุคดิจิทัลและฝึกความรับผิดชอบนิสิต/นักศึกษาครูเน้นการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู มีอัตลักษณ์ความเป็นชาติไทยที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล โดยจะต้องผ่านการเรียนรายวิชาตามหลักสูตรวิชาชีพครู และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุคดิจิทัล 7 กิจกรรม ภายในเวลาที่ศึกษาตามหลักสูตรก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา (1) กิจกรรมสร้างผู้นำทางวิชาการ/วิชาชีพ (2) กิจกรรมเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ (3) กิจกรรมฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหา (4) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สร้างการเรียนรู้ (5) กิจกรรมรวมพลังพัฒนาคุณภาพชีวิต (6) กิจกรรมฝึกทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล (7) กิจกรรมฝึกทักษะการสื่อสารดิจิทัล (4) สถาบันการผลิตครู

ร่วมมือกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานผู้ใช้ครูในการจัดการศึกษาให้นิสิต/นักศึกษาครู มีการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและมีรายได้ระหว่างเรียน มีการรับประกันรายได้/ตำแหน่งงาน/สวัสดิการ ถ้าผ่านการประเมินตามมาตรฐานครูมืออาชีพ (5) สถาบันการผลิตครู ให้นิสิต/นักศึกษาครู ได้นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ที่ได้จากการศึกษาตามหลักสูตรแบบบูรณาการ เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ และเผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์

ระยะที่ 3 การพัฒนาครูประจำการในยุคดิจิทัล (1) สถานศึกษาให้ทุนการศึกษาครู เพื่อไปศึกษาต่อ หรือการฝึกอบรมในสาขาวิชาชีพครู เน้นการใช้ประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลเป็นหลัก (2) มีระบบการส่งเสริมวิชาชีพออนไลน์ให้ครูขอ/ต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แบบออนไลน์ได้ที่มีระบบเชื่อมต่อไปถึงสำนักงานเขตพื้นที่ฯ หรือคุรุสภาประจำจังหวัด (3) มีฐานข้อมูลการพัฒนาครูดิจิทัล แบบออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลส่วนกลางให้ครูสามารถเข้าถึงและตรวจสอบเพื่อพัฒนาตนเองได้ และใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา (4) ร่วมมือกับหน่วยงานที่จัดการฝึกอบรม เน้นหลักบูรณาการสาระความรู้ ลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการผลิตและพัฒนาครูในยุคดิจิทัลโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวครูอย่างแท้จริง (5) ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครูหรือหน่วยงานที่สนับสนุนครูให้มีการอบรมพัฒนาวิชาชีพครู (6) ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครู หรือหน่วยงานที่สนับสนุนครูให้มีการทดสอบความรู้ครูในยุคดิจิทัลในด้านวิชาเอกและวิชาชีพครูทุก ๆ 5 ปี ผ่านระบบออนไลน์และเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตนเองในรายการที่ไม่ผ่านเกณฑ์และมีคู่มือชุดความรู้ให้ศึกษาและสอบแก้ตัวเพื่อให้ได้การรับรองคุณภาพครูในยุคดิจิทัลมืออาชีพ (7) ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครู หรือหน่วยงานที่สนับสนุนครูจัดการศึกษาและพัฒนาครูในยุคดิจิทัลตามความต้องการของครูในยุคดิจิทัลในเขตพื้นที่ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจและส่งเสริมการมีธรรมาภิบาล (8) มีแหล่งเรียนรู้ มีสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ในแต่ละสาขาวิชาแบบการเรียนออนไลน์ ให้ครูในยุคดิจิทัล สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีอินเทอร์เน็ต (9) ให้ครูในยุคดิจิทัล ฝึกอบรมทักษะในการทำงานพิเศษทางออนไลน์ หรืองานเฉพาะด้านที่โรงเรียนได้มอบหมาย โดยมีค่าตอบแทนพิเศษให้ หรือนับเป็นภาระงานพิเศษ และ (10) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม โดยใช้สื่อสังคม

แนวโน้มกระบวนทัศน์ของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1. สถานภาพการใช้เทคโนโลยีการศึกษาในปัจจุบัน

ก. การเรียนการสอนในระบบ การสอนในระบบ (formal education) หมายถึง การที่เทคโนโลยีการศึกษามีส่วนสนับสนุนการเรียนการสอนในระบบ ในชั้นเรียนที่มีหลักสูตรเฉพาะ มีกรอบการเรียนรู้ที่ชัดเจนนักเรียน นักศึกษาต้องเข้าเรียนตามเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ โดยครูจะนำเทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมเข้ามาช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้การเรียนการสอนในระบบเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ข. สภาพการเรียนการสอนนอกระบบ การสอนนอกระบบ (informal education) หมายถึงการที่เทคโนโลยีการศึกษามีส่วนช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนนอกระบบคือการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตรเฉพาะกลุ่ม หรือหลักสูตรที่มีกรอบการเรียนรู้ค่อนข้างกว้างขวาง โดยไม่กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถและโอกาสของผู้เรียนที่จะอำนวย การเรียนการสอนประเภทนี้ผู้สร้างหลักสูตรจำเป็นต้องคัดเลือกเทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมมาช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนได้แก่ ดาวเทียม โทรศัพท์เพื่อการศึกษา วิทยุเพื่อการศึกษา สื่อวัสดุ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์หรือแม้กระทั่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครู หรือผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบจะกำหนดขึ้น

ค. สภาพการเรียนการสอนตามอัธยาศัย การสอนตามอัธยาศัย (non-formal education) หมายถึงการที่เทคโนโลยีการศึกษามีส่วนช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความจำกัดบางอย่าง แต่บางครั้งมีความต้องการได้รับความรู้เป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพยายามจัดโอกาสให้กับบุคคลเหล่านี้โดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาเข้ามาช่วยสนับสนุนให้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. แนวโน้มของการใช้เทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต

1. ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนนอกระบบมากขึ้นจากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นการศึกษารายบุคคล มวลชนและผู้ด้อยโอกาสทั้งหลายพระราชบัญญัติการศึกษาจะเป็นผู้ชี้อนาคตในการจัดการศึกษา ซึ่งแน่นอนการนำเทคโนโลยีการศึกษาย่อมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างเลี่ยงไม่ได้น่าจะกล่าวได้ว่าเทคโนโลยี

การศึกษาในอนาคตจะผูกติดกับพระราชบัญญัติการศึกษา และนับวันจะมีบทบาทยิ่งขึ้น ดังจะพบว่าพระราชบัญญัติการศึกษาให้ความสำคัญแก่เทคโนโลยีการศึกษา โดยกำหนดไว้ในหมวดที่ 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาระบุไว้ 7 มาตรา ดังนี้

มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น

มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้โดยเปิดให้มีแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 65 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

มาตรา 68 ให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจากเงินอุดหนุนของรัฐ ค่าสัมปทาน และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กร ประชาคม รวมทั้งให้มีการลดอัตราค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อพัฒนาคนและสังคม หลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 69 รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนส่งเสริมและประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เทคโนโลยีอย่างหนึ่งซึ่งเข้ามา มีบทบาทอย่างกว้างขวางต่อการเรียนการสอนในปัจจุบันและจะมีบทบาทต่อการเรียนการ

สอนมากยิ่งขึ้นในอนาคตก็คือการนำระบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเรียนการสอน เมื่อไม่นานมานี้ครูได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แต่เพียงผู้เดียวในห้องเรียน แต่ปัจจุบันเรามีการสอนโดยใช้โทรทัศน์ หรือวิทยุกระจายเสียง ระบบไมโครเวฟ ระบบดาวเทียมและระบบวงจรปิด เช่น โทรทัศน์วงจรปิดหรือโทรศัพท์มาประกอบหรือใช้เป็นสื่อแทนครู

2. เน้นเรื่องการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การนำระบบวงจรปิดเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น ระบบวงจรปิด เช่น ไมโครเวฟ โทรทัศน์วงจรปิดและการใช้ดาวเทียมมีข้อได้เปรียบระบบวงจรเปิดที่สามารถถ่ายทอดผู้เรียนเป็นจำนวนมากได้พร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ยังได้เปรียบตรงที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ตัวอย่างเช่น การส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมจะทำให้เราสามารถส่งสัญญาณไปได้ทุกจุดบนพื้นโลกและเมื่อไปถึงจุดใดจุดหนึ่งแล้วก็สามารถส่งต่อไปตามสายเคเบิลหรือใช้ระบบไมโครเวฟไปยังห้องเรียนสถานที่อื่น ๆ ในโรงเรียนหรือที่บ้าน หรือห้องประชุมในโรงแรม เป็นต้น นอกจากนี้การรับสัญญาณโทรทัศน์จากดาวเทียมโดยตรงของทางโรงเรียน วงการธุรกิจอุตสาหกรรม โรงพยาบาล และสภาพการเรียนการสอนอื่น ๆ ได้กลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ก็ด้วยเหตุที่เรามีเครื่องรับที่ดีและเหมาะสม จึงทำให้เราสามารถขจัดปัญหาเดิมที่ต้องส่งโดยใช้สายเคเบิล สัญญาณดาวเทียมสามารถส่งผ่านทางสายโทรศัพท์ซึ่งประกอบด้วยแผ่นไฟเบอร์ที่สามารถส่งสัญญาณของหลายรายการได้ในเวลาเดียวกัน

3. เน้นเรื่องการศึกษาเป็นรายบุคคล การศึกษาเพื่อมวลชนและการศึกษาเพื่อคนด้อยโอกาส ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ สหรัฐอเมริกา ได้มีงานวิจัยหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ งานวิจัยเหล่านั้นมุ่งไปที่การพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่จะช่วยให้คนพิการเอาชนะข้อจำกัดทางด้านร่างกายและข้อจำกัดที่เกี่ยวกับประสาทสัมผัส ตัวอย่างเช่น ผลิตภัณฑ์ของช่างไม้ที่ช่วยให้คนตาบอดหรือคนที่ตามองเห็นเพียงบางส่วนสามารถ รู้ทางเดินได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนอื่น อุปกรณ์ดังกล่าวจะส่งสัญญาณเสียงที่มีลักษณะเสียงต่าง ๆ กัน สัญญาณเหล่านี้จะช่วยให้นักตาบอดรู้ทางเดินได้สำนักงานการศึกษาพิเศษได้พัฒนาวิธีการและเครื่องมือใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือคนพิการให้สามารถเรียนรู้ข่าวสารและทักษะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจอย่างยิ่ง

บทสรุป

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้บูรณาการเข้าสู่ระบบธุรกิจ ดังนั้น องค์กรที่จะอยู่รอดและมีการพัฒนาต้องสามารถปรับตัวและจัดการกับเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยจะกล่าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะมีผลต่อการดำเนินธุรกิจในอนาคต เพื่อให้ผู้บริหารในฐานะหัวใจสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์กรได้ศึกษา แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศอาจทำให้เทคโนโลยีที่กล่าวถึงในที่นี้ล้าสมัยได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารต้องสนใจที่จะติดตามความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญในอนาคตมีดังต่อไปนี้ (1) คอมพิวเตอร์ (computer) มาใช้ในการออกแบบหน่วยประเมินผล (2) ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) หรือ AI เป็นการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ให้มีความสามารถที่จะคิด แก้ปัญหาและให้เหตุผลได้เหมือนอย่างการใช้ภูมิปัญญาของมนุษย์จริง (3) อินเทอร์เน็ต (internet) เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกันเป็นจำนวนมากครอบคลุมไปทั่วโลก มีการใช้งานหลากหลายรูปแบบอินเทอร์เน็ตประกอบด้วยเครือข่ายย่อยเป็นจำนวนมากจนเป็นสังคมเครือข่ายขนาดใหญ่ (4) ระบบเครือข่าย (networking system) โดยเฉพาะระบบเครือข่ายเฉพาะพื้นที่ (local area network: LAN) เป็นระบบสื่อสารเครือข่ายที่ใช้ในระยะทางที่กำหนดส่วนใหญ่ภายในอาคารหรือในหน่วยงาน LAN จะมีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (5) การประชุมทางไกล (teleconference) เป็นการนำเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายโทรทัศน์ และระบบสื่อสารโทรคมนาคมผสมผสาน เพื่อให้สนับสนุนในการประชุมมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำเข้าร่วมประชุม ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องประชุมและพื้นที่เดียวกันซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลาในการเดินทางเทคโนโลยีดิจิทัล เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมักจะมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาให้กล่าวขานกันเสมอ เช่น Meta verse, Web 3.0, AI, AR/VR, NFT และ Quantum Computing ผู้บริหารบางองค์กรก็จะตื่นตัวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ บ้างก็กลัวตกเทรนด์ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ รัฐบาลไทยก็ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในองค์กรแต่สุดท้ายแล้วบางเทคโนโลยีก็อาจยังไม่พร้อมและเป็นเรื่องใหม่จนเกินกว่าจะนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่และอาจไม่คุ้มค่ากับการลงทุน โดย Bernard Marr ได้ระบุเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ไว้ ดังนี้ (กรุงเทพธุรกิจ, 2565)

1) AI Everywhere ในปีหน้าเอไอจะกลายเป็นกระแสหลักที่จะเห็นผู้คนและองค์กรจำนวนมากนำมาใช้งาน เพราะเอไอจะเข้าไปอยู่ในแอปต่าง ๆ ทำให้เราใช้เอไอจนกลายเป็นเรื่องปกติ การพัฒนาโปรแกรมจะเป็นแบบ No code ทำให้ใคร ๆ ก็สามารถสร้างแอปพลิเคชัน (application) ที่เป็น AI ได้โดยไม่ต้องมีทักษะในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ในปัจจุบันแพลตฟอร์มคลาวด์ (cloud platform) ต่าง ๆ ยังมีบริการ AI as a service ที่ให้ผู้ที่มิข้อมูลอยู่บนคลาวด์ (cloud) สามารถนำมาต่อยอดทำระบบเอไอได้อัตโนมัติ การพัฒนา AI ด้านการประมวลผลภาษา ด้าน “Machine Vision” และด้านวิทยาการข้อมูล ก็ก้าวหน้าไปมากและทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ทุกองค์กรควรจะต้องวางแผนอย่างจริงจังเพื่อนำเอไอ (artificial intelligence) มาประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ

2) Metaverse Technology แม้ว่าเทคโนโลยีด้านนี้อาจต้องใช้เวลาอีก 4-5 ปี กว่าที่จะพร้อมใช้งานได้อย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าพิจารณาถึงหลักการและการนำเทคโนโลยีบางด้านของ Metaverse เช่น AR และ VR มาใช้งาน ก็อาจทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องเริ่มพิจารณาที่จะเริ่มสร้างเนื้อหาดิจิทัลและการทำงานต่าง ๆ บนโลก Metaverse อาจต้องใช้เทคโนโลยีเหล่านี้มาปรับประสบการณ์การทำงานของพนักงาน โดยการใช้เทคโนโลยี AR (augmented reality) ในการประชุมให้เสมือนจริงมากกว่าใช้ Zoom แบบเดิม ๆ หรือการนำเทคโนโลยีมาบริการลูกค้าให้ดีขึ้น ซึ่งเราก็เริ่มเห็นหลาย ๆ บริษัทมีแนวคิดที่จะสร้างบริการใหม่ ๆ เช่น McDonald จะพัฒนาร้านอาหารบนโลกดิจิทัลหรือองค์กรก็เริ่มคิดที่จะเปิดออฟฟิศในโลก Metaverse เป็นต้น

3) Programmable World เราอาจจะเห็นสิ่งที่สร้างในโลกดิจิทัลแล้วสามารถนำมาใช้ในโลกรจริง (physical world) ได้มากยิ่งขึ้น เช่น การใช้ digital twin ที่เราอาจจะจำลองรถแข่งให้อยู่ในโลกดิจิทัล และทำการออกแบบ ทดสอบ และพัฒนาโปรแกรมให้รถที่มีคุณภาพที่ดีขึ้น แล้วอาจใช้เครื่องพิมพ์สามมิติมาสร้างรถที่ออกแบบในโลกดิจิทัลให้กลายเป็นรถจริง ๆ ซึ่งก็อาจรวมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้านเทคโนโลยีนาโน (nano technology) หรือด้านพันธุกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์หรือสัตว์ที่อาจถูกจำลองบนโลกดิจิทัลแล้วสามารถนำมาสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้

4) Web 3 Technologies โดยเฉพาะนวัตกรรมด้านของเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain technology) ที่ทำให้เราสามารถเก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้โดยไม่มีใครสามารถมา

เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นการสร้างสถาปัตยกรรมใหม่ (new architecture) ในด้านความเชื่อมั่นโดยไม่ต้องมีคนกลาง ทำให้เป็นการเปลี่ยนห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันก็จะมีการนำเทคโนโลยีอย่าง NFT ที่ทำให้เราเก็บข้อมูลความเป็นเจ้าของสินทรัพย์ดิจิทัลต่าง ๆ มาใช้มากยิ่งขึ้น รวมถึงการใช้ Digital ID ในโลกของ Web 3.0 ที่จะเข้ามาช่วยในการให้เราสามารถระบุตัวตนในโลกดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง

5) Intelligent & Connected World ในปีหน้าเราจะเห็นโลกที่มีอุปกรณ์ต่าง ๆ เชื่อมต่อกันมากขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีอย่าง IoT (internet of things) และอุปกรณ์อัจฉริยะที่อาจส่งข้อมูลต่าง ๆ หากันผ่านเทคโนโลยีอย่าง Wi-Fi หรือ 5G ทำให้การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันของเราผ่านอุปกรณ์ที่ชาญฉลาดมากขึ้น ซึ่งองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องเร่งพัฒนาตัวเองที่จะนำระบบเหล่านี้เข้ามาใช้งาน

ทั้งหมดนี้คือเทคโนโลยีที่สำคัญที่จะมีผลกระทบต่อการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันของเราซึ่งจะมีกระแสการใช้งานอย่างมากและน่าจะเกิดขึ้นได้จริงในอนาคตอันใกล้โดยองค์กรต่าง ๆ ควรจะวางแผน ศึกษาและเริ่มหาแนวทางนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้งานเพื่อให้สามารถสร้างศักยภาพในการแข่งขันในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *เปิดแนวโน้มเทคโนโลยีดิจิทัลปี 2023 ที่ทุกคนต้องเตรียมพร้อม*.

(ธนชาติ นุ่มนนท์). สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/tech/gadget/1032411>

พัชรียา อีวังโส. (2566). *สาเหตุที่การศึกษาไทยไม่พัฒนา*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/488194>

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และคณะ. (2565). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *Journal of MCU Ubon Review*. 7(3), 145-162.

- รักชิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. *Journal of Education Naresuan University*. 19(2), 344-355.
- อาภรณ์ รัตน์มณี. (2559). *ทำไมระบบการศึกษาไทยจึงพัฒนาช้า*.
สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566.
จาก: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/448>
- Ihoctot. 2566). *การศึกษาไทยในปัจจุบัน 2565*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566.
จาก: <https://th.ihoctot.com/post/education-in-thailand-today-2022>
- Kiatchokchai, P. (2002). *The new paradigm of education in the 21st century*.
Bangkok: Education Press. (in Thai)
- OKMD. (2566). *การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566.
จาก: <https://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/>
- Sanrattana, W. (2013). *A new paradigm for education: Case studies toward the 21st century*. Bangkok: Thipayawisut. (in Thai).
- Thanaphonphan, R. (2001). *Education capitalism and globalization*. Bangkok: Korbai Books. (in Thai).

ฉากทัศน์ทางการเมืองไทยและจริยธรรมทางการเมือง

Thai Political Scene and Political Ethics

จิตรตรา เชื้อวณิชช์

ธนาภรณ์ ไกรศรี

ณัฐพล จินดารัมย์

Jittra Chuevanich

Thanaphon Kaisri

Natthapol Jindaram

e-mail: Thanaphon091838@gmail.com

e-mail: Natajin007@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของไทย หากพิจารณาจากมุมมองด้านพัฒนาการทางการเมืองอันหมายถึงการมีสภาพของรัฐบาลที่มีอำนาจครอบคลุมทั้งประเทศและทำให้ราษฎรมีความรู้สึกเป็นพลเมืองของรัฐ โดยที่อำนาจทางการเมืองของไทยตกอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการระดับสูงซึ่งถือเป็นชนชั้นนำ ขณะเดียวกันก็ไม่ยอมให้ประชาชนหรือกลุ่มการเมืองนอกระบบราชการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้ไม่มีกลุ่มการเมืองมาคอยควบคุม กำกับดูแล คัดค้านการดำเนินการทางการเมือง และผลที่ตามมาคือทำให้ข้าราชการ หรือชนชั้นนำทางการเมืองของไทยเหล่านี้ ได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากการแสวงหา รักษา และการใช้อำนาจทางการเมืองที่ถือกันว่าอำนาจดังกล่าวได้มาโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล หรือได้มาโดยความไม่ชอบธรรมทางการเมืองก็ตาม เพราะที่ผ่านมามชนชั้นนำทางการเมืองเหล่านี้ได้อำนาจการเมืองโดยวิธีการใช้กำลังเป็นเครื่องมือ และที่สำคัญคือเมื่อได้รับอำนาจทางการเมืองแล้วก็ไม่คิดที่จะโอนถ่ายอำนาจนั้นไปให้กับประชาชน ผลจึงทำให้การเมืองไทยในยุคนี้ เป็นเรื่องของกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนระดับสูงเท่านั้น

การเลือกตั้งทุกยุคสมัยของประเทศไทย พรรคการเมืองและผู้สมัครจะนำเสนอ นโยบายต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจากประชาชนเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ดังนั้น การนำเสนอโยบายและการสร้างภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองและผู้สมัครจึง

เปรียบเทียบการแข่งขันกันขายสินค้าทางการเมือง โดยใช้เทคนิคการสื่อสารทางการเมือง และกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองที่แตกต่างกันเพื่อเป้าหมายคือการสนับสนุนจากประชาชน การควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมจะใช้เฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพียงอย่างเดียวนั้นย่อมจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก เหมือนกับการใช้กฎหมายควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั่ว ๆ ไปเพียงอย่างเดียวจะได้ผลไม่มากนัก ดังนั้น จะต้องใช้หลักศีลธรรม จริยธรรมทางศาสนาเข้าไปควบคุมด้วยจึงจะมีผลมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมทางการเมืองแห่งสมาชิกในสังคมก็ต้องอาศัยจริยธรรมทางการเมืองเข้าช่วยเช่นกัน และคุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญคือความกล้าหาญทางจริยธรรม อันประกอบด้วย ความผูกพันทางอุดมการณ์ มีความรู้ทางการเมือง มีประสาทสัมผัสทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ทางการเมือง

คำสำคัญ: จริยธรรมทางการเมือง, ฉากทัศน์ทางการเมืองไทย

Abstract

Political and administrative changes in Thailand. From a perspective of political development, this entails the establishment of a nation-state with a centralized government that governs the entire country and instills a sense of citizenship among the people. However, during this time, political power in Thailand was primarily concentrated in the hands of a group of high-ranking officials who were considered the elite. Non-bureaucratic political groups and ordinary citizens were not allowed to participate in politics, leading to a lack of political entities to control, monitor, or oppose political actions. Consequently, these Thai officials or political elites greatly benefited from acquiring, preserving, and exercising political power, often through means that were considered unjust or illegitimate. Historical evidence suggests that these political elites originally attained power through the use of force, and once in power, they showed little intention of transferring that power to the people.

Thus, politics in Thailand during that era revolved around a select group of high-ranking military and civilian officials.

In different eras of Thailand, elections have been held where political parties and candidates present their policies to attract public attention and secure electoral victories. This process resembles a competition to sell political products, employing various political communication techniques and marketing tactics. The ultimate goal is to garner support from the people. However, relying solely on legal provisions to control the political behavior of society's members can prove challenging. Similarly, the use of laws that govern general human behavior alone may not yield significant effects. Therefore, it becomes necessary to apply moral principles, including religious ethics, to exert control. The effectiveness of political behavior among society's members can be enhanced by political ethics, with moral courage serving as a virtue that promotes good democratic citizenship. Moral courage encompasses ideological commitment, political knowledge, a sense of political awareness, and an understanding of political emotions

Keywords: Political Ethics, Thai Political Scene

บทนำ

การเมืองในสมัยก่อนนั้นการปกครองยังคงปกครองจากกษัตริย์โดยตรง ยังไม่มีผู้แทนราษฎรเหมือนอย่างในปัจจุบันนี้ การปกครองในสมัยสุโขทัยเป็นแบบปิตุราชาหรือพ่อปกครองลูกทำให้ประชาชนมีความใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ แต่ต่อมาในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี การเมืองการปกครองถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็น การปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน โดยถือกษัตริย์ เปรียบเสมือนเทพองค์หนึ่ง การปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้มีมาจนถึง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และพอถึงในยุคการปกครองของรัชกาลที่ 5 มีการจัดระเบียบ การปฏิรูปสังคม

ราชการ และเศรษฐกิจใหม่ แต่ก็ยังเป็นการปกครองในแบบของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2475 มีกลุ่มข้าราชการชั้นสูงรวมตัวกันโดยเรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ทำการปฏิวัติการปกครองโดยเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จนถึงในปัจจุบัน ในแง่ของการปกครองโดยกษัตริย์นั้น ความเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองนั้น โดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับกษัตริย์ กล่าวคือถ้ากษัตริย์ไม่มีความเข้มแข็ง อำนาจทางการเมืองการปกครองก็อาจจะตกไปอยู่ในอำนาจของขุนนางทั้งหลาย ทำให้กษัตริย์ในสมัยนั้นควบคุมสอดส่องเพื่อไม่ให้ขุนนาง ตลอดจนเจ้านาย (ชนชั้นสูง) มีอำนาจมากจนเป็นอันตรายต่อตนเองได้ โดยจะมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมและสอดส่องขุนนางและเจ้านายทั้งหลายไม่ให้คิดทำการกบฏ

จากที่กล่าวมานั้นการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หากมองในทางของการพัฒนาการเมืองหมายถึงการมีสภาพของรัฐบาลที่มีอำนาจครอบคลุมทั้งประเทศทำให้ราษฎรมีความรู้สึกเป็นพลเมืองของรัฐ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะรัชการที่ 5 แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการเมืองที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถ้ามองการพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมายที่หมายถึงการพัฒนาระบบราชการและระบบกฎหมายให้มีความก้าวหน้าทันสมัยกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงก็สามารถกล่าวได้ว่าภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์การเมืองการปกครองได้มีการพัฒนาการเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ก็เป็นการก่อตัวขึ้นของระบอบอำมาตยาธิปไตย สาเหตุมาจากผลของการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย ได้ทำให้คนรุ่นใหม่ ๆ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะระบบการเมืองการปกครองเดิมขมไม่ได้มีการเปิดโอกาส โดยคนรุ่นใหม่ดังกล่าวได้แก่พวกราชวงศ์ที่ได้รับการศึกษาจากทางตะวันตกได้ถวายเป็นความคิดเห็นในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญและรัฐสภาต่อรัชการที่ 5 ใน พ.ศ. 2428 หลังมาใน พ.ศ. 2475 ที่คณะราษฎร ได้ปฏิวัติสำเร็จแล้ว แทนที่คณะราษฎรจะได้สถาปนากองการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ กลับกลายเป็น

การปกครองโดยราชการด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้อำนาจทางการเมืองการปกครองจึงตกอยู่ในมือของข้าราชการ ทหารและพลเรือนระดับสูงที่ทำการปกครองประเทศโดยใช้ระบบราชการเป็นอำนาจซึ่งระบบการเมืองการปกครองของไทยที่มีลักษณะข้าราชการเป็นใหญ่ หรือระบบที่เรียกว่า “อำมาตยาธิปไตย” เป็นระบบการเมืองที่ระบบราชการทั้งทหารและพลเรือนครอบงำการเมืองอย่างสำคัญในการบวกรัดตึงใจผู้นำทางการเมืองมาจากระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ และฐานอำนาจอยู่ที่ระบบทหาร ทำให้ผู้นำในระบบนี้เป็นทหารเสียส่วนใหญ่ ลักษณะของระบบการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตยที่ราชการเป็นใหญ่กล่าวมาข้างต้น ก่อตัวขึ้นมาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยพุ่งขึ้นสุดยอดในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเริ่มเสื่อมลงหลังเหตุการณ์ 24 ตุลาคม 2516 เมื่อกลุ่มนอกระบบราชการเริ่มมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้น การที่กล่าวว่าลักษณะของระบบการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตยที่ข้าราชการเป็นใหญ่พุ่งขึ้นสูงเพราะการทำรัฐประหารของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้สามารถยึดอำนาจไว้ได้อย่างเด็ดขาด หลังจากที่ได้รวบรวมอำนาจจากระบบราชการที่แบ่งแยก และต่อสู้กันในการรัฐประหารก่อนหน้านี้ และเงื่อนไขของการพัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วยกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารก็เปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขยายอำนาจลงไปถึงชนบทอย่างกว้างขวาง อย่งไรก็ตามที่อำนาจทางการเมืองของไทยตกอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการระดับสูงซึ่งถือเป็นชนชั้นนำ ขณะเดียวกันก็ไม่ยอมให้ประชาชนหรือกลุ่มการเมืองนอกระบบราชการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ไม่มีกลุ่มการเมืองมาคอยควบคุม คัดค้านการดำเนินการทางการเมืองผลคือทำให้ข้าราชการหรือชนชั้นนำทางการเมืองของไทยเหล่านี้ ได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากการแสวงหา รักษาและใช้อำนาจทางการเมืองที่ถือกันว่าอำนาจดังกล่าวได้มาโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล หรือได้มาโดยความไม่ชอบธรรมทางการเมือง เพราะที่ผ่านมามีชนชั้นนำทางการเมืองเหล่านี้ได้อำนาจการเมืองโดยวิธีการใช้กำลังเป็นเครื่องมือ และที่สำคัญคือเมื่อได้รับอำนาจทางการเมืองแล้วก็ไม่คิดที่จะโอนถ่ายอำนาจนั้นไปให้กับประชาชน ผลจึงทำให้การเมืองไทยในยุคนั้น เป็นเรื่องของกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนระดับสูงเท่านั้นที่เข้ามาแข่งขันหรือต่อสู้กับทางการเมืองไม่ใช่กลุ่มการเมืองอื่น เพราะฉะนั้นแม้จะมีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ประชาชนคนไทยก็ยอมรับอำนาจทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการช่วงชิงอำนาจ

กันอย่างไม่มีข้อสงสัยหรือมีปฏิกิริยาตอบโต้ตรงข้ามกับยอมรับอำนาจทางการเมืองเหล่านั้น ประเด็นนี้จึงเป็นเหตุผลหนึ่งหรือส่วนหนึ่งที่ทำให้ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงในช่วงนั้นจึงไม่สามารถเกิดขึ้น จึงเป็นเพียงระบอบการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตยเท่านั้น (Fayolo.wordpress, 2566)

ในสมัยต่อมาการเมืองการปกครองระบอบอำมาตยาธิปไตยได้ถูกเปลี่ยนเป็นระบอบการปกครองแบบธนาธิปไตย โดยมีตัวแปรหลักคือ ชนชั้นกลางเป็นตัวแปรหรือตัวกลางสำคัญ การกำเนิดชนชั้นกลางของไทยเกิดมาจากระบบเศรษฐกิจที่ขยายตัวตามแนวทางการพัฒนาของประเทศโดยภาคเอกชนได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะสถาบันทางการเงิน ธนาकारและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้ เจริญเติบโตขึ้นมาก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525-2526 การขยายตัวในภาคเอกชนได้เปิดโอกาสให้มีตำแหน่งหน้าที่การงานมากมาย โดยเฉพาะบริษัทใหญ่ได้มีการปรับปรุงระบบบริหารให้ทันสมัยซึ่งรวมถึงการให้สวัสดิการและความมั่นคงแก่พนักงาน

ดังนั้น อาชีพในภาคเอกชนเริ่มมีความหมายและคุณค่าขึ้น นอกจากค่าตอบแทนจะสูงแล้ว ยังมีความมั่นคงและสวัสดิการเหมือนกับภาครัฐด้วย ภาครัฐจำเป็นต้องขยายตัวเพื่อดูแลให้บริการแก่ประชากรที่เพิ่มขึ้นและความต้องการของสังคมที่มีความทันสมัยซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ภาครัฐได้ขยายตัว ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลในสังคมมีโอกาสทำงานในภาครัฐเพิ่มขึ้นภายในระยะเวลา 23 ปีที่ผ่านมา หน่วยราชการขยายตัวอยู่เสมอและด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ บางครั้งการขยายตัวมีเหตุผลและความจำเป็นเพียงพอ แต่บางครั้งก็ไม่ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมตะวันตกและอื่น ๆ นำมาซึ่งแบบของสังคม และวิถีชีวิตของชนชั้นกลางในสังคมอื่น สังคมแบบอเมริกันและสังคมแบบญี่ปุ่น ปัจจุบันมีชนชั้นกลางจำนวนมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ วิถีชีวิตของชนชั้นกลางคือรูปแบบและชีวิตชาวอเมริกันและชาวญี่ปุ่น คนไทยเริ่มรับรู้และเลียนแบบลักษณะหลายประการของวิถีชีวิตชนชั้นกลางโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว เหตุผลประการสุดท้ายของการกำเนิดชนชั้นกลางคือการศึกษา โอกาสในการศึกษามีสูงขึ้นทำให้สร้างความทะเยอทะยานและความต้องการในตัวบุคคลที่ปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ตนปรารถนา มีชีวิตที่ดีกว่าเดิมสูงขึ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีเกียรติและศักดิ์ศรีในตัวเอง การศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่เป็นสาเหตุและกลไกอันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงชนชั้นสังคมในไทย ถ้ามีการศึกษาและได้งานที่ดีทำ โอกาสของ

บุคคลในสังคมที่ก้าวหน้าขึ้นก็จะมีการศึกษาและได้งานที่ไม่ดี ในแง่ดังกล่าว ถือว่าการศึกษาช่วยเสริมให้คนมีฐานะดีขึ้นโดยสามารถเขยิบมาในตำแหน่งกลาง ๆ ที่เราเรียกว่า “ชนชั้นกลาง” ดังนี้

1) ลักษณะชนชั้นกลางของไทย คือ (1) ภรรยา มักจะทำงานนอกบ้าน (2) ระดับการศึกษาของสามีภรรยาอยู่ในเกณฑ์ดี (3) ลักษณะครอบครัวเป็นรูปแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่ารูปแบบขยาย (4) ลักษณะการครองเรือนอยู่กันตามลำพัง (5) ภายในบ้านมีอุปกรณ์เครื่องใช้ทันสมัยต่าง ๆ (6) รถยนต์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จและเกียรติศักดิ์ของชนชั้นกลาง (7) ลูกจะได้รับความรักจากพ่อแม่ และมีความสำคัญกว่าเด็กยุคก่อน (8) รูปแบบครอบครัวที่ดีและสมบูรณ์จำลองแบบมาจากตะวันตก (9) แนวความคิดเกี่ยวกับสันตนาการ และ (10) วิธีการจ่ายตลาดและซื้อของกินของใช้

2) วัฒนธรรมของชนชั้นกลาง คือ (1) ชนชั้นกลางมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง จึงทำให้วัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทยมีความสืบเนื่องกับวัฒนธรรมของผู้ปกครองชั้นสูง (2) ลักษณะโลกาภิวัตน์ เป็นอีกวัฒนธรรมหนึ่งของวัฒนธรรมคนชั้นกลางไทยในปัจจุบัน (3) คนชั้นกลางไทยเป็นมิตรกับวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ปกครองในแง่ตามจารีตมากกว่าวัฒนธรรมของชาวนา (4) คนชั้นกลางไทยมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ปกครองในแง่ของการแสดงความมั่งคั่ง (5) พันธะของชนชั้นกลางต่อประชาธิปไตยบางเพราะขาดโลกทัศน์ที่จะเป็นฐานให้แก่อุดมการณ์ทางประชาธิปไตยได้ (6) คนชั้นกลางไทยเชื่อในเรื่องการพัฒนาที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (7) คนชั้นกลางไทยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ขึ้นแต่ไม่ใช่เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดจากพันธะสัญญาทางกฎหมายอย่างเดียว หากเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ส่วนบุคคลตามจารีตประเพณีเดิม และ (8) ฐานอำนาจของชนชั้นกลางไทยอยู่ที่เงินและอำนาจเท่านั้น ไม่มีรากฐานทางปรัชญาสำหรับบรรดลททรัพย์และอำนาจนั้นอย่างแข็งแกร่ง

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการก่อตัวของชนชั้นกลางไทยรวมทั้งบทบาททางการเมืองในประเทศไทยของกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของคนในการประกอบอาชีพภายใต้ระบอบอำมาตยาธิปไตย โดยเฉพาะในสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตลอดจนปัญญาชนสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งในยุคต่อมา

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้มีรายได้ที่สูงขึ้นซึ่งจะทำให้ระดับการครองชีพของประชาชนสูงขึ้นด้วย เพราะฉะนั้น รัฐบาลเลยได้ปรับปรุงการเงินการคลังของประเทศ ดำเนินการส่งเสริมการเกษตรกรรม การสหกรณ์ การอุตสาหกรรมและการค้า ตลอดจนการคมนาคมให้ก้าวหน้า เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ รัฐจึงเข้าดำเนินการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ หลักอยู่ 4 ประการ คือ (Fayolo.wordpress, 2566)

ประการที่หนึ่ง ด้านการเมือง การที่รัฐจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นมาก็เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ทางการเมืองซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นผลสะท้อนของแนวคิดของอุดมการณ์และปรัชญาขององการทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ หรืออีกในหนึ่งคือ เพื่อการสนับสนุนอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการจัดการลงทุนจากต่างประเทศ บางประเภท เพื่อรวบรวมกิจการของประเภทนั้น ๆ เป็นของรัฐ ตามความมุ่งหมายและเพื่อเป็นการป้องกันประเทศ

ประการที่สอง ด้านเศรษฐกิจ วัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจนี้ พิจารณาจากกรวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั่วไป และอาจมีกิจการบางประเภทที่เอกชนไม่สามารถลงทุนได้หรือยังไม่ได้รับความสนใจเพียงพอ และในบางกรณีรัฐยังไม่อยู่ในสภาพที่จะเสี่ยงให้เอกชนลงทุน อีกประการหนึ่งการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ ถือว่าเป็นรายได้ของประเทศ และรัฐยังต้องการรายได้นั้นอยู่จึงจำเป็นต้องดำเนินการเอง

ประการที่สาม ด้านการเงิน การตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นตามวัตถุประสงค์ทางการเงินนี้จะปรากฏขึ้นก็ต่อเมื่อองค์การรัฐวิสาหกิจต้องการที่จะขยายกิจการออกเป็นระเภทต่าง ๆ เพื่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และนั่นหมายความว่าจำเป็นต้องมีความคล่องตัวทางการเงินและการบริหารตลอดจนการควบคุมงบประมาณ จึงจำเป็นต้องจัดองค์การให้เป็นหน่วยงานอิสระ ในลักษณะเช่นนี้การบริหารจะมีแนวโน้มเอียงไปทางด้านธุรกิจ สามารถที่จะดำเนินการอย่างธุรกิจ มีรายได้พอเลี้ยงตัวโดยไม่ต้องรับเงินช่วยเหลือจากรัฐ

ประการที่สี่ ด้านสังคม เหตุผลตามวัตถุประสงค์ทางด้านสังคมมีลักษณะต่าง ๆ กัน คือการตั้งรัฐวิสาหกิจบางครั้งตั้งขึ้นมาเพื่อให้บริการ จึงเป็นประเภทที่จะหวังผลกำไรไม่ได้ แต่จะมุ่งที่ความก้าวหน้าทางสังคมทั่วไป อีกประการหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาคนว่างงาน ซึ่งนับ

ได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของทุกประเทศ นอกจากนี้เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนอีกด้วย

หลังช่วงเหตุการณ์ตุลาคม 2516 ที่ประชาชนเริ่มเสื่อมความนิยมใน ระบอบอำมาตยาธิปไตย วงการธุรกิจเริ่มเข้ามามีบทบาทและยุ่งเกี่ยวทางการเมืองอันแสดงให้เห็นว่าธุรกิจเริ่มมีพลังทางการเมืองมากขึ้น ความจริงกลุ่มธุรกิจนี้ได้ยุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2502 และต่อมาในช่วง พ.ศ. 2502-2506 กลุ่มนี้ได้เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจในแง่ที่รัฐบาลได้หันมาเน้นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นหลักมากขึ้น ผลทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงรูปแบบเข้าสู่ระบอบทุนนิยมอย่างรวดเร็วทำให้กลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่มีอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจมากขึ้น ในการเข้าสู่การเมืองของนักธุรกิจดังที่กล่าวไปจะมีนักธุรกิจจำนวนไม่น้อยเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและตำแหน่งทางการเมืองด้วยความบริสุทธิ์ใจและเพื่อเกียรติคุณและชื่อเสียงของครอบครัว เสียสละเพื่อชาติและสังคม แต่ก็มีนักธุรกิจบางกลุ่มใช้กระบวนการทางการเมืองดังกล่าวเป็นวิธีกระทำธุรกิจ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง บริจาคเงินให้กับพรรคและดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และหลังจากนั้นได้ใช้ตำแหน่งทางการเมืองนั้นเป็นฐานในการทำธุรกิจและการหาเงินจากการอนุมัติโครงการโดยได้ค่าตอบแทนการเข้าเกี่ยวข้องการเมืองจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนทางธุรกิจในลักษณะธุรกิจการเมือง ซึ่งสถานะที่มีการใช้การเมืองเพื่อประกอบธุรกิจทำให้ระบอบการเมืองของไทยนั้นมีลักษณะเป็น “วณิชยาธิปไตย” และการใช้อำนาจเงินเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งและอำนาจทางการเมืองทำให้เกิดสภาพ ธนาธิปไตย หรือ ทำให้การเมืองเป็นเรื่องของเงินตรา จนถึงปัจจุบัน ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงการบวนการถ่ายเทอำนาจจาก กลุ่มข้าราชการ ไปสู่กลุ่มนักธุรกิจ ที่ถือหรือที่ใช้กระบวนการทางการเมืองเป็นวิธีกระทำธุรกิจ ผลทำให้การเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองของกลุ่มธุรกิจได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจลักษณะของธุรกิจการเมือง ขณะเดียวกันมีการใช้อำนาจเงินเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองทำให้เกิดการก่อตัวของ ระบอบธนาธิปไตย ขึ้นมา จากที่ได้เขียนและสรุปไปแล้วทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ ชัดว่าการเมืองของประเทศไทยนั้นส่วนมากเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นโดยมิได้ทำเพื่อประเทศและทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และการเลือกตั้ง

1. พรรคการเมือง

พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองในประเทศไทยนับว่ามีความสำคัญต่อประเทศไทย เนื่องจากพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะมีบทบาทที่สำคัญซึ่ง ได้แก่ (1) การทำนโยบายของชาติเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง (2) กลุ่มผลประโยชน์พยายามมีอิทธิพลในทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ สมาชิกสภา รัฐบาล และฝ่ายตุลาการ โดยผ่านการเลือกตั้งและผ่านพรรคการเมืองที่มีอิทธิพลในสภา (3) พยายามเข้าถึงองค์กรที่กำหนดนโยบายของชาติ และตัดสินใจต่าง ๆ ของชาติ โดยใช้โอกาสที่รัฐบาลอาจจะยื้อให้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น การให้ข้อเท็จจริงแก่ศาล การขอให้ศาลตีความว่ากฎหมายใด ขัดกับหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่ (4) ติดตามและประเมินผลงานบทบาทของรัฐบาล โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อต้องการจำกัดอำนาจรัฐบาล ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนวัตถุประสงค์ของกลุ่มและไม่ปรารถนาให้กลุ่มที่มีผลประโยชน์ตรงข้ามเข้ามาแข่งขันได้ และเป็นการยากที่จะกล่าวว่าพรรคการเมืองว่าเกิดขึ้นในสมัยใด โดยพรรคการเมืองของไทยมีหลักฐานการเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อครั้งที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการทดลองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่จัดตั้งเมืองดุสิตธานีขึ้น และได้มีการตั้งพรรคการเมือง 2 พรรค คือ “พรรคโบว์สีน้ำเงิน” ซึ่งมีท่านราม ภู กรุงเทพฯ (รัชกาลที่ 6) เป็นหัวหน้าพรรคและ “พรรคโบว์แดง” ซึ่งมี พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ เป็นหัวหน้าพรรค และทั้งสองพรรคนี้เป็นการทดลองใช้ในลักษณะสมมติ และมีได้แพร่หลายไปสู่ประชาชน เนื่องจากได้มีการทดลองให้อยู่ไม่นานก็ยกเลิกไป จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 คณะบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า “คณะราษฎร” ซึ่งประกอบไปด้วยทหาร ข้าราชการและพลเรือนได้เข้าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และมีการดำเนินการในลักษณะที่คล้ายคลึงกับพรรคการเมือง พัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทยได้ผูกติดกับรัฐธรรมนูญและการปฏิวัติรัฐประหารมาอย่างยาวนาน ซึ่งในปัจจุบันพรรคการเมือง คสช. ได้จำกัดบทบาทของพรรคการเมืองห้ามไม่ให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองหรือประชุมใดๆ ทางการเมืองรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนก็เป็นสิ่งต้องห้าม ทำให้การเตรียมความพร้อมในการเลือกตั้งของพรรค

การเมืองถูกจำกัดและได้มีการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งโดยเร็วเพื่อคืนอำนาจสู่ประชาชน ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์นั้นว่ามีความสำคัญ เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์เป็นตัวแทนที่รวบรวมความต้องการของประชาชนการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์ของไทย ก่อนข้างจะเป็นในรูปแบบค่อยเป็นค่อยไป การรวมตัวเป็นรูปแบบของกลุ่มองค์กรสมัยใหม่จึงเกิดขึ้นช้า ส่วนใหญ่คนไทยมักให้ความสำคัญในเรื่องปัจเจกชนนิยมมากกว่าซึ่งอาจเป็นผลเสียเนื่องมาจากที่กลุ่มสมาคมต่าง ๆ ไม่ได้ให้ผลตอบแทนที่รวดเร็วทันใจนั่นเอง (सानนท์ ด่านภักดี และคณะ, 2561)

2. กลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย

กลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคมหรือในรัฐนั้น เกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์และรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตนหรือของกลุ่มทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ถึงอย่างไรก็ตามก็สามารถสรุปประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ได้ดังนี้ (เกษม อุทยานิน, 2511)

1) กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมกันขึ้นเพื่อแสวงหาและรักษาผลประโยชน์หรืออำนาจทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง สมาคม นักข่าว องค์การนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และสมาคมปัญญาชน เป็นต้น

2) กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมกันเพื่อแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มนักธุรกิจการค้า กลุ่มเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มพ่อค้าผู้ส่งออก กลุ่มกรรมกร สมาคมชาวไร่อ้อย และสมาคมการค้า เป็นต้น

3) กลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมวัฒนธรรม เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมกันขึ้นเพื่อแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตนหรือของกลุ่มสังคมและวัฒนธรรม เช่น สมาคมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พุทธสมาคม ยุวพุทธิกสมาคม เป็นต้น

4) กลุ่มผลประโยชน์ทางการศึกษา เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมกันเพื่อแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ทางการศึกษา เช่น สมาคมครู สมาคมอาจารย์วิทยาลัย สมาคมผู้ปกครองนักเรียน และสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

5) กลุ่มผลประโยชน์แบบมาตุภูมิ เป็นผลประโยชน์ที่รวมกันเพื่อรักษาและแสวงหาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มมาตุภูมิของตน เช่น สมาคมชาวใต้ สมาคมชาวอีสาน กลุ่มชาวเหนือ กลุ่มภาคตะวันออก เป็นต้น

จากการแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 5 ประเภทนั้น เพื่อจะให้เห็นกลุ่มตัวอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้วกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถแบ่งออกจากกันได้เด็ดขาด เพราะกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้บางครั้งก็จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และสามารถแสดงบทบาทได้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น องค์การนิสิตนักศึกษาจะเคลื่อนไหวแสดงบทบาทเพื่อรักษาผลประโยชน์ทั้งด้านการเมือง (เช่น 14 ตุลาคม 2516) เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม และสมาคมหรือกลุ่มอื่น ๆ ก็เช่นกันโดยปกติแล้วจะไม่มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพียงอันเดียว จึงมักจะเห็นกลุ่มต่าง ๆ แสวงหาบทบาทในหลายด้านควบคู่กันไป (ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, 2563)

โดยทั่วไปแล้วกลุ่มผลประโยชน์ที่มีรากฐานสำคัญของพรรคการเมือง คือ กลุ่มผู้ประกอบการกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานโดยเฉพาะกลุ่มลูกจ้าง กล่าวคือพรรคการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีแนวทางอนุรักษนิยม ส่วนกลุ่มผู้ใช้แรงงานก็จะสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีนโยบายสนับสนุนผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลต่อสู้ป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่มโดยใช้อิทธิพลทางอ้อมต่อศูนย์กลางแห่งอำนาจมากกว่าที่ต้องการมีอำนาจโดยตรง แต่พรรคการเมืองพยายามที่จะเข้าไปมีอำนาจไม่ว่าจะโดยวิธีการเลือกตั้ง หรือโดยวิธีรุนแรง เช่น กระทำการปฏิวัติรัฐประหาร โดยทั่วไปแล้วกลุ่มผลประโยชน์ที่มีรากฐานสำคัญของพรรคการเมือง คือ กลุ่มผู้ประกอบการกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานโดยเฉพาะกลุ่มลูกจ้าง กล่าวคือ พรรคการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีแนวทางอนุรักษนิยม ส่วนกลุ่มผู้ใช้แรงงานก็จะสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีนโยบายสนับสนุนผู้ใช้แรงงาน สรุปรวมความว่ากลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลในประเทศมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น การแสดงออกของกลุ่มเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมมิใช่เพื่อผลประโยชน์ของตน ซึ่งส่งผลไปถึงพรรคการเมืองเช่นกัน การแสดงออกดังกล่าวนี้จะไม่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองในระบอบอื่นโดยเฉพาะในสังคมที่มีการปกครองไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือระบอบประชาธิปไตย “ฟันทปลอม” ตามความหมายที่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช อดีต นายกรัฐมนตรีได้ให้ความหมายถึงระบอบเผด็จการในคราบประชาธิปไตย ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มพลังเป็นรากฐานสำคัญของพรรคการเมืองในสังคมนิโอบบประชาธิปไตย

3. การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาแต่งตั้งผู้ที่จะเข้าไปใช้อำนาจแทนตนของประชาชน เป็นการแสดงออกถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ซึ่งเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชน เนื่องจากประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการใช้อำนาจรัฐโดยตรง แต่ประชาชนผู้ซึ่งทรงอำนาจแห่งรัฐให้ความยินยอมผู้แทนของตนใช้อำนาจรัฐได้ตามระยะเวลาหรือตามวาระที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น นับว่าเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานประการสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ เพราะมีผลทำให้อำนาจรัฐมีความชอบธรรม โดยประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน จะแสดงเจตนาออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และคะแนนเสียงดังกล่าวจะได้รับการนับเพื่อนำมาคำนวณให้ได้ผลว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้เข้าไปใช้อำนาจแทนประชาชน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2542) ระบบการเลือกตั้งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบการเลือกตั้งหลักๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในรัฐต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนี้ (สกลรัตน์ สร้างสมวงษ์, 2557)

1) ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายชื่อ (list proportional representation system) ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่ใช้บัญชีรายชื่อ เป็นระบบที่ให้พรรคการเมืองเสนอรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งแบบเขตเดียวหลายเบอร์ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง โดยจำนวนผู้แทนราษฎรจะเป็นไปตามสัดส่วนของส่วนแบ่งคะแนนเสียงทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับในเขตเลือกตั้ง ตามลำดับที่เรียงในบัญชีรายชื่อ

2) ระบบเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก (majority or plurality system) ระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก ใช้การลงคะแนนแบบเขตเดียวเบอร์เดียว โดยมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นศูนย์กลาง ผู้ลงคะแนนจะได้รับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อที่จะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนหนึ่งคน ผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตจึงเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งสูงกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่น ๆ

3) ระบบการเลือกตั้งแบบเลือกตั้งสองรอบ (two-round system) ลักษณะสำคัญของระบบการเลือกตั้งแบบเลือกตั้งสองรอบ คือการจัดการเลือกตั้งสองครั้ง ซึ่งการจัดการเลือกตั้งรอบแรกกับรอบที่สองมักจะมีระยะเวลาห่างกันประมาณหนึ่งหรือสองสัปดาห์ การ

เลือกตั้งรอบแรกจัดขึ้นลักษณะเดียวกับการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก แต่ในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดหรือพรรคการเมืองใด ได้เสียงข้างมากเด็ดขาดในการเลือกตั้งรอบแรกก็จะมี การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งรอบที่สอง ผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตจึงเป็น ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งรอบที่สอง

4) ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนาน (parallel system) ระบบการเลือกตั้งแบบ คู่ขนานมีองค์ประกอบของการเลือกตั้งทั้งแบบสัดส่วนและแบบคะแนนเสียงข้างมาก แต่ ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานจะไม่มี การชดเชยความไม่เป็นสัดส่วนของการเลือกตั้งแบบ คะแนนเสียงข้างมาก โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งใบเดียวซึ่งใช้ลงคะแนนให้ทั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรืออาจได้รับบัตรเลือกตั้งสองใบโดยใบหนึ่งใช้เลือก ผู้แทนในระบบเสียงข้างมาก และอีกใบหนึ่งใช้เลือกผู้แทนในระบบสัดส่วน

5) ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสม (mixed system) ระบบ การเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่มีสมาชิกแบบผสม เป็นระบบการเลือกตั้งที่นำข้อดีของระบบ คะแนนเสียงข้างมากและระบบตัวแทนแบบสัดส่วนมารวมกัน โดยมีระบบการเลือกตั้งสอง ระบบที่ใช้สูตรต่างกันดำเนินการควบคู่กันไป ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนเดียวกันมีสิทธิ ลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งภายใต้ระบบทั้งสอง ซึ่งผลการเลือกตั้งจากทั้งสองระบบ จะมีการเชื่อมโยงกันโดยการจัดสรรที่นั่ง ผลการเลือกตั้งในส่วนของระบบการเลือกตั้งแบบ สัดส่วนขึ้นอยู่กับผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตของระบบคะแนนเสียงข้างมากเพื่อชดเชย ความไม่เป็นสัดส่วน

กล่าวได้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือระบอบการปกครองที่ถือมติ ของปวงชนเป็นใหญ่ อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนมี ความเท่าเทียมกันเสมอภาคกันจะต้องไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดละเมิดสิทธิของอีกบุคคลได้เมื่ออำนาจ อธิปไตยเป็นของประชาชนประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ตามความ เป็นจริงแล้ว ย่อมเป็นไปได้ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อมกันได้ ทั้งหมด จึงมีความจำเป็นต้องเลือกตั้งเพื่อสรรหาแต่งตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนของ ประชาชน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นับว่า เป็นเงื่อนไขประการสำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นการ แสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจ

อธิปไตยแทนตน มีผลทำให้อำนาจรัฐมีความชอบธรรมซึ่งหลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยทั่วไป ประชาชนทุกกลุ่มใช้สิทธิได้อย่างทั่วถึง ปราศจากการข่มขู่บังคับหรือชักจูงด้วยอำิสสินจ้าง มีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน ผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งจะมีสิทธิพิเศษมากกว่าคนอื่นไม่ได้ และการจัดการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยลับ เพื่อให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ต้องกังวลผลใด ๆ ที่จะตามมาจากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของตน

ทฤษฎีสัญญาประชาคมในตะวันตก

แนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดรัฐตามทฤษฎีสัญญาประชาคมในตะวันตกที่น่าสนใจมี 3 ท่าน คือ Thomas Hobbes (1588-1679) John Lock (1632-1704) Jean Jacques Rousseau (1712-1778) มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

1. ทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Thomas Hobbes

1) การดำรงชีวิตอยู่อย่างเหนือธรรมชาติมีข้อบกพร่องคือ ก่อนที่มนุษย์จะมาทำสัญญากันก่อตั้งสังคมการเมือง มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ธรรมชาติซึ่งหมายถึงสภาวะที่ปราศจากการจัดตั้งองค์การทางการเมืองการปกครอง ในสภาวะตามธรรมชาติมนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาของตนเอง แต่ละคนมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตในอันที่จะกำหนดชะตากรรมของตนได้ด้วยตนเอง แต่ละคนมีเสรีภาพในอันที่จะแสวงหาทรัพย์สินตลอดจนใช้สอยทรัพย์สินที่ตนลงทุนลงแรงมาได้ ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันเกิดการเอาเปรียบโดยถือว่าใครมีอำนาจมาก กำลังอำนาจที่เหนือกว่าก็จะสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนบังคับให้คนอื่นปฏิบัติตามได้เต็มที่ ส่วนคนที่มีกำลังน้อยก็ไม่สามารถที่จะกำหนดให้คนทำตามหรือลงโทษได้ ทำให้เกิดความยากแค้นและโดดเดี่ยว จึงทำให้มนุษย์หันหน้าเข้าหากันมีการทำสัญญาประชาคมขึ้นมาให้กลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่ตนเองสละอำนาจดังกล่าวเป็นผู้ปกครอง หรือเรียกว่า องค์อธิปัตย์ผู้มีอำนาจดูแลตน

2) สัญญาประชาคมตามทัศนะของ Thomas Hobbes มีอยู่ว่ามนุษย์แต่ละคนตกลงกันว่าจะยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองมีอยู่ในสภาวะธรรมชาตินั้นคือ ยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติให้แก่บุคคลหนึ่งหรือคณะหนึ่งบุคคลนั้นหรือคณะนี้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าทุกคนจะต้องกระทำการเช่นเดียวกันจึงยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ทุกคนมี

อยู่ทั้งหมดให้แก่บุคคลคนนั้นหรือคณะนั้นเช่นเดียวกันนี้ คือ สัญญาประชาคมซึ่งมีเหตุผลอยู่ 2 อย่าง คือ ประการที่หนึ่งผู้ปกครองไม่ได้เป็นผู้สัญญา เป็นเพียงผู้รับประโยชน์จากสัญญาเพราะฉะนั้นราษฎรผู้อยู่ใต้การปกครองจึงไม่อาจที่จะกล่าวหาว่าผู้ปกครองทำผิดสัญญาได้เลย ผู้ปกครองไม่ว่าทำอะไรก็ตามจะกล่าวอ้างว่าทำผิดสัญญาไม่ได้เพราะตัวเองไม่ใช่ผู้ปกครอง ไม่ใช่ผู้สัญญา และประการที่สอง เมื่อทุกคนยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองมีอยู่ในสภาวะธรรมชาติให้แก่ผู้ปกครองก็เท่ากับว่าผู้ปกครองสามารถที่จะกำหนดวิถีชีวิต กำหนดชะตากรรมของราษฎรแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ มีอำนาจเหนือราษฎรในทุกแง่ทุกมุมในทุกทาง เพราะราษฎรยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างให้ผู้ปกครองไปหมดแล้ว ผู้ปกครองจึงมีอำนาจเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้สัญญาประชาคมของ Thomas Hobbes จึงมักมีผู้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “สัญญาสวามิภักดิ์” ผลจากคำสอนนี้ทำให้รัฐเป็นรัฐที่เราเรียกว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ ผู้ปกครองมีอำนาจอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดและสามารถกำหนดวิถีชีวิตของราษฎรที่อยู่ใต้ปกครองได้อย่างเต็มที่

3) ข้อวิจารณ์สัญญาประชาคมของ Thomas Hobbes ไม่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สนับสนุน เป็นจินตนาการของเขาเองไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดๆ ที่มาพิสูจน์ให้เห็นว่ามนุษย์ได้เคยร่วมกันทำสัญญายอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองมีอยู่ตามธรรมชาติให้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งขัดต่อสิ่งที่เป็นมูลเหตุจูงใจที่ทำให้มนุษย์เข้ามาทำสัญญากันเพื่อหลีกเลี่ยงความแร้นแค้นความโหดเด็ยคือหลีกเลี่ยงสภาวะที่ไม่พึงปรารถนาในการดำรงชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ การก่อตั้งผู้ปกครองขึ้นมาก็เพื่อจะให้ชีวิตดีขึ้นกว่าการดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ดังนั้น การให้ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตร่างและทรัพย์สินของตนทำให้มนุษย์แต่ละคนประสบความสำเร็จมากกว่าการดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ จึงขัดต่อความมุ่งหมายดั้งเดิมของการมาทำสัญญาประชาคม เพราะคำสอนของ Thomas Hobbes ทำให้มนุษย์ไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่เลย อันเป็นแนวทางไปสู่การปกครองระบบเผด็จการและเปิดช่องให้ผู้ปกครองย่ำยีสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัดเพราะฉะนั้นจึงเป็นทฤษฎีที่เสื่อมความนิยมลง

2. ทฤษฎีสัญญาประชาคมของ John Locke

ข้อเสนอของ John Locke คล้ายกับข้อเสนอของ Thomas Hobbes ในข้อที่ว่า ก่อนที่มนุษย์จะมาทำสัญญากันก่อตั้งสังคมการเมือง มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติ

ซึ่งหมายถึง สภาวะที่ปราศจากการจัดองค์การทางการเมืองการปกครองและในสภาวะ
 ธรรมชาติมนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาของตนเองแต่ละคนมี
 เสรีภาพในอันที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง แต่ละคนมีเสรีภาพในอันที่
 จะแสวงหาทรัพย์สินตลอดจนใช้สอยทรัพย์สินที่ตนเองลงทุน ลงแรงหามาได้ แต่ต่างกันตรง
 ที่ว่าเสรีภาพของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติไม่ได้หมายถึงเสรีภาพอย่างปราศจากขอบเขต
 จำกัด เสรีภาพของมนุษย์แต่ละคนในสภาวะธรรมชาติเป็นเสรีภาพที่มีขอบเขตจำกัดคือตก
 อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า กฎหมายธรรมชาติ (law of nature)
 กฎหมายธรรมชาตินี้เป็นกฎหมายที่มีความมุ่งหมายจะให้เกิดสันติภาพในระหว่างมนุษย์
 ด้วยกันเองและอารักรักษาไว้ซึ่งมนุษยชาติ มนุษย์แต่ละคนรู้ว่าแต่ละคนไม่ควรจะทำ
 อันตรายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีขอบเขตจำกัดคือว่าทำอะไรก็ได้ทั้งสิ้น
 เว้นแต่การอันไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิต่อเสรีภาพหรือต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ทำอะไรก็
 ได้แต่อย่าให้การกระทำนั้นไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ขอบเขตจำกัดเสรีภาพของคนจึง
 ถูกจำกัดโดยเสรีภาพของผู้อื่น การดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาตินี้จึงไม่ใช่การดำรงชีวิตที่
 ยากแค้นโดดเดี่ยว ยังน่าอยู่บ้างในชีวิตธรรมชาติไม่ถึงขนาดทุกข์เข็ญ

1. การดำรงชีวิตอยู่อย่างเหนือธรรมชาติเห็นว่ามีข้อบกพร่องอยู่ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 แม้จะมีกฎหมายธรรมชาติมาควบคุมจำกัดเสรีภาพของมนุษย์แต่ละ
 คนไม่ให้มนุษย์แต่ละคนกระทำการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นก็ตาม แต่
 เนื่องจากว่ายังขาดผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติ
 เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงต้องบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติด้วยตัวเอง กล่าวคือ
 แต่ละคนนั้นเป็นทั้งผู้พิพากษา และคู่กรณีในเวลาเดียวกันถ้าผู้อื่นเขามาทำให้เราเสียหาย
 เราไปลงโทษผู้ที่มาทำร้ายเราก็เท่ากับเราเป็นทั้งผู้พิพากษาทั้งเป็นคู่กรณี การให้แต่ละคน
 เป็นผู้พิพากษาในคดีที่ตัวเองมีส่วนได้เสียมันก็ก่อให้เกิดความอยุติธรรมได้เพราะว่าแต่ละคน
 เห็นแก่ประโยชน์ของตนเองยิ่งกว่าความยุติธรรมในการชี้ขาดข้อพิพาทจึงไม่มี

ประการที่ 2 คือ การดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาตินั้นยาก มนุษย์แต่ละคนไม่มี
 กำลังทางกายภาพเพียงพอที่จะบังคับการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของตนที่พิพากษา
 ไปแล้ว เช่น มีกำลังกายภาพอ่อนแอกว่าผู้กระทำความผิด จึงไม่สามารถบังคับให้เป็นไป
 ตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของตนได้คือลงโทษผู้อื่นเขาไม่ได้นั่นเอง

ประการที่ 3 คือ การที่ตนเป็นผู้พิพากษาในคดีที่ตัวเองมีส่วนได้เสียทำให้มนุษย์แต่ละคนวินิจฉัยชี้ขาดกรณีพิพาทที่คล้ายคลึงกันแตกต่างกันออกไป ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในนิติฐานะของแต่ละคน เพราะฉะนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความบกพร่องของการดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติซึ่งแม้จะไม่โหดร้ายมากแต่มันก็มีข้อบกพร่องอยู่บางประการเช่นว่านี้ทำให้มนุษย์หันหน้าเข้ามาทำสัญญาซึ่งกันและกันจัดตั้งรัฐขึ้น สัญญาประชาคมจึงเกิดขึ้นเพราะเหตุที่มนุษย์ต้องการจะหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องของการดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติไม่ใช่เพื่อหนีความโหดร้ายของการดำรงชีวิตอยู่

2. สัญญาประชาคมตามคำสอนของ John Locke เราสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1) มนุษย์แต่ละคนหันหน้ามาทำสัญญากันไม่ใช่ยอมตนตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลคนหนึ่งหรือคณะหนึ่งแต่หันหน้ามาทำสัญญากันก่อตั้งสังคมการเมืองขึ้น ก่อตั้งสังคมเหมือนกับก่อตั้งสมาคมแล้วแต่ละคนยอมสละอำนาจในอันที่จะปกป้องชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของตนเองให้แก่สังคมการเมืองที่จัดตั้งขึ้น สิ่งที่มนุษย์ยอมสละให้แก่สังคมการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติ สิ่งที่สละไปให้แก่สังคมการเมืองที่จัดตั้งคืออำนาจบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติเท่านั้น ตัวสิทธิในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินแต่ละคนยังคงสงวนไว้แก่ตนเอง เพราะฉะนั้นสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นจึงเป็นสังคมการเมืองที่มีอำนาจจำกัดไม่ได้มีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาด

2) เมื่อมนุษย์ทำสัญญาก่อตั้งสังคมการเมืองขึ้นแล้ว มนุษย์มาทำสัญญาฉบับที่ 2 ขึ้นคือสัญญามอบหมายให้บุคคลคนหนึ่งหรือคณะหนึ่งเป็นผู้ปกครองใช้อำนาจของสังคมการเมืองที่จัดตั้งขึ้นบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติในนามของสังคมการเมือง

3) ผู้ปกครองมีอำนาจแต่เพียงบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติเท่านั้น คอยลงโทษผู้ที่ล่วงละเมิดชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ผู้ปกครองไม่มีอำนาจเหนือชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้ถูกปกครองแต่ประการใด

3. ทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Jean Jacques Rousseau

การดำรงชีวิตในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์นั้นทุกคนล้วนมีเสรีเป็นคนดีเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แต่ว่าเมื่อกาลเวลาผ่านไป การดำรงชีวิตในสภาวะธรรมชาติ มีข้อบกพร่อง 2 ประการพิจารณาได้ดังนี้

ประการที่ 1 การที่มนุษย์เริ่มมีระบบกรรมสิทธิ์ มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์ และเก็บเกี่ยวของป่า รู้จักเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ จึงเกิดระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลขึ้นทุกคนจำเป็นต้องมีวิธีแสวงหาเพื่อใช้ในการเพาะปลูกใช้ในการเลี้ยงสัตว์ซึ่งทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัว เริ่มมีความรู้สึกหวงแหนสิ่งที่เป็นของตัวเองกลายเป็นระบบกรรมสิทธิ์

ประการที่ 2 เมื่อมีระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและจำนวนมนุษย์มีมากขึ้น การดำรงชีวิตในสภาวะธรรมชาติซึ่งแต่เดิมมนุษย์เป็นคนที่มีความจิตใจโอบอ้อมอารีกลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัวกลายเป็นคนที่มีการแข่งขันกันแย่งชิงทรัพยากรระหว่างกันเอง ชีวิตในสภาวะธรรมชาติจึงเป็นชีวิตที่เริ่มมีการละเมิดในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของกันและกัน ณ จุดนี้มนุษย์เริ่มหันมาไตร่ตรองว่าทำอะไรจึงจะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้โดยใช้อำนาจส่วนกลางของสังคมของสังคมปกป้องชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สัญญาประชาคม มนุษย์ต้องมาทำสัญญาประชาคมกันยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองมีอยู่ในสภาวะธรรมชาติชีวิตร่างกายและทรัพย์สินที่ตัวเองมีอยู่ก่อตั้งสังคมการเมืองแต่ละคนมาจากที่ต่าง ๆ มาทำสัญญาก่อตั้งสังคมการเมืองยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างของตัวให้แก่สังคมการเมืองที่จัดตั้งขึ้น เมื่อเข้ามาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมการเมือง แต่เดิมแยกกันอยู่คนละมันคนละกรอบมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สิทธิในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินในสภาวะธรรมชาติดีกยอมสละให้แก่สังคม เพราะฉะนั้น การจัดตั้งสังคมการเมืองโดยยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างที่ตัวเองมีอยู่ในสภาวะธรรมชาติให้แก่สังคมการเมืองและให้ทุกคนกลายมาเป็นผู้มีอำนาจบัญญัติเป็นผู้ตรากฎหมายให้แก่ตัวเอง ตัวเองก็จะได้เสรีภาพนั้นกลับคืนมาทั้งหมดด้วย เพราะฉะนั้น ประชาชนแต่ละคนจึงเป็นองค์กรณีบัญญัติในคำสอนของ Rousseau ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจตรากฎหมาย หลังจากตรากฎหมายแล้วกฎหมายจะต้องมีการบังคับใช้ ประชาชนจะมาร่วมกันบังคับใช้กฎหมายที่ตัวเองร่วมตราขึ้นด้วยตนเองไม่ได้ เพราะฉะนั้น ประชาชนจะต้องจัดตั้งผู้ปกครองขึ้นมาให้ทำหน้าที่บังคับตราให้เป็นไปตามกฎหมาย ผู้ปกครองในคำสอนของ Rousseau จึงไม่ใช่ผู้มีอำนาจเด็ดขาด ประชาชนเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยคือประชาชน ผู้ปกครองถูกสถาปนาขึ้นโดยกฎหมายที่ประชาชนเป็นผู้ตราและถูกสถาปนาขึ้นมาเพื่อให้ทำหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ผู้ปกครองในคำสอนของ Rousseau จึงไม่ใช่ผู้มีอำนาจเด็ดขาด ประชาชน

เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยคือประชาชน เพราะฉะนั้นตามคำสอนของ Rousseau ผู้ปกครองจึงเป็นสถาบันที่มีอำนาจจำกัด

สรุปทฤษฎีของสัญญาประชาคมของนักปราชญ์ทั้ง 3 ท่านโดยสรุป เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือรัฐไม่ได้เกิดขึ้นจากวิวัฒนาการอะไร เกิดขึ้นจากเจตจำนงของมนุษย์ซึ่งทำสัญญากันก่อตั้งขึ้นมาอาจจะพูดได้ว่ารัฐเป็นผลผลิตของเจตจำนงของมนุษย์ที่ร่วมกันสถาปนาขึ้นมา ทฤษฎีสัญญาประชาคมไม่ว่าทฤษฎีนั้นจะนำไปสู่การปกครองระบบเผด็จการหรือการปกครองโดยผู้ปกครองมีอำนาจจำกัด เป็นทฤษฎีที่มีคำสอนที่เชื่ออยากด้วยเหตุผลดังนี้ ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์สนับสนุนว่ามนุษย์มาทำสัญญากัน มนุษย์ไม่เคยดำรงชีวิตในสภาวะธรรมชาติเกิดมามีก็ต้องอยู่ในแวดวงของสังคมมนุษย์ด้วยกันแล้ว คำสอนของทั้ง 3 ท่านนี้ แต่ละคนเกิดมาในที่ต่าง ๆ แล้วโคจรมาเจอกันและตกลงกันตามสัญญาก่อตั้งรัฐ ไม่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สนับสนุนเป็นเรื่องจินตนาการของนักปราชญ์ทั้ง 3 ท่านโดยแท้ มนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์หันหน้ามาทำสัญญากันก่อตั้งสังคมการเมืองหรือรัฐขึ้นมาจะว่าสัญญาที่มนุษย์รุ่นที่แล้วทำขึ้นมาไม่ถึงมาผูกพันคนรุ่นหลังซึ่งไม่ได้ร่วมสัญญา เพราะฉะนั้นจึงมีผู้เสนอทฤษฎีใหม่อธิบายกำเนิดของรัฐบอกว่าทฤษฎีสัญญาประชาคมอธิบายไม่ได้

นักการเมืองกับคำมั่นสัญญากับประชาชน

การเลือกตั้งทุยุคสมัยของประเทศไทย พรรคการเมืองและผู้สมัครจะนำเสนอนโยบายต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจากประชาชนเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ดังนั้น การนำเสนอโยบายและการสร้างภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองและผู้สมัครจึงเปรียบเสมือนการแข่งขันกันขายสินค้าทางการเมือง โดยใช้เทคนิคการสื่อสารทางการเมืองและกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองที่แตกต่างกัน เพื่อเป้าหมายคือการสนับสนุนจากประชาชน ในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย สตรีถูกจำกัดบทบาททางการเมืองมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ สิทธิตามกฎหมายของสตรีจะด้อยกว่าบุรุษ ต่อมาภายหลังเมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 บทบาททางการเมืองของสตรีไทยจึงเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อมีการตรา

กฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกในปี พ.ศ. 2476 โดยมีบทบัญญัติที่กำหนดให้ชายและหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งสิทธิการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง (อรรถฎา พงศ์สะอาด, 2564) การเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงในสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนและบทบาทมากขึ้น เห็นได้ชัดจากผลการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2555) และผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ทางการเมืองหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครที่เป็นผู้สมัครหน้าใหม่ จำนวนถึง 23 คน จากทั้งหมด 30 คน โดยพรรคพลังประชาชน มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ชนะการเลือกตั้งมากที่สุดในกรุงเทพมหานคร คือ 12 คน และในจำนวนนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงครึ่งหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563) ซึ่งให้เห็นว่ามีการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองในการหาเสียงที่เหมาะสมทั้งของพรรคและของตัวผู้สมัครที่เป็นสตรีหน้าใหม่ของพรรคพลังประชาชน ดังนั้น ปรากฏการณ์ทางการเมืองในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 ที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นสตรีของพรรคพลังประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีมากขึ้นอย่างชัดเจนจึงสื่อให้เห็นถึงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงในสภาผู้แทนราษฎรที่นับวันจะมีจำนวนมากขึ้นและมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จริยธรรมทางการเมืองและความกล้าหาญทางจริยธรรม

1. จริยธรรมทางการเมือง (political ethics)

จริยธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมทางสังคม ดังนั้นคำว่า จริยธรรม (ethics) ตามความหมายทางศาสนา หมายถึง ความดีงาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้ยอมรับถือปฏิบัติเป็นหลักทางศีลธรรม หรือจริยธรรม คือเครื่องมือในการวัดความดี ความไม่ดี ความถูก ความผิด ความเหมาะสมความไม่เหมาะสมแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จริยธรรมไม่เป็นหลักสากล คือ จริยธรรมในสังคมหนึ่งอาจจะไม่ถูกยอมรับในอีกสังคมหนึ่งก็เป็นได้ แต่จริยธรรมที่หมายถึงความดีงาม ความถูกต้องและความเหมาะสมนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ (สุขุม นवलสกุล, โกลล โรจนพันธ์, 2565)

- 1) พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มาก หรือส่วนใหญ่
- 2) พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดความพอใจ การยอมรับของคนในสังคมนั้นเป็นส่วนใหญ่
- 3) พฤติกรรมนั้นทำให้เกิดประโยชน์ทั้งตนและผู้อื่นในสังคม
- 4) พฤติกรรมนั้นเหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล เรียกว่าถูกกาลเทศะ

ส่วนจริยธรรมทางการเมืองก็คือความดีงาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมแห่งพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น จริยธรรมทางการเมืองจึงเป็นกฎหรือกติกาทางศีลธรรมที่มีไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายหรืออันตรายต่อสังคมการเมือง แต่จริยธรรมทางการเมืองในแต่ละลัทธิทางการเมืองย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์หรือปรัชญาการเมืองของแต่ละลัทธิ เช่น ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยจะมีจริยธรรมทางการเมืองไปในทางการเคารพสิทธิหน้าที่ของมนุษย์ การยอมรับนับถือเสียงส่วนมาก การยอมรับฟังเหตุผลของคนอื่นและการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น ส่วนประเทศที่ปกครองในระบบเผด็จการ จริยธรรมทางการเมืองจะเป็นไปในทางยอมรับนับถือคำสั่งของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ฉะนั้นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จึงคอยรับคำสั่งและปฏิบัติตามเพียงอย่างเดียว ไม่มีสิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งของผู้บังคับบัญชาแต่ประการใด

การควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมจะใช้เฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพียงอย่างเดียวนั้นย่อมจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก เหมือนกับการใช้กฎหมายควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั่ว ๆ ไปเพียงอย่างเดียวย่อมจะได้ผลไม่มากนัก ดังนั้นจะต้องใช้หลักศีลธรรม จริยธรรมทางศาสนาเข้าไปควบคุมด้วย จึงจะมีผลมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมทางการเมืองแห่งสมาชิกในสังคมก็ต้องอาศัยจริยธรรมทางการเมืองเข้าช่วยเช่นกัน หรืออย่างแนวความคิดของบุคคลบางกลุ่มบางพวกเกี่ยวกับรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ในทำนองไม่เชื่อในความสุจริต ความจงรักภักดีต่อประเทศชาติมากนัก เพราะคิดว่าผู้ที่เข้ามามีบทบาท มีอำนาจทางการเมืองหรือเป็นรัฐบาลในชุดนี้ได้มาด้วยการพุ่มพวงเงินทองอย่างมหาศาล เมื่อเข้ามาเป็นรัฐบาลเช่นนี้อาจจะมีโอกาสกอบโกยเอาผลประโยชน์ในทางที่ไม่สุจริต เพื่อเป็นการกู้ทุนที่ลงไปโดยสมัยเลือกตั้ง ซึ่งแนวคิดอันนี้จะเป็นจริงหรือไม่นั้นก็ต้องอาศัยหลักของจริยธรรมหรือหลักของศีลธรรมเข้าควบคุมด้วยนอกจากกฎหมาย คือถ้าคณะรัฐบาลชุดนี้มีหลักจริยธรรมและหลักศีลธรรมแล้ว เรื่องไม่ดีที่หลายคนคิดนั้นจะไม่เกิดขึ้น

2. ความกล้าหาญทางจริยธรรม

คุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในทางที่ควร โดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลใดๆ ความกล้าหาญทางจริยธรรมไม่ใช่การอวดดีหรือการก้าวร้าว แต่เป็นการแสดงออกเพื่อผดุงความถูกต้องทั้งที่ตนเองอาจได้รับอันตรายหรือเสียผลประโยชน์ ความกล้าหาญทางจริยธรรมมีพื้นฐานจากจิตใจและความสามารถในการแสดงออกทั้งทางกายและวาจา พื้นฐานทางจิตใจ ได้แก่ การกล้าคิด กล้าริเริ่มโดยใช้ความคิดใคร่ตรงและหาเหตุผล พิจารณาว่าอะไรถูกหรือผิด การแสดงออกทางวาจา ได้แก่ กล้าพูดความจริงด้วยความบริสุทธิ์ใจ พูดด้วยความสุภาพมีเหตุผล การแสดงออกทางกาย ได้แก่ กล้าทำตามที่คิดและพูด การกล้าทำสำคัญกว่าการกล้าคิดและพูด ความกล้าหาญทางจริยธรรม สามารถแสดงออกได้หลายประการ การมีความกล้าหาญทางจริยธรรมคือการกล้าที่จะประพฤติดตนและแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องเหมาะสมตามที่สังคมต้องการ ซึ่งสามารถทำได้ตามแนวทาง ดังนี้ 1 การปฏิบัติตน ประกอบด้วย (1) แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (2) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและสังคม (3) มั่นคงในความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเสียสละ ความสามัคคี ความกตัญญู และคุณธรรมอื่นที่นำมาสู่ความสงบสุขของชีวิตและสังคม และ 2 การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติ ประกอบด้วย (1) อธิบายให้เห็นคุณค่าความสำคัญของการมีความกล้าหาญทางจริยธรรม (2) สนับสนุนและให้กำลังใจผู้อื่นในการต่อสู้กับความ อยุติธรรมและความไม่ถูกต้อง (3) ส่งเสริมคนดีด้วยการชื่นชม ยกย่อง ให้รางวัล และช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

3. คุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองที่ดี

นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมือง เป็นส่วนประกอบสำคัญของการพัฒนา ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความสำคัญพอๆ กับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือกติกาก้าวไกลในรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ ในสังคมมีการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ในที่ทำงาน จนถึงสังคมโดยรวม ในกรณีของผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองนั้น มีคำกล่าวซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า นักการเมืองแตกต่างจากรัฐบุรุษในแง่ที่ว่า นักการเมืองคือบุคคลที่คำนึงถึงผลการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส่วนรัฐบุรุษคือ

บุคคลซึ่งคิดถึงอนาคตของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนาคตเยาวชนรุ่นหลัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบุรุษนั้นถูกมองว่าจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ และมีอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่น ต่อผลประโยชน์ของชาติและแผ่นดิน นักการเมืองจะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ติดยึดกับตำแหน่งอำนาจ แม้การดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะส่งผลในทางลบก็ตาม นักการเมืองที่ดีน่าจะเป็นนักการเมืองที่มีคุณสมบัติ 5 ประการ ดังต่อไปนี้ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2566)

ประการแรก นักการเมืองผู้นั้นต้องมีความผูกพันในทางด้านอุดมการณ์ โดยในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย และต้องเข้าใจว่าประชาธิปไตยนั้นเป็นกรรมวิธีเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่าง และขณะเดียวกันมีเป้าหมายเพื่อรักษาไว้ซึ่งกระบวนการประชาธิปไตย โดยไม่ตะแบงละเมิด

ประการที่สอง นักการเมืองที่ดีจะต้องมีจริยธรรมทางการเมือง ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองมักจะรวมจริยธรรมอยู่ด้วย แต่จริยธรรมทางการเมืองอาจจะเป็นรายละเอียดที่อยู่นอกกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นกรอบใหญ่ ประเด็นเรื่องจริยธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับความต้องการตามกฎหมาย ความชอบธรรมทางการเมือง และความน่าเชื่อถือรวมทั้งศรัทธา การกระทำอันใดก็ตามถึงแม้จะถูกต้องการตามกฎหมายจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้าเกิดผลเสียตามมา จริยธรรมทางการเมืองจะเป็นเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติ ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองจะทำหน้าที่เสมือนจิตวิญญาณของระบบการเมืองในภาพรวม

ประการที่สาม นักการเมืองที่ประสบความสำเร็จในฐานะนักการเมืองที่ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคม จะต้องมีความรู้ทางการเมือง กล่าวคือความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงวิชาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐศาสตร์การเมือง หรือที่เรียกว่า PPE (philosophy, politics and economic) ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจและธุรกิจ ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ที่สำคัญจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องปรัชญาทางการเมือง ซึ่งปรัชญาทางการเมืองนั้นจะรวมทั้งอุดมการณ์และจริยธรรมเพื่อเป็นเครื่องชี้ในการปฏิบัติ หากขาดความรู้จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดเนื่องจากขาดข้อมูลและความรู้ ที่สำคัญขาดอุดมการณ์ที่จะเป็นเครื่องชี้

ประการที่สี่ นักการเมืองที่ดีจะต้องมีประสาทสัมผัสทางการเมือง ความสามารถในการเข้าใจนัยสำคัญทางการเมืองอันเกิดจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลในทางลบหรือทางบวกนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการอ่านสถานการณ์ทางการเมืองที่ผิดพลาดอาจนำไปสู่ความสูญเสียอย่างมหาศาล กระบวนการทางการเมืองที่เริ่มต้นจากคนเพียงคนเดียวที่ดูเหมือนไม่สำคัญเนื่องจากการอ่านสถานการณ์ที่ผิดพลาด อาจจะไปสู่การขยายขอบข่ายอย่างกว้างขวาง เป็นผลร้ายทางการเมืองได้

ประการที่ห้า นักการเมืองที่ดีคือนักการเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบารมย์ทางการเมืองของสังคม การขาดความเข้าใจอารมณ์ทางการเมืองของสังคมจะนำไปสู่ความเสียหายทางการเมืองอย่างหนัก อารมณ์ทางการเมืองสามารถจะกระตุ้นปลุกเร้าให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการทางการเมือง ความไม่เข้าใจอารมณ์ทางการเมืองย่อมบ่งชี้ถึงการขาดประสาทสัมผัสทางการเมือง เพราะส่วนนี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น

คุณสมบัติทั้งห้าประการดังกล่าวมานั้นเป็นคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีและประสบความสำเร็จ ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐบุรุษด้วย เพราะการเป็นรัฐบุรุษจะต้องเริ่มต้นจากการเป็นนักการเมืองที่ดี นักการเมืองที่ดีและประสบความสำเร็จไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่สามารถชนะการเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเท่านั้น แต่ต้องมีคุณสมบัติพิเศษอันเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเป็นผู้นำที่สง่างาม น่าเชื่อถือ เปี่ยมด้วยบารมี มีอุดมการณ์ และจริยธรรม ที่ดีจนเป็นแบบอย่างสำหรับคนทั่วไปได้

เอกสารอ้างอิง

เกษม อุทยานิน. (2511). รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ ปรีชาพาณิชย์วัฒนา. (2566). *จริยธรรมทางการเมือง*.

สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566.

จาก: http://ddddd58.blogspot.com/2015/12/3_17.html

ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ. (2563). *กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลกับพรรคการเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://www.naewna.com/politic/columnist/42638>

ลิขิต ธีรเวคิน” (2566). *คุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองที่ดี*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://mgronline.com/daily/detail/9490000061572>

สกลรัตน์ สร้างสมวงษ์. (2557). บทวิเคราะห์ระบบรัฐสภาและระบบการเลือกตั้งเพื่อปรับใช้กับระบบการเมืองของราชอาณาจักรไทย. *วารสารจุลนิติ*. 11(6), 47-48

สุขุม นวลสกุล และกมล โรจนพันธุ์. (2565). ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 1.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

सानนท์ ด้านภักดี และคณะ. (2561). พรรคการเมืองและกลุ่ม ผลประโยชน์ทางการเมืองในประเทศไทย *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. 7(2), 377-392.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2555). *ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). *ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สหાયบล็อกรและการพิมพ์

อรรณญา พงศ์สะอาด. (2564). *ปรีดี พนมยงค์กับแนวคิดการปฏิรูปการณบริหารงานคลังของประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Fayolowordpress. (2566). *วิวัฒนาการการเมืองของไทย*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://fayolo.wordpress.com>.

แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนบนเส้นทางวิกฤตการศึกษาไทยในยุค 4.0
Guidelines for Developing Teaching and Learning on
the Critical Path of Thai Education in the 4.0 Era

วารัญรัตน์ ผันผาด
กัญญารัตน์ เจ้าอินทร์
พระมหานพรัตน์ ขนดิธมโม (ศิลากุล)
Waranrat Phanphad
Kanyarat Chaoin
Phamahanopparat Khantithammo (Silakul)
e-mail: waranratpanpad@gmail.com
e-mail: kanyarat01102540@gmail.com

บทคัดย่อ

ปรัชญาการศึกษาของไทยเป็นแบบผสมผสานระหว่างแนวคิดของชาติตะวันตกและอิงพุทธศาสนาประเทศไทยมีประวัติความเป็นมากับการศึกษาเป็นเวลานาน การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและสร้างทักษะของบุคคลให้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข มีพฤติกรรมใฝ่รู้ที่จะเป็นพลังปัญญาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการประกอบอาชีพ เคารพกฎหมาย รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งสามารถช่วยสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาในยุค Thailand 4.0 เป็นยุคที่การศึกษาเป็นเรื่องที่มากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ด้วย และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้อิทธิพลแห่งศตวรรษที่ 21 ของการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย ประกอบด้วย ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ด้านผู้บริหารและบุคลากรครู ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนั้น การบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังกล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาคือตัวแปรสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและสิ่งสำคัญคือให้

ผู้เรียนเป็นคนดีคนเก่งและมีความสุข ด้วยแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายแต่นั้นแสดงถึงศักยภาพอันสูงส่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านี้ไปได้

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน, พันธกิจของมหาวิทยาลัย,
เส้นทางวิฤตการศึกษาไทยในยุค 4.0

Abstract

The Thai educational philosophy combines Western and Buddhist concepts, reflecting Thailand's longstanding history with education. Education is seen as a learning process aimed at developing and nurturing individuals' skills to live in harmony, fostering knowledgeable behaviors that cultivate wisdom and a high quality of life. It emphasizes the acquisition of professional skills, respect for the law, appreciation for arts and cultural traditions, and the ability to face various challenges while contributing to society and national development. In the era of Thailand 4.0, education goes beyond simply preparing and instructing individuals; it aims to shape well-rounded individuals capable of navigating the complexities of the 21st century. The factors influencing educational management in basic education during this era include leadership, strategic management, administrators and teachers, curriculum and learning management, and an environment conducive to learning. Therefore, school administrators must utilize both science and art in managing educational institutions, as they play a crucial role in helping these institutions achieve the objectives outlined in the National Education Act. Importantly, the ultimate goal is to ensure that students not only excel academically but also possess positive qualities, talents, and happiness. While challenging, this highlights the immense potential of school administrators in overcoming such obstacles

Keywords: guidelines for teaching and learning development, university mission statement. The path to the Thai education crisis in the 4.0 Era.

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและสร้างทักษะของบุคคลให้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข มีพฤติกรรมใฝ่รู้ที่จะเป็นพลังปัญญาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยขัดเกลาให้คนละอายุต่อบาบ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เคารพกฎหมาย รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งสามารถช่วยสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาประเทศชาติ ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีปรัชญาที่นิยมนำมาจัดการศึกษาได้แก่ ลัทธินิรันดรนิยม (perennialism) สารัตถนิยม (essentialism) พัฒนาการนิยม (progressivism) บูรณาการนิยม (reconstructionism) และอัตถภาวะนิยม (existentialism) ซึ่งสะท้อนผ่านบริบทของสังคมและกาลเวลาดังนี้

1. วิวัฒนาการของการศึกษาไทย

สำหรับปรัชญาการศึกษาไทยเป็นแบบผสมผสานระหว่างแนวคิดของชาติตะวันตกและอิงพุทธศาสนาประเทศไทยมีประวัติความเป็นมากับการศึกษาเป็นเวลายาวนาน แบ่งการจัดการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ

ยุคสมัยที่ 1 การศึกษาไทยในสมัยโบราณ (พ.ศ. 1781–พ.ศ. 2411) สมัยนี้ยังไม่มีโรงเรียนแก่เด็กไทยในสมัยนั้นสามารถหาความรู้ได้จากที่บ้าน สำนักสงฆ์ วิชาที่สอนไม่ได้ตายตัว มีความรู้สามัญเพื่ออ่านออกเขียนได้ วิชาชีพ วิชาจริยศึกษาและศิลปะป้องกันตัว

ยุคสมัยที่ 2 การศึกษาในสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2412–พ.ศ. 2475) ผลจากการเข้ามาของชาวตะวันตกและการเปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกนั้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการเมืองการปกครอง และการศึกษาจึงได้มีความสำคัญขึ้นเพื่อพัฒนาคนเข้ามารับราชการนำไปสู่การเปิดโรงเรียนและมหาวิทยาลัย จึงทำให้มีการจัดทำแผนแม่บทในการศึกษาเรียกว่าโครงการศึกษาฉบับแรก พ.ศ. 2441

ยุคสมัยที่ 3 การศึกษาสมัยปกครองตามระบอบ รัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2475–ปัจจุบัน) การศึกษามีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากต้องการพัฒนาคนให้เข้าใจระบบการปกครอง

แบบประชาธิปไตย อีกทั้งเป็นเรื่องของสิทธิของประชาชนในการเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

ยุคสมัยที่ 4 การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายปกครอง โครงการศึกษาได้ถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อแผนการศึกษาชาติมาเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 และมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อมุ่งหวังว่าคนไทยสามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพจึงได้จัดทำแผนการศึกษาระยะยาว 15 ปี เรียกว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559

2. การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. 1781-พ.ศ. 2411)

การศึกษาสมัยนี้เป็นการศึกษาแบบสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่เดิม คนไทยในสมัยนั้นต้องขวนขวายหาความรู้จากผู้รู้ในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาในสมัยนี้มีบ้านและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เช่น บ้านเป็นสถานที่อบรมกลุ่มเกลาจิตใจของสมาชิกภายในบ้าน โดยมีพ่อและแม่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดอาชีพและอบรมลูก ๆ วังเป็นสถานที่รวมเอานักปราชญ์สาขาต่าง ๆ มาเป็นขุนนางรับใช้เบื้องพระยุคลบาท โดยเฉพาะงานช่างศิลปหัตถกรรมเพื่อสร้างพระราชวังและประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ส่วนวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์จะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนธรรมแก่พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะผู้ชายไทยมีโอกาสได้ศึกษาธรรมะและบวชเรียน ในสังคมไทยจึงนิยมให้ผู้ชายบวชเรียนก่อนแต่งงานทำให้มีคุณธรรมและจิตใจมั่นคงสามารถครองเรือนได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ผู้ที่มาบวชเรียนนอกจากมาสวดหาความรู้เรื่องธรรมะในวัดแล้วยังสามารถแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ในด้านศิลปวิทยาการต่าง ๆ ที่เคยได้อบรมจากครอบครัวว่าจะเห็นได้ว่าสถาบันทั้งสามนี้ล้วนแต่มีบทบาทในการศึกษาอบรมสำหรับคนไทยในสมัยนั้น ในการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ในชุมชนต่าง ๆ ก็มีภูมิปัญญามากมายซึ่งมีปราชญ์แต่ละสาขาวิชา เช่น ด้านการก่อสร้าง หัตถกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรมและแพทย์แผนโบราณเป็นต้นส่วนพระมหากษัตริย์ในสมัยนี้มีพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในสมัยนั้นและมีอิทธิพลต่อมา (ประไพ เอกอุ้น. 2552 : 61)

3. การศึกษาในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781-พ.ศ. 1921)

อาณาจักรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ชายที่เป็นทหาร เช่น มวย กระบี่ กระบองและอาวุธต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการบังคับม้า ช้าง ตำราพิชัยยุทธซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงของผู้ที่จะเป็นแม่ทัพนายกอง และส่วนที่สอง พลเรือน เป็นการจัดการศึกษาให้แก่พลเรือนผู้ชายเรียนคัมภีร์ไตรเวทโหราศาสตร์ เวชกรรม ฯลฯ ส่วนพลเรือนผู้หญิงให้เรียนวิชาช่างสตรี การปัก การย้อม การเย็บ การถักทอ นอกจากนั้นมีการอบรมปมนิสัย กิริยามารยาท การทำอาหารการกินเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีต่อไป ฝ่ายศาสนาจักร เป็นการศึกษเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย จึงเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นพระพุทธศาสนาและศิลปศาสตร์ สมัยนี้พ่อขุนรามคำแหงได้นำช่างชาวจีนเข้ามาเผยแพร่การทำถ้วยชามสังคโลกให้แก่คนไทย และหลังจากที่ทรงประดิษฐ์อักษรไทยแล้วงานด้านอักษรศาสตร์เจริญขึ้น มีการสอนภาษาไทยในพระบรมมหาราชวัง มีวรรณคดีที่สำคัญ คือ “หนังสือไตรภูมิพระร่วง” และ “ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์” สถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในสมัยนี้ ประกอบด้วย (1) บ้าน เป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ช่วยทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพตามบรรพบุรุษ การก่อสร้างบ้านเรือนศิลปการป้องกันตัวสำหรับลูกผู้ชายและการบ้านการเรือน เช่น การจับพลู การทำอาหารและการทอผ้าสำหรับลูกผู้หญิง เป็นต้น (2) สำนักสงฆ์ เป็นสถานศึกษาที่สำคัญของราษฎรทั่วไปเพื่อหน้าที่ขัดเกลาคิดใจและแสวงหาธรรมะต่าง ๆ (3) สำนักราชบัณฑิต เป็นบ้านของบุคคลที่ประชาชนยกย่องว่ามีความรู้สูง บางคนก็เป็นขุนนางมีศถาบรรดาศักดิ์ บางคนก็เคยบวชเรียนแล้วจึงมีความรู้ แตกฉานในแขนงต่าง ๆ และ (4) พระราชสำนัก เป็นสถานศึกษาของพระราชวงศ์และบุตรหลาน ของขุนนางในราชสำนักมีพรหมณ์หรือราชบัณฑิตเป็นครูสอนวิชาที่สอน ไม่ได้กำหนดตายตัว พอแบ่งออกได้ดังนี้คือ (1) วิชาความรู้สามัญ สันนิษฐานว่าในช่วงต้นสุโขทัยใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตในการศึกษา ต่อมาในสมัยหลังจากที่พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. 1826 จึงมีการเรียนภาษาไทยกัน (2) วิชาชีพ เรียนกันตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ตระกูลใดมีความชำนาญด้านใดลูกหลานจะมีความถนัดและประกอบอาชีพตามแบบอย่างกันมา เช่น ตระกูลใดเป็นแพทย์ก็จะสอนบุตรหลานให้เป็นแพทย์ (3) วิชาจริยศึกษา สอนให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ การรู้จักกตัญญูรู้คุณการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม และการรู้จัก

ทำบุญให้ทาน ถือกีฬาระหว่างเจ้าพระยา เป็นต้นและ (4) วิชาศิลปะป้องกันตัว เป็นการสอนให้รู้จักการใช้อาวุธ การบังคับสัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะในการออกศึกและตำราพิชัยยุทธ

3. การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-พ.ศ. 2310)

กรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นราชธานีอันยาวนาน 417 ปี ซึ่งมีความเจริญทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจและสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดจากมีชนชาติต่าง ๆ ใน เอเชียเข้ามาติดต่อกับค้าขายและเข้ามาเพื่อตั้งหลักแหล่งหากินในดินแดนไทย เช่น จีน มอญ ญวน เขมร อินเดียและอาหรับ และตั้งแต่รัชสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 ชาติตะวันตกได้เริ่มเข้ามาติดต่อกับค้าขาย เช่น ชาติโปรตุเกสเข้ามาเป็นชาติแรก และมีชนชาติอื่น ๆ ติดตามมา เช่น ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น มีผลให้การศึกษาไทยมีความเจริญขึ้น โดยเฉพาะใน รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ลักษณะการจัดการศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา มีดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษา มีดังนี้

1) การศึกษาวิชาสามัญ เน้นการอ่าน เขียน เรียนเลขอันเป็นวิชาพื้นฐาน สำหรับการประกอบสัมมาอาชีพของคนไทย พระโหราธิบดีได้แต่งแบบเรียนภาษาไทย ชื่อ “จินตามณี” ถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งใช้เป็นแบบเรียนสืบมาเป็นเวลานาน

2) การศึกษาทางด้านศาสนา วัดยังมีบทบาทมากในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระองค์ทรงส่งเสริมพุทธศาสนาโดยทรงวางกฎเกณฑ์ไว้ว่าประชาชนคนใดไม่เคยบวชเรียนเขียนอ่านมาก่อน จะไม่ทรงแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการและในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นต้นมา มีนักสอนศาสนาหรือมิชชันนารีได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือและวิชาอื่น ๆ ขึ้นเรียกโรงเรียนมิชชันนารีนี้ว่า “โรงเรียนสามเณร” เพื่อชักจูงให้ชาวไทยหันไปนับถือศาสนาคริสต์

3) การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณคดี ปรากฏว่ามีการสอนทั้ง ภาษาไทยบาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ และภาษาจีน ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีวรรณคดีหลายเล่ม เช่น เสือโคคำฉันท์ สมุทโฆษคำฉันท์ อนิรุทธ์คำฉันท์ และกำสรวลศรีปราชญ์ เป็นต้น

4) การศึกษาของผู้หญิง มีการเรียนวิชาซีพ การเรือนการครัว ทอผ้า ตลอดจน กิริยามารยาท เพื่อป้องกันไม่ให้เขียนเพลงยาวโต้ตอบกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงที่อยู่ในราชตระกูล

เริ่มเรียนภาษาไทยตลอดทั้งการประพันธ์ด้วย ในสมัยนี้โปรตุเกสเป็นชาติแรกที่นำวิธีการทำขนมหวานที่ใช้ไข่มาเป็นส่วนผสม เช่น ทองหยิบ ฟอยทอง มาเผยแพร่จนขนมเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ขนมหวานของไทยในปัจจุบัน

5) การศึกษาวิชาการด้านทหาร มีการจัดระเบียบการปกครองในแผ่นดินแยกราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนออกจากกัน หัวหน้าฝ่ายทหารเรียกว่า สมุทกลาโหม ฝ่ายพลเรือนเรียกว่า สมุหนายก ในรัชสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงจัดวางระเบียบทางด้านการทหาร มีการทำบัญชี คือ การเกณฑ์คนเข้ารับราชการทหาร ผู้ชายอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี เรียกว่าไพร่หลวง เชื่อว่าต้องมีการศึกษาวิชาการทหาร เป็นการศึกษาด้านพลศึกษาสำหรับผู้ชาย ฝึกระเบียบวินัยเพื่อฝึกอบรมให้เป็นกำลังสำคัญของชาติ

2. สถานศึกษา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังคงเหมือนกับสมัยสุโขทัยที่ต่างออกไปคือ การศึกษาในสมัยนั้นมีโรงเรียนมิชชันนารี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ชาวตะวันตกได้เข้ามาสร้างเพื่อเผยแพรศาสนาคริสต์และขณะเดียวกันก็สอนวิชาสามัญและวิทยาการแบบตะวันตกด้วย

3. เนื้อหาวิชาที่สอน (มีสอนทั้งวิชาชีพและวิชาสามัญ)

1) วิชาสามัญ เรียนวิชาการอ่าน เขียน เลข ใช้แบบเรียนภาษาไทยจินตามณี
 2) วิชาชีพเรียนรู้กันในวงศ์ตระกูล สำหรับเด็กผู้ชายได้เรียนวิชาวาดเขียนแกะสลัก และช่างฝีมือต่าง ๆ ที่พระสงฆ์เป็นผู้สอนให้ ส่วนเด็กผู้หญิงเรียนรู้การบ้านการเรือนจากพ่อแม่สมัยต่อมาหลังชาติตะวันตกเข้ามาแล้วมีการเรียนวิชาชีพขั้นสูงด้วย เช่น ดาราศาสตร์ การพาณิชย์ แพทยศาสตร์ ตำรายา การก่อสร้าง ตำราอาหาร เป็นต้น

3) ด้านอักษรศาสตร์ มีการศึกษาด้านอักษรศาสตร์ มีวรรณคดีหลายเล่มที่เกิดขึ้น เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ และกำศรवलศรีปราชญ์ เป็นต้น อีกทั้งมีการสอนภาษาไทยบาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ และจีน

4) วิชาจริยศึกษา เน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่นในสมัย พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงกวัดขันในเรื่องการศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาก มีการกำหนดให้ผู้ชายที่เข้ารับราชการทุกคนจะต้องเคยบวชเรียนมาแล้ว เกิดประเพณีการอุปสมบทเมื่ออายุครบ 20 ปี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ทรงให้เสรีภาพไม่กีดกันศาสนา ทรงอุปถัมภ์พวกสอนศาสนา เพราะทรงเห็นว่าศาสนาทุกศาสนาต่างสอนให้คนเป็นคนดี

5) วิชาพลศึกษา ยังคงเหมือนสมัยสุโขทัย

4. การศึกษาในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2311–พ.ศ. 2411)

การศึกษาในสมัยนี้เช่นเดียวกับสมัยอยุธยา บ้านและวัดยังคงมีบทบาทเหมือนเดิม การจัดการศึกษาในช่วงนี้ มีดังนี้

1) สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นระยะเก็บรวบรวมสรรพตำราจากแหล่งต่าง ๆ ที่รอดพ้นจากการทำลายของพม่า เน้นการทำนุบำรุงตำราทางศาสนา ศิลปะและวรรณคดี

2) สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงฟื้นฟูการศึกษาด้านอักษรศาสตร์ วรรณคดี มีการแต่งรามเกียรติ์เค้าโครงจากอินเดียเรื่อง รามายณะ ศิลปะกฎหมาย เช่น กฎหมายตรา 3 ดวง และหลักธรรมทางศาสนา มีการสังคายนาพระไตรปิฎก

3) สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เริ่มมีชาวยุโรป เช่น ชาติโปรตุเกสเข้ามาติดต่อทางการค้ากับไทยใหม่ หลังจากเลิกราไปเมื่อประมาณปลายสมัยอยุธยา และชาติอื่น ๆ ตามเข้ามาอีกมากมาย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา เป็นต้น เนื่องจากยุโรปมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เปลี่ยนระบบการผลิตจากการใช้มือมาใช้เครื่องจักร พลังงานจากไอน้ำสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นจึงต้องหาแหล่งระบายสินค้า ในสมัยนี้ได้ส่งเสริมการศึกษาทั้งวิชาสามัญ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ และจริยศาสตร์ เป็นต้น มีการตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเป็นที่ให้การศึกษา

4) สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนาเป็นพิเศษ มีการจารึกวิชาความรู้สามัญและวิชาซีพลองในแผ่นศิลาประดับไว้ตามระเบียงวัดพระเชตุพนจนมีผู้กล่าวว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย มีการใช้หนังสือไทยชื่อ ประถม ก กา และประถมมาลา นับเป็นแบบเรียนเล่มที่ 2 และ 3 ต่อจากจินตามณีของพระโหราธิบดี ต่อมาหมอบริตตัน บิช แบรดลีย์ (Dan Beach Bradley) ได้นำกิจการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การผ่าตัดเข้ามารักษาคนไข้และการตั้งโรงพิมพ์หนังสือไทยเป็นครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2379 โดยรับจ้างพิมพ์เอกสารทางราชการเรื่องห้ามสูบบุหรี่ จำนวน 9,000 ฉบับ เมื่อปีพ.ศ. 2382

5) สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนี้ชาวยุโรปและอเมริกันเริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายและสอนศาสนา มีการนำวิทยาการสมัยใหม่ ๆ เข้ามาปรับใช้ในเมืองไทยเพิ่มขึ้น และพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงทรงจ้างนางแอน

นา เอช. เลียวโนเวนส์ (Anna H. Leonowens) มาสอนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เมื่อ พ.ศ. 2405 จนรอบรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นแบบเดิมทั้งวัดและบ้าน ในส่วนวิชาชีพและวิชาสามัญ มีอักษรศาสตร์ ธรรมชาติวิทยาหรือวิทยาศาสตร์

5. การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.5

1. ระบบการศึกษา

หลังจากที่พระองค์ได้ครองราชย์แล้วก็ได้ทรงปรับปรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการปกครอง การศาล การคมนาคมและสาธารณสุข เป็นต้น โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่พระองค์ได้ทรงตระหนัก เพื่อปรับปรุงคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถจะช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...วิชาหนังสือเป็นวิชาที่น่านับถือและเป็นที่น่าสรรเสริญมาแต่โบราณว่า เป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ยิ่งใหญ่ นับแต่ พระมหากษัตริย์ เป็นต้นมา ตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง...” (ประไพ เอกอุ้น, 2542) การที่พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้มีการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน มีโรงเรียนเกิดขึ้นในวังและในวัด มีการกำหนดวิชาที่เรียน มีการเรียนการสอนไล่ และมีทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปศึกษาต่างประเทศ ซึ่งปัจจัยที่มีผลในการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้มีหลายปัจจัย ดังนี้ (ดวงเดือน พิศาลบุตร, 2512)

1) แนวคิดและวิทยาการต่าง ๆ ของชาติตะวันตกซึ่งคณะมิชชันนารี (missionary) ได้นำวิทยาการเข้ามาเผยแพร่ในด้านการแพทย์ การพิมพ์หนังสือและระบบโรงเรียนของพวกเขาสอนศาสนา ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบเนื่องมาถึงในสมัยนี้ เป็นเหตุให้ไทยต้องรับและปรับปรุงแนวคิดในการจัดการศึกษาขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

2) ภัยจากการคุกคามของประเทศมหาอำนาจในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังแผ่ขยายมายังประเทศต่าง ๆ ในเอเชียซึ่งประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า เขมรและมลายู เป็นต้น ต่างตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศมหาอำนาจ ส่วนประเทศไทยมีจุดอ่อนทั้งในเรื่องความล่าช้า ระบบการปกครอง และการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจนพระองค์จึงทรงห่วงใยบ้านเมือง จึงดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบประณีประนอม และเร่งปรับปรุงประเทศ โดยเน้นการศึกษาของชาติ

3) ความต้องการบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามารับราชการเนื่องจาก พระองค์ทรงปรับปรุงและขยายงานในส่วนราชการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนเพื่อ สอนคนให้เข้ามารับราชการ

4) โครงสร้างของสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการเลิกทาสและมีการ ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น วัฒนธรรมแบบอย่างตะวันตกได้แพร่หลายจึงจำเป็นต้องการ ปรับปรุงการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น

5) การที่พระองค์ได้เสด็จต่างประเทศทั้งในเอเชียและยุโรปทำให้ได้ แนวความคิดเพื่อนำมาปฏิรูปการศึกษาและใช้เป็นแนวทางพัฒนาบ้านเมือง

2. การจัดตั้งสถานศึกษา

1) ปี พ.ศ. 2414 จัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อฝึกคนให้ เข้ารับราชการ มี พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) ในขณะนั้นเป็น หลวงสาร ประเสริฐ เป็นอาจารย์ใหญ่ โดยมีการสอนหนังสือไทย การคิดเลขและขนบธรรมเนียม ราชการ นอกจากนี้มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสอนภาษาอังกฤษในพระบรมมหาราชวัง เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองที่ส่งผลให้ไทยต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้เจรจากับ มหาอำนาจตะวันตกและมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาครูที่ประเทศอังกฤษ

2) พ.ศ. 2423 จัดตั้งโรงเรียนสุนันทาลัยในพระบรมมหาราชวังเป็นโรงเรียน สตรี

3) ปี พ.ศ. 2424 ปรับปรุงโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบให้เป็น “โรงเรียน นายทหารมหาดเล็ก” ต่อมาได้กลายเป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือน” ในปี พ.ศ. 2453 และปี พ.ศ. 2459 ได้ตั้งเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

4) พ.ศ. 2425 จัดตั้งโรงเรียนแผนที่และในปี พ.ศ. 2427 จัดตั้งโรงเรียนหลวง สำหรับราษฎรขึ้นตามวัดในกรุงเทพมหานครหลายแห่งและแห่งแรก คือ “โรงเรียนมทรณ พาราม”

5) พ.ศ. 2432 ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้น เรียกว่า “โรงเรียนแพทยากร” ตั้งอยู่ที่ริม แม่น้ำหน้าโรงพยาบาลศิริราช ใช้เป็นที่สอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบัน

6) พ.ศ. 2435 จัดตั้ง “โรงเรียนมูลศึกษา” ขึ้นในวัดทั่วไปทั้งใน กรุงเทพมหานครและหัวเมือง โดยประสงค์จะขยายการศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยให้

แพร่หลายเป็นแบบแผนยิ่งขึ้น และตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแห่งแรกที่ตำบลโรงเลี้ยงเด็ก ต่อมาย้ายไปอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส

7) พ.ศ. 2437 นักเรียนฝึกหัดครูชุดแรก 3 คนสำเร็จการศึกษาได้รับ ประกาศนียบัตรเป็นครูสอนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

8) พ.ศ. 2449 ย้ายโรงเรียนฝึกหัดครู ที่วัดเทพศิรินทราวาส ไปรวมกับโรงเรียน ฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก ปรับปรุงหลักสูตรให้สูงขึ้นเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์สอนหลักสูตร 2 ปี รับนักเรียนที่สำเร็จมัธยมศึกษา

9) พ.ศ. 2456 ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงขึ้นเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย

3. การบริหารการศึกษา

เมื่อจำนวนโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบ การศึกษาเป็น ส่วนหนึ่งต่างหาก เช่น ปี พ.ศ. 2430 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการโอนโรงเรียนที่ สังกัดกรมทหารมหาดเล็กมาทั้งหมด ให้ “กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ” เป็นผู้บัญชาการอีก ตำแหน่งหนึ่ง ปี พ.ศ. 2432 รวมกรมศึกษาธิการเข้าไปอยู่ในบังคับบัญชาของกรมธรรมการ และพ.ศ. 2435 ประกาศตั้ง “กระทรวงธรรมการ” มีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เป็นเสนาบดี มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การพยาบาล พิพิธภัณฑ์และศาสนา

4. การจัดแบบเรียนหลักสูตรและการสอบไล่

1) พ.ศ. 2414 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อา จารย์ยางกูร) เรียบเรียงแบบเรียนหลวงขึ้น 1 เล่ม ชุดมูลบรรพกิจ เพื่อใช้เป็นบทหลักสูตร วิชาขั้นต้นปี พ.ศ. 2427 กำหนดหลักสูตรชั้นประโยคหนึ่ง โดยอนุโลมตามแบบเรียนหลวง หกเล่ม นับเป็นปีแรกที่จัดให้มีการสอบไล่วิชาสามัญ และมีการกำหนดหลักสูตรชั้นประโยค สอง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาสามัญศึกษา หมายถึงความรู้ต่าง ๆ ที่ต้องการใช้สำหรับ เสมียนในราชการพลเรือนตามกระทรวงต่าง ๆ

2) พ.ศ. 2431 กรมศึกษาธิการ จัดทำแบบเรียนเร็วใช้แทนแบบเรียนหลวงชุด เดิม ผู้แต่งคือ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) 1 ชุด มี 3 เล่ม

3) พ.ศ. 2433 ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชา พ.ศ. 2433 มีผลทำให้หลักสูตร ภาษาไทยแบ่งออกเป็น 3 ประโยค หลักสูตรภาษาอังกฤษแบ่งออกเป็น 6 ชั้น

4) พ.ศ. 2434 ได้แก้ไขการสอบไล่เป็นปีละ 2 ครั้งเพื่อไม่ให้นักเรียนเสียเวลานานเกินไป

6. การศึกษาศัมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2475 –ปัจจุบัน)

1. ปัจจัยของไทยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา

1) นโยบายการจัดการศึกษาของคณะราษฎร หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้วางเป้าหมายสำคัญหรืออุดมการณ์ของคณะราษฎร มีปรากฏอยู่ในหลัก 6 ประการ ข้อที่ 6 จะต้องให้การศึกษอย่างเต็มที่แก่ราษฎร เพราะคณะราษฎรมีความเห็นว่าการที่จะให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เมื่อประชาชนมีการศึกษาดี้อย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา พ.ศ. 2475 กล่าวไว้ว่า “...การจัดการศึกษาเพื่อจะให้พลเมืองได้มีการศึกษาโดยแพร่หลายก็จะต้องอนุโลมตามระเบียบการปกครองที่ให้เข้าลักษณะเกี่ยวกับแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ หลักสูตรของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจะต้องขยายให้สูงขึ้นเท่าเทียมอารยประเทศ ในการนี้จะต้องเทียบหลักสูตรของนานาประเทศ หลักสูตรใดสูงก็ต่อตามหลักสูตรนั้น...” รัฐบาลชุดต่อ ๆ มาก็ได้พยายามที่จะได้จัดการศึกษาให้ทั่วถึงในหมู่ประชาชนทั่วไป ถ้าวิเคราะห์ดูจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพบว่าได้ตั้งความหวังเรื่องการศึกษาไว้สูงเกินไปจะทำให้เท่าเทียมอารยประเทศ ซึ่งสภาวะการณ์ในประเทศขณะนั้นยังไม่มีความพร้อม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศในขณะนั้น เป็นผลให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษานับแต่นั้นเป็นต้นมา

2) การเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2484- พ.ศ. 2488 ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงครามโลก ซึ่งมีผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงจำเป็นต้องกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศและเป็นสมาชิกองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ทำให้ไทยได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ทำให้แนวคิดทางการศึกษาของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอย่างมาก

2. วิวัฒนาการการจัดการศึกษา

1) มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ โดยจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา
ตั้งสภาการศึกษา พ.ศ. 2475 ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ต่อมา มีการปรับปรุงการจัด
การศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เหลือ 4 ปี และประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479

2) การมอบให้ท้องถิ่นจัดการศึกษา และยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลตรา
พระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น และเทศบาลได้จัดการศึกษาอย่างแท้จริงใน พ.ศ. 2478

3) การปรับปรุงหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เช่น

(1) พ.ศ. 2476 มีการปรับปรุงส่วนราชการในกระทรวงธรรมการและ
ประกาศตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

(2) พ.ศ. 2477 โอนคณะนิติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสมทบ
กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

(3) พ.ศ. 2478 ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาทั่วประเทศ

(4) พ.ศ. 2488 ประกาศใช้พระราชบัญญัติครูพุทธศักราช 2488

(5) พ.ศ. 2494 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปี

(6) พ.ศ. 2503 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ปี

(7) พ.ศ. 2520 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และปัจจุบัน
กำลังใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ

(8) พ.ศ. 2535 ฉบับที่ 4 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

(9) พ.ศ. 2542 การปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม

(10) พ.ศ. 2501 ได้มีการจัดทำและนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมา
ใช้ ซึ่งต่อมาได้ยกเลิกและจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้นมาแทน สภานี้ได้พิจารณาเสนอแผนการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ขึ้นมา เป็นผลให้การศึกษาในระยะหลังได้เปลี่ยนไปอย่างมาก

4) การศึกษาได้ขยายตัวขึ้นทุกระดับ เพราะประเทศกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้พลเมืองได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มี
คุณภาพสามารถเพิ่มรายได้ของตน และช่วยยกฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้สูงขึ้น
ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

วิกฤตการศึกษาไทยในยุค 4.0

การศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่ต้องเผชิญกับภาวะเกี่ยวเนื่องด้วยโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อพัฒนาคนสู่โลกยุคใหม่เนื้อหาสาระประกอบด้วย ความเป็นมาของการปฏิรูประบบการศึกษาไทย การศึกษาไทยในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยโบราณ สมัยสุโขทัย จนถึงการศึกษาไทยยุคปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันในด้านต่าง ๆ สูงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการค้าและเทคโนโลยีสำหรับประเทศไทยตามนโยบายผู้นำประเทศนำคำว่า Thailand 4.0 มาขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้น โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถซึ่งต้องเน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์เพื่อเป็นการสร้างคนดีไปสู่สังคม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้พยายามที่จะพัฒนาโรงเรียนต่าง ๆ ให้เป็นโรงเรียนตามแนววิถีพุทธและโรงเรียนคริสต์เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กไทย ตั้งแต่วัยเด็กให้มีคุณลักษณะที่ประเทศต้องการยกตัวอย่างระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์และประเทศจีนที่ได้นำระบบการวัดผลแบบ PISA (program for international student assessment) มาใช้เพื่อนำมาพัฒนาเด็กซึ่งประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในประเทศจีนที่มณฑลเซี่ยงไฮ้พบว่า เด็กนักเรียนมีผลคะแนนในการสอบวัดผลทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ทิศทางในการพัฒนาประเทศไทย มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องโดยแบ่งออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ ประเทศไทย 1.0 เน้นการเกษตรเป็นหลักประเทศไทย 2.0 เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบาประเทศไทย 3.0 เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ และประเทศไทย 4.0 เป็นยุคเทคโนโลยี creative และ innovation เน้นการสร้างให้คนไทยสามารถคิดเองได้ (วิลาสินี วัฒนมงคล, 2562)

ถ้านำวิสัยทัศน์เชิงนโยบายนี้ มาอธิบายในภาพรวมของระบบการศึกษาไทย เราก็สามารถแบ่งได้เป็นยุคทั้ง 4 ยุคได้ ดังนี้ (วิรัช ปิณฑศิริโรจน, 2559)

1) การศึกษาในยุค Thailand 1.0 ด้วยความที่เป็นยุคที่เพิ่งเริ่มต้นวางระบบการศึกษา ทำให้ประชาชนที่มีความรู้มีจำนวนจำกัด ครูที่สอนตามโรงเรียนต่าง ๆ นับว่า

เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้สูงในชุมชน การเรียนรู้ในโรงเรียนส่วนใหญ่จึงเน้นการบอกเล่าโดยครูผู้สอนเป็นหลัก

2) การศึกษาในยุค Thailand 2.0 เป็นยุคที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดทำสื่อการสอนส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น แต่ครูผู้สอนก็ยังเป็นหลักในการถ่ายทอดความรู้อยู่

3) การศึกษาในยุค Thailand 3.0 จากการศึกษาที่มีการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ทุกคนสามารถสืบค้นข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ผ่านคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์พกพาได้มากมาย ทำให้ยุคนี้เป็นของการสืบค้น การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ครูเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้แนะนำ มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น แต่มีการถ่วงรอนค่อนข้างน้อย

4) การศึกษาในยุค Thailand 4.0 เป็นยุคที่ต่อเนื่องจากยุคที่แล้ว เนื่องจากการที่ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่สูงขึ้น และเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้เกิดการนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้และส่งเสริมการเรียนรู้ มีการใช้สื่อและสังคมออนไลน์ที่มีวิจารณ์ญานมากขึ้น สร้างมูลค่า สร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของตัวเอง ซึ่งบทบาทของครูในยุคนี้จะต้องเป็นโค้ชที่ช่วยที่ช่วยส่งเสริมองค์ความรู้ที่ผู้เรียนเกิดการจากรเรียนรู้ด้วยตัวเอง

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 นั้น เป็นยุคที่การศึกษาเป็นเรื่องที่มากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ด้วย กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรักที่จะเรียน มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการก้าวสู่การศึกษาในยุค Thailand 4.0 นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้วางแนวทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อตอบสนองการพัฒนาไว้ดังนี้ (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2562)

1) พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อช่วยในการเพิ่มศักยภาพในการติดต่อสื่อสารกับต่างประเทศ

2) ส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

3) พัฒนาทักษะและกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียน

- 4) การปรับหลักสูตรการเรียนการสอน ให้ทันสมัยสอดคล้องกับโลกยุคใหม่
- 5) พัฒนาปรับปรุงตำราเรียนให้มีมาตรฐาน 5 ดาว
- 6) บริหารจัดการคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเหมาะสม
- 7) พัฒนาทักษะของครูจากผู้สอนเป็นโค้ช
- 8) บริหารจัดการคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ภายใต้โครงการโรงเรียนดีใกล้บ้าน

จากทั้งหมดนี้ ถ้าเราวิเคราะห์จากแนวทางปฏิรูปของกระทรวงศึกษาธิการแล้วเราก็สามารถสร้างสรรค์การศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ (วิรัช ปันท์ศิริโรจน, 2559) โดยใช้แนวคิดด้วยต่อไปนี้

1) ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สองภาษา ทุกวันนี้ ภาษาอังกฤษเข้ามา มีบทบาทอย่างมาก การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ที่มีความสอดคล้องกันทั้งสองภาษา จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเคยชินกับการใช้ภาษามาขึ้น มีความกล้าที่จะใช้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของผู้เรียน เพราะภาษา โดยเฉพาะภาษาต่างประเทศจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้น

2) ใช้ STEM เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเรียนรู้แบบ STEM คือการนำเอาศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และ คณิตศาสตร์ มาบูรณาการรวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาตามโจทย์ที่ผู้เรียนสนใจ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ และใช้ศาสตร์ความรู้ทั้ง 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือนวัตกรรมใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจหลักของการศึกษาในยุค Thailand 4.0

3) ส่งเสริมทักษะ EF ในการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต EF (Executive functions) เป็นกระบวนการทางความคิด ในสมองส่วนหน้า ที่เกี่ยวข้องกับการคิด ความรู้สึก และการกระทำ เช่น การตั้งใจคิดไตร่ตรอง การควบคุมอารมณ์ การยืดหยุ่นทางความคิดและการตั้งเป้าหมาย รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของเรื่องต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างมากในโลกยุคปัจจุบัน

4) การเรียนรู้แบบโครงการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้แบบโครงการ จะช่วยให้ผู้เรียนกำหนดปัญหา สมมติฐาน ได้ร่วมมือกันวางแผนและใช้

ความคิดอย่างเป็นระบบตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้จากข้อสรุปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การนำเสนอโครงการที่สร้างสรรค์

5) ใช้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณและเกิดประโยชน์ ส่งเสริมการเรียนการสอนและมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง

6) เน้นการก้าวสู่ขั้นของกระบวนการเรียนรู้แบบ “Active Learning” กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ โดยมีครูคอยเป็นโค้ชให้มากกว่าจะถ่ายทอดความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนมีความคงทนในความรู้ได้ถึงกว่า 100% เพราะเป็นขั้นของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนั้นเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้นี้เองจะทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 การศึกษาขั้นพื้นฐานไทย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืนของการศึกษาขั้นพื้นฐานไทย ประกอบด้วย (วิรัช ปันต์ศิริโรจน์. 2559) ดังนี้

1. ความเป็นผู้นำ

ความเป็นผู้นำที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การกำหนดค่านิยมที่คาดหวังที่มุ่งดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ และการสร้างภาพความสำเร็จในอนาคต (2) การเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อการจัดการศึกษาและกลุ่มโรงเรียนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นประโยชน์สูงสุด (3) การมีกระบวนการทัศน์และการขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ (4) การเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานศึกษาและทีมงานจากการนำกระบวนการคิดไปใช้เพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน (5) การสร้างสมรรถนะ และกระบวนการคิดบนพื้นฐานกลยุทธ์การกำหนดทิศทางการดำเนินงานยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกมิติ (6) การยกระดับการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 (7) การ

ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างครอบคลุม (8) การพัฒนาให้บุคลากรที่อยู่ได้บังคับบัญชา มีความสามารถและ สมรรถนะ ที่คำนึงถึงความต้องการของเขตพื้นที่และโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (9) การสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญา สังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมฐานความรู้ ผ่านนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ (10) การมีวิสัยทัศน์/พันธกิจ/วิธีการ/แนวทาง และวัฒนธรรมการเรียนรู้ ที่เป็นเลิศในการปฏิบัติงานและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามบทบาทผู้นำที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21

2. การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมความสนใจ ความสามารถและความแตกต่างอย่างเป็นระบบและชัดเจน (2) การบริหารจัดการศึกษาวางแผนระบบการบริหารจัดการที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 (3) การดำเนินการกำกับติดตาม ประเมินผลที่ยึดสภาพจริงและอย่างต่อเนื่อง (4) การบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์ เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน อาศัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา (5) การบริหารจัดการความรู้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ในสังคมที่มีความเป็นโลกาภิวัตน์ (6) การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง ให้มีคุณภาพมาตรฐานรอบด้าน (7) การบริหารจัดการที่เปิดกว้างต่อพลวัตความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ (8) การบริหารจัดการและพัฒนา เน้นผลการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมมากกว่าการเน้นไปที่ผลงานของแต่ละคน (9) การสร้างระบบการดำเนินงานในการปฏิบัติอย่างมีเป้าหมายที่ยึดพื้นที่เป็นศูนย์การพัฒนา (10) การปรับเปลี่ยนวิธีพัฒนาในรูปแบบบูรณาการ สามารถเกื้อกูลให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเชิงบวกและมีคุณภาพ

3. ผู้บริหารและบุคลากรครู

ผู้บริหารและบุคลากรครูที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การพัฒนาทั้งด้านสมรรถนะ ความรู้ และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างบูรณาการที่

เชื่อมโยงการศึกษาและการทำงาน (2) การส่งเสริมพัฒนานวัตกรรม การบริหารและการจัดการเรียนรู้ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับศักยภาพและความพร้อม (3) การจัดการศึกษาที่สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้มีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน (4) การพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล แทนการให้ความสำคัญในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว จัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษให้บรรลุศักยภาพตนเอง (5) การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ในทุกมิติ (6) การสร้างระบบการศึกษาที่สามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (7) การส่งเสริมพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้และปลูกฝังกระบวนการคิด (cognitive skills) อย่างเป็นระบบและสมดุล (8) การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ (9) การให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของการดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง (10) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจร ส่งเสริมแรงจูงใจ ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน

4. หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) หลักสูตรที่มีการกำหนดตัวชี้วัดและการประเมินผลสอดคล้องกับเป้าประสงค์ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่สนองต่อสังคมและชุมชน (2) หลักสูตรที่เน้นความสามารถเฉพาะ เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์และการสร้างสื่อนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ (3) การให้ความสำคัญกับทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะทางด้านนวัตกรรม ความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบ (4) การจัดการเรียนรู้ที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาสู่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (5) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นวิธีการกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (6) สร้างความเป็นเลิศทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทักษะการอาชีพ ให้เป็นรากฐานการสร้างอนาคต (7) การเพิ่มขีดความสามารถและฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ตามทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน (8) หลักสูตรการเรียนรู้ของการยกระดับทักษะอาชีพไปพร้อม ๆ กับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานความรู้ ของทักษะในศตวรรษที่ 21 (9) หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนในการเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้รองรับความถนัด ความสนใจและแนว

ทางการเรียนรู้ในแบบเฉพาะตัว (10) การจัดการเรียนรู้ที่มีนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (digital) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (electronics) ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

5. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ระหว่างบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ และบริหารจัดการเป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม (2) การจัดสภาพแวดล้อมเน้นความเชื่อมโยงแบบเครือข่ายที่ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (3) การชี้แนะ ประเมิน และเกื้อหนุนการเรียนรู้กับทุกส่วน (4) การสร้างสภาพแวดล้อมของการทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ (5) การจัดบริการนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสภาพแวดล้อมในการฝึกฝนทักษะ (6) ส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมผ่านการเรียนรู้ถึงแก่นแท้ความรู้ (7) การสร้างให้ผู้เรียนมีความอยากรู้ อยากเห็นทำให้เกิดแรงบันดาลใจเพื่อการเรียนรู้ (8) การสร้างสภาพแวดล้อมในการฝึกฝนทักษะ สมรรถนะและความรู้ (9) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ ช่วยหล่อหลอมลักษณะจิต ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (10) การสร้างสภาพแวดล้อมในการฝึกฝนทักษะ และส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมผ่านการใช้ ICT

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคไร้พรมแดน

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามภารกิจของสถานศึกษาในการพัฒนาประชากรให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในโลกไร้พรมแดนได้อย่างมีความสุขและมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎีทักษะ บทบาทหน้าที่คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จสามารถสนองตอบต่อการแข่งขันและทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกจึงควรคำนึงถึงบทบาทของตนเองในการบริหารสถานศึกษายุคไร้พรมแดน ดังนี้ (บรรจง ลาวลี, 2560)

1) ผู้บริหารต้องทำความรู้จักกับการเปลี่ยนแปลงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการแข่งขันที่ไร้พรมแดน โลกกำลังอยู่ในยุคของเทคโนโลยีและข่าวสารความรู้เป็นสิ่งสำคัญ

ที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อผู้บริหารเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้โดยการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและมีผลกระทบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กร

2) ผู้บริหารต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง หมายถึง แผนปฏิบัติการในการปรับแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้แตกต่างจากเดิม โดยอาจจะกระทำอย่างรวดเร็วหรือกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป การบริหารความเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนแล้วจึงกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีที่จะนำมาใช้ในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องอาศัยการวางแผนการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์แล้วจึงนำไปปฏิบัติตามแผนที่ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกคนในองค์กร โดยผู้บริหารจะต้องมีการเสริมแรงให้กับความเปลี่ยนแปลงโดยการชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรทราบถึงความเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแสดงความขอบคุณต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีส่วนช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแล้วจึงทำการประเมินผล

3) ผู้บริหารต้องเป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลง หมายถึง การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรเพื่อพัฒนา เน้นผลการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมมากกว่าการเน้นไปที่ผลงานของแต่ละคนในองค์กร ให้บุคลากรในองค์กรรับรู้ถึงผลการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่องค์กรเผชิญอยู่ เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค เป็นต้น

4) ปฏิรูป เป็นนักคิด นักพัฒนา ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับเปลี่ยนแปลง และไม่ยึดติดต่อสิ่งใด

5) ประชาธิปไตย บริหารงานแบบประชาธิปไตย ได้รับความความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหากับบุคลากรในองค์กร

6) ประสาน เป็นผู้ประสานงานในองค์กรให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและประสานงานนอกองค์กรให้เกิดภาคีเครือข่ายร่วมคิด และร่วมจัดการศึกษา

7) ประนีประนอม พยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้งในองค์กรเป็นผู้ประนีประนอมเมื่อเกิดปัญหา รู้จักผ่อนหนักให้เป็นเบา

8) ประชาสัมพันธ์ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ทุกคนทำรายงานผลการดำเนินการ และนำรายงานมาประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ

9) ประชาสงเคราะห์ผู้บริหารจะต้องให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วง เป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงาน การพัฒนาบุคลากรจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในอาชีพและครอบครัวอยู่เสมอ มีการให้อภัยเพื่อนร่วมงาน ไม่มีการตักเตือนอย่างรุนแรง ผู้ร่วมงานจะมีความสุขมากในการทำงาน เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุผลอันพึงประสงค์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา คือตัวแปรสำคัญ ที่จะทำให้สถานศึกษา โรงเรียน จัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตาม เจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและสิ่งสำคัญคือให้ผู้เรียนเป็นคนดี คน เก่ง และมีความสุข ด้วยแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แต่นั่นเป็นการแสดงถึงศักยภาพอันสูงส่ง ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านี้ไปได้

สรุป

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความ เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและ ชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็น พลวัต (Whitehead, 1931) อธิบายว่าในอดีตช่วงอายุของคนคนหนึ่งอาจมีเรื่องราวการ เปลี่ยนแปลงให้พบเห็นน้อย ต่างจากในปัจจุบันที่ในช่วงอายุคนคนหนึ่งมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเกิดขึ้นมากมาย วิถีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากอดีต มีความเปิดกว้าง ยอมรับ และให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้และข่าวสารที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนในศตวรรษนี้จึงไม่สามารถใช้ ความรู้และทักษะบางอย่างในอดีตมาแก้ปัญหาในปัจจุบันได้ดี การจัดการศึกษาและการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงไม่ใช่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่คือการส่งเสริมทักษะการ เรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้คนนั่นเอง

การจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้นั้นได้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสามารถสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม อาทิ ครอบครัวยุทธศาสตร์ศึกษา องค์กร ชุมชน จำเป็นต้องปรับหลักคิดและหลักปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพบุตรหลาน ผู้เรียน บุคคลากร และประชาชนให้เป็นผู้ที่มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการดำเนินชีวิตและการทำงานที่ประสบความสำเร็จและมีความสุข โดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรู้ เน้นองค์ความรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง เน้นการพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพตนเอง การเรียนรู้เพื่อชีวิตเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน เน้นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง พัฒนาศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม การศึกษาที่ดีจะช่วยให้ประเทศพัฒนาไปข้างหน้า และคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ทุกวันนี้ การศึกษาในบ้านเราต้องเผชิญกับความ

เปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ปัจจุบันหากเราต้องการเรียนรู้ หรือหาข้อมูลเรื่องอะไร สามารถเรียนรู้ออนไลน์เลือกได้หลากหลาย ทั้งยังสามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลกจากแหล่งความรู้ระดับโลก เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายด้วยเทคโนโลยีของการเรียนรู้ไม่ได้จบอยู่เพียงแคในห้องเรียน แต่เปลี่ยนรูปแบบไปเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” แต่ด้วยความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ ทำให้เด็กจำนวนหนึ่งที่ไม่เข้าถึงด้วยเช่นกัน บวกกับนโยบายการศึกษาของประเทศที่ยังไม่นิ่งและก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นโจทย์ยากที่นักเรียนทั้งในระบบ และการศึกษาทางเลือกจะปรับตัวได้ทัน

เอกสารอ้างอิง

ดวงเดือน พิศาลบุตร. (2512). ประวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: พระนครมงคลการพิมพ์.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2562). *การเรียนรู้การสอนในยุค 4.0 ต้องเป็นอย่างไร*.

สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://www.truelookpanya.com/dhamma/content/71421>

ประไพ เอกอุ้น. (2552). *การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ. สอนสุนันทา.

วิลาสินี วัฒนมงคล. (2562). วิฤติการศึกษาไทยยุค 4.0. *MBU education Journal:*

faculty of education Mahamakut Buddhist University. 6(1), 427-444.

วิรัช ปันท์ศิริโรจน์. (2559). Education 4.0. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566.

จาก <http://www.applicadthai.com/articles/education-4-0>.

Truelookpanya. (2566). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First*

Century Skills). สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2566.

จาก: <https://www.truelookpanya.com/dhamma/content/66054>

Whitehead, A. N. (1931). *Introduction. Business adrift*. New York: McGraw – Hill

กลยุทธ์ในการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21

Strategies for Increasing Motivation in the Performance of Teachers
and Educational Personnel in the 21st Century

พิชชฎาภัทร์ ช่วงโชติ

พิมพ์ใจ ไชยจันดี

พระมหานพรัตน์ ขนติธมโม (ศิลากุล)

Pitchadapat Chuangchote

Pimjai Chaiyajundee

Phramaha Nopparat Khantithammo (Silakul)

Panit_netii@hotmail.com

pimjai34jundee@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว โดยการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานั้นควรเริ่มจากการประเมินและวิเคราะห์ความต้องการขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบแนวทางการฝึกอบรมและพัฒนาที่ตรงตามความต้องการได้ เช่น การฝึกอบรมทักษะเฉพาะด้าน การเสริมสร้างทักษะด้านการบริหารจัดการ และการสนับสนุนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้และทักษะที่ทันสมัย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมที่ส่งเสริมองค์กร ให้คนในองค์กรมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ผ่านการทำงานเป็นทีม การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เข้าร่วมสัมมนาการประชุมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษารู้สึกมีแรงบันดาลใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและโค้ชให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา การให้คำปรึกษาและโค้ชอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาด้านวิชาชีพ มีแผนการพัฒนาดตนเองและงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความผูกพัน ความ

ไว้วางใจระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งเป็นการสร้างทีมงานที่แข็งแกร่งและมีความสามารถสูงในระยะยาว

คำสำคัญ: กลยุทธ์, ครูและบุคลากรทางการศึกษา, แรงจูงใจ

Abstract

The personnel development is a crucial process for the long-term growth and success of an organization. It should start with assessing and analyzing the needs of both the organization and its employees. This approach allows for the design of training and development programs that align with these needs, such as specialized skill training, management skill enhancement, and lifelong learning support. As a result, employees will acquire up-to-date knowledge and skills, which can be effectively utilized in their work. Another key strategy for personnel development is creating an environment that fosters learning and innovation. Organizations should encourage employees to share knowledge and experiences through teamwork, knowledge exchange activities, and support for attending relevant seminars and conferences. Cultivating an organizational culture that values openness and learning will inspire employees and motivate them to continually develop themselves. Finally, personnel development should emphasize continuous mentoring and coaching. Managers and supervisors should take on the role of advisors and coaches for their employees. Effective mentoring and coaching help employees set clear development goals and plans. This also builds trust and engagement between employees and management, resulting in higher commitment and dedication to their work. Ultimately, this approach contributes to building a strong and highly capable team in the long term.

Keywords: Strategy, Teachers and Educational Personnel, Motivation.

บทนำ

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 จนถึงศตวรรษที่ 21 ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศแบบก้าวกระโดด ซึ่งได้สร้างเครือข่ายโทรคมนาคมดิจิทัล ที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เช่น คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งปัจจุบันอุปกรณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องมีเพื่อให้ก้าวทันการเติบโตของโลกศตวรรษที่ 21 ยังเป็นที่รู้จักในชื่อ “ยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งหมายถึงยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นจากการใช้เครือข่ายโทรคมนาคมดิจิทัลร่วมกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ช่วยให้เราสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่กี่นาทีผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การทำธุรกรรมทางการเงิน การติดต่อสื่อสาร การประชุมทางไกล หรือการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ จากการเติบโตนี้จึงเห็นได้ว่าทักษะทางเทคโนโลยีเป็นทักษะสำคัญที่คนในยุคนี้ต้องมี นอกจากนี้ ทักษะในการสื่อสาร เช่น การใช้ภาษาก็เป็นทักษะที่มีความสำคัญไม่แพ้กันในการตอบสนองต่อความต้องการของโลกที่เติบโตอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน นอกจากนี้ด้วยวิทยาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยความง่ายดายมากขึ้นในทุกมิติ ซึ่งสิ่งนี้มีทั้งข้อดีและผลกระทบ จึงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันในด้านไอที (IT) และทักษะในการเลือกเฟ้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ด้วย จะเห็นได้ว่าลักษณะของครูในยุคศตวรรษ 21 นั้น เรื่องของการใช้เทคโนโลยีและการสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนาถือเป็นหัวใจหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ ให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองด้วย โดยที่ครูออกแบบการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวก เพื่อให้เด็กสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งการสร้างสรรคด้วยตัวเองนี้คือแนวทางสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 (พิมพันธ์ เตชะคุปต์, 2559)

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

คำว่า “แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “movere” (Kidd, 1973) ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักจูงนำบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ (to move a person to a course of action) ดังนั้น แรงจูงใจจึงได้รับความสนใจมากในทุก ๆ วงการ สำหรับ Lovell,

(1980) ให้ความหมายของแรงจูงใจว่าเป็นกระบวนการที่ชักนำใ้มน้าวให้บุคคลเกิดความมานะพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ Domjan (1996) อธิบายว่าการจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมและการกระทำกิจกรรมของบุคคล โดยบุคคลลงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สรุปได้ว่าการจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือตื่นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช้เพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา ยกตัวอย่างลักษณะของการตอบสนองสิ่งเร้าปกติคือ การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียก แต่การตอบสนองสิ่งเร้าจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ เช่น พนักงานตั้งใจทำงานเพื่อหวังความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ แรงจูงใจต่อพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละสถานการณ์แรงจูงใจจะทำให้แต่ละบุคคลเลือกพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป พฤติกรรมที่เลือกแสดงนี้ เป็นผลจากลักษณะในตัวบุคคลสภาพแวดล้อม ดังนี้ (1) ถ้าบุคคลมีความสนใจในสิ่งใดก็จะเลือกแสดงพฤติกรรม และมีความพอใจที่จะทำกิจกรรมนั้น ๆ รวมทั้งพยายามทำให้เกิดผลเร็วที่สุด (2) ความต้องการจะเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการนั้น (3) ค่านิยมที่เป็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เช่น ค่านิยมทางเศรษฐกิจ สังคม ความงาม จริยธรรม วิชาการ เหล่านี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดแรงขับของพฤติกรรมตามค่านิยมนั้น (4) ทศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็มีผลต่อพฤติกรรมนั้น เช่น ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานก็จะทำงานด้วยความทุ่มเท (5) ความมุ่งหวังที่ต่างระดับกัน ก็เกิดแรงกระตุ้นที่ต่างระดับกันด้วย คนที่ตั้งระดับความมุ่งหวังไว้สูงจะพยายามมากกว่าผู้ที่ตั้งระดับความมุ่งหวังไว้ต่ำ (6) การแสดงออกของความต้องการในแต่ละสังคมจะแตกต่างกันออกไป ตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมของตน ยิ่งไปกว่านั้นคนในสังคมเดียวกัน ยังมีพฤติกรรมในการแสดงความต้องการที่ต่างกันอีกด้วยเพราะสิ่งเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ของตน (7) ความต้องการอย่างเดียวกัน ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันได้ (8) แรงจูงใจที่แตกต่างกัน ทำให้การแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมือนกันได้ และ (9) พฤติกรรมอาจสนองความต้องการได้หลายๆทางและมากกว่าหนึ่งอย่างในเวลาเดียวกัน

1. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีของ Maslow หรือ ลำดับชั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาที่ Abraham H. Maslow คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” ซึ่ง Maslow ระบุว่า มนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ชั้นด้วยกัน ความต้องการทั้ง 5 ชั้น มีเรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปหาสูงสุด

มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นสูงต่อไป ความต้องการของบุคคลจะเกิดขึ้น 5 ชั้นเป็นลำดับ ดังนี้ (Thanatporn Suthisansanee, 2567)

1) ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการที่มีลำดับต่ำสุดและจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความต้องการตอบสนองความหิว กระหาย และความต้องการเพื่อความอยู่รอด โดยสรุปคือปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่พักอาศัย รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่ช่วยให้ชีวิตประจำวันสะดวกสบายขึ้น

2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในขั้นนี้ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทางจิตใจ การปราศจากความกลัว การสูญเสียและภัยอันตราย เช่น สภาพแวดล้อมบ้านที่ปลอดภัย การมีงานที่มั่นคง การมีเงินออม นอกจากนี้ยังรวมถึงความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคล สุขภาพและความเป็นอยู่ รวมถึงระบบประกัน และการช่วยเหลือในกรณีอุบัติเหตุหรือความเจ็บป่วย

3) ความต้องการความรักและสังคม (belonging and love needs) จะเกิดขึ้นเมื่อเรามีความปลอดภัยในชีวิตและความมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องการความรักและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของและมีคนที่รักเรา ความรักนี้มีหลายรูปแบบ เช่น ความรักระหว่างคู่รัก พ่อแม่ลูก เพื่อนและสามีภรรยา รวมถึงการได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4) ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (esteem needs) จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการความรักและการยอมรับได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตนเองให้สูงขึ้นและมีความโดดเด่น ต้องการความภูมิใจและความนับถือตนเอง รวมถึงการชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความต้องการนี้รวมถึงความรู้สึกรับรองในตนเองและการมีเกียรติ ยกตัวอย่างเช่น การได้รับยศหรือตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย การได้รับการยกย่องจากผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน และโอกาสในการก้าวหน้าในอาชีพ

5) ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตน (self-actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะระบุได้ชัดเจนว่าคืออะไร เราสามารถกล่าวได้เพียงว่าความต้องการนี้เกี่ยวข้องกับการที่มนุษย์ต้องการเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการบรรลุเป้าหมายในชีวิตและต้องการความสมบูรณ์ในชีวิตของตน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Maslow's hierarchy of needs) ลำดับขั้นของ Maslow มาใช้ในการตลาดหรือการทำธุรกิจ สามารถช่วยให้คุณเข้าใจแรงจูงใจ และความต้องการของลูกค้า เมื่อคุณทราบแล้วว่าสินค้าหรือบริการของคุณสามารถตอบโจทย์ความต้องการด้านไหน คุณสามารถสร้างกลยุทธ์และวิธีการขายสินค้าและบริการของคุณได้ให้สอดคล้องกับความต้องการในด้านต่าง ๆ ของลูกค้าขององค์กรก็จะไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

2. ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจในการทำงาน ความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์โดยตรงซึ่งเกี่ยวข้องกับขวัญ (morale) ทศนคติ (attitude) และการจูงใจ (persuasion) ในการปฏิบัติงานในองค์กรแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลจะมีผลอย่างมากต่อการปฏิบัติงานของบุคคล ผู้ปฏิบัติงานที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง ย่อมปฏิบัติงานได้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่ำ สำหรับความหมายของคำว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2544) กล่าวว่าแรงจูงใจคือพลังที่ริเริ่มกำกับและช่วยคำจูงพฤติกรรม และการกระทำส่วนบุคคลซึ่งแรงจูงใจสามารถมีรูปแบบที่หลากหลายและในอีกทางหนึ่งแรงจูงใจสามารถเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นแรงผลักดันภายในให้กระทำ

Berelson & Steiner (1964) ได้อธิบายแรงจูงใจไว้ว่าสิ่งชักจูงอันหนึ่งนั้นก็คือสถานการณ์ภายในซึ่งช่วยกระตุ้น และริเริ่มเรื่องของกิจกรรมการเคลื่อนไหว แล้วนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามช่องทางภายใต้การนำของเป้าหมาย

Brown (1980) กล่าวว่าแรงจูงใจเป็นความคิดซึ่งเป็นแรงขับอยู่ภายในซึ่งประกอบไปด้วยอารมณ์ ความปรารถนาซึ่งเป็นเหตุให้คนแสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งมีปริมาณมากน้อยไม่เท่ากัน

Lowell (1980) ให้ความหมายของแรงจูงใจว่าเป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ

Scidenberg (1976) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจ หมายถึง ความต้องการภายในของตัวบุคคลทางด้านชีววิทยา ซึ่งแสดงออกมาโดยทางพฤติกรรมเพื่อสนองความต้องการ เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยาเพื่อให้มนุษย์มีความอยู่รอดได้ เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้จากสังคมจะมีความต้องการในสิ่งอื่น ๆ เช่น ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง

จากคำอธิบายและความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความต้องการภายในหรือแรงกระตุ้นที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความต้องการนั้น ทั้งทางด้าน

ร่างกายและจิตใจ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำ หรือดิ้นรนเพื่อบรรลุจุดประสงค์บางอย่าง พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช้การตอบสนองต่อสิ่งเร้าธรรมดาทั่วไป ตัวอย่างของการตอบสนองต่อสิ่งเร้าธรรมดา เช่น การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียก การหันไปมองเมื่อมีคนเดินผ่านหน้า หรือการยกหูโทรศัพท์เมื่อมีกริ่งดังขึ้น สิ่งเหล่านี้ยังไม่จัดว่าเป็นแรงจูงใจ พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจ เช่น การที่เจ้าหน้าที่บัญชีพยายามทำบัญชีให้เรียบร้อยเพื่อต้องการค่าชมจากหัวหน้างาน การที่พนักงานขายตั้งใจมาทำงานสม่ำเสมอและตั้งใจทำยอดขายเพราะหวังจะได้รับความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ และการที่ผู้จัดการฝ่ายบุคคลตั้งใจทำงานขึ้นหนึ่งอย่างดีเพราะตระหนักในศักดิ์ศรีของตนเอง ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวมีความเข้มข้น มีทิศทางและมีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการไปสู่จุดใด ซึ่งต่างจากพฤติกรรมทั่วไปที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าธรรมดา นอกจากนี้ พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจยังเป็นผลมาจากแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เรียกว่าแรงจูงใจ

3. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจแบ่งออกได้เป็นทฤษฎีใหญ่ ๆ คือ

ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (behavioral view of motivation) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในอดีต (past experience) ว่ามีผลต่อแรงจูงใจของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้น ทุกพฤติกรรมของมนุษย์ถ้าวิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าได้รับอิทธิพลที่เป็นแรงจูงใจมาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นส่วนมาก โดยประสบการณ์ในด้านดีและกลายเป็นแรงจูงใจทางบวกที่ส่งผลเร้าให้มนุษย์มีความต้องการแสดงพฤติกรรมในทิศทางนั้นมากยิ่งขึ้นทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของสิ่งเร้าภายนอก (extrinsic motivation)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning view of motivation)

ทฤษฎีนี้เห็นว่าแรงจูงใจเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเอกลักษณ์และการเลียนแบบ (identification and imitation) จากบุคคลที่ตนเองชื่นชม หรือคนที่มิชื่อเสียงในสังคมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

5. ทฤษฎีพุทธินิยม (cognitive view of motivation)

ทฤษฎีนี้เห็นว่าแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยอาศัยความสามารถทางปัญญาเป็นสำคัญ มนุษย์จะได้รับแรงผลักดันจากหลาย ๆ ทางในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งในสภาพเช่นนี้ มนุษย์จะเกิดสภาพความไม่สมดุล (disequilibrium) ขึ้น เมื่อเกิดสภาพเช่นนี้มนุษย์จะต้อง อาศัยขบวนการดูดซึม และการปรับความแตกต่างของประสบการณ์ที่ได้รับใหม่ให้ เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนซึ่งการจะทำให้จะต้องอาศัยสติปัญญาเป็นพื้นฐานที่สำคัญทฤษฎีนี้เน้นเรื่องแรงจูงใจ

ภายในนอกจากนั้นทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการวางแผน ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับระดับของความคาดหวัง โดยที่เขาถือว่าคนเรามีแนวโน้มที่จะ ตั้งความคาดหวังของตนเองให้สูงขึ้น เมื่อเขาทำงานหนึ่งสำเร็จและตรงกันข้ามคือจะตั้ง ความคาดหวังของตนเองลดลง เมื่อเขาทำงานหนึ่งแล้วล้มเหลว

6. ทฤษฎีมานุษยนิยม (humanistic view of motivation)

แนวความคิดนี้เป็นของ Maslow ที่ได้อธิบายถึงลำดับความต้องการของมนุษย์ โดยที่ความต้องการจะเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่ความต้องการนั้น ทำให้เราไม่จำเป็นต้องสืบพฤติกรรมเลย

7. ประเภทของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้แบ่งลักษณะของแรงจูงใจออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แรงจูงใจฉับพลัน คือแรงจูงใจที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม ออกมาทันทีทันใด แรงจูงใจสะสม คือแรงจูงใจที่มีอยู่แต่ไม่ได้แสดงออกทันทีที่จะค่อย ๆ เก็บสะสม ไว้รอการแสดงออกในเวลาใดเวลาหนึ่งต่อ

กลุ่มที่ 2 แรงจูงใจภายใน คือแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งเร้าภายในตัวของ บุคคลผู้นั้นแรงจูงใจภายนอก คือแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งเร้าภายนอก

กลุ่มที่ 3 แรงจูงใจปฐมภูมิ คือแรงจูงใจอันเนื่องมาจากความต้องการที่เห็นพื้นฐาน ทางร่างกาย เช่น ความหิวโหย กระหายเหือด แรงจูงใจทุติยภูมิ คือแรงจูงใจที่เป็นผลต่อ เนื่องมาจากแรงจูงใจขั้นปฐมภูมิ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แรงจูงใจภายในและภายนอก นักจิตวิทยาหลายท่านไม่เห็น ด้วยกับทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่อธิบายพฤติกรรมด้วยแรงจูงใจทางสรีระและแรงจูงใจ ทาง จิตวิทยาโดยใช้ทฤษฎีการลดแรงขับ เพราะมีความเชื่อว่าพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์เกิด จากแรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายใน หมายถึงแรงจูงใจที่มาจากภายในตัวบุคคลและเป็น แรงขับที่ทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัลหรือแรงเสริมภายนอก

ครูและบุคลากรการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1. บทบาทและบริบทของการพัฒนาครู

บทบาทและบริบทของการพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น วรเชษฐ์ โทอิน (2567) ได้สะท้อนมุมมองว่า ในศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูและบุคลากร การศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการ เปลี่ยนแปลงในสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ความสำคัญของครูและบุคลากร การศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในฐานะที่พวกเขาเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างและพัฒนาความรู้

ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในการเผชิญกับความท้าทายของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ทำให้การเข้าถึงข้อมูลและความรู้กลายเป็นเรื่องง่ายดาย แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการสอนและส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้เกิดความรักในการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูยังมีบทบาทในการสร้างและส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการทำงานในสมัยใหม่นั้นมักต้องการการทำงานเป็นทีม ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการสื่อสาร การประสานงาน และการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาความสามารถด้านเทคโนโลยีและการใช้งานสื่อดิจิทัลเป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญของครูในศตวรรษที่ 21 นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำเนินชีวิต ครูต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ไปสู่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูและบุคลากรการศึกษายังมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเสมอภาคและการยอมรับความแตกต่าง การส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับในวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่โลกเป็นหนึ่งเดียว ครูต้องมีความสามารถในการจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและมีความเคารพซึ่งกันและกัน สุดท้าย ครูและบุคลากรการศึกษามีบทบาทในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและโลก ครูต้องสอนให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อสังคม มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และมีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองของโลก การพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ครูและบุคลากรการศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในศตวรรษที่ 21

2. การบริหารภาครัฐแบบเดิม (old public management)

การบริหารภาครัฐแบบเดิม คือ การบริหารจัดการภาครัฐที่เน้นสายบังคับบัญชาและกฎระเบียบที่เคร่งครัดโครงสร้างองค์กรที่ดีที่สุดคือระบบราชการแบบรวมศูนย์โครงการถูกนำไปปฏิบัติโดยการควบคุมจากบนลงล่างเพื่อให้การบังคับบัญชาและการสอดส่องดูแล

ทำได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังมีการจำกัดดุลยพินิจในการบริหารงาน มุ่งเน้นประสิทธิภาพและควมมีเหตุผลเป็นค่านิยมสำคัญในการบริหารงานขององค์กร ลักษณะการบริหารภาครัฐแบบเดิม เช่น เน้นสายการบังคับบัญชา เน้นบทบาทของผู้บังคับบัญชา เปรียบเทียบองค์กรเป็นเครื่องจักร ไม่สอดคล้องสถานการณ์สภาพแวดล้อม ขาดการนำไปสู่การปฏิบัติ และนโยบายตัดสินใจรวมศูนย์ เป็นต้น ปัญหาของการบริหารภาครัฐแบบเดิมและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง คือ ปัญหาเป้าหมายที่ถูกเปลี่ยนไป ปัญหาความเชื่อซ้าของระบบราชการ จากความไม่ยืดหยุ่นของกฎระเบียบ ปัญหาการขาดความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการเพราะถูกจำกัดว่าต้องทำตามกฎระเบียบ ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐบาลกลาง ปัญหาการไม่สามารถไล่ข้าราชการที่ไม่มีสมรรถนะในการทำงานให้ออกจากงานได้ ปัญหาการเลื่อนขั้นตามหลักอาวุโส และปัญหาของวัฒนธรรมระบบราชการที่เน้นในเรื่องของการปกปิดความลับ เป็นต้น (ธิปไตย สีลาดเลา, 2567)

3. การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (new public management)

การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ คือ การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การบริหารงานแบบมีอาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ ลักษณะการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ เช่น เน้นผู้นำการเปลี่ยนแปลง Leadership พัฒนาบุคลากรและระบบงานเพื่อรองรับเทคโนโลยีตามนโยบาย Thailand 4.0 บูรณาการทำงาน และการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ทำงานเชิงรุก เตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ต่างเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว เน้นการแบ่งปันข้อมูล ความโปร่งใส การเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมให้คนมีความรู้ ทักษะ สามารถหลากหลายมีความคล่องตัว มีความยืดหยุ่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4. การเปรียบเทียบการบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่

การบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมและการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มีความแตกต่างกันหลายด้านทั้งในเรื่องของแนวคิด กระบวนการ และวิธีการบริหารงาน แต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดที่ต่างกันออกไป การเปรียบเทียบระหว่างสองรูปแบบนี้สามารถช่วยให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของการบริหารงานภาครัฐได้อย่างชัดเจน การบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิม มักเน้นการทำงานที่มีโครงสร้างชัดเจนและมีระเบียบ

วินัยสูง ส่วนใหญ่ใช้ระบบราชการเป็นหลัก การตัดสินใจและการดำเนินงานจะมีขั้นตอน และการตรวจสอบหลายชั้น เพื่อให้มั่นใจได้ว่าทุกอย่างดำเนินไปตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนด การทำงานในลักษณะนี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงและเสถียรภาพในองค์กรภาครัฐ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดความล่าช้าและขาดความยืดหยุ่น ในทางตรงกันข้าม การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ เน้นการนำหลักการบริหารงานจากภาคเอกชนเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน มุ่งเน้นผลลัพธ์และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน การบริหารงานแนวนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็น และมุ่งเน้นการสร้างความคุ้มค่าให้กับผู้รับบริการ การทำงานในรูปแบบนี้ช่วยให้เกิดการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วขึ้น อีกประเด็นหนึ่งที่แตกต่างกันคือการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิม มักเน้นการตัดสินใจโดยผู้มีอำนาจและการกำกับดูแลจากส่วนกลาง ประชาชนมักมีบทบาทเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น แต่ในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการบริหารงานมากขึ้น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาาร่วมกับชุมชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและวิจารณ์การทำงานของหน่วยงานภาครัฐได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สร้างความแตกต่าง การบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมมักใช้วิธีการทำงานแบบเอกสารและการติดต่อสื่อสารแบบตรงไปตรงมา แต่การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารงาน เช่น ระบบการจัดการข้อมูล การบริการออนไลน์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับประชาชน เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความเร็วและความโปร่งใสในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ สุดท้ายนี้ แม้การบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมจะเน้นความมั่นคงและความเสถียร การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ก็สามารถสร้างความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น การเลือกใช้รูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับบริบทและความต้องการของสังคมนั้นๆ การผสมผสานข้อดีของทั้งสองแนวทางอาจเป็นวิธีการที่ดีในการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติและความต้องการทักษะใหม่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรไม่เพียงแต่เป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพและความพึงพอใจในงานของพนักงานเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความ

ได้เปรียบในการแข่งขันได้ด้วย การพัฒนาบุคลากรจึงถือเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่เพียงแต่ต้องจัดหาและเลือกบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาในองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องรักษาและพัฒนาพนักงานทุกคนให้เติบโตไปพร้อมกับองค์กรด้วย

1. ทฤษฎีและพื้นฐานในการพัฒนาบุคลากร

การเริ่มต้นพัฒนาบุคลากรในองค์กรควรเริ่มจากการเข้าใจทฤษฎีและพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้และการพัฒนาของบุคคล ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ เช่น ทฤษฎีของ Knowles ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการส่วนบุคคลและการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบและดำเนินโปรแกรมการพัฒนาบุคลากร การประเมินความต้องการการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ โดยช่วยให้ฝ่ายทรัพยากรบุคคลและผู้จัดการทีมสามารถระบุทักษะหรือความรู้เพิ่มเติมที่พนักงานต้องการเพื่อปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินนี้ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์งาน การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบุคคล และการวิเคราะห์องค์กร เพื่อระบุช่องว่างระหว่างทักษะที่มีอยู่กับทักษะที่ต้องการ

2. กลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากร

กลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย (1) การฝึกอบรมและการพัฒนา การออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมที่ตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาของพนักงานและองค์กรเป็นหัวใจสำคัญ การฝึกอบรมสามารถจัดทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การอบรมในห้องเรียน การเรียนรู้ออนไลน์ และการอบรมผ่านการทำงานจริง (2) การใช้เทคโนโลยีในการฝึกอบรม การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาบุคลากร เช่น การใช้ VR (virtual reality) ในการจำลองสถานการณ์จริงหรือการใช้แพลตฟอร์มเรียนรู้ออนไลน์ ช่วยให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพและสะดวกสบายยิ่งขึ้น และ (3) การพัฒนาผู้นำและการจัดการทีม การสร้างโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำและการจัดการทีมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเติบโตของทั้งพนักงานและองค์กร โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการสื่อสาร การแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม การนำกลยุทธ์เหล่านี้มาประยุกต์ใช้จะช่วยให้องค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน

กล่าวได้ว่า ความท้าทายของผู้นำยุคใหม่ที่ต้องเผชิญในปัจจุบันนั้นเรียกได้ว่าเป็นความท้าทายที่มีความซับซ้อนมากกว่าที่ผ่านมาทั้งในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคภัยต่าง ๆ และเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทความทั้งในเรื่องของการทำงานและ

การใช้ชีวิต เป็นต้น เพื่อให้องค์กรสามารถเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำในยุคใหม่ควรที่จะพัฒนาและบริหารคนให้มีศักยภาพในการทำงานที่สูงขึ้น กลยุทธ์การบริหารคนสำหรับผู้นำยุคใหม่ควรประกอบด้วยดังนี้

1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นกลไกสำคัญในการบริหารคน that ควรให้ความสำคัญเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างความไว้วางใจภายในองค์กรจะช่วยให้พนักงานรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน มีความผูกพันกับองค์กร และสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความมั่นคงในระยะยาว

2) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพนักงานในองค์กร เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร ผู้นำยุคใหม่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานมีศักยภาพและทักษะที่จำเป็นในการทำงานในยุคใหม่ เช่น ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาบุคลากรสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดอบรม การฝึกปฏิบัติ และการให้คำปรึกษา ผู้นำควรเลือกรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและพนักงานในองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาและเติบโตขององค์กร

3) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำควรให้ความสำคัญ ผู้นำควรสร้างความไว้วางใจและศรัทธาในตัวเองโดยการสื่อสารกับพนักงานอย่างสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของพนักงาน และสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและพร้อมที่จะทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเตรียมความพร้อมของพนักงานในองค์กรต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีความสำคัญ องค์กรควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของพนักงานอย่างจริงจัง เพื่อให้พนักงานสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเตรียมพร้อมนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

5) การมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของพนักงานเป็นวิธีที่ดีในการผลักดันให้พนักงานได้ทำในสิ่งที่ตนเองถนัด เมื่อพนักงานได้รับมอบหมายงานที่ตรงกับความสามารถของพวกเขา จะช่วยให้ผลงานออกมามีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้นำควรเปิดโอกาสให้พนักงานได้ทำงานในด้านที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญและสนับสนุนการ

ทำงานของพนักงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้พนักงานสามารถพัฒนาศักยภาพและสร้างผลงานที่ดีได้อย่างต่อเนื่อง

การบริหารคนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีความสำคัญต่อองค์กรอย่างมาก ผู้นำหรือ HR (human resource) ควรให้ความสำคัญกับการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างจริงจัง เพื่อให้องค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพและสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ หลักการบริหารคนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ กล่าวคือเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน: บุคลากรที่มีศักยภาพและทักษะที่จำเป็นจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น สร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับองค์กร บุคลากรที่มีคุณภาพและมีความผูกพันกับองค์กรจะช่วยลดอัตราการลาออกและรักษาอัตรากำลังคนในองค์กรให้คงที่ ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงและยั่งยืนขององค์กร และสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีให้กับบุคลากร ซึ่งจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานการนำหลักการเหล่านี้มาใช้จะช่วยให้องค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

3. การบริหารคนในองค์กรยุคใหม่

เพราะคนคือสิ่งมีชีวิต การบริหารคนจึงไม่มีสูตรสำเร็จ อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับผู้นำทุกคนคือความสามารถในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับลูกน้องหรือทีมงาน และการดึงเอาศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารงานในองค์กรให้ประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยในเรื่องคนหรือพนักงานนั้นคือสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเราเชื่อว่าคนคือทรัพยากรที่ทรงคุณค่าที่สุดขององค์กร ไม่ใช่ดีก็อาคารสถานที่ เครื่องจักร กระบวนการ เทคโนโลยีหรือสิ่งอื่นใด การบริหารคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (effective people management) นั้นมีส่วนสำคัญต่อการบริหารงาน การบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การบริหารคนให้สามารถดึงเอาศักยภาพที่เขาหรือเธอมีอยู่ให้สามารถนำเอาออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อประโยชน์ต่อทั้งของตัวเองและองค์กร เกี่ยวข้องกับการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี และการทำเป้าหมายขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จ ญัฐวุฒิ พิงเจริญพงศ์ ผู้ก่อตั้งบริษัทสตาร์ทอัพ (start up) ชื่อตั้ง Ookbee และผู้บริหารกองทุน 500 TukTuks ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “Decoding the Great & Enduring: Wisdoms from 30 Leaders” ที่

จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 30 ปีของ “แพคริม” กลุ่มบริษัทที่ปรึกษาด้านการพัฒนาผู้นำ และองค์กรระดับแนวหน้าของไทย ว่าความยั่งยืนที่แท้จริงขององค์กรในยุคใหม่คือทีมที่เก่ง และสามารถรับช่วงส่งต่อกันไปได้อย่างต่อเนื่อง อธิบายว่า “ความยั่งยืนคือทีมที่เราส่งต่อไปได้ (แม้) ธุรกิจเปลี่ยนไปหรือแม้กระทั่งบริษัทเปลี่ยนไป สมมติ Extreme Case ต่อให้บริษัทผมเจ๊งไปเลย ผมยังมั่นใจว่าขอแค่มีทีมงานที่ผมมีทุกวันนี้ เราจะสามารถทำทุกอย่างกลับมาได้ในเวลาไม่เกิน 5 ปี”

ดังนั้น การบริหารคนในองค์กรยุคใหม่จะขาดเสียไม่ได้ซึ่งบริบทเหล่านี้ คือ (PacRim) (1) การรักษาทาเลนต์ (talent retention) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานที่ดี รวมถึงการมอบโอกาสในการเติบโตและพัฒนาในองค์กร เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ทาเลนต์ (talent) คงอยู่กับองค์กร องค์กรที่มีการลงทุนและใส่ใจในการยกระดับขีดความสามารถและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน มีแนวโน้มที่จะดึงดูดและรักษาคนเก่ง คนดี ให้คงอยู่กับองค์กรได้ดีกว่า (2) นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ สถานที่ทำงานที่มีความแตกต่าง หลากหลาย เท่าเทียม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานทุกคน จะช่วยให้ นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ งอกงามและเจริญเติบโต การบริหารคนที่มีประสิทธิภาพ จึงเกี่ยวข้องกับการตระหนักและใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและมุมมองที่แตกต่างของลูกน้อง หรือทีมงานแต่ละคน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โอบรับและสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ นอกจากนี้การบริหารคนที่มีประสิทธิภาพยังสามารถช่วยเพิ่มความพึงพอใจของพนักงานที่ รู้สึกว่าตนได้รับการสนับสนุน มีคุณค่า และมีส่วนร่วมซึ่งนำมาสู่ขวัญและกำลังใจ ประสิทธิภาพในการทำงานและบรรยากาศในการทำงานที่ดี อย่างไรก็ตาม การบริหารคนอย่างให้มีประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารที่ชัดเจน เปิดกว้างและโปร่งใส ไม่ว่าจะ เป็นเป้าหมายและความคาดหวังขององค์กรและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่สำคัญ รวมทั้ง การให้โอกาสในการพัฒนาทักษะและความก้าวหน้าในการทำงาน ผ่านการฝึกอบรม (training) โค้ชชิ่ง (coaching) และอื่น ๆ ที่จะทำให้พนักงานแต่ละคนเป็นทรัพย์สินสมบัติที่ทรงคุณค่ายิ่งขึ้นขององค์กร การแสดงการยอมรับหรือมอบรางวัลเพื่อแสดงให้เห็นว่าองค์กรมองเห็นสิ่งดี ๆ ที่พนักงานได้ทำให้กับองค์กร การให้-รับฟีดแบ็กและการบริหารผลการปฏิบัติงาน (feedback & performance management) เช่น การสร้างระบบการประเมินผลงานที่เป็นธรรมและโปร่งใส และการให้ความสำคัญกับสร้างสมดุลระหว่างการ ทำงานและชีวิตส่วนตัว (work-life balance) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการเติบโตและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว โดยการพัฒนาบุคลากรนั้นควรเริ่มจากการประเมินและวิเคราะห์ความต้องการขององค์กรและพนักงาน ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมและพัฒนาที่ตรงตามความต้องการได้ เช่น การฝึกอบรมทักษะเฉพาะด้าน การเสริมสร้างทักษะด้านการบริหารจัดการ และการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่ทันสมัย และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม องค์กรควรส่งเสริมให้พนักงานมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ผ่านการทำงานเป็นทีม การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ และการสนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วมสัมมนาและการประชุมที่เกี่ยวข้อง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ จะช่วยให้พนักงานรู้สึกมีแรงบันดาลใจและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสุดท้ายการพัฒนาบุคลากรควรเน้นการให้คำปรึกษาและการโค้ชอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารและหัวหน้างานควรมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและโค้ชให้กับพนักงาน การให้คำปรึกษาและโค้ชอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้พนักงานสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาและมีแผนการพัฒนาที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความผูกพันและความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับผู้บริหาร ซึ่งจะส่งผลให้พนักงานมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงานมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างทีมงานที่แข็งแกร่งและมีความสามารถสูงในระยะยาว

บทสรุป

ในศตวรรษที่ 21 การเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และความต้องการของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บทสรุปนี้มุ่งเน้นการสรุปประเด็นหลักและเสนอแนวทางพัฒนากลยุทธ์เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้กับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดอบรมและการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครูและบุคลากร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ

ประสบการณ์ การยอมรับและการให้คุณค่าต่อผลงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ การมอบรางวัลและการยกย่องผลงานดีเด่นสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร การใช้ระบบประเมินผลที่เป็นธรรมและโปร่งใสจะช่วยให้ข้าราชการครูรู้สึกถึงความพยายามและผลงานของพวกเขาได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า นอกจากนี้ การสนับสนุนทางด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยเพิ่มแรงจูงใจ การให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดีของข้าราชการครูและบุคลากร เช่น การจัดสวัสดิการสุขภาพ การสนับสนุนทางการเงิน และการให้โอกาสในการพัฒนาอาชีพจะช่วยสร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานและการเรียนการสอนก็มีความสำคัญในศตวรรษที่ 21 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนและการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีจะช่วยลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน สุดท้ายนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันและการเปิดกว้างทางความคิดจะช่วยสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงาน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนงาน การสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความเชื่อมั่นและการให้เกียรติซึ่งกันและกันจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชิปไตย สีสลาดเลา. (2567). *การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่*. สืบค้น 26 พฤษภาคม 2567 จาก: http://clinictech.ops.go.th/online/cmo/site_blog_show.asp?id=444
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2559). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเชษฐ์ โทอิน. (2567). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร.
- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์.
- Berelson, B., & Steiner, G. A. (1964). *Human behavior: An inventory of scientific findings*. Harcourt.

- Brown, Warren B., and Moberg, Denis J. (1980). *Organizational Theory and Management: A Macro Approach*. New York
- Domjan. (1996). *The Principles of Learning and Behavior Belmont*. California: Thomson.
- Kidd, J.R. (1973). *How adults learn*. Chicago: Association Press.
- Humansolf. (2024). *People Management Strategies that Modern Leaders Should Prioritize*.
From: <https://www.humansoft.co.th/th/blog/people-management-leader>.
- Lovell, R.B. (1980). *Adult Learning*. New York: Halsted Press Wiley & Son.
- PacRim. (2024). *people management in modern organizations Increase the motivation to work among team members*.
Form: <https://www.pacrimgroup.com/th>
- Seidenberg, B., Snadowsky, A. M., & Amabile, T. (1976). *Social psychology: an introduction*. New York, Free Press.
- Thanatporn Suthisansanee. (2024). *Maslow's Hierarchy of Needs*.
Form. <https://thewisdom.co/content/maslows-hierarchy-of-needs/>

นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูในศตวรรษที่ 21

Innovation and Information Technology for Teachers in the 21st Century

พรรณนิตา ทิพย์โชติ

ดวงพร ศีลากุล

วิภาชน์ เทคนัธรรม

Phannida Thipchot

Duangpom Silakul

Wipat Thattham

e-mail: Breeze.nong@gmail.com

e-mail: duanpornsilkun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการสะท้อนบริบทของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษาและการเรียนรู้ แต่การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบนั้นจำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมกำกับ โดยเฉพาะในบทบาทของครูที่เป็นผู้นำทางการศึกษาและต้นแบบให้กับนักเรียน การใช้สื่อการสอนอย่างมีคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีทั้งความรู้และคุณค่าในด้านศีลธรรมและจริยธรรม ต่อไปนี้เป็นวิธีการที่ครูสามารถใช้สื่อการสอนอย่างมีคุณธรรมเพื่อพัฒนานักเรียน การใช้สื่อการสอนอย่างมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่ครูควรให้ความสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม การเลือกสื่อที่เหมาะสม การเคารพลิขสิทธิ์ การสร้างสื่ออย่างสร้างสรรค์ และการส่งเสริมคุณธรรมผ่านการสอนเป็นวิธีการที่ครูสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณภาพในทุกด้าน

คำสำคัญ: คุณธรรม จริยธรรม, ครู, เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย

Abstract

This article reflects the context of information technology playing a crucial role in education and learning. However, using technology effectively and responsibly requires good morals and ethics, especially in the role of teachers who are educational leaders and role models for students. Using teaching materials with integrity is essential in developing students to possess

both knowledge and moral values. Here are methods teachers can employ to use teaching materials ethically to develop their students. Utilizing teaching materials with integrity is something teachers should prioritize to develop students into individuals who possess both knowledge and moral values. Selecting appropriate materials, respecting copyrights, creating innovative content, and promoting ethical values through teaching are methods teachers can adopt to cultivate well-rounded students.

Keywords: Morality, Ethics, Teachers, Contemporary Information technology

บทนำ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัยในกระบวนการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูเป็นผู้นำทางการศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียน การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้งานนั้นเป็นไปอย่างเหมาะสม สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน การผสมผสานเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการเรียนการสอนช่วยเพิ่มความน่าสนใจและมีส่วนร่วมของนักเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น แต่การใช้เทคโนโลยีอย่างไม่รอบคอบอาจนำไปสู่ปัญหาด้านจริยธรรมและผลกระทบเชิงลบต่าง ๆ เช่น การรุกรานความเป็นส่วนตัว การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม หรือการใช้งานเทคโนโลยีอย่างไม่รับผิดชอบ การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานที่ไม่เหมาะสม และส่งเสริมการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ ความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวของนักเรียน ทั้งนี้ยังช่วยเสริมสร้างค่านิยมที่ดีในการใช้งานเทคโนโลยีในสังคมโดยรวม การรักษาความเป็นส่วนตัวของนักเรียนเป็นสิ่งที่ครูต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนควรได้รับการปกป้องจากการรุกราน ครูต้องใช้เทคโนโลยีที่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยสูง และไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต การปฏิบัติตามแนวทางนี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างครูกับนักเรียน ครูมีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้งานเทคโนโลยีอย่างถูกต้องและเหมาะสม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนต้องมีการ

วางแผนและการควบคุมที่ดี ครูต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งาน และพร้อมที่จะรับผิดชอบหากเกิดปัญหาขึ้น การใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบจะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และวิธีการสอนเป็นสิ่งสำคัญ ครูต้องพิจารณาว่าเทคโนโลยีที่ใช้ในชั้นเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาทักษะของนักเรียน การเลือกใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการใช้งาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควรมุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และพัฒนาทักษะของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ครูควรใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความสนใจและความมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในลักษณะนี้จะช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สูงสุดให้แก่ นักเรียนและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที่ (วรเชษฐ์ โทอิน, 2567)

อาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศจะเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงกับบริบทดังนี้ คือ (1) การป้องกันปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว การมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน การใช้งานสื่อโดยปราศจากการคำนึงถึงคุณธรรมอาจทำให้ข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้งานถูกเปิดเผยหรือถูกใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งอาจนำไปสู่การถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว การฉ้อโกง หรือการใช้ข้อมูลในทางที่ไม่เหมาะสม การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมช่วยให้การใช้งานสื่อเป็นไปอย่างปลอดภัยและได้รับความไว้วางใจจากผู้ใช้งาน (2) การส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม การมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อช่วยส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม การเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม และมีจริยธรรมช่วยสร้างสังคมที่มีความเคารพต่อความเป็นส่วนตัวและสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้ยังช่วยลดการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ การเหยียดหยาม หรือการใช้สื่อในทางที่ไม่เหมาะสม การปฏิบัติตามจริยธรรมในการใช้สื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพ และมีจริยธรรม และ (3) การสร้างความเชื่อถือและความน่าเชื่อถือ การใช้สื่ออย่างมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นการสร้างความเชื่อถือและความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้งานและผู้เผยแพร่ข้อมูล สื่อที่มีความน่าเชื่อถือจะได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากผู้ใช้งานมากขึ้น ในทางกลับกัน หากสื่อขาดคุณธรรมและจริยธรรม การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือมีเจตนาร้ายอาจทำให้ผู้ใช้งานสูญเสียความเชื่อถือและไม่ไว้วางใจ

บทบาทของครู

ครูในอดีตของไทยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้และอบรมศิษย์ด้วยความเอาใจใส่ โดยในยุคแรก ๆ ครูมักจะเป็นพระภิกษุในวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือและธรรมะให้กับเด็ก ๆ ในชุมชน สถานศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในวัด ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาเน้นการเรียนรู้ศีลธรรมและวิชาพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน และการคำนวณ การเปลี่ยนแปลงในยุคปฏิรูปการศึกษาในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาและการตั้งกระทรวงธรรมการขึ้นในปี พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) เพื่อดูแลการศึกษาทั่วประเทศ ทำให้ครูมีบทบาทในการสอนวิชาการที่หลากหลายมากขึ้น โรงเรียนเริ่มเปลี่ยนจากการอยู่ในวัดไปสู่การเป็นโรงเรียนที่แยกตัวออกมาและมีการจัดการที่เป็นระบบ ครูในยุคสมัยใหม่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) ประเทศไทยเริ่มมีการเน้นการศึกษาในระดับชาติมากขึ้น ครูได้รับการฝึกอบรมและมีวิทยาลัยครู ตั้งขึ้นทั่วประเทศเพื่อผลิตครูที่มีคุณภาพ บทบาทของครูไทยได้ขยายออกไปนอกจากการสอนวิชาการยังรวมถึงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ ครูไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนและสร้างอนาคตของชาติ จากอดีตที่เป็นครูในวัดจนถึงครูในโรงเรียนสมัยใหม่ บทบาทและความสำคัญของครูได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามสังคมและความต้องการของประเทศ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือความมุ่งมั่นในการให้การศึกษาและอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2553)

1. บทบาทครูด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างมาก ทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรม และธุรกิจ ครูเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการให้ความรู้แก่นักเรียนและเน้นทักษะในการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ได้มาตรฐานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน รวมถึงการส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การทำสวนครัว ปลูกผัก และไม้ดอก นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักการออมทรัพย์ให้ความรู้และส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เพื่อให้เด็กนักเรียนและคนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง รู้จักหลักโภชนาการที่ถูกต้อง รักษาความสะอาด และการวางแผนครอบครัว ครูยังสามารถแนะนำอาชีพใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมอาชีพดังกล่าว และส่งเสริมการผลิตและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพ

ของชุมชน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น การแนะนำการใช้ปุ๋ย การผสมเทียมสัตว์ และการนำเครื่องมือเครื่องใช้มาช่วยในการเกษตร เป็นต้น ในภาพรวมบทบาทของครูไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ยังคงครอบคลุมถึงการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในทุกด้าน

2. บทบาทครูด้านสังคม

ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยการให้ความรู้แก่คนในชุมชน ทั้งในด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนมีพื้นฐานการศึกษาที่แข็งแกร่ง สามารถเข้าใจและเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ รอบตัวได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ครูยังมีส่วนสำคัญในการริเริ่มส่งเสริม และแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาความเป็นอยู่ และการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. บทบาทครูด้านการเมืองการปกครอง

ครูต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและระบบการเมืองการปกครองของประเทศ รวมทั้งมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเมืองการปกครองให้มั่นคง โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตย แก่เด็กและคนในชุมชน ครูควรสนับสนุนและฝึกให้นักเรียนรู้จักรูปแบบการปกครองประเทศ เช่น การจัดตั้งสภานักเรียน การเลือกหัวหน้าชั้น เป็นต้น นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่าง ๆ อย่างถูกต้อง

4. บทบาทของครูในการช่วยส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม

ครูมีบทบาทในการทะนุบำรุงรักษาพระศาสนาให้มีความมั่นคงควบคู่กับสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ โดยส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาที่นับถือ ปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนกิจเป็นประจำ นอกจากนี้ ครูยังต้องช่วยส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคง โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่เด็ก ๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม และจัดห้องวัฒนธรรมในโรงเรียนเพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ดีของชาติ

5. บทบาทของครูในการพัฒนาประเทศ

คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาประเทศว่า (คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา, 2535) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับสูง มีการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ นับเป็นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-

2539) การดำเนินการพัฒนาการศึกษาในแต่ละแผนได้มีการประเมินผลเพื่อใช้ในการปรับปรุงปฏิบัติงานในระยะต่อมาโดยตลอดปัญหาทางการศึกษาที่ผ่านมาเป็นเรื่องของปริมาณการศึกษา คือ เยาวชนของประเทศยังขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่จะช่วยให้พลเมืองส่วนใหญ่มีคุณภาพทนทางแก้ปัญหาส่วนหนึ่งได้มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ และนโยบายในระดับประถมศึกษาที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนที่จบประถมศึกษาได้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือได้รับการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2534) กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานตามนโยบายนี้โดยการจัดทำโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 และมีเป้าหมายที่จะดำเนินการให้ครบทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2540 ซึ่งรัฐจะต้องเพิ่มปริมาณสถานศึกษาต้องสนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา เพิ่มครูทั้งปริมาณและคุณภาพ

การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสำหรับเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้นรัฐได้กำหนดไว้ว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับและเป็นภาระผูกพันของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้ประชากรในวัยเรียนได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526) การที่จะพัฒนาการศึกษาโดยส่วนรวมให้มีคุณภาพจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นลำดับแรก อันจะส่งผลไปยังการศึกษาระดับอื่น ๆ หรือการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพด้วย

ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน เนื่องจากครูเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาติดต่อสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้ปกครองโดยตรงครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในทิศทางที่พึงประสงค์แก่ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่โดยเฉพาะครูประถมศึกษาซึ่งมีจำนวนมากที่สุดและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดครูเป็นผู้มีความรู้สูงเมื่อเทียบกับชาวบ้านทั่ว ๆ ไปในสังคมชนบท สุเทพ เชาวลิต (2524) ได้ระบุถึงบทบาทของครูในเขตชนบทว่า ครูเป็นผู้นำชนบทที่สำคัญ เป็นผู้ที่มีความรู้ แจ้งข่าวสารต่าง ๆ แก่ชาวบ้านได้ ชาวบ้านเดือดร้อนมักมาหาครูขอคำปรึกษา ครูจึงเป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน

นอกจากนี้ เมธี ปิรันธนานนท์ (2529) ได้ระบุถึงบทบาทของครูกับการพัฒนาชนบทยากจน ได้ว่า ครูที่ทำงานชนบทยากจนมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความเสียสละ อดทน พากเพียรและมีกุศลจิตตั้งนั้นครูจะต้องเป็นตัวอย่างในด้านการมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ ประชาชนในชุมชนและช่วยพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่ยากจน นอกเหนือจาก การสอนในชั้นเรียน ครูจึงควรจะมีบทบาทพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และ อาชีพ สังคมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการเมืองการปกครอง

สรุปได้ว่าการศึกษาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การลงทุนทาง การศึกษาเป็นการเพิ่มคุณค่าและคุณภาพของมนุษย์ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน การพัฒนาประเทศ การผลิตผู้ที่มีการศึกษาคือการสร้างกำลังคนเพื่อตอบสนองความ ต้องการของตลาดแรงงาน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตกำลังคนที่สำคัญ ได้แก่ การ เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังนั้น แนวโน้มการ ผลิตผู้มีการศึกษาในอนาคตจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ

ความสำคัญของจริยธรรม

การที่มนุษย์เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุขหรือทำงานร่วมกันให้ บรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวให้ทุกคนคิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและทุกคน ถึงพอใจร่วมกัน สิ่งนั้นเรียกว่า “ความดี” กล่าวคือ การคิดดี พูดดี ทำดี ซึ่งหากมีในบุคคล ใดสังคมใดแล้ว บุคคลนั้นสังคมนั้นอาจเรียกได้ว่ามี “คุณธรรมจริยธรรม” อันจะนำมาซึ่ง คุณประโยชน์ส่วนตนและสังคมส่วนรวม เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมตั้งแต่ระดับ เล็กสุด คือ ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับใหญ่สุดคือประเทศชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ คนในชาติทุกระดับชั้นมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศ สามารถเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ขณะเดียวกันองค์การระดับต่าง ๆ ผู้บริหารทุกระดับ รวมทั้งสมาชิกในองค์การจำเป็นต้องมี คุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นหลักในการดำรงพฤติกรรมในการครองตน ครองคนและครอง งาน อันจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้

1. ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Ethics) มีที่มาจากคำว่า “จริยะ” หรือ “จริยา” หมายถึง ความ ประพฤติ การปฏิบัติ พฤติกรรมการแสดงออก ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง หน้าที่ที่คนใน

สังคมต้องปฏิบัติ อันเกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงามที่คนในสังคมประพฤติ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมความหมายของนักวิชาการและเอกสารทางวิชาการที่ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎแห่งศีลธรรม ขณะที่ พระราชวรมุนี (2528) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกมุม ทุกด้าน ทุกระดับ ทางกายวาจาใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ด้านปัญญาอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ พระเมธีธรรมาภรณ์ (2534) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม รวมถึงพระเมธีธรรมาภรณ์ (2538) ได้อธิบายหลักจริยธรรมว่า เป็นหลักแห่งความประพฤติที่ดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เรียกว่าศีลธรรม ทั้งนี้มีได้ตั้งแต่หลักศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยิ่งรวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของสังคมด้วย ซึ่งตรงกับ ความหมายที่ กীরติ บุญเจือ (2538) ได้ให้ความหมายเชิงสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติของคน และดวงเดือน พันธุมนาวิณ (2539) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว รวมทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำและผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย ซึ่งมีหลักการเดียวกันกับ บุญมี แทนแก้ว (2541) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติจัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางกายที่ดีงาม

จึงสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนของศาสนา รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันว่าดีงาม เพื่อให้ตนเองและสังคมรอบข้างมีความสุข สันติสุขก่อให้เกิดความรักความสามัคคี

2. ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมมีความสำคัญสำหรับเป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติสำหรับตนเองและสังคมโดยรวม ซึ่งเมื่อบุคคลได้นำมาปฏิบัติแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุข มีความสงบและเจริญก้าวหน้า องค์การใดหรือหมู่คณะใด ได้ประพฤติปฏิบัติในหลักของจริยธรรมแล้ว ย่อมเป็นสังคมแห่งอารยะคือสังคมแห่งผู้เจริญอย่างแท้จริง โดยมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม ไว้ดังนี้

วคิน อินทสระ (2541) ได้แสดงความสำคัญของจริยธรรมโดยสรุป ดังนี้

1) เป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของประชาชน สังคม ประเทศชาติ เพราะประเทศชาติแม้จะได้รับการพัฒนาในด้านวัตถุ เทคโนโลยี ความทันสมัยของวิทยาการต่าง ๆ มากมายเพียงใด หากแต่ขาดจริยธรรมแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืนก็ไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด เพราะเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการแข่งขัน แย่งชิงและเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน

2) การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาด้านจิตใจก่อน เพราะการพัฒนาจิตใจเป็นการพัฒนารากฐานแห่งความเป็นมนุษย์ เมื่อรากฐานแห่งความเป็นมนุษย์ถูกเติมเต็มในจิตใจแล้ว การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการพัฒนาด้านอื่น ๆ ย่อมเจริญรุดหน้าไปด้วย และถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สร้างสรรค์

3) เป็นการประพฤติปฏิบัติโดยวางรากฐานความคิด ความเห็นที่ถูกต้อง การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เว้นสิ่งที่ควรเว้น กระทำในสิ่งที่ควรทำ ดำเนินชีวิตถูกต้องตามเหตุผล ตามกาลเทศะ ดังนั้น จริยธรรมจึงมีความจำเป็นและมีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในสังคม

4) เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมให้เกิดการยอมรับในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เป็นเครื่องมือหล่อหลอมให้คนเกิดความรัก ความสามัคคี ประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร ต่อผู้อาวุโสกว่า และมีความอ่อนโยนต่อผู้ที่ด้อยกว่าทั้งด้านอายุ ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือสถานภาพทางสังคม

ลำดวน ศรีมณี (2543) ได้สรุปความสำคัญของจริยธรรมไว้ว่า

1) เพื่อเป็นหลักปฏิบัติให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ชอบอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยมีกฎระเบียบประเพณีอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อเป็นเครื่องผูกพันไม่ให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ตลอดทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี ประโยชน์ที่ได้รับคือความสงบสุขทางร่างกายในสังคม

2) เพื่อเป็นหลักให้เศรษฐกิจสมบูรณ์ จากการที่ได้มีการวางหลักการจัดสังคมมนุษย์ไว้หลายอย่างที่สำคัญที่สุดมี 2 อย่าง คือ ศาสนาและเศรษฐกิจ โดยศาสนาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ ถ้ามมนุษย์รู้จักควบคุมตนเองได้ รู้จักใช้ปัจจัยสี่อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สังคมก็สงบสุข ส่วนเศรษฐกิจเป็นเรื่องทางวัตถุ ซึ่งเชื่อ

ว่าถ้ามนุษย์มีปัจจัยสี่บริบูรณ์ มีการจัดสรรแบ่งปันอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมก็จะสงบสุขตามความต้องการของมนุษย์

3) เพื่อเป็นหลักให้สังคมเกิดความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากจริยธรรมมีความจำเป็นต่อชีวิตและจิตใจของมนุษย์ ทำให้บุคคลมีหลักปฏิบัติชีวิตที่ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้น ปกครองตนเองได้ ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เพียบพร้อมด้วยจริยธรรมอันมีประโยชน์ต่อชีวิตและจิตใจของมนุษย์ในสังคมส่วนรวม เป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญทั้งหลายที่เรียกว่า “วัฒนธรรม อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี” ที่สำคัญที่สุดคือจริยธรรมมีประโยชน์แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าอันยิ่งใหญ่ทางด้านจิตใจของมนุษยชาติในสังคมโลก

ภิกขุ วังเงิน (2545) ได้อธิบายคุณค่าของจริยธรรมต่อชีวิตมนุษย์ โดยจริยธรรมมีส่วนในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้มนุษย์รู้จักตนเองมากขึ้น จริยธรรมเป็นวิถีทางแห่งปัญญา มีส่วนช่วยในการสร้างสันติภาพในสังคมและโลก ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีระเบียบ ทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและสังคมได้ จริยธรรมยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นหลักปฏิบัติทำให้มนุษย์มีความหนักแน่น ช่วยทำให้มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายของชีวิตได้และช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้

จะเห็นได้ว่าจริยธรรมมีความสำคัญทั้งในระดับชีวิตส่วนตน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นผู้มีจิตใจที่ดีงาม เกิดความสงบความระลึกได้ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และระดับส่วนรวมซึ่งหมายถึงความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ลดเงื่อนไขความขัดแย้งในสังคม การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะนำมาซึ่งสันติภาพในองค์กร ชุมชน สังคม รวมทั้งสร้างสันติภาพในโลก

ครูในศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูกลับมีความสำคัญและทันสมัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสภาพการเรียนรู้และเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูไม่เพียงเป็นผู้สอนและผู้เผยแพร่ความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน เพื่อให้พร้อมที่จะรับมือกับภาวะการเปลี่ยนแปลงในสังคมและการทำงานในอนาคต ในศตวรรษที่ 21 ครูมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน การใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ และการนำเทคโนโลยีที่เป็นที่นิยมในชีวิตประจำวันมาใช้ในการสอน เพื่อให้การ

เรียนรู้มีความน่าสนใจและเป็นประสบการณ์ที่สมบูรณ์แบบสำหรับนักเรียนในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ของตนเองอยู่เสมอ เพื่อที่จะตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในยุคที่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่ไม่สิ้นสุดและการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นในทุกด้านของชีวิตและการทำงานของคนในปัจจุบัน (วรเชษฐ์ โทอิน, 2567)

1. บทบาทครูในศตวรรษที่ 21

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในทุกๆด้านซึ่งเป็นผลจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับสถานะการแข่งขันสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะของประชากรในประเทศของตนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยมีเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากรคือการศึกษา เมื่อประชากรได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพจะทำให้เกิดคนไทยที่มีศักยภาพและการสร้างสังคมที่รุ่งเรืองให้แก่ประเทศไทยบุคคลสำคัญที่จะเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนคือ ครู ดังนั้น ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดให้มีแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู ให้เป็นครูในยุคศตวรรษที่ 21 จากการเป็นผู้บอกความรู้ ผู้สั่งสอน เป็นผู้จัดการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิดและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างชาญฉลาดพอกับสิ่งที่จะเกิดในอนาคต บทบาทสำคัญของครูต่อการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

1) สอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น ส่งผลให้ครูต้องความรู้และสั่งสมประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการสอนที่หลากหลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง หรือศึกษาจากสภาพจริงเป้าหมายของการเรียนรู้เปลี่ยนจากเรียนเพื่อรู้ เป็น เพื่อทักษะ ดังนั้นรูปแบบการสอนจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของผู้เรียน

2) ครูเป็นครูฝึก (coach) ครูต้องเรียนรู้หลากหลายศาสตร์และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการดำรงชีวิต และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน

3) สอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (collaborative) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ให้ทำงานร่วมกันเพื่อขยายความรู้ของตนเองให้ออกไปได้มากที่สุด ซึ่งจะเกิดความรับผิดชอบร่วมกันและเกิดบรรยากาศการเรียนรู้แบบใหม่เป็นการร่วมมือ มิใช่มุ่งการแข่งขัน เพื่อให้เกิดผู้ชนะและผู้แพ้ แต่เรียนรู้ที่จะร่วมมือเพื่อขยายความสามารถและนำไปสู่ทักษะการเรียนรู้พร้อม ๆ กัน

4) ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (student-directed learning) ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มต้นคือ วิเคราะห์ตนเองว่าสนใจหรือถนัดในเรื่องใด ต้องการเรียนรู้ด้วยวิธีไหน ต้องการได้รับการประเมินแบบไหน และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนต่าง ๆ เพียงใด โดยครูควรส่งเสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดด้อยของผู้เรียน รวมทั้งการทำข้อตกลงในชั้นเรียนระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อสร้างความมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

5) จัดการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมด้วยตนเอง เรียกว่า การสอนโดยเน้นการใช้กิจกรรม (activity base approach) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำงานจริง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ทักษะต่าง ๆ ตั้งแต่ทักษะการตั้งประเด็นปัญหา ทักษะการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูล ทักษะการลงมือปฏิบัติ ทักษะการสรุปผลและได้ฝึกทักษะการนำเสนอผลงานและทักษะการประเมินความก้าวหน้าของงานหรือกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นการฝึกการทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียนได้อีกด้วย

6) ครูประเมินผู้เรียนจากผลการพัฒนา (teacher evaluation) ปัจจุบันรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ควรต้องปรับเปลี่ยนจากการการสอบและตัดสินด้วยผลคะแนน เป็นการประเมินความก้าวหน้ามุ่งนำผลมาแสดงให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ทราบความก้าวหน้าของตนเอง เป็นการเสริมแรงเชิงบวกให้กับผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจให้พัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้ให้มากกว่าเดิม โดยครูต้องมีความเชื่อว่า “ผู้เรียนสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าได้ตลอดเวลา” ดังนั้น ครูต้องเรียนรู้เพื่อให้มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่ต้องมีความละเอียดรอบคอบ มีความยุติธรรม ชยันและอดทนต่อภาระงานของครูในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

7) ร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community :PLC) ครูต้องมีร่วมมือระหว่างเพื่อนครูในโรงเรียน บุคลากรทางการศึกษา

และผู้บริหาร โดยการจัดให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อได้มีโอกาสพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ นำไปสู่วิเคราะห์วางแผนและออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นความร่วมมือ (collaboration skills) และการเรียนรู้แบบเป็นทีม (team learning) บทบาทของครูในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จะชัดเจนขึ้น และส่งผลต่อห้องเรียนอย่างเป็นระบบ

จากบทบาทของครูที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องเปิดรับความรู้ใหม่ๆ ปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ก้าวทันโลกเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดกับผู้เรียน

นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

1. ความหมายของนวัตกรรม

คำว่า “นวัตกรรม” หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาตัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย “นวัตกรรม” (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก “innovare” ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ความหมายของนวัตกรรมในเชิงเศรษฐศาสตร์คือการนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือก็คือ “การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (change) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม” แนวความคิดนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยจะเห็นได้จากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม (industrial economist) เช่น ผลงานของ Joseph Schumpeter ใน “The Theory of Economic Development, 1934” โดยจะเน้นไปที่การสร้างสรรค์ การวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งนวัตกรรมทางเทคโนโลยี (technological innovation) เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก นวัตกรรมยังหมายถึงความสามารถในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริงอีกด้วย คำว่า “นวัตกรรม” เป็นคำที่ค่อนข้างจะใหม่ในวงการการศึกษาของไทย คำนี้เป็นศัพท์บัญญัติของคณะกรรมการพิจารณาศัพท์วิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาจากภาษาอังกฤษว่า “innovation”

มาจากคำกริยาว่า “innovate” แปลว่า ทำใหม่ เปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ ในภาษาไทย เดิมใช้คำว่า “นวัตกรรม” ต่อมาพบว่าคำนี้มีความหมายคลาดเคลื่อน จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า นวัตกรรม หมายถึง การนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากวิธีการที่ทำอยู่เดิม เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ไม่ว่าจะวงการหรือกิจการใด ๆ ก็ตาม เมื่อมีการนำเอาความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิมก็เรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมของ วงการนั้น ๆ เช่น ในวงการศึกษานำเอามาใช้ ก็เรียกว่า “นวัตกรรมการศึกษา” (educational innovation) สำหรับผู้ที่กระทำ หรือนำความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มาใช้นี้ เรียกว่าเป็น “นวัตกร” (innovator)

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับแล้วว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology หรือ IT) ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การบริการสังคม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้าน การศึกษา ซึ่งการมีบทบาทสำคัญนี้อาจกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไอทีนั้น เปรียบเหมือนเครื่องจักรที่สามารถรองรับข้อมูลข่าวสารมาทำการประมวลผล และการ แสดงผลตามที่ต้องการได้รวดเร็ว โดยอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ช่วยในการจัดการ ได้แก่ โปรแกรมปฏิบัติการ โปรแกรมชุดคำสั่งต่าง ๆ และที่สำคัญคือ ผู้ที่จะตัดสินใจหรือสั่งการให้ ทำงานได้ถูกต้องตามเป้าหมายซึ่งได้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใช้ ผู้บริหารและ ผู้ชำนาญการหรือนักเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง รัฐบาลไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญ เล็งเห็นประโยชน์และคุณค่าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยใน พ.ศ. 2535 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติขึ้น โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและให้มีรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นประธาน มีคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้บริหาร ระดับสูง และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภาครัฐบาลและเอกชน และได้มอบหมายให้ศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ทำ หน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการฯ มีหน้าที่เสนอแนะนโยบายและ แผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศต่อคณะรัฐมนตรี ทั้งในเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างบรรยากาศ ให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการ ดำเนินงานด้านต่าง ๆ สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยี

สารสนเทศ ได้จัดทำแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในหลักการและการดำเนินการตามแผนดังกล่าวโดยแบ่งเป็น 4 ช่วงได้แก่ ช่วงที่ 1 การมีการใช้คอมพิวเตอร์ในงานทั่วไป (พ.ศ. 2536-2538) ช่วงที่ 2 การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (พ.ศ. 2536-2539) ช่วงที่ 3 การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (พ.ศ. 2537-2540) ช่วงที่ 4 การใช้คอมพิวเตอร์เต็มรูปแบบ (พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป) การดำเนินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาขึ้นดำเนินการมาก่อนหน้านี้อีกคือเริ่มต้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ซึ่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งได้เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในด้านการเรียนการสอนโดยมีหลักสูตรการศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิชาการที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคม มีการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยการบริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการลงทะเบียนนักศึกษา สำหรับกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้จัดตั้งศูนย์สารสนเทศขึ้นในปี พ.ศ. 2522 ในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการทางด้านทบวงมหาวิทยาลัย ได้จัดประชุมระดับภูมิภาคอาเซียน เรื่องการศึกษาและระบบสารสนเทศภายใต้โครงการพัฒนาการศึกษาอาเซียนในเดือนพฤศจิกายน 2523 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนาสารสนเทศทางการศึกษาของประเทศ พ.ศ. 2526 ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ศ.ส.ช.) ขึ้น โดยความเห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการ และเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสารสนเทศทางการศึกษาที่จำเป็นต่อการกำหนดนโยบายการวางแผนการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาของประเทศ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่กำหนดนิยามที่จำเป็นต้องใช้ในระบบสารสนเทศทางการศึกษา กำหนดมาตรฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกข้อมูลและจัดกระทำข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศ ที่สามารถนำไปใช้ได้ตามความต้องการ รวมทั้งการกำหนดขอบข่ายการประสานงานของระบบสารสนเทศทางการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการ และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษาของประเทศ ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

ฉบับที่ 8 มีแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษาอยู่ 9 แผนงานหลัก แผนงานหลักที่ 9 เป็นแผนเรื่องการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษา ในแผนงานหลักที่ 9 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการศึกษานั้นได้มีแนวคิดที่ว่า สำหรับระบบการศึกษาก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศเช่นเดียวกันโดยหน่วยงานทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การจัดเก็บ การให้บริการและแลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา และการจัดการศึกษาให้เป็นระบบที่มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นไปอย่างอิสระทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ประกอบกับขาดความพร้อมทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ต่อเชื่อมระบบซอฟต์แวร์ (software) เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อันได้แก่ ปัญหาการผลิตข้อมูลปฐมภูมิที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนตามที่ผู้ต้องการใช้ ปัญหาการจัดเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ปัญหาการประสานงานเครือข่าย รวมทั้งปัญหาการดำเนินงานสารสนเทศ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลไปถึงการจัดการศึกษาที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานจากปัญหาข้างต้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา โดยมีพื้นฐานอยู่บนหลักการพัฒนาร่วมกันระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถประสานการดำเนินงาน และการนำทรัพยากรมาใช้ในการบริหารการวางแผนการจัดการศึกษา และการฝึกอบรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยประสานงานกลาง ในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีคมนาคม เข้ามาใช้ในการจัด การพัฒนา และเผยแพร่สารสนเทศให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ภายใต้การประสานงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การดำเนินการด้านนี้กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้ (กัญญาภักดิ์ แม็คมานัส, 2567)

1) พ.ศ. 2522 กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศขึ้น ได้นำระบบ Mainframe มาใช้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 และขยายเครือข่าย online ไปยังกรมต่าง ๆ ในสังกัด 14 กรม รวมทั้งการเชื่อมโยงกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ยังได้จัดหาอุปกรณ์ไมโครคอมพิวเตอร์ให้หน่วยงานศึกษาธิการในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ สำหรับการพัฒนาระบบสารสนเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการบริหารและการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2) ศูนย์สารสนเทศทบวงมหาวิทยาลัย มีระบบคอมพิวเตอร์ทั้งระดับ mainframe และ mini computer และไมโครคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการวางแผนและการบริหารกิจกรรมในทบวงมหาวิทยาลัย

3) สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ มีความก้าวหน้าในการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบริหารการเรียนการสอน การทะเบียน การวิจัย และประเมินผล รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสถาบันต่าง ๆ เช่น เครือข่าย internet ไทยสาร CUNET และ PULINET

4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา รับผิดชอบในการวางแผนและพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ

ในขณะนี้ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาแล้วได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายสารสนเทศของกระทรวงศึกษาธิการ เครือข่ายสารสนเทศทบวงมหาวิทยาลัย เครือข่ายสารสนเทศสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เครือข่ายสารสนเทศสาธารณสุขอันได้แก่ เครือข่ายสื่อสารผ่านดาวเทียมทั้งหลาย และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษามีกว้างขวางขึ้น สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ ได้ทดลองดำเนินการโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศโรงเรียนเมื่อ พ.ศ. 2538 โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดได้มีและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อที่จะได้ยกระดับการศึกษาของเยาวชนไทย และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ทั่วโลก โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ การดำเนินงานมีโครงการย่อย 3 โครงการ คือ (1) โครงการอินเทอร์เน็ตมัธยม โดยเน้นการติดตั้งระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ (2) โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

ของโรงเรียนในชนบท เน้นการจัดการอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เบื้องต้นให้แก่โรงเรียน เพื่อใช้ในการพิมพ์และคำนวณอย่างง่าย ผู้รับผิดชอบโครงการได้แก่ คณะกรรมการโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับกรมสามัญศึกษาและบริษัทที่สนับสนุนโครงการ (3) โครงการจัดตั้งตู้หนังสือสารสนเทศ เป็นการจัดสร้างตู้หนังสือที่รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่อ่านได้ทั่วไปเพื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้ศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้แล้วยังสามารถทำเพื่อการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรโดยการประชาสัมพันธ์นั้นถือเป็นหน้าตาขององค์กรที่จะสร้างความประทับใจแรกพบของกลุ่มประชาชนเป้าหมาย ในปัจจุบันทุกหน่วยงานล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญกับงานประชาสัมพันธ์ ได้พยายามหาเทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ สื่อประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ทางการศึกษา การสร้างงานประชาสัมพันธ์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือสถาบันผู้ทำหน้าที่ในการนำงานประชาสัมพันธ์สื่อสายตาประชาชน ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ได้แก่เนื้อหาสาระที่จะส่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย สื่อในการประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่นำข่าวสารผ่านสื่อหรือช่องทางไปยังกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์นั้น ๆ เพื่อให้ได้รับเนื้อหาสาระจากสื่อในการประชาสัมพันธ์ สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญคือการเลือกสื่อในการสื่อสาร

2. ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence)

ปัญญาประดิษฐ์เป็นหนึ่งในพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความหลากหลายและพัฒนาอย่างรวดเร็วในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ดังนั้นขอแสดงการวิวัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์ในหลาย ๆ ด้านดังนี้ (วรเชษฐ์ โทอิน, 2567)

1) พื้นฐานและวิวัฒนาการเชิงวิทยาศาสตร์ ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 มีการสร้างโมเดลและวิธีการคำนวณเป็นพื้นฐานของการวิจัยทางปัญญาประดิษฐ์ ในปี 1950 นวัตกรรมที่สำคัญเริ่มเกิดขึ้นกับการเริ่มทำงานที่มีชื่อเสียงอย่างอินเทลลิเจนซ์ (intelligence) โดย Alan Turing ซึ่งเป็นการก่อตั้งพื้นฐานของปัจจัยสำคัญในการสร้างความคิดปัญญาประดิษฐ์

2) การเรียนรู้เชิงลึก (deep learning) และการสร้างระบบและโมเดลปัญญาประดิษฐ์ ช่วงปี 1980s ถึง 1990s มีการพัฒนาในด้านการเรียนรู้เชิงลึกซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างโมเดลปัญญาประดิษฐ์ที่มีประสิทธิภาพสูง ในช่วงปี 2010s, การใช้

เทคโนโลยี deep learning ได้มีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะในการประมวลผลภาพ และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ

3) การนำไปใช้ในสาขาต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์ได้ถูกนำไปใช้ในหลายสาขาอุตสาหกรรม เช่น การผลิต การแพทย์ การขนส่งและโลจิสติกส์ (logistics) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความยุ่งเหยิงในการแพทย์ การปัญญาประดิษฐ์ได้ถูกใช้ในการช่วยวินิจฉัยโรค การวิเคราะห์ภาพทางการแพทย์ และการวางแผนการรักษาผู้ป่วย

4) การทำงานร่วมกับปัญญามนุษย์ อย่างไรก็ตาม ปัญญาประดิษฐ์ยังคงต้องการการสนับสนุนและการทำงานร่วมกับมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจที่ไม่สามารถถูกแทนที่ได้โดยเครื่องจักร

5) การพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการวิจัย คาดหวังว่าปัญญาประดิษฐ์จะยังคงพัฒนาและก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ และการพัฒนาโมเดลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป

จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ หมายถึง หลักศีลธรรมจรรยาที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ หรือควบคุมการใช้ระบบคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ ประกอบด้วย 4 ประเด็น ที่เรียกกันในลักษณะตัวย่อว่า PAPA คือ (1) ความเป็นส่วนตัว ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลและสารสนเทศ หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง และเป็นสิทธิที่เจ้าของสามารถควบคุมข้อมูลของตนเองในการเปิดเผยให้กับผู้อื่น สิทธินี้ครอบคลุมทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของข้อมูลและสารสนเทศ จึงควรจะต้องระวังการให้ข้อมูล โดยเฉพาะการใช้อินเทอร์เน็ตที่มีการใช้โปรโมชัน หรือระบุให้มีการลงทะเบียนก่อนเข้าใช้บริการ (2) ความถูกต้อง ในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการรวบรวม จัดเก็บ และเรียกใช้ข้อมูลนั้น คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ทั้งนี้ ข้อมูลจะมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ ความถูกต้องของข้อมูลขึ้นอยู่กับความถูกต้องในการบันทึกข้อมูล ต้องมีผู้รับผิดชอบในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลที่จัดเก็บและเผยแพร่ ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการบันทึกหรือนำเข้าฐานข้อมูล ข้อมูลต้องมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ ควรให้สิทธิแก่บุคคลในการเข้าไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลของตนเองได้ (3) ความเป็นเจ้าของ (information

property) สิทธิความเป็นเจ้าของ หมายถึง กรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สิน ซึ่งอาจเป็นทรัพย์สินทั่วไปที่จับต้องได้ เช่น คอมพิวเตอร์ รถยนต์ ฯลฯ หรืออาจเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (ความคิด) ได้แก่ ดนตรี วรรณกรรม โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปิดช่องทางให้ผลงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานด้านดนตรี วรรณกรรม โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถถูกจัดเก็บในรูปแบบที่เป็นข้อมูลดิจิทัล ทำให้ง่ายต่อการคัดลอกและนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงาน จึงเกิดเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น และ (4) การเข้าถึงข้อมูล แนวประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจุบันการเข้าใช้งานโปรแกรมหรือระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นการรักษาความลับและความปลอดภัยของข้อมูล จะต้องมีการออกแบบระบบรักษาความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูล โดยการกำหนดสิทธิการเข้าถึงข้อมูลตามระดับของผู้ใช้งาน และป้องกันมิให้ผู้ที่ไม่ส่วนเกี่ยวข้องเข้าดำเนินการต่าง ๆ กับข้อมูล ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมนั้น ก็ถือเป็นการผิดจริยธรรมเช่นเดียวกับการละเมิดข้อมูลส่วนตัว

เอกสารอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. (2538) *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

กัญญาภักดิ์ แม็คมานัส. (2567). *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา*.

สืบค้น 18 เมษายน 2567

จาก: <https://www.csjoy.com/story/net/tne.htm>

คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา. (2535). *บทบาทครู*. เอกสารประกอบการสอน.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม*. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมธี ปิรันธนานนท์. (2529). *การบริหารงานบุคคลในวงการศึกษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2),

กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.

บุญมี แทนแก้ว. (2541). *จริยธรรมกับชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ: โอเอส พรินต์ติ้งเฮาส์.

พระเมธีวราภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2534). *ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์*

และจริยศึกษา ความรู้คู่คุณธรรม. ในรวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

และการศึกษา, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภิกพ วังเงิน. (2545). *จริยธรรมวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- ลำดวน ศรีมณี. (2543). *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*.
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.
- วศิน อินทสระ. (2541). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ทองกวาว.
- วรเชษฐ์ โทอิน. (2567). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา*.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร. อุดรธานี
- สุเทพ เชาวลิต. (2524). *หลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, หน่วยศึกษานิเทศก์. (2534).
คู่มือผู้บริหารโรงเรียน: การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมฯ พ.ศ. 2534.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สื่อการสอนออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 Online teaching media in the 21st century

สมพงษ์ เทศน์ธรรม¹

Sompong testham

Mahamakutbudhistuniversity Yasothon Buddhist college

somphong281955@gmail.com

บทคัดย่อ

การสอนในศตวรรษที่ 21 มีจุดประสงค์สำคัญคือ ให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ และทักษะชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ได้จริง โดยส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรที่จะเรียนรู้ ที่เรียกว่ามีจิตแห่งวิทยาการ เกิดการรู้จัก การคิดเชิงวิพากษ์ การจัดการแก้ไขปัญหา การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีเครือข่าย มีทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผ่านเครื่องมือคือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงนวัตกรรมทางการศึกษา ในด้านสื่อการสอนประเภทต่างๆ ผู้เขียนสรุปได้ดังนี้คือ สื่อคน, วัสดุ, อาคารสถานที่, เครื่องมืออุปกรณ์, กิจกรรม นอกจากนี้ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มๆคือ สื่อการเรียนการสอนแบบกลุ่มใหญ่, สื่อการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อย, สื่อการเรียนการสอนแบบทางไกล, สื่อการเรียนการสอนแบบเน้นอัตราความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล กล่าวโดยสรุปสื่อประเภทต่างๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน (ศตวรรษที่ 21) ได้ดังนี้ คือ สื่อภาพหรือวัสดุกราฟฟิก, สื่อทักษะ, สื่อเครื่องฉาย, สื่อเสียง, สื่อโทรทัศน์ หรือเรียกสั้นๆ ว่าทีวี (TV) และวิดีโอเทปทางการศึกษา, สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและการสอน และสื่อประสมและสื่อปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสื่อประสม เป็นสื่อที่รวมทุกอย่างของสื่อทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว เป็นสื่อที่หลากหลาย เช่นสื่อภาพ สื่อเสียง สื่อวัสดุ สื่อกราฟฟิก สื่อตัวหนังสือ สื่อคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ส่วนสื่อการสอนออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่างๆ และ ผ่านแอปต่างๆ โดยสรุปได้ดังนี้ แอปในเครือข่ายของ Google ได้แก่กูเกิ้ลมีท, กูเกิ้ลฟอรัม, กูเกิ้ลคลาสรูม, กูเกิ้ลชีท, กูเกิ้ลสไลด์, กูเกิ้ลดอค, กูเกิ้ลมายแมป, กูเกิ้ลแจมบอร์ด, กูเกิ้ลวาดเขียน, กูเกิ้ลไซต์ และกูเกิ้ลคลาวด์ นอกจากนี้ยังมีแอปอื่นๆ ที่ไม่ใช่แอปในเครือข่ายของกูเกิ้ลคือ แอปไมโครซอฟท์ทีม, แอปซูมมีตติ้งออนไลน์, แอปมูรอลและแอปวิดีโอคอล ไลน์

¹ อาจารย์บรรยายพิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธา.

คำสำคัญ : สื่อการสอน, สื่อการสอนออนไลน์,ศตวรรษที่ 21

Abstract

Teaching in the 21st century has an important purpose: Provide students with basic knowledge Skills and learning processes and life skills Can be practically applied By promoting and stimulating students to have a desire to learn. That is called having a scientific mind. Cognition occurs critical thinking Problem solving management synthesis creative thinking Work with others, have a network, have interpersonal skills. Through the tools of information technology media Including educational innovations In terms of various types of teaching media The authors summarized it as follows: people, materials (Materials, buildings (Settings), tools and equipment (Tools and Equipments), activities (Activities). Moreover, it is divided into groups, namely teaching media. Large group learning media, small group learning media, distance learning media, and learning media that emphasizes individual progress rates. In summary, various types of media From the past to the present (21st century) as follows: visual media or graphic materials (Graphics), visual media, projector media, audio media, television media (Television) or, for short, TV (TV) and educational videotapes. , Computer media for education and teaching and multimedia and interactive media which Multi-Media is a media that combines everything of all the media mentioned above. It is a variety of media such as visual media, audio media, material media, graphic media, text media. computer media etc.

As for online teaching media in the 21st century via the internet. various websites and through various apps, which can be summarized as follows Apps in the Google network include Google Meet, Google Forms, Google Classroom, Google Sheets, Google Slides.), Google Docs, Google My Maps, Google Jamboard, Google Drawing (Google-drawings), Google Sites (Google-sites) and Google Cloud (Cloud google). There are also other apps. that is not an app in the Google network is Microsoft Teams app (Microsoft-

teams), Zoom meeting online app (Zoom meeting online), Mural app (Mural) and Line video call app (Line Video call)

Keywords : teaching media, online teaching media, 21st century.

บทนำ

โลกปัจจุบันเป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วทั้งในแง่ของสังคม วัฒนธรรมและอื่นๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของไวรัส โควิด19 ได้เข้ามาเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่เร่งการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นเร็วขึ้นไม่ว่าจะส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ที่เรียกว่าการดำรงชีวิตโดยปกติในแนววิถีใหม่ (New normal) เช่นออกนอกบ้านเราจะเห็นการต้องสวม หน้ากากอนามัย (Face mask) เพื่อป้องกันเชื้อโรคติดต่อเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป ด้านรูปแบบการดำรงชีพ การจัดหาอาหาร และเครื่องสาธารณูปโภค และสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว มีบริการรับส่งให้ผู้บริโภคถึงสถานที่บ้านของตนเอง โดยไม่ต้องออกมาซื้อหรือจัดหาด้วยตนเอง มีระบบออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างขาดไม่ได้ การค้าการขายได้มีการปรับเปลี่ยนผ่านระบบออนไลน์เข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญโดยขาดไม่ได้ หากผู้ประกอบการใดไม่นำระบบออนไลน์มาประยุกต์ใช้ในโลกรปัจจุบันก็จะทำให้ขาดโอกาสหรือทำให้ผลการประกอบการด้านธุรกิจหรือการค้าขายมีผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนในด้านการศึกษาได้เกิดผลกระทบโดยตรงในด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ระบบออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาต่างๆ ในปัจจุบันรวมถึงการวางระบบแผนงานทางด้านการศึกษาที่เป็นตัวกำหนดทิศทางในอนาคต เน้นการเรียนการสอนให้เป็นเชิงรูปธรรมมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน เกิดนวัตกรรมทางด้านการศึกษาใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ชัดเจน มีผลลัพธ์(Out put) และผลกระทบ (Out com) ที่ตอบโจทย์สังคมเศรษฐกิจและการเมืองในโลกปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ในศตวรรษที่ 21 (สุคนธ์สินธพานนท์,2558) ผู้เรียนต้องมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหาทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ทักษะการสื่อสารข้อมูลสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ และมีทักษะในการอ่าน การเขียนและการคิด

คำนวณ ซึ่งถ้าบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะครูสอนสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญดังกล่าวย่อมส่งผลต่อผู้เรียน ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น เพราะได้รับการฝึกทักษะการคิดในระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้การตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างมีเหตุผลถูกต้องเหมาะสม เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นก็สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ไม่กระทำการพลาดพลั้งโดยขาดความยับยั้งหรือคิดไม่เป็น

2. เป็นผู้รู้เท่าทันเทคโนโลยีต่างๆ ใช้ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ รู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการเรียน การทำกิจกรรมและการดำรงชีวิตในสังคม

3. ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกันเป็นทีม รู้จักแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ผลัดกันเป็นผู้นำ แสดงออกถึงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีวินัยรับผิดชอบ เป็นส่วนหนึ่งของการมีวิถีการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย

4. ผู้เรียนได้รับการฝึกให้มีความเข้าใจและมีทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งในสังคมโลกยุคปัจจุบันทุกคนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

5. ผู้เรียนจะมีความสามารถในการสื่อสารทั้งในด้านการพูด การเขียน การอ่าน การแสดงท่าทาง สามารถสื่อสารกับบุคคลต่างๆ บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งในสังคมระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศ และระหว่างชาติทั่วโลกได้

6. ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพ ทักษะในการเรียนรู้ ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ย่อมทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการทำกิจการต่างๆ อยู่เสมอ จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาอาชีพของตนในอนาคต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับชาติและโลก เช่น ร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ด้วยวิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืน การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจของชุมชน

เห็นได้ว่าการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็นไม่เน้นการเรียนแบบจดและจำอย่างเดียวต้องนำมาสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผลสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม เพราะปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในโลกยุคใหม่ วิถีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะถูกแทรกด้วยเครื่องมือทางเทคโนโลยีเช่น สมาร์ทโฟน ไอแพด และคอมพิวเตอร์

เป็นต้น ทำให้มีโลกส่วนตัวของแต่ละบุคคลสูงขึ้น เกิดช่องว่างของการปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันและกัน กลายเป็นสังคมที่มักจะใส่ใจในเรื่องส่วนตัวของตนเองหรือที่เรียกว่า “สังคมก้มหน้า” ไม่มีเวลาให้แก่คนรอบข้าง เกิดผลกระทบขึ้นในทุกสังคมทั้งสังคมครอบครัวและสังคมวงกว้างทั่วไป

สาระการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันโลกและสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมที่บังคับให้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ หากสิ่งใดไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ยังคงย่ำอยู่กับที่เดิม รูปแบบเดิม อาจถูกทิ้งไว้เบื้องหลังหรือท้ายที่สุดก็เสื่อมสูญไปในที่สุด โลกในศตวรรษที่ 21 มีสิ่งใหม่ปรากฏขึ้นมากมายในแต่ละวัน ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้จบสิ้น (ฉิรดา เวชญาลักษณ์, 2562) ดังนั้น การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนจำ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะสิ่งที่ควรนำไปสอนผู้เรียนยังมีอีกมากมายและไม่สามารถสอนจนหมดสิ้นภายในเวลาเรียนที่กำหนดได้ ดังนั้น เนื้อหาสาระที่จะนำไปจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงควรมุ่งเน้นที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีความสามารถในการสกัดและคัดกรองข้อมูลที่ควรเรียนรู้ ผู้สอนจึงควรมุ่งสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความอยากที่จะเรียนรู้ ที่เรียกว่ามีจิตแห่งวิทยาการ เกิดการรู้จัก สอนเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการแก้ไขปัญหา การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น การสร้างเครือข่าย มีทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยได้เรียนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ (ICT) เป็นเครื่องมือในการช่วยแสวงหาความรู้และนำมาสร้างองค์ความรู้ ฝึกวางแผนการทำงาน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการความรู้ เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ รวมทั้งได้เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์แนวโน้มและสามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ในอนาคต สำหรับเนื้อหาสาระที่ควรสอนให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นควรประกอบด้วยสามด้านใหญ่ๆ คือความรู้พื้นฐาน ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ และทักษะชีวิต

ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ

คำว่า “เทคโนโลยี” กับ “สารสนเทศ” มีความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะที่สัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องซึ่งกันและกันในด้านการนำไปใช้ สามารถให้ความหมาย ได้ดังนี้

เทคโนโลยี หมายถึง การนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเทคโนโลยีที่นำมาใช้การสารสนเทศต่างๆ

เหล่านี้ อาจเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีทางการสื่อสารและโทรคมนาคม เป็นต้น (วิโรจน์ ชัยมูล,สุพรรณษา ยวงทอง, 2558)

เมื่อเอาคำว่า เทคโนโลยี และสารสนเทศ รวมเข้าด้วยกัน อาจสรุปความหมายโดยรวมได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ไอที (IT Information Technology) คือ การนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาจัดการสารสนเทศที่ต้องการ โดยอาศัยเครื่องมือทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีด้านเครือข่ายโทรคมนาคม และการสื่อสาร ตลอดจนอาศัยความรู้ในกระบวนการดำเนินงานสารสนเทศในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การแสวงหา การวิเคราะห์ การจัดเก็บ รวมถึงการจัดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนสารสนเทศด้วยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความแม่นยำ และความรวดเร็วทันต่อการนำมาใช้ประโยชน์ได้นั้นเอง ทั้งการแสวงหา การวิเคราะห์ และการจัดเก็บข้อมูล จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและแม่นยำ ในทำนองเดียวกันเทคโนโลยีทางด้านเครือข่ายการสื่อสารและโทรคมนาคม ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เผยแพร่และแลกเปลี่ยนสารสนเทศได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538) ให้ความหมายว่า เทคโนโลยี หมายถึง วิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม ขณะที่ พจนานุกรมฉบับมติชน, (2547) ให้ความหมายว่า เทคโนโลยีหมายถึง วิทยาการที่คิดค้นและพัฒนาจากธรรมชาตินำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับ นิพนธ์ สุขปรดี, (2521) ให้ความหมายว่า เทคโนโลยี คือ ระบบการทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดความหมายของสารสนเทศ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายสารสนเทศว่า ข่าวสาร,การแสดงหรือชี้แจงข่าวสารข้อมูลต่างๆ

ส่วนระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบที่อาศัยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาจัดการกับข้อมูลในองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย บุคลากร ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ เครือข่ายการสื่อสารและทรัพยากรด้านข้อมูล สำหรับจัดเก็บ รวบรวม ปรับเปลี่ยนและเผยแพร่สารสนเทศหรือเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ภายในองค์กร แบ่งออกเป็นระดับ 3 (วิโรจน์ ชัยมูล,สุพรรณษา ยวงทอง,2558) ได้ดังนี้

ระดับสูง (Top Level Management) กลุ่มของผู้ใช้ระดับนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับสูงซึ่งมีหน้าที่กำหนดและวางแผนกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ แหล่งสารสนเทศที่นำมาใช้จะเป็นข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น โดยมีทั้งสารสนเทศจากภายในและภายนอกองค์กร เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์โดยรวม

ผู้บริหารในกลุ่มนี้จะประกอบไปด้วยประธานบริษัท กรรมการผู้จัดการ กรรมการบริหาร หรือผู้จัดการทั่วไป ซึ่งระบบสารสนเทศที่ใช้ในระดับนี้จะต้องออกแบบมาให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งาน ไม่มีความซับซ้อนหรือยุ่งยากมากนัก ผลลัพธ์ที่แสดงอาจใช้การนำเสนอด้่านกราฟิกบ้าง และจำเป็นต้องตอบสนองต่อการตัดสินใจที่รวดเร็วและทันท่วงทีด้วยเช่นกัน

ระดับกลาง เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้งานระดับการบริหารและการจัดการ เช่น ผู้จัดการฝ่ายขาย ผู้จัดการฝ่ายบัญชี ผู้จัดการฝ่ายผลิต ซึ่งมีหน้าที่รับนโยบายมาจากผู้บริหารระดับสูงนำมาสานต่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยการใช้หลักบริหารและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศที่ใช้มักได้มาจากแหล่งข้อมูลภายใน เช่น รายงานยอดขายหรือข้อมูลสรุปประจำปีฝ่ายผลิต ระบบสารสนเทศจึงต้องมีการจัดอันดับทางเลือกแบบต่างๆไว้ โดยเลือกใช้คุณค่าทางสถิติช่วยพยากรณ์หรือทำนายทิศทางไว้ด้วย หากระดับการตัดสินใจนั้นมีความซับซ้อนหรือยุ่งยากมากเกินไป

ระดับปฏิบัติการ ผู้ใช้กลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับการผลิตกับการปฏิบัติงานหลักขององค์กร เช่น การผลิตการประกอบสินค้า การจัดหาวัตถุดิบ งานทั่วไปภายในองค์กรที่ไม่จำเป็นต้องใช้การวางแผนหรือระดับการตัดสินใจมากนัก ข้อมูลและสารสนเทศในระดับนี้จะถูกไปประมวลผลในระดับกลางและระดับสูงต่อไป เช่น รายงานการฝากถอนประจำวัน ยอดสินค้าคงเหลือหรือรายงานการผลิตแต่ละวัน บุคลากรที่เกี่ยวข้องจะอยู่ในระดับหัวหน้าผู้ควบคุมงาน รวมถึงพนักงานที่ปฏิบัติงานประจำวัน

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนเป็นเรื่องสำคัญในการสอนประการหนึ่งเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน ฉะนั้นแล้ว การเลือกใช้สื่อต่างๆ ในการสอนควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มหรือบุคคลผู้เรียน โดยสามารถจัดเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. คน (People) ในทางการศึกษา หมายถึงบุคคลที่อยู่ในระบบโรงเรียนซึ่งได้แก่ ครูผู้บริหาร ผู้แนะแนวการศึกษา ผู้ช่วยสอน หรือผู้อำนวยการความสะอาดในด้านต่างๆ ในการเรียนรู้ ส่วนคนตามความหมายของการประยุกต์ใช้ได้แก่ คนที่ทำงานหรือมีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งนับเป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” เช่น ศิลปิน นายธนาคาร เป็นต้น

2. วัสดุ (Materials) วัสดุในการศึกษาโดยตรงจะเป็นประเภทที่บรรจุเนื้อหาบทเรียน เช่น หนังสือบทเรียน สไลด์ फिल्मสคริป แผนที่ หรือสื่อที่ใช้ร่วมกันที่เป็นทรัพยากรของโรงเรียน ส่วนวัสดุที่นำมาประยุกต์ใช้นั้น เนื้อหาจะอยู่ในรูปแบบของการให้ความบันเทิง เช่น การจัดแสดง นิทรรศการภาพเขียน ภาพยนตร์สารคดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้เช่นกัน

3. อาคารสถานที่ (Settings) หมายถึง ตึก ที่ว่าง อาคาร สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อทรัพยากรรูปแบบอื่นๆ ที่มาแล้วกับผู้เรียนด้วย สถานที่ในการศึกษาได้แก่ ตัวตึกเรียน ห้องเรียนที่ออกแบบเพื่อการเรียนการสอน ส่วนสถานที่ในชุมชน ก็สามารถให้เป็นสถานที่ที่เป็นทรัพยากรทางการเรียนได้ เช่น โรงงาน ตลาด เป็นต้น

4. เครื่องมืออุปกรณ์ (Tools and Equipments) เป็นทรัพยากรที่ช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น ส่วนมากเป็นเครื่องมือด้านโสตทัศนูปกรณ์

5. กิจกรรม (Activities) เป็นการดำเนินงานที่จัดขึ้นเพื่อจัดกระทำร่วมกันกับทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่น เกมส์และสถานการณ์จำลอง การสอนแบบโปรแกรม หรือทัศนศึกษา (Donald P. Ely อ้างใน สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2560)

ส่วนการแบ่งสื่อการสอนอีกแนวหนึ่งสามารถจัดออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนแบบกลุ่มใหญ่ การเรียนการสอนในรูปแบบนี้จะมีกลุ่มผู้เรียนขนาดใหญ่ เน้นจำนวนผู้เรียนจำนวนมาก เป็นผลทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอนจำกัด

2. สื่อการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อย โดยเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มเล็กที่เน้นการพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอนค่อนข้างสูง ดังนั้น สื่อที่มีความสำคัญสุด คือสื่อที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความสำคัญ สำหรับการเรียนการสอนแบบนี้เพราะจะเน้นในเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอน

3. สื่อการเรียนการสอนแบบทางไกล การเรียนการสอนรูปแบบนี้จะเน้นในเรื่องผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนที่ตรงกับวัตถุประสงค์เป็นหลัก ซึ่งจะเน้นให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ ดังนั้น สื่อที่เหมาะสมจึงควรเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในระหว่างการนำเสนอเนื้อหา และมีความหลากหลาย เช่น การบันทึกวีดิทัศน์ระหว่างการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถกลับมาทบทวนเพิ่มเติมได้ การจัดทำสื่อเสริมในรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปแบบของสื่อเสียงและสื่อประสมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

4. สื่อการเรียนการสอนแบบเน้นอัตราความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลสำหรับการเรียนการสอนรูปแบบนี้จะเป็นการเรียนการสอนที่ค่อนข้างอิสระ เน้นความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้น สื่อที่ใช้จึงควรมีความหลากหลายเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสื่อวีดิทัศน์ระหว่างการเรียนในการทบทวนเนื้อหา สื่อเสริมต่างๆ รวมถึงสื่อเว็บไซต์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ รวมถึงติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมชั้นและครูผู้สอนเมื่อไหร่หรือเวลาใดก็ได้ (จินตวีร์ คล้ายสังข์, 2560)

การแบ่งกลุ่มหรือประเภทสื่อการสอนดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลาย เป็นพหุวิทยา ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้สอนสามารถประยุกต์รูปแบบและวิธีการสอนได้อย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการเรียนรู้ผ่านสถานที่ต่างๆ จริง เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบประสบการณ์ตรง เป็นเชิงประจักษ์ ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและมีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้สื่ออื่นๆ ก็ล้วนแต่มีความสำคัญในการสอน ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะนำสื่อประเภทใดมาเป็นเครื่องมือในการสอนและสอนในเวลาใด สอนแก่ผู้ใด การคำนึงถึงผู้เช่นนี้ก็ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญสำหรับผู้สอนโดยตรง เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือผลสัมฤทธิ์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด

กล่าวโดยภาพรวมสื่อการสอนทั้งจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันและอนาคต ก็คงยังมีบทบาทสำคัญตามการนำไปใช้ เป็นสื่อการสอนสำหรับเป้าหมายกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้เขียนสรุปสื่อประเภทต่างๆ จากสรุปศักดิ์ ปาเฮ (2560) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. สื่อภาพหรือวัสดุกราฟฟิก (Graphics) ได้แก่สื่อสร้างสรรค์ที่ผลิตขึ้นผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์อาจจะเป็นในรูปแบบและอักษรต่างๆ ซึ่งมีหลายโปรแกรม เพื่อนำเสนอหรือแสดงให้ผู้เรียนหรือผู้ดูได้เห็นภาพในมุมมองที่ทำให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อให้เข้าใจง่ายและน่าสนใจมากขึ้นจากภาพธรรมดาทั่วไปที่ยังไม่ผ่านการแต่งเติมสีสันผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟฟิก เช่นแผนภูมิแสดงจำนวนสถิติต่างๆ แผนที่ต่างๆ เป็นต้น

2. สื่อทัศนยะ ได้แก่สื่อที่ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจง่ายๆ ผ่านการเล่าเรื่อง”การ์ตูน” ซึ่งสามารถนำเสนอให้ผู้เรียนสนใจและมีความเพลิดเพลินในมุมมองที่ง่าย และมีความผ่อนคลายในภาพการ์ตูนต่างๆ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ทั้งเรื่องสั้นและสะตอเรียยาวๆ ต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนสนใจติดตามอย่างต่อเนื่อง

3. สื่อเครื่องฉาย ได้แก่สื่อที่ฉายภาพ ทั้งภาพโปร่งใส ทึบแสง ม้วนฟิล์มวีดิทัศน์ ภาพสไลด์ เป็นต้น ซึ่งจะฉายผ่านอุปกรณ์เครื่องฉายหรือฮาร์ดแวร์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เครื่องฉายวิดีโอ เครื่องฉายโปรเจกเตอร์ โอเวอร์เฮด (Overhead Projector)หรือเรียกว่า เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายวิซวลไลเซอร์(Visualizer)และเครื่องวิดีโอโปรเจกเตอร์ (Vedeo Projector) ทั้งแบบ LCD : Liquid Crystal Display คือการแสดงผลผ่านคริสตัล โมเลกุลอัดอยู่ระหว่างกลางแผ่นกระจก และแบบ DLP : Digital Light Processing) การแสดงผลสัญญาณ ดิจิตอล จะมีความละเอียดคมชัดกว่าแบบแรก เป็นต้น โดยจะฉายไปยังจอรับภาพประเภทต่างๆ แตกต่างกันไป

4. สื่อเสียง ได้แก่ไมโครโฟน (Microphone) เครื่องขยายเสียง (Amplifier) และลำโพง(Speaker) เป็นต้น เป็นสื่อที่ทำให้ผู้เรียนได้รับฟังเสียงที่บันทึกไว้แล้วนำมาเปิดภายหลังหรือเสียงพูดสดในปัจจุบัน ทำให้ได้รับความรู้เรื่องต่างๆ อย่างหลากหลาย

5. สื่อโทรทัศน์ (Television) หรือเรียกสั้นๆ ว่าทีวี (TV) และวิดีโอเทปทางการศึกษา เป็นสื่อที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งสัญญาณทั้งภาพและเสียง ให้ผู้เรียนได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียง ผ่านการส่งสัญญาณทางไกล ทำให้ผู้เรียนมีความสะดวกมากขึ้น แม้ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างไกลกันคนละที่ ก็สามารถจัดการเรียนรู้ได้ ซึ่งปัจจุบันสื่อทางไกลในลักษณะแบบนี้ได้ถูกพัฒนามาปรับใช้ในการเรียนการสอน หรือเป็นสื่อนำเสนอเรื่องราวข่าวสารความรู้ต่างๆ แก่ประชาชนทั่วไปแพร่หลายทั่วโลก

6. สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและการสอน ซึ่งคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องประมวลผล ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งอุปกรณ์คือฮาร์ดแวร์ (Hardware) และโปรแกรม (Software) มีการวิเคราะห์ประมวลผลและแสดงออกมาในรูปแบบมัลติมีเดียคือมีทั้งภาพและเสียง มีการเชื่อมต่อเทคโนโลยีต่างๆ สื่อโซเชียล (Social) ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) รวมถึงรองรับเทคโนโลยีการศึกษาในโลกอนาคตที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งเป็นยุคดิจิทัล (Digital) หรือเรียกว่ายุค 4.0 หรือศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสะดวกสบายเข้าถึงสื่อความรู้ได้อย่างหลากหลาย ทั้งในรูปแบบสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI : Computer Assisted Instruction) ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน และผู้สอนนำคอมพิวเตอร์มาเป็นเครื่องมือนำเสนอเนื้อหาบทเรียนต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีความละเอียดและมองเห็นภาพอย่างเป็นรูปธรรมเกิดเข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะในบางเรื่องนอกจากการบรรยายทฤษฎีล้วน ๆ อย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจกับผู้เรียนบางคนหรือบางกลุ่มที่อาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง จึงจำเป็นต้องนำเสนอองค์ความรู้ต่างๆ ให้เห็นเป็นรูปธรรม ผ่านสื่อประสมดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจของผู้เรียนได้ง่ายขึ้น

7. สื่อประสมและสื่อปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสื่อประสม (Multi – Media) เป็นสื่อที่รวมทุกอย่างของสื่อทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว เป็นสื่อที่หลากหลาย เช่นสื่อภาพ สื่อเสียง สื่อวัสดุ สื่อกราฟฟิก สื่อตัวหนังสือ สื่อคอมพิวเตอร์เป็นต้น โดยสื่อประสมเป็นสื่อที่สามารถทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสะดวกและหลากหลายในการเรียนการสอน มีหลายรูปแบบทั้งเป็นแบบมีครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางและรูปแบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และที่สำคัญสื่อประเภทนี้เป็นสื่อ 2 ทาง คือทำให้ผู้เรียนผู้สอนสามารถบริหารหรือจัดการเรียนรู้ทั้งระบบเรียนในห้องเรียน (ONsite) ที่ผู้สอนและผู้เรียน ได้พบปะกันต่อหน้า และระบบทางไกล (Online) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนและผู้เรียนได้พบกันผ่านระบบออนไลน์เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) หรือโซเชียล (Social) ซึ่งมีโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันต่างๆ เป็นตัวเชื่อมต่อสามารถโต้ตอบกันเสมือนอยู่ตรงหน้าเหมือนการเรียนรู้อ่านระบบออนไลน์หรือในห้องเรียน ซึ่งในปัจจุบันศตวรรษที่ 21 สื่อการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้ประสมนี้ ถือว่ามีบทบาท

ที่สำคัญที่ถูกนำมาพัฒนาหรือบริหารจัดการ ในการบริหารจัดการเรียนรู้ของหน่วยงานทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน

จากสื่อต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า อาจคาดคะเนได้ว่าในอนาคตจะเป็นยุคใช้วัสดุกระดาษต่างๆ น้อยลงหรืออาจจะหมดไป เป็นยุคที่สื่อดิจิทัลเข้ามาแทนที่ ซึ่งทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจจะมีแค่คอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนคนละเครื่อง อยู่คนละที่ก็สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้แล้วไม่จำเป็นต้องมาเข้าห้องเรียนเหมือนในปัจจุบันก็สามารถทำได้

สื่อการสอนออนไลน์ในศตวรรษที่ 21

ในยุคศตวรรษที่ 21 หลังจากวิกฤติการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 (Covid 19 virus) ทำให้สังคมวิถีชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สามารถหวนกลับไปอยู่ในจุดเดิมได้ กล่าวได้ว่าได้รับผลกระทบไปด้วยกันอย่างทั่วถึง ในด้านการศึกษาที่เหมือนกัน รูปแบบการเรียนการสอน ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ มีการนำแอปพลิเคชันและโปรแกรมออนไลน์ต่างๆ รวมถึงเว็บเบราว์เซอร์ต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการแสดงสื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีหลายประการดังนี้

5.1 แอปเครื่องมือแสดงสื่อการสอนออนไลน์ในกลุ่มเว็บไซต์ กูเกิ้ล (Google) สามารถแยกได้ดังนี้

1) กูเกิ้ลมีท (Google meet)

แอป Google Meet เป็นแอปใช้แชทในการประชุมสามารถบรรยายสดโดยวิดีโอคอล สามารถปรับเปลี่ยนภาพพื้นหลังและเอฟเฟกต์แบบเสมือนจริงกำหนดเวลาการประชุมหรือตั้งค่าการประชุมด่วนเพื่อให้ผู้คนเข้าร่วมได้เมื่อพร้อมมีส่วนร่วมกับผู้เข้าร่วมจำนวนสูงสุด 100 คนในการประชุม ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสามารถรองรับผู้เรียนมากเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละห้องเรียน

2) กูเกิ้ลฟอร์ม (Google form)

เป็นแอปสำหรับสร้างและแชร์แบบฟอร์มต่างๆ เช่น แบบสำรวจออนไลน์ รวมทั้งวิเคราะห์คำตอบแบบเรียลไทม์ ใช้เป็นเครื่องมือสร้างแบบทดสอบ สร้างข้อสอบและสื่อการเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการเรียนการสอนได้หลากหลาย (https://www.google.com/intl/th_th/forms/about.สืบค้น16/10/2566)

3) กูเกิ้ลคลาสรูม (Google Classroom)

เป็นแอปช่วยให้ครูประหยัดเวลา จัดระเบียบชั้นเรียน กำหนดตารางปฏิทินการเรียนการสอนสามารถอัปเดตข้อมูลการสอนหรือสื่อการสอนไว้ล่วงหน้าได้ และ

นักศึกษาสามารถกลับมาเปิดดูภายหลังได้เป็นเครื่องมือช่วยให้ครูสามารถสร้างและจัดระเบียบงานได้อย่างรวดเร็วแสดงความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อสารกับทุกคนในชั้นเรียนได้ง่ายช่วยให้นักเรียนจัดระเบียบงานใน Google drive จัดเก็บไฟล์งานไว้ได้หลังทำงานเสร็จและสามารถส่งตลอดจนการสื่อสารกับครูได้โดยตรง ผู้เรียนสามารถเข้าไปทำงานส่งภายหลังรวมถึงการเข้ามาศึกษาบทเรียนย้อนหลังได้

4) กูเกิ้ลชีท (Google Sheets)

เป็นแอปสำหรับจัดทำข้อมูลที่เชื่อถือได้ในสเปรดชีตออนไลน์พร้อมความสามารถในการแชร์อย่างง่ายและการแก้ไขแบบเรียลไทม์ ใช้ความคิดเห็นและมอบหมายรายการการทำงานเพื่อให้การวิเคราะห์ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันได้ผ่านการแชร์สิทธิ์เพื่อเป็นผู้ปรับปรุงเนื้อหาไปด้วยกันได้ (https://www.google.com/intl/th_th/sheets/about/.สืบค้น 16/10/2566)

5) กูเกิ้ลสไลด์ (Google slides)

เป็นแอปสำหรับการสร้างสไลด์งานที่ผู้สอนและผู้เรียน หรือผู้ร่วมงาน สามารถทำงานร่วมกันในสไลด์เดียวกันได้ตลอดด้วยการแชร์สิทธิ์ในการทำงานในระดับต่างๆ สามารถแก้ไขข้อมูลได้ในระดับที่แตกต่างกันไปตามที่เป็นเจ้าของงานกำหนดสิทธิ์ให้และการแก้ไขแบบเรียลไทม์หากมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลใดๆ เกิดขึ้น ระบบจะบันทึกการเปลี่ยนแปลงอัตโนมัติ แสดงความคิดเห็นและมอบหมายรายการการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ไอเดียต่างๆ ร่วมกัน ทำให้การนำเสนอแนวคิดเป็นเรื่องสะดวกสบาย ด้วยมุมมองของผู้นำเสนอ บันทึกของผู้บรรยาย และคำบรรยายสดที่ใช้งานได้ง่ายสามารถนำเสนองานไปยังวิดีโอคอลของ Google Meet ได้โดยตรงจากสไลด์

(https://www.google.com/intl/th_th/slides/about/.สืบค้น 16/10/2566)

6) กูเกิ้ลดอค (Google docs)

เป็นแอปสร้างเอกสารสามารถแก้ไขงานร่วมกันในแบบเรียลไทม์ด้วยการแชร์ที่ง่ายตาย และใช้ความคิดเห็นคำแนะนำ รวมถึงรายการการทำงาน เพื่อดำเนินงานต่อไปให้สำเร็จหรือใช้ไฟล์งานและกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องมายังเอกสารออนไลน์ทำงานร่วมกันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งผู้สอนนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้ (https://www.google.com/intl/th_th/docs/about/.สืบค้น 16/10/2566)

7) กูเกิ้ลมายแมป (Google My Maps)

แอปพลิเคชัน Google My Maps ช่วยให้เราสามารถสร้างแผนที่หรือแก้ไขแผนที่ได้ด้วยกัน สามารถทำได้ทั้งบนแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ และยังสามารถค้นหาสถานที่จากนั้นก็บันทึกลงในแผนที่ของผู้ใช้งาน เพิ่มจุดตำแหน่งที่อยู่ที่ได้ก่ได้บนโลก ยังดู

เส้นทางและนำทางไปยังสถานที่ที่บันทึกไว้บนแผนที่ของผู้ใช้งานด้วย ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาเป็นสื่อในการเรียนการสอนในปัจจุบันรวมถึงการทำงานร่วมกันได้แบบเรียลไทม์

(<https://www.mindphp.com/บทความ/241-mobile-application/5869-google-my-maps.html>.สืบค้น 16/10/2566)

8) ภูเก็ตแจมบอร์ด (Google Jamboard)

เป็นแอปช่วยให้ครูและนักเรียนทำงานร่วมกันในรูปแบบที่สร้างสรรค์ผ่านกระดานบอร์ด ออนไลน์ กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและร่วมกันทำงานด้วยแอปที่ขับเคลื่อนโดย Google Cloud นักเรียนผู้ใช้แท็บเล็ตจะมีสิทธิ์เข้าถึงชุดเครื่องมือแก้ไขอันครบครันเพื่อทำงานร่วมกับนักเรียนหรือนักการศึกษาคนอื่นๆ นอกจากนี้ยังเข้าถึงผ่านเบราว์เซอร์เว็บได้ด้วย ([https://edu.google.com/intl/ALL_th/jamboard/.](https://edu.google.com/intl/ALL_th/jamboard/))

9) ภูเก็ตวาดเขียน (Google-drawings)

เป็นแอปวาดรูปทรงและแผนภูมิต่างๆ เพิ่มสีสันในเอกสาร งานนำเสนอ และเว็บไซต์ด้วย แผนภูมิและไดอะแกรมที่สร้างได้ง่ายๆ ทำงานไปด้วยกันด้วยการสร้างแผนภูมิจัดวางไดอะแกรม สร้างโฟลว์ชาร์ต และเพิ่มลงในเอกสารอื่นหรือใส่ไว้ในเว็บไซต์ ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบออนไลน์ และออนไซต์ได้

(<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-drawings/mkaakpdehdafacodkgkpghoibnmamcme?hl=th.>)

10) ภูเก็ตไซต์ (Google-sites)

เป็นแอปสร้างและแก้ไขเว็บไซต์ของทีมร่วมกันโดยใช้เนื้อหาจากทั้งองค์กรหรือของปัจเจกชนและมีเครื่องมือในการทำงานฟังก์ชันต่างๆ ใช้งานง่ายได้ดีในทุกหน้าจอ ตั้งแต่เดสก์ท็อปไปจนถึงสมาร์ตโฟน ใช้โซฟต์แวร์ของทีมและเข้าถึงเนื้อหาทั้งหมดได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นโพสเตอร์ในโทรศัพท์เอกสาร หรือปฏิทินที่แชร์สามารถดึงข้อมูลที่ต้องการได้สะดวก ซึ่งปัจจุบันได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นคลังเก็บสื่อการเรียนการสอน สำหรับการเรียนทั้งแบบออนไลน์ ออนไซต์และการเรียนรู้ย้อนหลังได้หากเรียนไม่ได้เข้าคลาส

(<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-sites/gmandedkgonhldbnjpkffdnneenijnd?hl=th.>)

11) ภูเก็ตคลาวด์ (cloud google)

เป็นการให้บริการพื้นที่เก็บข้อมูล เป็นฐานข้อมูลสำหรับดาต้าเบสรูปแบบต่างๆ ขององค์กรสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อรองรับแอปต่างๆ เช่น สำหรับประชุม แอปออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งแอปสำหรับสร้างสรรค์การเรียนรู้ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย (<https://console.cloud.google.com/getting-started?hl=th>.สืบค้น 19/10/66)

5.2 ไมโครซอฟทีม (Microsoft-teams)

เป็นแอปออกแบบมาเพื่อการเชื่อมต่อบุคคลสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นทีม ของคน ในองค์กรเดียวกัน หรือต่างองค์กรก็สามารถร่วมกันทำงานได้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ในการประชุม โทรพุดคุย ทำงานร่วมกันและแชท สนทนากัน รวมทั้งการแชร์สื่อการเรียนการสอน และสื่ออื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย สามารถกำหนดปฏิทินกิจกรรมต่างๆ ได้ล่วงหน้า ซึ่งปัจจุบันได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนผู้สอน สามารถพบปะ สื่อสารกันเหมือนอยู่เฉพาะหน้าแม้จะอยู่กันคนละที่ก็ตาม

(<https://www.microsoft.com/th-th/microsoft-teams/group-chat-software>.สืบค้น 16/10/2566)

5.3 ชุมมิตตั้งออนไลน์ (Zoom meeting online)

เป็นแอปทำงานได้จากทุกที่ด้วยแอปเดียวที่รวมการแชทเป็นทีม โทรศัพท์ ไลน์ บอร์ด การประชุม และอื่น ๆ สื่อสารกับใครก็ได้ง่ายตายแชทกับผู้ติดต่อภายในและภายนอก โทรออกและรับสายหรือส่งข้อความ SMS กำหนดการประชุมทางวิดีโอและเข้าร่วมได้ด้วยคลิกเดียว ปัจจุบันเป็นที่นิยมของสถาบันทางการศึกษาหลายแห่งได้นำมาเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ซึ่งผู้สอนสามารถแชร์สื่อการเรียนการสอนได้โดยสะดวก การเชื่อมต่อทั้งภาพและเสียงทำได้ง่าย สนทนาสื่อสารกันแบบเรียลไทม์เสมือนอยู่ในที่เดียวกันหรือห้องเดียวกันนั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษารวมทั้งสถาบันต่างๆ อื่นๆ ที่ไม่ใช่สถาบันทางการศึกษาจำนวนมากนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประชุมและสัมมนาผ่านระบบออนไลน์ ทำให้เกิดความสะดวก สบาย รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(<https://play.google.com/store/apps/details?id=us.zoom.videomeetings&hl=th&gl=US>.สืบค้น 16/10/2566)

5.4 มูรอล (Mural)

เป็นแอปด้านการทำงานร่วมกันที่ขับเคลื่อนความคิดที่มีประสิทธิภาพนวัตกรรม การจัดตำแหน่ง ทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์หรือแบบอะซิงโครนัสด้วยไวท์บอร์ดดิจิทัล และคุณสมบัติการทำงานร่วมกันที่ออกแบบมาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานร่วมกัน สร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังเชื่อมต่อกับทีมและช่วยกระตุ้นทำให้เกิดการอยากเรียนรู้ อยากทำงานร่วมกันเพราะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วม โดยทางด้านการศึกษาได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนออนไลน์ รวมถึงการทำงานร่วมกันของผู้สอนและผู้เรียนที่สามารถร่วมสร้างสรรค์ แชร์ไอเดียความคิดของแต่ละบุคคลได้อย่างหลากหลาย

(<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.mural&hl=th&gl=US>.สืบค้น16/10/2566)

5.5 วิดีโอคอลไลน์ (Line Video call)

เป็นทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือส่วนบุคคล เช่นการประชุมเป็นต้น สามารถส่งข้อความ รูป วิดีโอโทรด้วยเสียงและวิดีโอคอล สามารถส่งข้อความส่วนตัว สนทนาแบบกลุ่ม โทรด้วยเสียงและวิดีโอกับเพื่อนได้ โดยปัจจุบัน ผู้สอนได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสอนออนไลน์ ซึ่งเป็นอีกแอปหนึ่งเป็นที่นิยม รองรับการแชร์สื่อหรือเนื้อหาการเรียนการสอนได้ง่ายๆ ทำให้เกิดความสะดวกสบายในการสอนและผู้เรียนสามารถเรียนได้จากทุกที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนเดียวกัน (<https://line.me/th/.สื่บคั้น> 16/10/2566)

ผู้สอนในศตวรรษที่ 21

สำหรับผู้สอนในยุคศตวรรษที่ 21 หรือยุค 4.0 ต้องมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) (दनयसकडद कलर,2562) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือนำไปผนวกกับทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้มีการแลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์ร่วมกัน สร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายหรือทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple intellegences) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่เนื่องด้วยความรู้และทักษะของครูเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่แตกต่างกันในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การเลือกใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบันถือว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ครูสามารถนำมาใช้งานได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในการที่จะเลือกสื่อหรือเครื่องมือต่างๆ มาใช้งาน ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ปัจจัยในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของห้องเรียน ความพร้อมของผู้เรียน

จะเห็นได้ว่าในศตวรรษที่ 21 ทั้งผู้สอนและผู้เรียนล้วนมีความสำคัญในด้านการบูรณาการแนวคิดเพื่อให้เกิดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย อีกประการหนึ่งผู้สอน ต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาทั้งแนวคิดให้มีการสอนที่หลากหลายบูรณาการข้ามศาสตร์ และรูปแบบการสอนรวมถึงการพัฒนาตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความพร้อมในการที่จะนำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการสอน

สรุป

ในศตวรรษที่ 21 นี้ มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านวิถีการดำรงชีวิต สังคมการเป็นอยู่ที่มีการปรับเปลี่ยนทั้งในแง่พฤติกรรมและแนวคิดเพื่อให้การเป็นอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข ส่วนด้านการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง

มีความคาดหวังให้ผู้เรียน ได้มีความรู้พื้นฐาน ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ และทักษะชีวิตที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในบริบทแห่งกรอบคือ มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากที่จะเรียนรู้ ที่เรียกว่ามีจิตแห่งวิทยาการ เกิดการรู้จัก สอนเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการแก้ไขปัญหา การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น การสร้างเครือข่าย มีทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงนวัตกรรมทางการศึกษาต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการต่อยอดของการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีแอปหลายอย่าง que ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้ว เข้ามามีบทบาทสำคัญ สร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นในแนวทางการเรียนรู้อย่างมากมาย ซึ่งการเรียนรู้ในปัจจุบันในบางเรื่อง ในบางศาสตร์สามารถ ทำการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างรายได้ เพิ่มสมรรถนะการทำงานหรือประสบการณ์เรียนรู้ ให้เกิดแก่ผู้เรียน เช่นกลุ่มสตาร์ทอัพต่างๆ ได้ทำควบคู่กันไปทั้งการเรียนและการอาชีพ มีจำนวนของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนไม่น้อยที่ทำธุรกิจ การสร้างอาชีพ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษาหลายแห่งมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ การเรียนการสอนการเรียนรู้สหวิทยา บูรณาการระหว่างสถาบันต่างๆ เข้าด้วยกันผ่านแนวคิดการให้บริการการศึกษาในระบบออนไลน์ ซึ่งในศตวรรษที่ 21 สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ และโซเชียลต่างๆ มีการนำเสนอองค์ความรู้ผ่านคอนเทนต์ (Content) ต่างๆ อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนหรือผู้สนใจ ผู้ที่ฝึกฝนในการแสวงหาความรู้ได้มีความสะดวกสบายในการเรียนรู้ เพราะสามารถที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านการแชร์ผ่านสื่อออนไลน์ ของผู้คนหลากหลายอาชีพ โดยมีเพียงเครื่องมือคือคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรืออุปกรณ์อื่นๆ เพียงอย่างเดียวที่สามารถเชื่อมต่อระบบเครือข่ายออนไลน์ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่างๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้แบบเดิม ๆ ในห้องแคบ ๆ มีเพียงผู้สอนบรรยายอยู่ฝ่ายเดียว มีกระดานไวท์บอร์ดจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ อาจจะค่อยๆ ถูกทิ้งหรือถูกตัดขาดไปที่ละนิดหรือที่เราเรียกว่าการ Disruption และท้ายที่สุดระบบการเรียนรู้ต่างๆ จะถูกผลักหรือถูกดูดกลืนให้เข้าไปสู่โลกการเรียนรู้ในอนาคต ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนอาจจะเพียงแค่สวมแว่นอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านระบบออนไลน์ที่เรียกว่าการเรียนรู้โลกเสมือนจริงผ่านเครื่องมือVR (Virtual Reality) ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นเต้น กระตุ้นเกิดการอยากรู้อยากเห็น มากกว่าการเรียนรู้ในรูปแบบเก่าๆ ซึ่งในบางแห่งยังใช้ระบบเดิม คือการวางระบบให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนหรือเป็นผู้ฟังที่ดีโดยฝ่ายเดียวนั่นเอง ซึ่งโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และในอนาคตข้างหน้า ล้วนมีสิ่งท้าทายที่จะเกิดขึ้นใหม่ๆ เพราะมวล

มนุษยชาติในโลกใบนี้ส่วนกำลังแข่งขันกันพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อการเป็นเลิศในทางด้านต่างๆ ซึ่งระบบการเรียนรู้ในทางการศึกษาก็ไม่แตกต่างกัน สถาบันการศึกษาทั่วโลกล้วนแต่กำลังพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและระบบการศึกษาต่างๆ เพื่อความเป็นเลิศในทางวิชาการด้านการศึกษา ดังนั้น โลกแห่งการเรียนรู้หรือสื่อการเรียนการสอนในอนาคตจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งและจะเป็นแบบนี้สืบต่อกันไปตลอดกาลนาน

เอกสารอ้างอิง

- สุนทร สันธพานนท์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9191 เทคนิคพรินต์.
- दनัยศักดิ์ กาโร. (2562). *พฤติกรรมการสอนสู่ห้องเรียน 4.0 ด้วย Google for education*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2560). *การผลิตและใช้สื่ออย่างเป็นระบบเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2560). *สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.แพร่* : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแพร่ไทย อุตสาหกรรมการพิมพ์.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2562). *หลักการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ชัยมูล,สุพรรณษา ยวงทอง. (2558). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 5*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- สำนักพจนานุกรมมติชน. (2547). *พจนานุกรมฉบับมติชน*. กรุงเทพฯ : สำนักฯ.
- นิพนธ์ ศุขปริดี. (2521). *นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- https://support.google.com/meet/answer/12389066?hl=th&ref_topic=14074839&sjid=17879873979685632050-AP&authuser=0.
สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.
- https://www.google.com/intl/th_th/forms/about. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-classroom/mfhehppjhmmnlfbopchdfldgimhfhfk?hl=th>.
สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

https://www.google.com/intl/th_th/sheets/about/. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

https://www.google.com/intl/th_th/slides/about/. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

https://www.google.com/intl/th_th/docs/about/. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://www.mindphp.com/บทความ/241-mobile-application/5869-google-my-maps.html>. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

https://edu.google.com/intl/ALL_th/jamboard/. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-drawings/mkaakpdehdafacodkqkpghoibnmamcme?hl=th>. สืบค้น 16/10/2566

<https://chrome.google.com/webstore/detail/google-sites/gmandedkgonhldbnpikffdnneenijnd?hl=th>. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://console.cloud.google.com/started?hl=th>. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566.

<https://www.microsoft.com/th-th/microsoft-teams/group-chat-software>.
สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=us.zoom.videomeetings&hl=t>
สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.mural&hl=th&gl=US>.
สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

<https://line.me/th/>. สืบค้น 16 ตุลาคม 2566.

หลักเกณฑ์และวิธีส่งต้นฉบับการเสนอบทความ
เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์ (Journal of MBU
Yotsunthon Review)

1. นโยบายการพิจารณาถ้อยแถลงบทความ

1.1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน

1.2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพทางวิชาการ และมีประโยชน์ในเชิงทฤษฎีหรือเชิงปฏิบัติ โดยผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ จำนวนอย่างน้อย 3 ท่าน ขึ้นไปต่อบทความและเป็นผู้มีผลงานทางวิจัยอย่างต่อเนื่อง

2.3 กองบรรณาธิการอาจส่งผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้เขียนแก้ไขเพิ่มเติม หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

2.4 กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขรูปแบบบทความที่ส่งมาตีพิมพ์

2.5 การยอมรับเรื่องที่ตีพิมพ์เป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ และกองบรรณาธิการจะไม่รับผิดชอบในเนื้อหา หรือความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ทุกเรื่อง

2. การเตรียมต้นฉบับ

2.1 **ขนาดของต้นฉบับ** พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษ A4 โดยกั้นหน้าด้านบนกับด้านซ้าย เท่ากัน 1.5 นิ้ว หรือ 3.8 เซนติเมตร ส่วนกั้นด้านขวาและด้านล่างเท่ากัน 1 นิ้ว หรือ 2.5 เซนติเมตร

2.2 **รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง** ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ระยะระหว่างบรรทัดเป็นแบบบรรทัดเดี่ยว (Single Space) โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้

1) **ชื่อเรื่อง** (ภาษาไทย) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกลางหน้ากระดาษ

2) **ชื่อเรื่อง** (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกลางหน้ากระดาษ

3) **ชื่อผู้เขียน** เว้น 1 บรรทัด ขนาด 12 ชนิดตัวอักษรธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษขวาใต้ชื่อเรื่อง

4) **ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา/ผู้วิจัยร่วม** ขนาด 12 ชนิดตัวอักษรธรรมดา ขีดขอบกระดาษขวา ต่อจากชื่อผู้เขียน/ผู้วิจัยคนที่ 1 ตามลำดับ

5) **หัวข้อใหญ่ในบทความ** ขนาด 16 ชนิดตัวอักษรหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษซ้าย ก่อนขึ้นหัวข้อต่อไป เว้น 1 บรรทัด และจัดย่อหน้าเป็นแบบกระจายแบบไทย

6) **หัวข้อย่อย** เว้นระยะห่างตามลำดับของแท็บหยุด ขนาด 16 ชนิดตัวอักษรหนา

7) **รายการอ้างอิง** เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA citation Styls

8) **จำนวนหน้า** ต้นฉบับควรมีความยาวไม่เกิน 7-9 หน้า

3. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหา ภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีคำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อน เนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

3.1 บทความวิจัย

1) **ชื่อเรื่อง** สั้น กะทัดรัดและชัดเจน ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) **ชื่อผู้เขียน** เป็นภาษาไทยและระบุตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)

3) **บทคัดย่อ** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ABSTRACT) เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านแล้วเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ หรือ 15 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (ABSTRACT) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะคำศัพท์วิทยาศาสตร์

4) **คำสำคัญ** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ โดยให้คำสำคัญภาษาอังกฤษตรงกับคำสำคัญภาษาไทย

5) บทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัยและควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

6) วัตถุประสงค์ ใช้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7) วิธีการดำเนินงานวิจัย ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีหัวข้อ ดังนี้

7.1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ให้กล่าวถึงกลุ่มประชากร วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ที่มาของกลุ่มตัวอย่าง แหล่งที่มาของข้อมูล

7.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

7.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

7.4) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

8) สรุปผล สรุปผลที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตารางกราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบ ตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดาไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพ ขาวดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้ภาพ กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้

9) อภิปรายผล การอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่อย่างไร และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการหรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม

10) ข้อเสนอแนะ

10.1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

10.2) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

10.2) ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

11) ตาราง รูปภาพหรือแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นและต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นการตารางคำอธิบายต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ คำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

12) รายการอ้างอิง เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA citation Styles ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศหากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนแรกแล้วตามด้วย “และคณะหรือ and others”

3.2 บทความวิชาการ

1) ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และชัดเจน ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) ชื่อผู้เขียน เป็นภาษาไทยและระบุตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)

3) บทคัดย่อ เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ABSTRACT) เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านแล้วเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ หรือ 15 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (ABSTRACT) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอน เฉพาะคำศัพท์วิทยาศาสตร์

4) คำสำคัญ เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คำ โดยให้คำสำคัญภาษาอังกฤษตรงกับคำสำคัญภาษาไทย

5) เนื้อหา มีองค์ประกอบดังนี้

5.1) บทนำ ความน่าสนใจของเรื่องที่น่าเสนอ ก่อนเข้าสู่เนื้อหา

5.2) เนื้อความ ควรนำเสนอพัฒนาการของเรื่องได้อย่างน่าสนใจและเนื้อเรื่องมีเนื้อหาทันสมัยเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

5.4) บทสรุป ควรย่อเฉพาะข้อมูลในเนื้อความให้สั้น ได้เนื้อหาสาระของเนื้อความครบถ้วน

5.3) เอกสารอ้างอิง ให้ระบุเฉพาะเอกสารที่ผู้เขียนบทความได้นำมาอ้างอิงในบทความวิชาการอย่างครบถ้วน โดยใช้ระบบการอ้างอิง APA citation styles

3.3 บทวิจารณ์หนังสือ

1) ข้อมูลทางบรรณานุกรม/อ้างอิง

2) ชื่อผู้วิจารณ์

3) บทวิจารณ์

4. ตัวอย่างการเขียนรายการอ้างอิง

หนังสือ

ชื่อ//นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. ครั้งที่พิมพ์, เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

จรัสศรี รุ่งรัตนอุบล. (2565). **เทคนิคเหมืองข้อมูล**. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Norman, D, A. (2002). **The design of everyday things**. New York, NY: Basic books.

วารสาร

ชื่อ//นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่พิมพ์ (ฉบับที่), หน้า.

วิชัย พานิชย์สวาย, สุมณ ไวยบุญญา, พัชรพร ศุภกิจ, และรัตนกร หลวงแก้ว. (2562). ผลของการใช้บทเรียน

PISA ที่มีต่อความสามารถด้านทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารการวิจัยพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 12(3), 133-160.

Rinke, C. R. (2011). Career trajectories of urban teachers: A continuum of perspectives, participation, and plans shaping retention in the educational system. *Urban Education*, 46(4), 639-662.

หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่องที่แปล [ชื่อต้นฉบับ] (ชื่อผู้แปล, แปล). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. หรือ พ.ศ.)

แบร์รี สมาร์. (2555). *มิเชล ฟูโกต์ [Michel Foucault] (จามะรี เชียงทอง และสุนทร สราญจิต, แปล)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994).

E-book

ผู้แต่ง 1. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. จาก หรือ from <http://www.xxxxxxx>

จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ. (2562). *พฤติกรรมสุขภาพ : แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).

พิชณู โลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้นจาก <https://www.ookbee.com>

Haslam, S. (2003). *Research Methods and Statistics in Psychology (SAGE Foundations of Psychology series)*. [Kindle DX version]. Retrieved from <http://www.amazon.com>

วิทยานิพนธ์

ชื่อ//นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. สถานที่พิมพ์: ชื่อสถาบันศึกษา.
วันชนะ จูบรรจง. (2560). **ระบบสนับสนุนการประมาณการสัมผัสแคตเมียมผ่านการบริโภคอาหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
Darling, C. W. (1976). **Giver of due regard: The poetry of Richard Wilbur**.
Unpublished doctoral dissertation, University of Connecticut, USA.

รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์) ./ชื่อเรื่อง (รายงานผลการวิจัย) ./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
พินิจทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของ
ประเทศไทย (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

รายงานการประชุม

ชื่อ//นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม.
วันเดือนปีที่จัด. สถานที่จัด. สำนักพิมพ์. หน้า.
กรมวิชาการ. (2538). การประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน.
25-29 พฤศจิกายน 2528 ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ:
ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. 7-8.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1991). A motivational approach to self:
Integration in personality.

In R. Densifier (Ed.), Nebraska Symposium on Motivation: Vol.38.
Perspectives on
Motivation. Lincoln: University of Nebraska Press. 237-288.

สื่ออินเทอร์เน็ต/Website

ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง. (ปี เดือน วันที่เผยแพร่สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต). **ชื่อเรื่อง/**
ชื่อบทความ. วันที่สืบค้น : URL:http://
สรญา แสงเย็นพันธ์. (2566). **10 เว็บไซต์จับคู่สื่อ ออกแบบงานได้สวยทันตา**.
สืบค้น 5 มกราคม 2566,
จาก <https://www.nupress.grad.nu.ac.th/จับคู่สื่อ/>

Wollman, N. (1999). *Influencing attitudes and behaviors for social change*. Retrieved from <http://www.radpsynet.org/docs/wollman-attitude.html>.

การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์./ (ปีสัมภาษณ์,/เดือน/วันที่)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์.
กัตัญญ แก้วหานาม. (2565, มีนาคม 21). ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
สัมภาษณ์.

ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อประกาศ. (วัน เดือน ปี ที่ประกาศ). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ xxx ตอนที่ xx,
หน้า x-xx.

กฎกระทรวง กำหนดประเภท หรือขนาดของอาคาร และมาตรฐาน หลักเกณฑ์
และวิธีการ ในการออกแบบอาคารเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2563. (12 พฤศจิกายน
2563). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 137 ตอนที่ 94 ก, หน้า 7-11.

Mahamakutbuddhist University Yasothon Buddhist College

“ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์”

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
เลขที่174 หมู่ 3 ถนนวารีราชเดช ตำบลทุ่งแต้
อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 35000
โทร. 045-756859-60 www.ybc.mbu.ac.th

Facebook:

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร